

РИЧАРД ЛУРИ НА ЛОВ ЗА ДЯВОЛА

Превод от английски: Иван Георгиев, 1993

chitanka.info

*На Едуард Бърлингейм,
когото уважавам като честен и интелигентен
редактор,
Беренис Хофман,
която видя невидимото,
на Джод,
за нейната подкрепа и търпение,
които са други думи за обич.*

*Всички слоеве на населението са
преминавали през страховитата болест,
причинявана от ужаса, и никой досега не е
съумял да се съвземе или отново да стане годен
за нормален живот в гражданско общество. Тази
болест се предава и на следващото поколение,
така че синовете плащат за греховете на
бащите си и може би едва внуците започват да
се съвземат... или тя приема при тях друга
форма.*

*Надежда
Манделстам, „Вяра срещу
вяра“*

*И затова, негоден да развличам като
любовник... ще проявя способност на злодей.*

*Уилям Шекспир,
„Ричард III“*

ПРЕДИСЛОВИЕ ОТ АВТОРА

Всичко, написано в тази книга, е почерпано от официалните архиви и от спомените на участниците. Главните документи са: обвинителният акт, 225-те тома доказателства и показания, стенограмите от разпитите, придружени със звуков и видеозапис, заключенията на психиатричния институт „Сербски“ и милиционерски снимки.

Образът на Чикатило се оформя пред нас от официалните документи, неговите лични писания и моите наблюдения по време на процеса. Във връзка с това най-много съм задължен на главния инспектор Иса Костоев, който сподели с мен до най-големи подробности прежеждията, през които е преминал по време на преследването на Чикатило и през седемнайсетте дни разпити, когато двамата са били на четири очи. Той надълго ми разказа и за дейността си като следовател в продължение на 27 години, описа подробно разкритите от него случаи. Инспектор Яндиев също беше откровен в спомените си, докато ме придружаваше по местата, където са били извършени убийствата.

Мнозина в Ростов отделиха от времето си, за да ме запознаят с историята на своя град. Яна Цулая и Лъоня Григорян ми помогнаха да видя онова, което обикновено остава извън полезрението на чужденеца. Наташа Сотникова и Юра Фадеев бяха убедени, че никой не би могъл да почувства Ростов, без да усети пулса на реката му. По тази причина те организираха чрез техния приятел казак Шура една разходка с неговата моторница по Дон, по време на която спазихме традицията и пихме водка в чест на реката.

Описанията на лицата и местата в тази книга се основават предимно на собствените ми впечатления и наблюдения. Тъй като не бях очевидец на целия съдебен процес срещу Чикатило, в някои случаи съм прибягвал до репортажи от вестници и разкази на присъствали очевидци. Макар че стриктно съм се придържал към известните факти и хронологията, използвал съм също така литературни похвати, за да

уловя напрежението и възбудата. Освен това никой разказ за Русия не може да бъде достоверен без пътуване в миналото. Тук всеки нов разказ е и стар.

ПРОЛОГ

Преди да доведат затворника, главният инспектор Костоев провери за сетен път стаята за разпит. Харесваше я точно така — гола. На стената само една картина. Портрет на основателя на КГБ Феликс Дзержински с козята брадичка, с бдителни очи. Имаше и една каса, която наемкваше за съхранявани тайни; нека затворникът се измъчва при мисълта какво ли има в нея. Едно бюро, на което щеше да седне самият Костоев, а перпендикулярно на него имаше Т-образна маса. Затворникът трябваше да седне във вътрешния ъгъл на Т-то, отдясно на Костоев.

По този начин в стаята не оставаше нищо за гледане, освен самия Костоев. Ако затворникът погледнеше към касата или картината, толкова по-добре. Защото те щяха да му напомнят къде се намира — не в какъв да е затвор, а в затвора на КГБ в град Ростов на Дон.

След напрегната битка с градската милиция, която искаше да задържи затворника в своя арест, инспектор Костоев от Главната прокуратура на Руската република спечели правото затворникът да бъде прехвърлен в затвора на КГБ. Въпреки че не беше обичайно Главната прокуратура да работи с КГБ, Костоев имаше солидни основания да наруши обичайната процедура. Той не желаше затворникът да има причини да се оплаче след това от малтретиране. Някои от трийсет и шестте жени и деца, в чието убийства и сексуално канибализиране затворникът бе заподозрян, имаха роднини в ростовската милиция. Ето защо Костоев искаше той да бъде в изолация, за да се избегне евентуално отмъщение.

Затворникът бе поведен по коридорите на затвора на КГБ при стриктно спазване на традицията, наложена от незапомнени времена. Придружаващият го надзирател подрънкваше с ключовете, прикрепени към токата на колана си, за да предупреди надзирателите в другите

коридори, че се приближава затворник. Същият не трябваше да вижда никого и никой него не биваше да го вижда.

Затворникът се тътреше бавно, почти като старец, с приведени рамене и редичка силно прошарена русолява коса. Мускулестият му удължен врат бе силно издаден напред. Беше висок мъж с едри ръце. Средният пръст на дясната му ръка беше бинтован. Приличаше точно на това, което беше — обикновен инженер в промишлеността, ревностен читател на вестници, дядо на своите внуци.

Инспектор Костоев почти не беше мигнал през последните три дни до арестуването. Всеки път, когато заспиваше, пред него се появяваше лицето на човека, когото сега щяха да доведат. Но не само притеснението и възбудата държаха Костоев буден. Както обикновено, за това имаше и далеч по-делнични причини. Нощта бе единственото време, през което можеше да се подготви за предстоящия двубой, какъвто щеше да е разпитът.

Три дни вече инспектор Костоев крачеше напред-назад из стая номер 339 на хотел „Ростов“, където живееше от години. Спретнат, четирийсет и осем годишен мъж с мустачки, с изискани обноски сред обществото, сега той беше забравил всичко, освен основната задача. През цялото това време той не излезе от стаята. Ако и да погледнеше през прозореца, не виждаше нищо. Всяка минута трябваше да бъде оползотворена за едно-единствено нещо — да се намери начин, както той се изразяваше, „да се влезе в душата на заподозрения“, да се опознаят логиката, надеждите и най-скритите му страхове.

От стотиците разследвани от него случаи само три пъти Костоев не успя да получи самопризнания. Естествено, тези три случая се помнеха най-лесно.

Но досега не беше разпитвал заподозрян като този, когото водеха в момента при него. Като заместник-началник на отдела за особено тежки престъпления, за Костоев убийствата бяха всекидневие, но по принцип това бяха действия, извършвани от професионални престъпници или от хора, обладани от алчност или ярост. Никога досега не беше срещал любящ дядо с внучета, който осакатяваше и убиваше за собствено удоволствие. Каква стратегия трябва да използваш, за да влезеш в душата на семеен мъж канибал?

Напрежението бе непоносимо през онези ноемврийски дъждовни дни, когато все още следяха заподозрения. Всеки момент можеше да стане провал. Ростовската милиция не един път вече бе доказала своята ненадеждност и некомпетентност. Той можеше да поиска съдействието на КГБ, които бяха майстори по следенето, но това щеше да отнеме време, тъй като трябваше да се изготви специална молба, която да мине през всички безкрайни канали на бюрокрацията. А времето беше едно от многото неща, с които инспектор Костоев не разполагаше.

Ако милицията допуснеше и най-малкото непрофесионално действие и заподозреният разбереше, че го следят, той можеше да им се изплъзне и да се обеси или да се хвърли под трамвая. А инспектор Костоев за нищо на света не искаше да се навреди на здравето на лицето, за което той беше уверен, че е убиец.

Силната му убеденост в това беше обратнопропорционална на оскъдните налични доказателства. Тази беше причината той да използва всяка секунда, за да обмисля стратегията, която би му донесла успех през следващите десет дни на разпит. Защото законът му предоставяше точно толкова — десет дни след арестуването на лице, заподозряно в извършване на престъпление. Успехът означаваше той да се сдобие с подкрепено от факти самопризнание, но ако убиецът излезеше на свобода, очакваше го съкрушителен провал.

И така, след три напрегнати дни и безсънни нощи инспектор Костоев изръмжа, както обичаше да прави, когато някой труден проблем отстъпеше пред волята и ума му. Той вече знаеше каква стратегия да предприеме, беше уверен, че е прав, защото стратегията му беше също толкова перверзна, колкото и самият заподозрян.

На 19-и ноември 1990 година той се сдоби със заповед за арестуване за следващия ден, който се падаше вторник. Костоев знаеше, че далеч не е в най-силна позиция: мъжът бе арестуван веднъж през 1984 година. Първият арест може да бъде голям шок. Човек може да изпадне дори във вцепенение, а в ума му да се появи някаква едва забележима пукнатина, която следствието да се опита с лост да разшири. Сега обаче ударът щеше да бъде омекотен от придобитата по време на първия арест опитност. И въпреки всичко, ако арестуването се извършеше внезапно и бързо, ако можеше да се разчита на сръчността на подбраните милиционери и на това, че те ще запазят

мълчание, то тогава нервите на затворника биха могли да бъдат сериозно разклатени. Костоев щеше да използва максимално дори своите слаби места.

Заподозреният бе арестуван на 20 ноември 1990 година в град Новочеркасск, където живееше. Трима цивилни милиционери се приближиха към него на тротоара, поискаха му да се легитимира, след което му сложиха белезници и го вкараха в колата, без да проронят дума. Такива бяха Костоевите инструкции.

Двайсет и пет мили бе разстоянието от Новочеркасск до заемащата цяла пресечка сграда на улица „Енгелс“ в Ростов на Дон, в която се помещаваха както милицията, така и КГБ — с отделни входове, отделни крила и различни задачи. Шосето е право и равно, тъй като минава през степта. В този дъждовен ден в далечината едва прозираха високите дървета, предимно тополи и акации. Засадени в правоъгълни редици в края на 40-те години по времето на Сталин, тези тъй наречени „горски пояси“ имаха за цел да задържат снега и повеите, да предотвратяват ерозията. В тях обаче бяха извършени толкова много убийства, че търсенето на престъпника получи кодовото название операция „Горски пояс“. Сега приближаваше края на тази осемгодишна операция, ако човекът на задната седалка наистина се окажеше търсеният убиец. Но милиционерите, извършили ареста, не можаха да бъдат сигурни в това. Те нямаха представа какво е известно на Костоев, ако той изобщо знаеше нещо. Единственото, което можеха да направят, бе да изпълняват заповедите и да пазят мълчание, докато колата се носеше през степта, а редиците дървета се сливаха с дъждовния ноемврийски мрак.

Задържаният трябваше да разбере, че тяхното мълчание не е случайно. То бе един вид послание до него от инспектор Костоев, че именно той ръководи всичко в случая. Смисълът на посланието бе: твоят случай е от особена важност.

Мълчанието обаче даваше на арестувания възможност да мисли, да подготви позицията си, да се опита да предугади ходовете на противника си. А това означаваше, че мълчанието на милицията има и друго значение: то беше сигнал, показващ увереността на Костоев — нека задържаният се готви колкото си иска.

С белезници на ръце той беше вкаран в Ростовското главно управление на милицията на улица „Енгелс“. Там го фотографираха в

цял ръст, в профил, отблизо, в лице, обърнат наляво и надясно.

Наведен напред, стъпил леко на пръсти в поза, като че ли готов за скок, Костоев наблюдаваше арестувания, без дори да премигне. Гласът му кълтеше и показваше увереността му. Въпросите му не бяха просто въпроси, а заповеди, на които трябваше да се отговаря.

— Име?

— Андрей Чикатило.

— Дата на раждане?

— Шестнайсети октомври хиляда деветстотин трийсет и шеста година.

— Месторождение?

— Украйна, село Яблочное.

— Националност?

— Украинец.

— Образование?

— Ростовският университет, литература.

— Партиен член?

— Изключен от партията.

Чикатило замълча, замънка, започна да диша дълбоко. В това обаче нямаше нищо необикновено. През по-голямата част от разпита той бе свършено спокоен.

— Кога сключихте брак?

— През хиляда деветстотин шейсет и някоя, не помня точно.

Този път Костоев замълча. Наистина невинен човек би могъл изведнъж да забрави кога се е оженил, засрамен от мисълта, че жена му ще научи за вкарването му в затвора. Но за сексуалния убиец бракът би могъл да бъде и крайно чувствителен момент.

— Месторабота? — рязко попита Костоев, сепнал се след мигновеното разсредоточаване на вниманието. След първия отговор Костоев беше накарал Чикатило да изреди всичките места, където бе работил през последните двайсет години. И къде другаде, къде другаде, къде другаде?

Сега най-важното беше Чикатило да се впечатли от силата и калибъра на човека, застанал срещу него. Костоев си знаеше цената и не се страхуваше да я показва открито, особено ако това можеше да му послужи за полезна цел, като например да сплаши заподозрения.

Той обаче не изглеждаше сплашен, когато го въведоха в голямата кънтяща стая и в него изведнъж се прицелиха фотоапарати и погледи, дори пишещата машина спря да трака за миг. Може би малко стреснат, малко объркан, но едва ли паникьосан, че тайните му вече са разкрити.

След като го съблякоха гол и го претърсиха и след лекарските въпроси (Костоев през цялото това време стоеше малко встрани, но очите му не изпускаха затворника) Чикатило помоли разпитът му да започне на следващия ден, защото не се чувствал добре. Костоев даде съгласие.

Надзирателят дойде да вземе Чикатило едва след три часа следобед. Беше ли това също знак за увереността на Костоев? Той можеше да го задържи само десет дни и въпреки това беше готов да изгуби почти целия първи ден.

Инспектор Костоев може би чу тракането на ключове по катарамата. След минутка-две Чикатило щеше да е тук. Въпреки че вчера той му беше крещял, днес щеше да е много учтив. Шоковата фаза беше приключила. Настъпваше времето за разпит — тази най-опасна игра, в която щяха да участват те двамата, сами в празна стая, при залог свобода или смърт.

Нямаше да се упражни никакво насилие. Ни най-малък намек за физическа заплаха. Това бе стаята на КГБ за разпит, където духът се среща с духа.

ПЪРВА ЧАСТ

ПЪРВА ГЛАВА

Нещо в тази работа не ѝ харесваше. Този какво се опитваше да убеждава малкото момиченце? Какво ѝ шепнеше? Защо непрекъснато се озърташе наоколо?

Мъжът и момиченцето бяха на около пет метра от нея на тролейбусната спирка и тя не чуваше какво си говорят. Но продължаваше да ги наблюдава. Светлана Гуренкова беше съвестна гражданка, а като такава имаше правото и задължението да се усъмни във всичко, което ѝ изглеждаше не наред.

Мъжът беше висок и едър, с провиснали рамене под черния балтон. Лицето му под голямата боброва шапка беше продълговато, носът дълъг. Трудно ѝ бе да различи добре чертите му, понеже големите му очила като че ли отразяваха погледа ѝ. Изглеждаше на четирийсет и няколко, може би петдесет години. Носеше пазарска мрежа като повечето руснаци, в случай че попаднат на нещо интересно за купуване. Това, което мъжът бе преценил като интересно за купуване, бе бутилка вино. Светлана виждаше гърлото ѝ да се подава от мрежата.

За нея това бе подозрителна комбинация — възрастен мъж, бутилка вино, бузесто момиче, което едва ли имаше повече от десет години. Беше облечено в червено палто с качулка с черна кожа по ръба. Качулката обаче беше свалена. За по-добра защита от студа момичето носеше шапка от заешка кожа, тъмнокафява като очите ѝ. Лицето му беше кръгло с тънки извити вежди и високо чело. Носеше и шал. Или майка ѝ я беше облякла добре за студа, или тя самата се грижеше вече за себе си.

Студен беше този 22 декември 1978 година в град Шахти, Ростовска област — непретенциозно селище, както показваше името му. На руски то означава „Мините“. Черни планини от въглищна шлака се издигаха от равните слънчогледови поля около града. Пред гъсто наредените къщи имаше прибрани купчинки въглища. Къщите бяха едноетажни, с ярко боядисани стени и капаци на прозорците, но въпреки това изглеждаха някак схлупени. Този вид къщи бе

предпочитан от селяните, дошли да живеят в града. Само в центъра на града имаше няколко високи тухлени сгради, където на централния булевард, носещ името „Победа на Революцията“, беше издигната огромна статуя на победоносен червеноармеец, размахващ легендарния полуавтомат ППШ.

Светлана Гуренкова продължи да наблюдава мъжа с бобровата шапка и пълничкото момиче с червеното палто. За Светлана вече нямаше съмнение, че мъжът не само се опитва да убеди момичето в нещо, но и че момичето, изглежда, се колебаеше.

На Светлана определено не ѝ харесваше това, което виждаше. Роднини ли бяха? Не изглеждаха да са чичо и племенница, по-скоро бяха непознати, най-много съседи.

Момичето с кожената шапка и червеното палто се казваше Леночка Закотнова. Прибираше се от училище вкъщи. Беше обикновен училищен ден в класна стая, в която Ленин наблюдаваше децата от портрета на стената. Имаше часове по балет, които много се харесваха. Имаше време и за кикотене, и за споделяне на тайни. Тя беше казала на приятелката си Оля, че може би ще получи вносна дъвка от някакъв симпатичен възрастен мъж. Не се случваше всеки ден пакетче дъвка от Германия или Франция, а най-добре от Америка, да си пробие път до този затънтен град в Южна Русия. Но това трябваше да бъде тайна, иначе всеки щеше да иска.

След училище тя отиде на пързалката. Както се пързеляше по леда, Лена чу някой да я вика. Беше приятелката ѝ Наташа, която искаше да си тръгнат заедно. Лена се отби у Наташини да ползва тоалетната. След това Наташа я изпрати до ъгъла на улица „Ленин“, където се разделиха. Няколко минути по-късно едно момче от училището на Лена, изпратено от баща си до аптеката, зърна Лена да върви по улица „Киров“ по посока на тролейбусната спирка. Тя беше сама.

Но сега тя вече не беше сама. Разговаряше с висок мъж с очила и пазарска мрежа в ръка. Беше почти шест часът и вече мръкваше. Светлана продължи да наблюдава без стеснение мъжа и момичето.

По едно време мъжът си тръгна, а минутка след това момиченцето тръгна след него. Може би тук нямаше нищо нередно.

Или съмненията на момичето се бяха разсеяли, или не са били достатъчно силни, когато е трябвало да вземе окончателно решение. Въпреки всичко цялата тази история не се понрави на Светлана Гуренкова.

Ала точно в този момент пристигна тролеят и тя се качи.

Мъжът, подир когото тръгна Лена Закотнова, се казваше Андрей Чикатило, отговорник в общежитието на местното миньорско училище ГПТУ-33. Той не само работеше с деца, но имаше и две свои, тринайсетгодишна дъщеря и син почти на възрастта на Лена — преди месец беше отпразнувал деветия си рожден ден. Чикатило също неотдавна имаше рожден ден. На шестнайсети октомври бе навършил четирийсет и две.

Андрей Чикатило имаше две жилища в Шаhti. С жена си и децата той живееше на улица „50 години ВЛКСМ“. Същевременно имаше и друга къща — разнебитена постройка от три стаи с много нисък таван на улица „Гранична“ номер 26, за която никой, освен него не знаеше. Сега той се беше запътил натам, следван от момичето с червеното палто.

Беше започнал деня сред своите близки, за които беше порядъчен съпруг и добър баща, получаваше заплата и никога не повишаваше тон на децата. Беше праволинеен партиен член, четеше вестници и беше в течение на това, което ставаше по света. Тих човек със строги и скромни вкусове, както подобава на истински съветски човек. Той се задоволяваше да носи едни и същи кафяви и сиви дрехи година подир година. Най-многого, което познатите му можеха да кажат за него, беше, че си пада по сельодката и играе доста добре шах.

Чикатило още пазеше нещо от хубавата си младежка външност, въпреки че в устните му винаги бе имало нещо прекалено сладниково и слабоволево — лице на романтичен идеалист и сталинист.

Животът му бе преминал както трябва. Като всички съветски граждани той беше изкарал военната си служба, в неговия случай в свързочно поделение на КГБ. По-късно се бе захванал сериозно с учение и получи три дипломи — по руски език и литература, инженерство и по марксизъм-ленинизъм. Той се хвърли в партийната работа, пишеше статия след статия във вестниците за съветския

патриотизъм и комунистическия морал, дори стана доброволен сътрудник на милицията, дадоха му и червена карта за самоличност, която от пръв поглед респектиреше всеки срещнат. Всичко правеше както трябва, а въпреки всичко нищо не беше както трябва.

И така открай време. В собствената му версия за неговия живот, потаен както и къщата на улица „Гранична“, Чикатило се бил родил без очи и полови органи. Не в буквалния смисъл, но почти. Още като малък в училище почти никога не можел да види написаното от учителката на дъската. Размазаните думи пробягвали пред навлажнените му от ярост и самосъжаление очи. А като юноша бързо разбрал, че не може да получава ерекции, въпреки че можел да се изпразва. По-късно, при много редки случаи с жена си, успявал да достигне задоволителна ерекция — достатъчна, за да стане баща. Но дори това никога не успяло да разклати убеждението му, че природата го била кастрирала още при раждането.

А съдбата го била онеправдала още преди да се роди. По време на ужасния глад в Украйна в началото на трийсетте години поголемият брат Степан бил отвлечен и изяден. В онези години подобно нещо не представлявало голямо изключение, но това не било в състояние да заличи болката и ужаса, защото майка му горчиво и дълго плачела, докато му разправяла за случилото се. А това тя често правела. Освен това Степан като по-голям брат е трябвало да го защитава от хората и света. Сега той си нямал никого, който да го защитава. Най-малко той самият можел да се защити. Винаги се смятал за най-беззащитния сред мъжете. Не можел да отреагира на мъж при обида, тъй както не можел да реагира на жена.

През целия му живот всеки можел да му каже каквото си иска, а той нищо не можел да стори. Другите деца веднага разбрали това и започнали да го наричат с разни имена. С течение на времето душата му се изпълнила със сълзи и горчилка от обидите.

И младите грубияни в миньорското училище, където сега работеше, също бързо го разбраха. Пушеха пред него и му се смееха, когато им казваше да престанат. Той знаеше, че му викат „Гъската“ поради увисналите рамене, които пък караха врата му да изглежда удължен. Смятаха го за глупак и дори не си правеха труда да крият това от него. А когато се пусна слухът, че някой от учениците в общежитието се събудил посред нощ и открил, че пенисът му се

намира в устата на „Гъската“, започнаха да му викат в лицето „Обратна шайба“. Когато минаваше през спалните да гаси осветлението, както изискваше режимът в общежитието, момчетата му мятаха одеяло, биеха го и го изритваха навън. Преди няколко дни някои от тях притичаха зад него в парка, повалиха го на земята, бълваха яростни обиди по негов адрес — на учителя, на възрастния човек. Това така го изплаши, че той дори си купи нож и го носеше винаги със себе си.

Беше го взел и сутринта на този 22-ри декември. Предния ден беше годишнината от рождения ден на Йосиф Сталин, който, ако беше жив, щеше да е на 99 години. А предишната нощ беше най-дългата в годината, защото Земята достигна най-отдалечената си от Слънцето точка. Може би именно тази допълнителна минута тъмнина бе извадила Чикатило от равновесие.

Ето че двамата с малката Лена Закотнова почти стигнаха до тайната къща отляво в дъното на улицата. Вървяха бързо, понеже ги щипеше студът, и всяка дума изглеждаше като прахосване на сили. След минута щяха да влязат вътре.

Това за него бе последният шанс да се върне назад — дори и секунда е достатъчна да се развали злата магия. Достатъчни са няколко секунди да се измисли предлог, например че си е забравил ключовете.

Но защо да разваля магията, да измисля оправдания, защо да се отказва след всичко, което му е било сторено? Нима той е искал да се роди такъв, че да души в тоалетните на момичетата, да наднича през ключалките? Той в никакъв случай не би искал това, обаче бе точно такъв. Би предпочел да е храбър комунист партизанин, който се сражава с врага в горите, залавя пленници и ги изтезва, докато кажат истината. Той би предпочел да бъде герой на някоя голяма възвишена любов. Като юноша, дори се бе закълел писмено, че няма да докосне половите органи на друга жена, освен на собствената си съпруга. Но впоследствие откри, че му е крайно неприятно изобщо да докосва женски гениталии, въпреки че не можеше да откъсне ръце от своите, дори си играеше с тях през джоба в клас, изпразваше се като момче, което си излива омразата. Той би желал да бъде такъв, че когато влезе в класната стая, момчетата сами да утихнат, изпълнени с уважение към

него, такова уважение, което момчетата с радост оказват. Но на него никога нямаше да погледнат с капка уважение, защото той бе „Гъската“, „Обратната шайба“ и глупак.

Той би искал да има баща, завърнал се от войната с обкичени от медали гърди и лъснати черни ботуши, всички в селото да викат „ура!“ и да хвърлят цветя. Но когато баща му се върна от нацисткия военнопленнически лагер, нарекоха го предател, задето се бил оставил да го пленят. Единствено десетте години сечене на дървета в Сибир можеха да заличат подобен грях. Така че в селото не хвърляха цветя по баща му, а обиди за това, че извършил престъпление, като останал жив.

Щом като Сталин е казал, че това е престъпление, значи беше престъпление. Само много по-силна натура от тази на Андрей Чикатило би могла да устои на изкушението да вярва, че Сталин е прав, че животът е престъпление, че баща му е престъпник. Сталин стоеше над всички бащи. Той беше „Бащата на Родината“. И когато Сталин умря през 1953 година, Андрей Чикатило плака, защото беше загубил последния си закрильник. Искаше да отиде на погребението в Москва и да се поклони, но нямаше никакви пари. Той винаги беше без пари.

Искаше му се да бъде такъв човек, в чиито мнения колегите му учители да се вслушват с уважение. За тях обаче той бе учителят, заловен да пуска ръце в гащичките на момиченцата. Когато дойдоха нареждания за съкращаване на щата, Чикатило начаса бе уволнен. А това означаваше, че той и семейството му нямаше повече къде да живеят, защото апартаментът беше ведомствен — собственост на училището. Най-много, което можа да направи, бе да си намери работа в неприветливо миньорско училище в град Шахти, където му дадоха квартира, през която сякаш бе минала войната — нямаше дори водопровод. Погледът на горката му жена, когато за първи път я зърна...

А той изобщо не би трябвало да преподава в такива училища. Би трябвало да бъде изтъкнат адвокат или съдия и щеше да стане такъв, ако го бяха приели в Юридическия факултет на Московския държавен университет. Взе си изпитите много добре, но както след това му казаха, на младеж с баща, изпратен от Сталин в Сибир, не би могло да

му се има доверие да отстоява огромните отговорности на съветското право.

Истинското му признание е било изтръгнато от него, както очите и гениталиите. Както брат му е бил разкъсан. Чикатило знаеше какво бяха сторили с него, защото бе виждал телата на хора, умрели от глад веднага след войната. Техните все още месести прасци и бутове бяха изрязани и майка му постоянно го предупреждаваше да се крие; иначе ще бъде следващият.

След всичко, което му бяха сторили, не бе ли редно да има поне едно място на света, където да прави каквото си иска?

Имаше такова място и то беше тайната къща на улица „Гранична“ номер 26, чийто праг Чикатило прекрачваше сега заедно с Лена Закотнова. Запали лампата и заключи вратата.

След това я тръшна на пода. Тя бе тъй зашеметена, че дори не изплака.

Лена трябваше да се подчини на всички правила на тайната къща. Трябваше да му позволи да разкопчае червеното палто и да ѝ свали гащите. Макар че писъците ѝ много му допадаха, той не можеше да допусне врява, която да го вкара в беда. Неприятностите бяха последното, което той желаше. Искаше да има мълчание и подчинение.

Знаеше как да сложи край на писъците. Постави лявата си ръка на гърлото ѝ и натисна с всичките си осемдесет килограма. Очите ѝ се примолиха последно за пощада, после помръкнаха. Но останаха отворени. Той издърпа от врата ѝ дебелия тъмен вълнен шал с плетка „рибена кост“ и ѝ завърза очите.

Сега тя беше точно такава, каквато я искаше — мълчалива, изпълнителна, жива.

Но дори след като се намести между хладните пълнички бедра на момичето, нищо не се случи. Дори когато се движеше в ритъм със спазмите ѝ, това само го възбуди, без да получи ерекция. Но вече нямаше значение. Такъв бе сексът в тази къща. И в един светъл миг той разбра, че най-съкровено му желание се е сбъднало.

Но след това Чикатило силно се изненада. Мислеше, че е получил удоволствието си, но това бе само защото все още не знаеше какво точно е неговото удоволствие. Когато пръстите му взеха да вкарват спермата там, където ѝ беше мястото, изведнъж го обзе

непреодолимо желание да нарани гениталиите на момичето. Вторият му оргазъм се оказа тъй несравнимо задоволителен в сравнение с първия, че той не можеше да не проумее огромното значение на осенилото го ново познание — една нова тайна, разкрила се в движение.

Момичето все още хриптеше и се мятеше. Той го погледна. Трябваше да вземе решение. Ако проговори, жена му никога няма да му прости. Три намушквания с ножа оформиха триъгълник върху стомаха ѝ. Настъпи нов вид тишина в къщата на улица „Гранична“ номер 26.

Забрави да изгаси лампата — може би защото носеше момичето под ръка като килимче, а в другата държеше училищната ѝ чанта. Или защото силно се взираше да различи някакви фигури, които се движеха по неосветената улица със занемарените къщи. След като се убеди, че наоколо няма никой, той забърза напред и не забеляза как кръвта ѝ опръска като обвинение външната стълба. Сега най-важното бе да прекоси незастроеното, обрасло с бурени и папури място, излизащо на река Грушевская.

Единственото, което сега можеше да направи, бе да я хвърли в реката, а след нея и училищната ѝ чанта.

Когато се обърна да си тръгне, ледените води на реката бързо понесоха момичето надолу. То все още беше живо.

ВТОРА ГЛАВА

В момента, в който шестгодишният му доведен син притича и извика: „Татко, извадиха момиче от реката“, Александър Кравченко усети как му примая. Ако момичето беше убито, милицията скоро щеше да дойде да го търси. Ако е било изнасилено и убито, щеше още по-бързо да дойде. Първото, което щяха да направят, бе да проверят дали в областта има мъже, съдени за подобни престъпления. И щяха да открият, че е бил осъден през 1970 година за изнасилване и убийство на момиче на неговата възраст тогава — седемнайсетгодишно. Щяха да видят, че му е била дадена максималната присъда за малолетен — 10 години. Щяха да установят, че след 6 години в трудов лагер е бил освободен на 12 август 1976 година и до края на присъдата си е извършвал работа, полезна за националната икономика, тоест в продължение на три години, единайсет, месеца и четири дни. Но може би нямаше да е необходимо да преглеждат досието му. Някой неминуемо щеше да си спомни: Кравченко живееше на около триста метра от мястото, където откриха тялото.

Не само синът му предаде новината. В Русия новините бързо се разпространяват от уста на уста. Вече се беше събрала тълпа от неколкостотин души на моста, под който намериха тялото в един часа на обяд на 24 декември. Забързаните милиционери винаги привличат тълпи след себе си.

Хората се блъскаха един в друг, протягаха вратове, крещяха и задаваха въпроси. Само няколко души можеха да видят как фотографът от милицията е приклепнал, за да улови под ъгъл момичето, така че на снимката да личи както завързаният около очите му шал, така и прободните рани по голия корем. Следващите снимки, направени по-късно в моргата, щяха да наблегнат само на раните от ножа, нямаше да покажат как главата виси наляво, нито как пълните устни са разтворени, сякаш пита нещо.

По същото това време Светлана Гуренкова преминаваше по моста над река Грушевская. Именно тя преди два дни беше наблюдавала с безпокойство как един възрастен мъж разговаря с

момиче в червено палто. Светлана си проби път през тълпата и нейните най-ужасни съмнения се потвърдиха. По-късно същия ден тя уведоми милицията, че би могла да послужи като свидетел. Взеха името и адреса ѝ.

Вечерта милицията дойде при Александър Кравченко. Той знаеше, че по закон могат да го задържат три дни или да го арестуват за десет. И в двата случая или щяха да му предявят обвинение, или щяха да го освободят. От голямо значение бяха точните въпроси, които щяха да му зададат след обичайните формалности.

— Име?

— Александър Кравченко.

— Дата на раждане?

— 23 февруари 1953 година.

— Месторождение?

— Украйна.

— Националност?

— Украинец.

— Образование?

— Гимназиално.

— Партиен член?

— Не.

След това последваха въпросите, които имаха същинско значение както за тях, така и за него.

— Къде бяхте вечерта на 22 декември?

— Прибрах се вкъщи от работа малко след шест. Шест и десет. Жена ми Галина имаше гостенка — Татяна Гусакова. Пуснах телевизора и погледах малко първата третина на хокеен мач. Те двете не обичат хокей и ме помолиха да го изгася. Така и направих. Тримата хапнахме и изпихме две шишета вино. Говорихме какво ще правим на Нова година. Татяна искаше ние с жена ми да прекараме с нея и съпруга ѝ, но аз казах, че вероятно ще отидем при брата на жена ми. Около девет часа изпратих Татяна до тролейбусната спирка и след това се върнах право вкъщи.

Извади късмет. Имаше алиби, което щеше да бъде потвърдено не само от жена му, но и от друго лице. Трябваше само да ги извикат и да ги разпитат, независимо една от друга, за да се уверят, че казва истината.

Неизвестно защо обаче милицията прахоса трите дни, през които имаше право да задържи Кравченко, за да разпитва жена му Галина и приятелката им Татяна Гусакова. Всяка от тях каза едно и също: Кравченко си дошъл около шест часа, бил трезвен, погледали малко телевизия, след това тримата вечеряли заедно и изпили две бутилки вино. Приказвали за Новата година, за работа и пари, след което Кравченко изпратил Татяна до спирката. Татяна си спомни, че попитала Кравченко дали жена му няма да ревнува. Показанията съвпаднаха. Така че в края на тридневния срок, на 27 декември, милицията нямаше основания да не освободи Кравченко.

По същото време милиционерите отидоха в дома на Светлана Гуренкова и я поканиха да се яви в участъка на Октомврийски район, за да даде първоначалните си показания. Оказа се, че визуалната ѝ памет е неимоверно добра, и художникът на милицията успя да скицира описанието ѝ: висок мъж с приведени рамене, очила и шапка. Той се стремеше да съчетае рисунката си с думите ѝ. Накрая получи одобрението ѝ.

Копие от рисунката бе дадена на директора на училище ГПТУ-33. Директорът, на име Андреев, веднага разпозна един от учителите — Андрей Чикатило.

— Нито дума никому — предупреди милиционерът, преди да си тръгне.

Също на 27 декември двама милиционери, които проверяваха района около мястото на престъплението, намериха следи от кръв на улица „Гранична“ между разположените една срещу друга къщи с номерата 25 и 26. Те отнесоха в участъка проби от кръвта и попълниха необходимите формуляри за лабораторен анализ.

Оказа се, че къщата на улица „Гранична“ номер 26 е била придобита наскоро от Андрей Чикатило за хиляда и петстотин рубли. Повикаха го на разпит. Той дойде с жена си, която потвърди думите му, че бил прекарал цялата вечер вкъщи. Пуснаха го да си върви. Но подозрението остана. Съпругите често лъжат, за да спасят мъжете си. Кръвта сочеше към неговата врата. Директорът на училището, в което работеше Чикатило, го бе разпознал на скицата. Пък и съседите на Чикатило на улица „Гранична“ се били върнали от кино към девет часа вечерта в деня на убийството и видели, че в къщата на номер 26 свети. Зарадвали се, че по този начин техният съсед им е осветил пътя.

Светлината останала да гори през цялата нощ и през целия следващ ден.

Решено бе, че си струва повторно да се разпита Чикатило, но не преди да се проучи миналото му.

Имаше още двайсетина други заподозрени, включително и дядото на убитото момиче, които трябваше да бъдат разпитани и проверени. Щеше да мине известно време, преди списъкът да се пресее и да останат само две-три имена.

* * *

Новата година не започна добре за Александър Кравченко. На седми януари той така злостно се скара с жена си, че дори я удари през лицето. Когато от носа ѝ потече кръв, той я заведе на мивката и изми лицето ѝ, без да забележи, че пуловерът му бе изпръскан с кръв. Двамата не се разбираха. Караниците бяха за пари. Но той не можеше да ѝ каже истината — че докато не е изкарал присъдата си, няма да има много пари в джоба си. Тя не знаеше за това и нямаше защо да знае.

Добре, че поне милиционерите не го тормозеха. Нито дума от тях, след като го освободиха на 27 декември. Те се интересуваха все още от Андрей Чикатило. От служебното му досие стана ясно, че е бил учител в близкия град Новошахтинск, където срещу него имало няколко оплаквания, че закачал деца. В резултат на това бил уволнен. Освен това и в самия Шахти се получили няколко оплаквания, че мъж, отговарящ на описанието на Чикатило, е бил прогонван на няколко пъти от женските тоалетни в училищата. Чикатило беше извикан за допълнителен разпит.

С вид на засрамен примерен гражданин, който някога се бил поддавал на подобна ужасна слабост, той призна случаите със задяванията на деца, но сега, твърдеше той, благодарение на прекрасната си жена и любящите деца, успял да я превъзмогне. Заяви, че винаги е страдал от „полова недостатъчност“, но сега, на неговата възраст, тези неща имали все по-малко значение за него.

Но защо да му вярват? Прастара истина е, че ако някой някога е извършил нещо, той ще го направи пак. А фактите бяха силни — очевидката, светещият прозорец и кръвта.

И тогава, вечерта на 23 януари, Александър Кравченко извърши дребна кражба, което беше много рисковано за човек все още под действието на задочна присъда. Кражбата бе извършена от съседска къща.

Милицията претърси дома на Кравченко на следващата сутрин и откри откраднатите вещи на тавана. Кравченко бе арестуван на работното си място същия ден в три часа следобед, тоест на 24 януари.

Милицията не беше се занимавала с него, откакто го пусна преди цял месец. Сега той наново попадна в полезрението и ръцете им. Фактът, че един заподозрян в убийството на Лена Закотнова е бил арестуван по друго обвинение, веднага бе докладван на ръководителя на операцията — заместник-началника на милицията Чернатски, който беше наясно, че това убийство силно е разгневило града и трябва бързо да бъде приключено.

Той също така знаеше, че трябва да се надникне под повърхността, зад алибито, в самия характер на заподозрения. Чикатило може и да бе от тихите мъже с крадлива стъпка, които не са в състояние да удържат ръцете си далеч от гащичките на малките момиченца, но пък Кравченко бе осъждан вече за изнасилване и убийство. Тези престъпления той вече ги бе извършил. Много по-лесно е да се прекрачи прага втори път. Насочеността на милиционерското обучение се свеждаше главно до търсенето на аналогични престъпления в миналото на заподозрения — на света не съществуват по-сигурни улики. А и нямаше по-добро доказателство от личното признание на заподозрения.

Ако Кравченко бе убиецът, нищо чудно, че ще си осигури алиби — у дома с жена си и приятелката им, гледали телевизия и вечеряли заедно. Ако наистина той бе убиецът, това алиби трябваше да бъде оборено. А най-добрият начин да се изпробва истинността на едно алиби е, като подложиш заподозрения на натиск.

Заместник-началникът Чернатски взе решение: всички усилия да се съсредоточат върху Кравченко. Издаде ли се заповедта, машината бързо да заработва. Още на следващия ден пуловерът на Кравченко бе изпратен в лабораторията за изследване на петната от кръв. В управлението бързо се пусна слухът, че Кравченко сега бил главният

заподозрян, че целта била да се разруши алибито му и да се стигне до самопризнание. Никакви заповеди не бяха необходими, хората знаеха какво да правят.

Преди да прехвърлят Кравченко от следствената килия в затвора, настаниха в килия номер 36 друг затворник — един главорез и наркоман на име Мирошниченко, за да бъде той там, когато Кравченко пристигне. Мирошниченко се водеше в списъка на милицията като неин активен платен „бияч“ под номер 7. Обясниха му какви са задълженията му и колко ще получи в случай на успех. Той винаги се радваше на възможността да изкара допълнително, а и не вреди да свършиш и някоя друга услуга на милицията. Едната ръка мие другата.

Междувременно кръвта от пуловера на Кравченко се оказа от групата на жертвата. Той обаче твърдеше упорито, че е невинен, че кръвта вероятно е от жена му, когато я ударил по лицето при скарване. Не му провървя обаче: оказа се, че жена му и жертвата са от една и съща кръвна група. А и спермата, намерена в тялото на жертвата, бе от същия вид като на Кравченко.

Въпреки че съкилийникът му го биеше безмилостно всеки ден при завръщане от разпит, Кравченко продължи да твърди, че е невинен. Това той правеше с непреклонната упоритост на истински невинните или истински виновните.

Но алибито на всеки убиец е по принцип фалшиво, а фалшивото алиби може да се обори. Жената на Кравченко Галина беше задържана като съучастничка в кражбата, за която бяха арестували съпруга ѝ. Той вече беше признал, че я е извършил, и бе подчертал, че е действал сам. Милицията обаче знаеше всичко за тях — двойка обирджии, ограбвали заедно къщи, затова какво значение имаше дали тази кражба са я извършили заедно, или не. Милицията имаше основания да ги обвини и двамата за пет обира, извършени в периода между декември 1977 година и 23 януари 1979 година, на обща стойност на откраднатите предмети точно хиляда триста петдесет и осем рубли и четирийсет копейки.

Но когато Галина призна, че те наистина са вършили заедно кражби, тя с учудване установи, че онези, които я разпитваха — не следователи от Главна прокуратура, както законът го изискваше, а от милицията, изобщо не се интересуваха от самите кражби.

Те ѝ казаха, че съпругът ѝ е извършил изнасилване с убийство през 1970 година. Това ѝ дойде като шок. И още по-шокирана остана, когато ѝ заявиха, че я задържат като съучастничка в убийството на Лена Закотнова, за което обвиняваха съпруга ѝ и което според тях било извършено в дома ѝ. Доста труд положи милицията да я убеди, че съучастието в убийство е сериозно престъпление, за което се предвижда продължителен затвор.

Всичко беше ясно. Мъжът, с когото тя живееше и който в яда си я бе ударил през лицето, бе лъгал за миналото си и никога не ѝ е казал главното, а именно че е изнасилвил и убил едно момиче. Сега този мъж щеше да я повлече със себе си в затвора, тъй както я беше въвлякъл в кражби. Стана ѝ ясно също така, че тя може да избегне затвора, ако предостави на милиционерите това, което искаха от нея. Всъщност те не искаха кой знае какво. Само да каже, че съпругът ѝ се е прибрал вкъщи по-късно и не е бил трезвен, а пиан. Тя не искаше да го предаде, защото го обичаше. Но алтернативата бе дълги години затвор, а тя имаше дете.

Щом вече разполагаше с показанията на съпругата на заподозрения, че мъжът ѝ се е прибрал вкъщи не в шест, а в седем и половина часа, и не в трезво състояние, а пиан, ставаше възможно по закон да задържат и другата свидетелка — Татяна Гусакова, по обвинение, че е дала фалшиви показания. Някои хора не могат да издържат дори и час в затворническа килия и Татяна беше от тях. Тя пицеше, крещеше и удряше по решетките. Милиционерите разбраха, че бързо ще се предаде.

Така че Татяна Гусакова не само промени показанията си, що се отнася до часа на завръщането на Кравченко и дали е бил трезвен, но и си спомни за някои полезни подробности във връзка с разговора им на тролейбусната спирка.

Той ѝ бил казал:

— Таня, ще повярваш ли, ако ти кажа, че изнасилих и убих едно момиче.

— Престани с тия щуротии — отвърнала тя.

— Само се пошегувах — рекъл Кравченко.

Законът изискваше да се предостави възможност на обвиняемия за очна ставка с обвинителните.

— Ти да не си полудяла? — разкрещя се той на жена си.

Но дори в негово присъствие нито тя, нито Татяна Гусакова не промениха версиите си. Кравченко го завлякоха обратно в килията, за да получи поредната порция бой от съкилийника си. Сега, след като духът му беше прекършен, нямаше да чакат дълго да си признае, въпреки че двете свидетелки бяха задържани по-дълго, отколкото позволяваше законът, освободиха ги едва след очната ставка с Кравченко. През следващите седмици милиционерите редовно ги посещаваха, да не би да се отметнат.

На 16 февруари 1979 година, седмица преди двайсет и шестия си рожден ден, Александър Кравченко призна, че бил изнасилил и умъртвил Лена Закотнова. Разбира се, при такива емоционални обстоятелства спомените обикновено са смътни, та когато милиционерите му припомниха някои важни подробности, те всъщност му казваха онова, което той вече отлично е знаел. Самият той добави някои свои окраски — че бил пиан и паднал, а момичето дори дошло при него да му помогне да се надигне. Такива подробности на тях им допадаха. Призна също, че бил повърнал, след като я убил. Що се отнася до ножа, бил го хвърлил в реката. Може би дори тогава, когато е било късно за отстъпление, той е разчитал, че речното дъно ще бъде претърсено и че няма да намерят никакъв нож. Главното, което Кравченко знаеше, бе, че трябва да се подготви за съдебния процес — единственото място, където щеше да има възможността да каже истината и да му повярват. Поне побоят над него щеше да престане.

Но той не можа да осъзнае факта, че на първото признание се придава най-голяма тежест, вярва се на първоначалния отклик на душата да излее онова, което ѝ тегне.

Заместник-началникът Чернатски беше доволен от резултатите и в съответствие с установената процедура нареди да се преустановят всички други разследвания и всички материали, нямащи връзка с Кравченко, да бъдат изчистени от досието.

Светлана Гуренкова се беше включила активно в милиционерското дирене на убиеца, след като даде показанията си, послужили за основа на съставената скица. Като всички други граждани тя беше силно разгневена от престъплението. За разлика от другите жители на Шахти обаче тя бе в състояние да направи нещо, за да предотврати това деяние, ако беше съобщила на милицията още

същата вечер за мъжа, когото беше видяла, вместо да се качи на тролея и да се прибере у дома. И тя като всички остана доволна, когато научи, че убиецът е бил заловен, и поиска да отиде да го идентифицира.

— Ако има нужда от вас, ще ви повикаме — казаха ѝ в милицията.

Нямаха обаче нужда от нея и не я повикаха. Не беше нужен вече и училищният директор Андреев, който бе разпознал Андрей Чикатило в милиционерската скица. Бяха му наредили след първия разговор да не казва нито дума на никого. Той остана учуден, че никой от милицията не го потърси отново, но не дотам, че да не се подчини на указанията.

На милицията сега ѝ предстоеше да набави писмени документи. Съкилийникът на Кравченко — Мирошниченко, подписа клетвена декларация, че никога при никакви обстоятелства не е упражнявал физическо насилие над Александър Кравченко. Всякакви възражения в съда по този въпрос щяха да бъдат предварително парирани.

Вече имаха достатъчно материал, за да изпратят делото в съда. Признанията на заподозрения, показанията на съпругата му и нейната приятелка, аналогичното престъпление, извършено преди години, съвпадащите кръвни и спермени проби... Немаше основание да се прахосва време, за да се идентифицира единственият отпечатък от пръст върху ключалката на ученическата чанта на убитото момиче. Не беше задължително отпечатъкът да е на Кравченко, можеше да бъде на кой да е друг, например на дядо ѝ. Така че всякакви други физически доказателства, несвързани с Кравченко, вече можеха да бъдат унищожени, за да не задръстват досието. Както се разкри по-късна, кръвта, намерена пред вратата на заподозрения Андрей Чикатило, изобщо не стигнала до лабораторията. Толкоз по-добре, на държавата ѝ бяха спестени няколко рубли.

ТРЕТА ГЛАВА

От самото начало животът на инспектор Иса Костоев беше белязан от престъпление — срещу неговия род, неговото семейство, срещу самия него.

На 23 януари 1944 година по заповед на Сталин един цял народ — ингушетският, бе наблъскан в конски вагони и изпратен на заточение на изток. В официалното обвинение се казваше: „... Много ингуши извършиха предателство, преминаха на страната на нацисткия завоевател и се вляха в редиците на саботьори и шпиони, изпратени от германците зад фронтовата линия на Червената армия...“ Ингушетските земи не бяха окупирани и много ингуши се биха и загинаха в защита на Съветския съюз. Безсмислието на обвинението само правеше наказанието още по-жестоко.

По онова време Иса Костоев беше само на година и половина. Много малък, за да помни глада, унижението и смъртта през този месец, когато влаковете напуснаха зелените поля на Северен Кавказ и се отправиха в безводните степи на Казахстан. Но възрастните помнеха и непрекъснато разказваха за случилото се, докато то се превърна в част от собствената памет на Иса.

Въпреки че операцията отне само няколко дни, в паметта на ингушите се вряза една дата — 23 февруари, Денят на Съветската армия, празник за всички останали. Тайната съветска милиция по това време, НКВД, бе натоварена с операцията по „преселването“. Камиони изпълниха площадите на малките градчета и села. На хората им дадоха само един час да се подготвят. Много бяха причините, принудили ги да се подчинят. Беше военно време, имаше заповед на съветското правителство, а тайната милиция бе неин изпълнител.

На Иса щяха много пъти да му разказват как тези, които не били в състояние да пътуват или са живеели, твърде далеч в планините, за да могат да бъдат превозени до влака, са били наблъскани като добитък в разни сгради, след което ги запалили и ги обстреляли с автомати. Ала това беше Русия — вярно, съветска, но все пак Русия. А това означаваше, че дори тъмата на насието може да се освети,

макар и за миг, от внезапен изблик на състрадание. Руски войник догони един от камионите с шевна машина в ръце.

Запъхтян, той я подаде на притежателката ѝ — жена с двегодишно момиченце в ръце.

— Ей, жено, по-добре я вземи, може да ти потрябва.

Жената я взе. С тази шевна машина тя щеше с много труд да си изкарва прехраната в дивите степи на Казахстан и по този начин щеше да спаси живота на двегодишното момиченце, което един ден щеше да се омъжи за Иса Костоев и да прибави този разказ към останалите, които той беше чул.

Разказът за пътуването с влака, започнало в онзи ден в края на февруари, щеше да се преразказва много пъти: срамът, който сънародниците му, всичките мюсюлмани, изпитвали от това, че се налагало да ходят по нужда пред очите на всички останали, тъй като конските вагони имали само една дупка на пода; пломбираните врати, които периодично ги отваряли колкото да изнесат труповете. Понякога пазачите просто ги изхвърляли, а друг път позволявали на хората да организират погребение покрай железопътната линия. Пазачите, покатерили се по покривите на вагоните, стреляли по онези, които не успявали навреме да се върнат.

Не било желателно всички да измрат. Напротив, имало нужда тези, които докажели, че са достатъчно издръжливи, да оцелеят. В Казахстан има поля за засяване и златни мини за разработване, а работната ръка не достигала. Като обвини в предателство цял един народ и като го плени, Сталин превърна хората в затворници, а в сталинска Русия нямаше по-евтина работна сила от затворническата.

Но защо? През цялото си детство в изгнание Иса много пъти чуваше да се задава този въпрос. Някои казваха, че Сталин не бил истински грузинец, защото грузинците са весели и сърдечни до немайкъде, а това едва ли можеше да се твърди за Йосиф Висарионович. По характер приличал повече на осетинец — грубоват и затворен в себе си. Казваха, че майка му била осетинка. А нали поетът Манделщам писа за Сталин, че „всяко убийство е като почерпка за широкоплещестия осетинец“, което всъщност му коства живота. И не дадоха ли ингушетските земи на осетинците? И защо така изведнъж стана толкова щедър? Не, нямаше начин да се предвиди как би постъпил един умопобъркан престъпник.

По характер Иса Костоев беше силен, упорит, любознателен и наблюдателен. Колкото повече растеше, толкова повече любопитстваше за всичко, като се започне от въпроса защо целият му народ е бил несправедливо наказан и се стигне до значението на собственото му име. За баща му беше по-лесно да отговори на последния въпрос. Той разправи на Иса, че в зелените пасбища на високите кавказки планини всеки род си построявал своя кула. Те били почти 30 метра високи и така разположени в долината, че да има видимост към всички останали кули. Стъкмявали огън на върха, за да предупреждават за нахлуване. Защото кулите ги имало още от времето на Чингис Хан. Средната им част била предназначена за отбрана, а в долната в мирно време живеели хората. Костоеви някога принадлежали към друг род, но се отцепили, образували свой, построили си собствена кула. На техния език Костоев означавало „тези, които са поели по собствен път“. На Иса му казаха, че ингушите възприели руската практика да се обръщат един към друг с бащиното презиме. Малкото име на бащата на Иса беше Мохамед, затова бащиното презиме на Иса бе русифицираната форма Могамедович. А малкото му име? Така ингушите наричали спасителя на християните — Исус. И тъй Иса разбра кой е той — Исус, син на Мохамед, от онези, които поели по собствен път.

Храната никога не достигала, имали едва колкото да не умрат от глад, а понякога дори и това нямали. Хората отслабвали, разболявали се и умирали. Често пъти не било възможно да се отиде на погребение на близък роднина; на „специалните заселници“ не им било позволено да пътуват по-далеч от три километра от мястото на въдвореното им местожителство без разрешението на местния комендант. Наказанието за нарушаване на този ред било двайсет години каторга, а тези, които приютявали някой престъпил три километровата граница, получавали пет години затвор. Но дори и онези, които не правели никакви опити да бягат, живеели постоянно под заплахата да получат осем години затвор за „бягане от общественополезен труд и водене на паразитен начин на живот“. И постраждал този, когото комендантът нарочвал.

Въпреки че Иса бил четвъртото от шестте деца, неговата храброст скоро привлякла погледа на по-големите момчета и на мъжете, които неизменно следели кой е смел и кой страхлив. Момчетата били не само държани под око. Тяхната смелост била

подлагана на изпитания. За това си имало ритуал, както и за почти всичко друго в техния живот. Едно момче ще отиде при друго, ще изскубне косъм от косата си и ще го тикне, в лицето му. Ако това момче духне косъма, значи то приема предизвикателството за юмручен бой. Имало само две правила: никога не отказвай и никога не плачи.

Един ден Иса се бил съблякъл гол и чакал майка му да изпере единствените дрехи, които бе ушила от остатъците на бащините му панталони, протрити от товаренето на руда в мините. Едно от по-възрастните момчета се провикнало пред къщата:

— Изпрати Иса навън да се бие.

— Остави момчето — казала майка му със сълзи на очите. — Пера му дрехите и той няма какво да облече.

— Изпрати го навън.

Майка му изстискала дрехите, но от ризата и панталоните му все още капела вода, когато той излязъл навън. Това едва ли били най-подходящите дрехи за ръкопашна схватка. Вън чакало момче от друго село. То откъснало косъм от главата си и го тикнало в лицето на Иса. Какво значение има, че мокрите дрехи ще затрудняват ръцете и краката ти, какво, че майка ти плаче, а най-малко значение въобще има какво на теб ти се иска. Той имал само един избор — или да гоzakлеймят като страхливец, или да се бие, и то за победа.

Майка му трябвало да го пусне да излезе и да се бие. В тази страна си обречен, ако не можеш да се биеш. А и как е можела да го спре майка му? Едва шестгодишен, той скачал в движение във влаковете с въглища заедно с по-големия си брат Осман. Двамата изхвърляли въглища, доколкото било по силите им, преди влаковете да наберат голяма скорост, след което скачали в двуметровите преспи сняг, покриващи зиме Казахстан. После двете момчета отнасяли у дома въглищата с шейна, която сами си били измайсторили. Хвърляли въглищата в тумбестата желязна печка и били героите на деня. Нощем без въглища в колибата ставало страшно студено.

Майката на Иса спазвала традициите на своя народ, а и какво друго би могло да поддържа жива паметта на един народ в тази пустош? Тя безропотно се съгласила мъжът ѝ Мохамед да се ожени втори път, след като накара рускинята Мария да приеме ислямската вяра, смятана за най-висше благо. Всички ингуши приели Мария, когато ги депортирали, защото Мария би могла да каже: „Аз не съм от

тях, аз съм руския“ — и нямало да бъде принудена да дели мъките и опасностите. Но Мария каза: „Щом те заминават, и аз тръгвам с тях.“

Бащата на Иса, Мохамед, бил много уважаван за способността му да помирява скарани хора. Единствено Мохамед умеел да открие баланс за противопоставящите се позиции. Понякога разправял някоя история за Настрадаин Ходжа — герой на хиляди анекдоти, в които ислямът бе прошепнал мъдростта си за тези, които имаха уши да чуят. Друг път Мохамед цитирал Корана, който знаел наизуст, защото не можел да чете. Каквито и да били средствата му, целта винаги била една и съща, а именно да открие единствената справедливост.

През 1949 година мълнията на сталинската злонамереност ударила отново. Ново изселване, почти без време за подготовка, камиони, влакове. Този път от трън, та на глог. На досегашното място поне разполагали с изба в кирпичена колиба, докато на новото място нямало нищо, освен златните мини, където трябвало да работят, и няколко палатки. Хората веднага построили къщи от кал, след това започнали да правят тухли за по-солидни постройки, издържачи на зимата. Ингушите не се плашели от работа, а тук само тя можела да спаси живота им.

Но времето не достигало, също както и храната. За един месец Иса изгубил двама от братята си — Осман, с когото крадял въглища, и Израел. И двамата били изтощени от глада и покосени от болести. През същия месец втората жена на баща му, рускията Мария, загубила дъщеря, която била за Иса като родна сестра. Подобно било положението и в другите семейства.

В разговорите си мъжете никога не обвинявали руснаците. Не обвинявали и болшевиките или революцията, която бяха приветствали през 1917 година, защото комунистите обещали да им върнат заграбените от царете и казаците земи. Единствено обвинявали Сталин, защото той бе момче от тяхната среда, чиято нагласа те познавали.

Мъжете се хранели сами, по-младите ги обслужвали, което за тях било чест. Да се обслужва зле било позор. Този урок бил даден на Иса само веднъж. Той се бил облегал на стената и чакал следващата заповед от баща си или знак, за да налее питие на гостенина, когато

чул баща си да нарежда на друг младеж да донесе възглавница. Иса си помислил, че някой от възрастните гости не се чувства удобно.

Когато младежът донесъл възглавницата, бащата на Иса казал:
— Дай я на Иса, за да се обляга по-удобно на стената.

Вечерно време често разговаряли за Сталин и винаги с омраза. И не само мъжете. Жените пеели за него, докато работели по полята, уверени, че никой руснак не им разбира езика и никой от техните няма да ги предаде.

Иса слушал песните им, докато изминавал шестте километра до училище:

*Ти разруши домовете ни,
открадна Родината ни,
никога покой да не намериш
в гроба, гдето първом те положат.*

Престъпленията на Сталин бяха толкова големи, че след смъртта му хората можеха само да го проклинат.

Иса си припомнил тези напевни думи през 1961 година, когато тялото на Сталин било извадено под булото на нощта от мавзолея на Червения площад, където първоначално бе положено редом с Ленин.

Иса тръгнал на училище осемгодишен през 1950 година. Четял много, по-възрастните харесвали това негово качество. Каквото и парче вестник да се промъкнело в тази забравена от Бога част на Казахстан, веднага го носели на Иса да прочете всеки ред и да види дали няма нещо за връщането на ингушите по родните им огнища. Но по този въпрос нямало и дума написана.

Бащата на Иса, изглежда, не разбираше колко далеч е Казахстан от родните места, които ингушите наричат Ингушетия.

Веднъж Иса попитал баща си:

— Ако ни пуснат да си идем вкъщи, как ще стигнем дотам?

— Ако ни кажат, че ни пускат да си ходим — отвърнал баща му,
— ще се измия, ще си облека чисти дрехи и ще поема пеш.

— Тате, не знаеш ли, че цял живот да вървиш пеша, пак не би стигнал?

— Дори ако е само за да умра там и там да ме погребат, остатъка от живота си ще извървя пеша.

Иса не само слушал какво говорят мъжете за живота и хората, за Сталин и Русия, но и четял книги, които за тях си оставали затворени, не представлявали нищо повече от черни точки на бяла хартия. Той бил силен и по математика, понякога прекалено силен, все пръв давал отговора, въпреки че учителката му казвала да не прави така. Но литературата и историята били предметите, които му дали в най-голяма степен онова, което искал да научи — някакъв намек, някаква следа, някаква снимка на страната, в която се е родил, но която не помнел. За руските писатели от деветнайсети век Кавказ бил като Дивия запад за Америка — пълен с диваци, които трябвало да бъдат покорени, въпреки че се възхищавали от тяхната доблест. Ако откриел в поема на Лермонтов или разказ на Толстой някое название на местност, Иса тичал при баща си да го пита дали не се намира близо до родното място, откъдето са дошли.

Най-голямото му откритие обаче бил Шамил, който в средата на миналия век в продължение на 20 години се опълчвал срещу армиите на царя. Значи неговият народ има и свои герои, за които е писано в книги, брадати мъже от планините, отказали да се крият, да бягат или да се предават, сражавали се до последен дъх, макар да са знаели, че никога не ще спечелят.

Иса не бил виждал обаче своя народ другояче, освен, като поробен. Всеки пазач можел да те нарече „черна мутра“, да удари майка ти с камшик, задето отмъкнала малко зърно, което и без това гниело, но било забранено за тях. А ти нищо не можеш да направиш, няма и към кого да се обърнеш.

Все пак някаква справедливост има на този свят. Иса разбрал това на 5 март 1953 година, когато умрял „Бащата на народите“, най-големият гений на всички времена — Йосиф Висарионович Сталин.

Учителите строили децата в коридора на бараките, служещи за училище. Със сълзи в очите им казали:

— Умря нашият учител, нашият вожд.

Нито едно от ингушетските деца не заплакало, с изключение на едно момче на име Сатаров, което стояло редом с Иса.

Учебните часове били отменени за деня, децата ги разпуснали. Щом излезли въвн на снега, Иса се доближил до Сатаров и го попитал:

— Защо заплака за смъртта на Сталин?

След това, нарушавайки ритуала с откъснатия косъм, се нахвърлил върху момчето, защото със сълзите си то било извършило предателство спрямо своя народ. Започнали да се търкалят в снега, когато за зла участ се появил комендантът Курбански. Всяко дете го познавало, и той познавал всяко от тях.

— Елате с мен — наредил им комендантът и ги повел към щаба.

По пътя Иса прошепнал на момчето:

— Кажи му, че се бием ей така, без повод.

Глупчото обаче отново ревнал.

Когато почти стигнали, комендантът срещнал мъж и жена, негови познати, и се спрял да поговори. Междувременно отпратил момчетата да го чакат пред входа. Когато стигнал входа, Иса се обърнал, видял, че комендантът се е увлякъл в разговор, и продължил да върви. Ускорил крачка, накрая побягнал.

Чак късно през нощта събрал кураж да се прибере у дома. Къщата била пълна с плачещи хора — майка му, брат му, съседите.

— Какво става? — попитал той.

— Прибраха баща ти.

Вместо да им каже какво е направил, той попитал:

— Кой го прибра?

— Дойде един милиционер.

Никой не знаел къде и защо са го отвели. Късно през нощта Мохамед се завърнал.

— Какво стана, Мохамеде? — попитали всички в един глас.

— Къде е Иса? — беше неговият отговор.

Иса влязъл в стаята.

— Е, Иса, ти днес помогна ли на семейството си? О, да, голяма помощ ни оказа. Какво си смятал, че Сталин ще оживее, ако не набиеш момчето?

Може би защото милицията не била сигурна какво ще е бъдещето без Сталин, та определила на Мохамед само глоба от сто рубли — една, символична сума, но доста сериозна за ингушите. Всички дали по малко, за да я съберат. Платили на милицията, получили подписан и подпечатан документ.

Иса бил засрамен, но не кой знае колко, защото, всеки ингуш би предпочел да е баща на сина, който се е бил, отколкото на онзи, който е

ревал.

Много съветски хора оплакали смъртта на Сталин, малцина се радвали. Скоро обаче всички те били обединени от страха за бъдещето, защото има само едно нещо, по-страшно от това Русия да бъде управлявана от тиранин — никой да не я управлява.

Тези, които имали смелостта да се надяват на по-добро след смъртта на Сталин, скоро се оказали реалисти, макар и не за дълго. Берия, този мазен изнасилвач с пенсне, оглавявал тайните служби, бил арестуван. Говорело се, че бил екзекутиран от заелия неговото място. Управляващата страната тройка скоро се оказала под властта на плешивия самомнителен Хрущов, който въпреки че отдавна бил известен като един от Сталиновите насилници, все още се държал бойко, имал вкус към живота и това го разграничавало от останалите безлични апаратчици.

Пуснал се слухът, че освобождавали хиляди от лагерите, дори вестниците сякаш били списвани с по-свободно мастило. През 1956 година Хрущов заклеил Сталин на тайно партийно заседание и това се разчуло. Уж всичко било тайно. Същата година първата вълна на новата свобода стигнала до Иса и семейството му в Казахстан. Три километровото ограничение било премахнато. Ингушите вече можели свободно да пътуват из Казахстан, но не и извън границите му.

Иса бил вече четиринайсетгодишен и припечелвал по малко, като товарел и разтоварвал влакове, газейки в калта с боси нозе. Въпреки това все намирал време да чете и да учи. Бил разбрал, че доброто познаване на руския език е необходимост за всеки, решил да си проправи път в съветското общество. По-възрастните продължавали да му досаждат, като го карали да чете вестника от начало до край, за да види дали някъде не пише, че им разрешават да се върнат у дома. В продължение на цяла година обаче по въпроса се мълчало. Едва през 1957 година излязло официално съобщение: тяхната страна се обединявала със съседна Чечения и се възстановявала Чечено-Ингушетската автономна област. Като част от Руската република, тя щяла да има известен контрол върху местни проблеми, някакъв минимален суверенитет.

Някои ингуши изровили костите на близките си от земята на заточението, за да ги погребат в родните земи. Други просто се втурнали към Кавказ. Когато през 1958 година бащата на Иса стигнал

със семейството си до казашкия град Целиноград на път за вкъщи, преустановили връщането на ингушите. Премного се били върнали изведнъж, появила се жилищна криза, понеже част от осетинците се били нанесли в ингушетските домове и вече ги имали за своя собственост.

Мъка било да те спрат насред пътя, когато се завръщаш у дома, но нищо не можело да се направи. Бащата на Иса все още бил в разцвета на силите си и не се съмнявал, че пак ще види Кавказ. Вече поне живеели като човешки същества в град, в апартамент, а не в мазе или кирпичена къща. Освен това били живи, били оцелели... повечето от тях.

Иса продължил образованието си в Целиноград и получавал добри бележки по всички предмети. По времето на Сталин висшето образование било забранено за специалните преселници, но сега забраната била премахната и Иса не само можел, но и трябвало да крои планове за бъдещето си.

Той знаел точно какъв иска да стане — летец-изпитател, да счупи звуковата бариера, неговият МИГ да лети през небесната синева със скоростта на свободата. Нищо не може да е по-величествено.

Бил вече седемнайсетгодишен, в десети клас, когато му се предоставила възможност да припечели малко пари като преводач в районния съд. Няколко ингуши били арестувани за кражба от железопътни контейнери. Те знаели само своя език и имало нужда от човек, който да знае ингушетски и руски.

Докато Иса превеждал въпросите на прокурора, адвоката и съдията, той почувствал как се откъсва от обстановката и с вълнение си помислил: „Не бих задал този въпрос по такъв начин. Би могло да се подходи от съвсем различен ъгъл.“

Тази работа му се сторила привлекателна и примамлива. Но не дотам, че да го отклони от главната му цел — Куйбишевския авиационен институт, където се явил през лятото на 1960 година, за да държи приемни изпити. Град Куйбишев бил на неколкостотин километра югоизточно от Москва, близо до един от завоите на река Волга. През Втората световна война там била прехвърлена по-голямата част от съветското правителство, дори мумията на Ленин била откарана там за по-сигурно.

От цялата страна се били стекли младежи за изпитите и съвсем естествено било комбинацията от възбудено състояние и съперничество да доведе до сблъсъци. Иса вероятно щял да се въздържи, ако някой не го бил нарекъл „черна мутра“ — обида, която заседнала дълбоко в паметта му от преживяната несправедливост. Последвалото сбиване било достатъчно сериозно и привлякло вниманието на милицията. На кандидат-студентите, участвали в мелето, им бил отказан достъп до института.

Съкрушен, че никога няма да стане летец-изпитател, Иса решил да учи право, което било второто му предпочитание. Може би някой ден той щял да задава въпросите.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Чикатило може и да беше глупав, но не дотам, че да не знае това, което всеки на негово място би следвало да знае. Убийството ти дава три възможности: да се върнеш, да останеш на място или да продължиш напред.

Да се върнеш означава отново да си сред човешкия род, най-сетне да сложиш край на чудовищната самота. Но човек се изолира не само поради природата си, а и поради своите действия. Престъплението поражда тайни, а тайните пораждат изолацията, която може да се прекъсне само по един начин — чрез признание. Това му бе известно от любимия му роман „Престъпление и наказание“, в който Достоевски възвръща героя си към живота, като го кара да излее душата си и да сподели убийствата си пред добросърдечната блудница Соня.

Но на кого би могъл да признае? Чикатило нямаше приятели, така че оставаха само жена му и милицията. Но неговата чиста по душа и добра съпруга не биваше никога да разбере, не можеше да си позволи да ѝ нанесе такъв удар.

Вторият избор беше да спре, докдето бе стигнал, да се закълне, че никога повече... Това е клетва, която трябва да се спазва до края на живота, за да има някакъв смисъл. Той би могъл да бъде човекът от разказа, който беше прочел като дете и никога не бе забравил. Красива светска жена спира с шейната си пред колибата на отшелник. Виждайки, че той е дълбоко благочестив, тя се опитва да го прелъсти, като се разсъблича. Отшелникът толкова се изкушил от вида на нейната великолепна гола плът, че се втурнал, грабнал брадва и отсякъл единия пръст на ръката си. Като видяла кръвта, жената изпищяла и побягнала.

Но той не беше отшелник, на всичкото отгоре бе се заклевал толкова пъти.

Остава третият, избор — да продължи напред.

Чикатило не бързаше с избора си, все още не беше изчезнал шокът от усещането, че е заподозрян.

Той ходеше на работа, връщаше се у дома, четеше вестници, гледаше телевизия. Напоследък не изглеждаше добре, сливаше думите, като говореше.

Дните ставаха по-къси и по-студени, беше вече зима. Стогодишнината от рождението на Сталин беше на 21 декември, след което дойде първата годишнина от онази нощ в тайната къща.

Изведнъж, на 24 декември 1979 година, съветските войски нахлуха в Афганистан и като че ли електрически ток разтърси съветското общество. На 22 януари, на път за семинар в университета, физикът Андрей Сахаров бе задържан от милицията и незабавно изселен в затворения град Горки, без дори и намек за съдебен процес. Защото той почти единствен, в една нация от 270 милиона, се обяви против нахлуването. При арестуването му носел със себе си стъклено шише, защото се надявал да са пуснали сметана в университетската менза.

Вестниците дадоха ясно да се разбере какво следва да е правилното отношение към Сахаров: наивен учен, който се бъркал в неща, от които нищо не разбира, подвеждан от жена си, еврейката Елена Бонер. Той би трябвало да се има за късметлия, че към него се проявява такова хуманно отношение. Онези, които изневеряват, когато страната е във война, заслужават по-строго наказание от удобния апартамент в добре снабдявания град Горки.

Не беше само Афганистан. Брежнев бе обявил Китай за голямата заплаха за световния мир, което означаваше, че е враг на Съветския съюз. А нима Иран на южния фланг не бе превзет от Хомейни и ислямските фанатици? В Турция бяха разположени ракети на НАТО. Това правеше цяла една непрекъсната полоса — Турция, Иран, Афганистан.

Западът не губеше време и използваше войната, за да се опита да унижи Съветския съюз. Като знак на протест срещу съветското присъствие в Афганистан, Америка, Западна Германия и Япония щяха да бойкотират Олимпийските игри през 1980 година в Москва, като с това щяха да ги очернят.

През този златен юли на помрачените Олимпийски игри вестниците предоставиха на Андрей Чикатило повече от обикновената информация. Те му донесоха удоволствие и вълнение. Всички в квартала знаеха какъв ревностен колекционер на вестници е учителят

Чикатило, който не се разделяше дори с един брой — вестниците бяха натрупани на камари навсякъде из занемарения апартамент на улицата, която носеше грандиозното име „50 години Всесъюзен ленински комсомол“.

Един следобед три момиченца, две на шест и едно на тринайсет години, почукаха на вратата на учителя с надеждата той да им даде няколко вестника за подпалка на лагерния огън, подготвян за същата вечер.

Появата им беше неочаквана и го завари неподготвен. Той се почувства безпомощен пред детската красота, пред техните стройни, обгорели от слънцето крака и ръце, летните им дрехи и малките им бански костюми. Пусна ги да влязат, заключи вратата зад тях и каза:

— Вестници искате значи? Ще ви намерим вестници.

Едно по едно ги вдигаше на ръце, шляпаше ги по задничетата, завираще ръце в гащичките им и търкаше малкото, което имаха между краката си. Както винаги нищо не го възбуждаше повече от техните безпомощни напъни и нещастни викове.

— Не се тревожете — повтаряше той. — Няма нищо страшно. Ще ви намерим вестници.

Накрая момиченцата избягаха, засрамени и ужасени.

Той отново го бе извършил. Сега беше въпрос на време, преди милицията да дойде. Най-малкото щеше да е опозорен в очите на жена си, а най-лошото, което можеше да му се случи, бе да се възобнови разследването по участието му в убийството на Лена Закотнова. И отново нищо не можеше да прави, освен да чака. Нищо, освен да чете вестниците страница подир страница.

Дойде август. Водени от електротехника Лех Валенса, полски работници окупираха корабостроителниците „Ленин“ в Гданск. Полското правителство прие почти всички техни искания: неделната литургия да се предава по радиото, да се разреши създаването на независим профсъюз „Солидарност“. Но това явно бе стратегическа отстъпка, предхождаща някакъв вид нахлуване.

Отново настъпи декември, месецът с най-дългата нощ и рождения ден на Сталин, втората годишнина от смъртта на Лена Закотнова и втора годишнина за Чикатило, без да е извършил убийство.

Годината си отиде. Последното ѝ въгленче проблесна в новогодишната нощ, която за руснаците е идеален повод да се напият до забрава. Андрей Чикатило обаче посрещна Новата година много по-скромно, както подобава на човек, горд със съветската непретенциозност, баща на петнайсетгодишна дъщеря и единайсетгодишен син, съпруг, чествал седемнайсетгодишнината от сватбата си. Той самият бе стигнал солидната възраст четирийсет и четири.

Новата година донесе промяна и надежди.

На втори март 1981 година Андрей Чикатило приключи с кариерата си на педагог и зае нов пост, който в известен смисъл му даваше някакво положение — старши инженер, завеждащ отдела по снабдяване на Ростовнерудския завод в Шахти. Новата работа означаваше, че той и жена му Феня вече няма да работят на едно и също място. С нея той беше постоянно под властта ѝ, доволен да се остави на нейните грижи и презрение. Докато тя го командваше, той не можеше да попадне под друга власт. Но сега ставаше независим.

Сега щеше да се включи в снабдителската мрежа на съветската промишлена система, което изискваше от него често да пътува. Щеше да ходи от завод на завод, да изклинчва каквото може — приказки, пиене на чай, разни размени, сключване на сделки, а след това трябваше да се връща, за да прибере стоката, защото никой не я доставяше.

Когато работеше в училището ГПТУ-33 и живееше наблизо на улица „50 години Всесъюзен ленински комсомол“, животът му беше много ограничен. Почти не ползваше колата си. Сега вече не само беше свързан с промишлената система, но и с транспортната, с камионите и влаковете, които бяха двигателната сила на Съветския съюз.

Това, което той видя по гарите и автобусните спирки, го отврати. Скитници, проститутки, просяци, пияници. Нито ден не бяха работили, а имаха пари за шишчета и водка. Наблюдаваше ги как със смях отиват зад храстите, без да крият онова, което вършеха. Но най-много го измъчваше несправедливостта — природата бе дарила радостта от живота на отрепките, а на него му я бе отказала.

Той харесваше новата си работа, защото колегите му се отнасяха с него добре. Имаше и такива, които се смущаваха от скучния му вид.

Беше винаги спретнато облечен, но предпочиташе сивия и тъмнокафявия цвят.

Не беше общителен, въпреки че понякога бе много приказлив, обичаше да разисква световните проблеми, по които винаги беше добре информиран и имаше свое мнение. И въпреки това от него лъхаше безцветност и мълчаливост, които хората намираха за чудновати или просто отегчителни.

Хубавото време означаваше повече пътувания до Ростов за доставки. Пътуваше сам с влака, за да договори сделките. След това се връщаше да вземе стоката, вече с шофьор, обикновено Гуков. Гуков се учудваше колко често Чикатило предпочита да остане в Ростов след натоварването на стоката, но това си беше работа на старшия инженер, той беше само шофьор.

Въпреки това като опитен шофьор Гуков разбираше, че не е правилно така да се вършат нещата. Правилното бе инженерът от снабдяването да се върне заедно с шофьора и да предаде стоката срещу подпис. По този начин в случай на несъответствие между приемането и предаването щеше да има отговорно лице, което да се заеме с въпроса. Рано или късно този начин на процедиране щеше да доведе до главоболия.

Но как да обвиниш някого, че искал да прекара малко време в Ростов? Кой не би искал да се поразходи по главната улица „Енгелс“ през хубав ранен септемврийски ден? След тежките августовски горещини градът започваше да се разхлажда. Жежките ветрове, за които местните жители говореха, че духат от Афганистан, стихваха. От време на време полъхът вдигаше жълто-кафяви облаци пепел, която като че ли се стелеше из целия град и само чакаше най-слабия ветрец, за да се понесе.

Винаги беше приятно да се разхождаш по улица „Енгелс“, покрай университета, където стройни руси красавици казачки се смесваха с черни африканки с ритуални белези по лицата. Африканките трябваше да знаят руски, за да могат да учат. Те говореха руски помежду си, ако бяха от различни племена или народи. Някои от местните жители не харесваха черните. Не им допадаше техният цвят. Не им беше приятно, че им отпускат стипендии, докато немалко руски младежи едва свързваха двата края. Не харесваха да виждат черните под ръка с руски жени, как ги водят на разни места с държавни пари.

Главното здание на университета беше ниско и бяло, в модерен стил и отдалече изглеждаше добре. Отблизо се виждаха липсващите големи ръбести парчета от стълбите, мръсотията по прозорците, слепнала се с жълто-кафявата пепел. Самотно разхождащият се мъж по „Енгелс“ имаше какво да види — останки от старинната крепостна стена, оръдия и гюлета, привличащи малките момчета, голяма табела, обясняваща, че Ростов е бил основан през 1749 година в рамките на руската кампания срещу Кавказ и Турция, оглавена от донските казаци. Така тези земи станали техни.

Самотният пешеходец щеше да види смеещи се ученички с бели панделки да ближат сладолед на пръчка и да подскачат по неравните тротоари, осеяни с локви.

Там беше и четиринайсететажният циментов блок на хотел „Интурист“, чиято фасада изглеждаше някак ръждясала. Разни съмнителни типове постоянно се навъртваха около хотела, търсеха лесно различаващите се чужденци с хубавите им обувки, равни бели зъби, добре подстригани, и се опитваха да купят долари. Някои младежи дори крадяха икони от бабите си и ги разменяха за джинси.

Веднага след хотела пешеходецът или трябваше да тръгне по тротоара, или да навлезе в малък парк със скамейки с дълбоко извити седалки, което подсказваше, че производителят е имал ясна представа кой ще ги използва. Двойките се разхождаха или сядаха по ръба на циментовите басейни, в които имаше само застояла вода, угарки и насекоми. В самия център на малкия парк се издигаше окислената сиво-зелена медна статуя на Сергей Киров. С ботуши, бричове и военна куртка, Киров беше вдигнал ръка за поздрав. Сърдечният му жест беше като отражение на собствените му слова на малко грубоват руски, който местните жители харесваха, изписани върху поставката:

НИЕ НАИСТИНА ПОСТИГНАХМЕ КОЛОСАЛНИ УСПЕХИ.

ДЯВОЛ ДА ГО ВЗЕМЕ, ПРАВИЧКАТА ДА СИ КАЖА,

ТОВА ТЕ КАРА ДА ИСКАШ ДА ЖИВЕЕШ И ДА ЖИВЕЕШ...

Тези думи действително са били казани от Киров и внимателно подбрани от някого или някои, преценили кое именно изказване да се

издълбае върху светлокафявия мрамор. Посланието бе съвършено ясно: Киров бе добър комунист, оглавяваше ленинградската партийна организация, беше един от редовите руснаци, които просто искаха да живеят. А какво се беше случило? Троцкистите го убиха и Сталин трябваше да прочисти цялата земя от враговете. Винаги обаче се намираще кой да нашепне, че всъщност Киров е бил убит по нареждане на Сталин, защото го е смятал за съперник и защото убийството на Киров му е дало правото да ликвидира всички, които е сметнал за необходимо. Винаги се появяваха слухове и вицове, които не биваше да бъдат разказвани, нито дори чувани.

Ако пешеходецът погледнеше наляво, щеше да забележи много кранове, които строяха Ростовския оперетен театър. Ростов се развиваше и всички твърдяха, че не след дълго градът ще стане „милионер“. Така местните хора наричаха град с милионно население, а това означаваше, че градът щеше да има право на допълнителни облаги, може би и някои от най-полезните и престижните, като например метро.

Зад крановете се мержелееше върхът на триетажната сграда на съда. Построена от жълти тухли с класическите бели краища, каквато беше модата за официалните сгради в Русия, тя представляваше смесица от солидното и елегантното. Ростов беше известен със своята развихрила се престъпност още от дните на Гражданската война, когато разбитите и бягащи белогвардейци ставаха лесна плячка. Оттогава винаги предупреждаваха посетителите на града да внимават, че всичко се краде, че крадците се катерят по покривите на влаковете, чупят прозорците и грабват куфарите. Ростов стана известен като град на крадците и бандите, а местните жители някак перверзно се гордееха с тази незавидна слава.

Не всички престъпления бяха „местен специалитет“. Ростов беше вратата на Кавказ към Русия и по тротоарите можеха да се видят всички видове източни физиономии — от простоватите селяни в кафяви дрехи и износени пуловери, които предпочитаха да клечат, докато чакат, до засмени мустакати грузинци, облечени в шикарни дрехи, едва ли купени с честен труд. Арменците пък си бяха тук от паметивека, а също така и евреите, въпреки че нацистите изклаха много от тях през войната...

Сградите бяха смесица от сиви съветски кутии и боядисани къщи, като че ли пренесени в града от някое село. Центърът на града бе осеян с орнаментални бастиони — в пастелнозелено и бяло, както и аленочервено и бяло. Това бе наследство от миналия век, когато Ростов бе разцъфнал като промишлен град с развито речно плаване. Мирисът на пресен хляб от отворените фурни се смесваше с аромата на руските цигари, тъмни като тютюна.

В самото сърце на града се намираше паркът с цветни лехи и дървета, точно срещу Дома на съветите — политическия център на ростовската област, на която Ростов беше главният град. Преди там е имало руска православна църква, която била взривена, за да се разчисти площта. Но миналото, или поне комунистическото минало, беше увековечено с паметник на червеноармейската конница, освободила града от белогвардейците. Конят на паметника беше огромен и тъй героично надарен, че местните казваха: „Ще се видим в шест под ташаците.“

Много нещо можеше да се види, помирише и чуе в Ростов в този ден на трети септември 1981 година. Но дори това не бе в състояние да откъсне ревностния читател от великолепия щанд за вестници в Централната градска библиотека. Там бяха любимите вестници на Чикатило — „Молот“, „Вечерний Ростов“, „Комсомолец“ и „Литературная газета“. Въпреки че вече не беше учител по руска литература, той се стремеше да не изостава. Заводската работа беше под неговото достойнство, както жена му непрекъснато му натякваше.

Имаше какво да се чете. Цяла година беше изминала, а на наглите поляци все още не им беше даден добър урок. Стана пет часът и той трябваше да си ходи. Можеше да вземе влака за Шахти или да прекара вечерта в Ростов, в заводския апартамент на улица „Петровски“. Все още беше светло, когато излезе от библиотеката и се запъти към сърцето на Ростов — пресечката на улиците „Енгелс“ и „Ворошилов“, гъмжащи в този час от народ и автобуси.

Първото, което привлече погледа на Чикатило в здрача сред многолюдната тълпа, бе яркочервеното яке на Лариса Ткаченко. Тя беше буйно момиче и то си й личеше. В края на юни бе навършила 17 години и беше още по-бунтарски настроена от предишната година, когато непрекъснато я наказваха, задето прескачаше през прозорците на общежитието, за да се среща с войници и да прекарва вечерите с

тях. Този ден — трети септември, се беше върнала в Ростов от колхоза, в който живееха и работеха родителите ѝ. Беше отишла да си вземе топли дрехи, защото септември обикновено е променлив. Пристигна в Ростов някъде около един и половина след обяд и трябваше да се яви веднага в училището си — ГПТУ-58 на улица „Енгелс“ номер 119, откъдето автобуси щяха да отведат учениците в колхоза „Киров“ да помогнат при събирането на реколтата. Някои ученици обичаха открития въздух, другарските събирания, лагерните огньовете, китарите и песните по вечерно време. Но това бе за младежи, настроени романтично, юноши, които не „хойкаха“ като Лариса Ткаченко.

Към нея се приближи едър висок мъж, но не ѝ се видя опасен като други едри мъже. Раменете му бяха приведени, погледът стеснителен, големите очила и чантата му придаваха вид на интелектуалец, учител, а може би чиновник, във всеки случай човек, който изкарва прехраната си с умствен труд, а не с ръцете си.

С него лесно се разговаряше. Той задаваше обикновените въпроси, в ума му се въртяха обикновените неща — малко удоволствие на другия бряг на Дон, където полуголи двойки се криеха зад храстите и трябва да внимаваш да не ги безпокоиш.

Тръгнаха по моста над Дон. Това бе единственият мост за пешеходци и трафик и ростовчани бяха убедени, че той свързва Европа с Азия. Въпреки че географите можеха да не са съгласни, за местните жители беше ясно, че безкрайната степ от левия бряг на реката не може да е друго, освен дивите азиатски пустоши. По моста винаги имаше голямо движение, често се разваляха камиони и коли, та ставаха големи задръствания. Сякаш градът едновременно се евакуира и е обект на нахлуване. Дон имаше нездрав вид поради замърсяванията от големия завод за селскостопанска техника, построен нагоре по поречието.

Ала по средата на голямата река имаше зелени островчета и елегантни бели туристически корабчета се носеха по вълните покрай шлеповете. Който и да видеше възрастния мъж с очила и чанта в ръка да върви по моста с младо наперено момиче в червено яке, щеше да разбере накъде отиват и с каква цел.

Чикатило добре разбираше, че трябва да ѝ бъде благодарен, задето тя тъй лесно се съгласи да направи удоволствие на мъж на неговата възраст, когато можеше да избере някой похотлив млад моряк

или войник със затъкнати в ботушите панталони и килнато кепе, каквито в града Бог дал. Все още беше лято и половината население на Ростов бе на другия бряг на реката. Пиеха, смееха се и се любеха. Защо да не е и той един от тях? Защо трябва да му се отказват нормалните удоволствия на живота? Тази млада дивачка на име Лариса, с червеното яке, може би тъкмо тя ще му върне жизнеността? Защо пък не?

Когато преминаха през моста и вече бяха, както местните казваха, в Азия, завиха наляво по асфалтовата пътека, която водеше покрай гъсто наредените летни вили, в които почиваха за награда ударниците на труда. Акациите, така типични за Ростов, както брезите за Северна Русия, образуваха огромни прохладни коридори. Дватама извървяха около половин километър по асфалта покрай кафенета и ресторанти, в които ядяха шиш кебап, едри домати, черен хляб и пиеха водка. След това завиха по черна пътека, която ги отведе в гъста гора, за да бъдат сами. Трябваше да се отдалечат от другите — и онези, които вече бяха там, и другите, които щяха да дойдат по-късно.

Може би този път щеше да се получи красиво — така, както беше чел в книгите и беше гледал като младеж във филмите. Може би този път щеше да е лесно, естествено и нормално. Ако се нуждаеше от малко помощ, каквато жена му понякога му оказваше, този тип момиче сигурно също щеше да знае какво да направи. Може би този път той щеше да пожелае това, което всеки желае, и да го извърши така, както всички го вършеха.

Безбрежната синева на небосклона тъмнееше. Светлините на все още топлия град започваха да проблясват с появата на първите звезди. От реката идваше чист мирис, а от земята едва се долавяше ароматът на слънчевата топлина. Бяха навлезли дълбоко в гората, още малко и щяха да бъдат достатъчно отдалечени.

Стигнаха до едно място, приказно със своята усамотеност. Андрей Чикатило хвърли Лариса на земята, разкъса дрехите ѝ и тя остана гола. Грубо, но все още в рамките.

Чикатило беше прекосил реката заедно с Лариса с ясната надежда, че би могъл да бъде както всички останали — мечтата на всяко чудовище. Ала не беше и не би могъл да понесе отново да му се присмоят и да му напомнят за неговата импотентност. Не издържа. Припомни си наученото преди три години в тайната къща, а именно че

удоволствието за него не е в опипването на полови органи, а в тяхното нараняване.

Лариса оказа неистова съпротива, но ръцете на Чикатило бяха силни, мускулите минаваха като подкова през гърба и раменете му. Той я душеше и подир минута тя изгуби съзнание. Сега вече той бе тъй разгневен, че започна да я бие зверски през лицето и да тъпче устата ѝ с пръст.

После легна отгоре ѝ. Яростта се пренесе в зъбите му и той започна да я хапе по врата и ръцете, все по-надълбоко, понеже изпадеше в полуда. Обзе го бяс, помъти съзнанието му, изпепели миналото му, създаде за него ново настояще и ново бъдеще. Захапа гърдата ѝ, рязко отметна глава назад, откъсна зърното и го гълтна. За пръв път се превърна в това, което всъщност беше — канибал. И за това му беше необходим само един миг.

Сега някаква смесица от вродено чувство за ред и желание да се изкара нормален накара Андрей Чикатило да вкара спермата там, където тя трябваше да бъде, ако бе успял да обладае момичето. Взе къса яка клечка и започна да набутва спермата навътре, а сетне така разрани влагалището ѝ, че ръцете му се покриха с кръв също като устата му.

Чикатило се изправи, събра дрехите ѝ и избърса с тях кръвта от себе си. Взе чантата в ръка и беше готов да си тръгне, но като хвърли последен поглед, реши, че не е хубаво да я остави да лежи гола. Приклепна, отвори чантата си и бавно покри тялото ѝ със страници от „Правда“ и „Комсомолец“.

ПЕТА ГЛАВА

Иса Костоев бързо разбра, че естествената му стихия не е небето, а правото.

Той поглъщаше всичко — Аристотел, римско право, гражданско право, семейно право, наказателни закони... Получените отлични бележки бяха повече страничен резултат от влечението му, отколкото самоцел, въпреки че всяка победа си има своето значение. Това бяха тежки години, образованието беше безплатно, но не и животът. Баща му предложи да следва задочно, а не редовно, но Иса не искаше и да чуе за това. Той желаше максималното и беше готов да си изкарва прехраната, дори ако се наложи да разтоварва вагони.

Трудни се оказаха допълнителните пет години в страната на заточението — Казахстан. Вярно, че столицата Алма̀ Ата̀, където се намираше Юридическият факултет, имаше своята красота. Разположена на високо плато само на неколкостотин километра от Китай, в подножието на Памир, изцяло бяла, силуетът ѝ се открояваше красиво на фона на тъмносиньото небе. По градските улици се въргаляха големи мъхести камъни — резултат от честите планински свличания. По време на войната много от водещите руски светила на изкуството, като например филмовият режисьор Айзенщайн, бяха евакуирани в Алма̀ Ата̀, който с течение на времето ставаше все по-съветска. И все пак си оставаше град на Изтока, в който улични поети рецитираха саги по памет в съпровод на инструмент, смятан за пряк потомък на древногръцката цитра. Възрастни мъже с посребрени бради и сини чалми седяха в чайните, обсъждаха надълго и нашироко Корана.

Иса не случайно беше избрал да следва право в университета на Алма̀ Ата̀. Той се нареждаше на трето място в страната по качество на обучението, а Костоев нямаше шанс да влезе нито в Московския, нито в Ленинградския. На Чикатило му бяха казали, че не е успял да влезе в Правния факултет на Московския университет, понеже баща му е бил в затвора по времето на Сталин. Нищо, че баща му е бил наказан само задето се е върнал жив от немския плен. Черната точка си стоеше в

досието му. И Костоев, бившият „специален заселник“, също нямаше никакъв шанс.

Но въпреки практическите съображения, накарали го да остане в страната на изгнанието, раната си беше отворена. Казахстан завинаги щеше да е за Иса мястото, където неговото семейство и народ са били заточени по нелепи обвинения в предателски колаборационизъм, колкото и да бяха невинни, колкото и невинно да бе тогавашното двегодишно момче. Казахстан завинаги щеше да е мястото, където бяха умрели двама негови братя и една сестра, където беше видял майка си превита под ударите на камшика, където присъждаха година затвор за всеки откраднат килограм зърно. В някои отношения обаче беше уместно да учи право именно в това място на несправедливостта.

Програмата на обучението беше петгодишна, достатъчно време, за да се избистрят някои неща. Скоро той получи удовлетворението, спохождащо малцина, да знае точно какъв иска да стане — криминален инспектор в Главна прокуратура. Най-много го привличаше изкуството на разпита. То повдигаше дълбоки въпроси. Как да се установи психологически контакт със заподозрян и как да се поддържа? Как да се печели доверие и как да се разбие изградена защита? Как да накара човек да направи тъкмо онова, което той не иска — да си признае извършването на престъпление, което би му коствало свободата или живота?

Освен лекциите и упражненията имаше две допълнителни изисквания. Всеки кандидат-дипломант трябваше да напише тъй наречената дипломна работа — дълъг и сериозен анализ на някой аспект на наказателното право. Костоев вече беше разбрал, че следователят трябва да има дълбоки познания за различните човешки и престъпни натури. Главното оръжие на следователя е логиката, но тя е безполезна без интуиция, опит и здрав апетит за тъкмо такова единоборство.

Всичко това обаче беше учебна работа, теория, книги. Иса Костоев жадуваше за истинското — действието. За щастие, второто изискване за дипломиране бе стажът, при който се отсяваха онези студенти, на които им липсваха необходимите качества.

Би могъл да избере за стаж родната Ингушетия, която като новообразувана област изпитваше голяма нужда от енергични млади мъже като него. Вместо това Иса настоя да го изпратят в град

Владикавказ, който беше изцяло под контрола на осетинците, заграбили големи райони ингушетска земя и отказващи сега да я върнат.

— Ти си луд, Иса — заяви негов приятел. — Та те ни мразят там!

— Знам — отвърна. Иса. — Но не искам в Ингушетия. Прекалено много хора добре познават и баща ми, и мен. Не искам роднини и приятели да се опитват да ми влияят.

Отново бе ръководен от практични съображения. Владикавказ беше близо до дома му, можеше да гостува на семейството си, да ходи с приятели по планините и да пече агне на огън край някой от бурните потоци, препускащи от снеговете на скалистия Кавказ през зелените планински пасбища до полята в низините. Приятелите му бяха прави, разбира се. Във Владикавказ щяха да го мразят, той щеше да се напъха право в бърлогата на звяра. Щяха да го ненавиждат, защото той би им напомнял за тяхното престъпление или по-точно за съучастието им в престъплението на Сталин, депортирал ингушетския народ. Осетинците незабавно бяха нахлули в ингушетските градове, земи, домове, докато планинските евреи, познали горчилката на изгнанието, не бяха пожелали да имат нищо общо с това. Местните грузинци често ги арестуваха, задето са укривали „врагове на народа“. Иса Костоев нямаше да бъде изпитател на самолети, но себе си щеше добре да изпита.

В началото на стажа му във Владикавказ му възлагаха главно незначителни дела — невърнати точно пари в магазина, дребно хулиганство — и винаги под опеката на опитен следовател. Въпреки това има възможността да участва в разпити, да играе тази съдбоносна игра на въпроси и отговори, на ум срещу ум. Той съставяше и обвинителни актове, към което показва подчертан афинитет. Знаеше кои от подробностите са абсолютно необходими и построяват логическата основа, която води четящия документа също тъй уверено, както надзирателят води затворника към килията му. Един от прокурорите дори похвали Иса пред другите и това му спечели моментна слава и седмици неприязън. Но по-важното бе, че в края на първия месец градският прокурор, руснак на име Димитров, му възложи първото самостоятелно дело.

Малолетно момиче било задържано за кражба на скъпоценности от разни апартаменти, които посещавало под предлог, че записвало

деца за училище. Сега било пуснато на свобода и чакало понататъшното разследване.

Костоев я повика на разпит, но тя не се отзова нито на първата, нито на втората призовка. На третия път най-сетне благоволи да се появи. Беше немарлива и нахална. Костоев ѝ нареди да чака. Отиде при Главния прокурор и каза:

— Имаме необорими доказателства срещу нея. Искам да бъде арестувана.

Прокурорът даде своето съгласие.

Костоев се върна и обяви:

— Арестувана си.

— Какво, по дяволите, искаш да кажеш? В предварителния арест началникът на милицията ми обеща, че ако се чукам с него, ще ме пуснат, само ще ми наложат малка глоба или нещо подобно. А ти сега ме връщаш в затвора!

Костоев записа всяка нейна дума и нареди да я откарат в килията. След това се върна да докладва на своя покровител Главния прокурор, а той от своя страна се свърза незабавно с прокурора на Осетия.

Тогав се разрази бурята. „Какво си въобразява това хлапе? Кой е той? Никой, още не се е дипломирал, а се захваща с шефа на милицията, коскоджа ми ти полковник! Мръсното му ингушетско копеле, трябва да го изритаме. Нахалник, безсрамник, копелдак!“

Но вече беше късно, бомбата бе избухнала. Срещу началника на милицията бе възбудено дело за незаконни сексуални връзки с малолетна в предварителния арест. Но Костоев беше надробил доста неприятности за кратко време, та му отнеха случая. Каквото и да бе изходът от тази каша, доста хора нямаше никога да забравят кой първи я забърка.

След четиримесечния стаж във Владикавказ Костоев се завърна в Алма Ата, за да вземе писмените и устните изпити и да довърши дипломната си работа на тема „Тактика при разпита“. Скоро след това отново се забърка в скандал. Настоя да бъде изпратен обратно във Владикавказ, въпреки че правилото гласеше инспекторите да се връщат и да служат в родните си места. Но както гласи руската поговорка: „Категорично е забранено, но ако много искаш, може.“ Костоев много искаше.

Вратичката бе намерена и изключението бе направено. Главният прокурор на Владикавказ го изиска със специална писмена молба, която имаше достатъчно тежест. Годината беше 1964-та, Костоев се отпрати обратно към Владикавказ, където сега го мразеха повече от всякога.

Вече нямаше да има четене до среднощ на дебели учебници. Щеше да изучава онова, което най-много харесваше — действителни случаи, драмата на престъплението и престъпника, на жертвата и свидетелите, всяка от тях различна, всяка от тях загадка. Заплащането обаче беше мизерно. Това насърчаваше корупцията. За Костоев изборът беше кристално ясен: квартира или храна, но не и двете. Спеше в една празна канцелария, сутрин се миеше енергично със студена вода и никой не можеше да се досети, че не идва от дома си след здрав сън.

Често се питаше дали изборът му е бил правилен. Прекалено многобройни бяха пречките, твърде много враждебност се стоварваше отгоре му. Беше чел за летците-изпитатели, знаеше, че всеки самолет има граница на напрежението. Въпреки това при всеки конкретен случай превъзможваше съмненията си и продължаваше да живее и работи във Владикавказ, което на руски ще рече „Владетелят на Кавказ“.

Законът бе негова страст, разпитите — овладяно до съвършенство изкуство, ала убийствата щяха да се превърнат в негова специалност. Убийството е най-сериозното от всички престъпления и най-тайнственото. Защо и как хората престъпват чертата? От гледната точка на инспектора да убиеш, е най-опасното престъпление, защото, ако се допусне несправедливост, невинен човек може да бъде екзекутиран. Тук залогът бе най-висок.

Разпитът изисква всички сетива да работят на най-високи обороти. Когато провеждаш разпит на заподозрян или на свидетел, трябва да си включил на неговата вълна, за да доловиш всички полутонове на истината и да различиш кухия звън на лъжата. В същото време е необходимо да умееш да четеш по лицата, да установяваш очен контакт и да задържаш погледа на човека пред теб, докато той е в състояние да издържи, като същевременно си нащрек за най-малката гримаса, за беглото присвиване в края на устните му. Ръцете също имаха свой собствен език.

Съществуваше и друга една тайна — работа, работа, работа. Освен това бе невъзможно да се напредне в неговата област, без да стане член на партията. За много негови колеги работата бе нещо като синекурно полупенсионирание, пост с множество облаги, няколко часа зад бюрото, а след това продължителен обяд с много водка.

Упоритият труд обаче даваше плодове. За инспекторите съдеха по броя на разкритите случаи, а неговата бройка непрестанно растеше. Нямахме как да не го повишат. Все още доста хора го мразеха, но не бяха достатъчно, за да му попречат. Вероятно те самите бяха подценили омразата, която Костоев хранеше към несправедливостта, особено несправедливостта, извършена от съдебната система.

Повишението в длъжност означаваше също по-висока заплата, така че сега, след година и половина работа, той вече не бе принуден да избира между храната и квартирата. Беше на двайсет и няколко години и време беше да помисли за женитба и семейство. Поне такава бе твърдото убеждение на баща му.

— Кога ще се ожениш, Иса? Не мога да търся булки за помладите ти братя, преди да си се оженил ти! — кънтеше гласът на баща му.

В семейството му не се плашеха от шум и емоционални сцени.

След края на скандала обаче Иса признаваше, че баща му е прав. Време му беше.

Жена му трябваше да е ингушка. Ала през всичките години, преди да постъпи на работа, той бе срещал твърде малко жени, понеже ингушетските обичаи държаха двата пола разделно, особено когато момичетата станеха достатъчно големи, за да събуждат интереса на младежите. Никакви танци, дори никакво кино за момичетата.

И все пак имаше една. Ася. Не я беше виждал от шест години, но нямаше как да не му направи впечатление, че повдигнеш ли се щекотливият въпрос, тя първа изникваше в съзнанието му.

За пръв път се срещнаха още докато той бе студент в Правния факултет на университета в Алма Ата. Беше се върнал за ваканцията по време на свещения мюсюлмански празник Кураза, рядък случай да бъде в компания с млади ингушки. Приятел на Иса предложи да отидат на гости на едно семейство, за чиято дъщеря — Ася, се говореше, че била много красива. Тя наистина се оказа ингушетска красавица, със светла кожа и буйна червеникавокафява коса, с орлов нос, както се

харесва на ингушите, а в овала на очите ѝ се усещаше Азия. Приятелят на Иса направи на място избора си и го помоли, според обичая, да поиска ръката ѝ за него. Иса беше верен приятел и го направи.

Ася обаче не искаше и да чуе.

— Още следвам в университета и не искам да се омъжвам за никого! — отсече яростно тя.

Така че хубавата избухлива Ася, твърдо решена да стане архитект, изплува сега в съзнанието му. Малко разузнаване и Иса научи, че тя още не е омъжена и че вече работи в архитектурно бюро в близкия град. Беше постигнала целта си. В това отношение беше като него. Но не само в това. И тя като него беше родена през 1942 година и е била депортирана с конските вагони в същия съдбовен ден на 23 февруари 1944-та. Баща ѝ беше герой от войната, убит при нападение срещу немски парашутисти, но този факт ни най-малко не бе облекчил съдбата ѝ. Ася бе познала горчилката на заточението и горчиво-сладкия вкус на върнатите отчасти земя и свобода. Те можеха да си споделят най-важните проблеми, но това нямаше да е необходимо.

Приятелите на Ася се ужасиха, когато научиха.

— Да се омъжиш за следовател? Те пият като свине и получават ситни копейки за труда си!

Но тя не им обърна внимание. Знаеше, че е срещнала мъжа на своя живот. Пък и как би могла да устои на този преливащ от самочувствие мъж, който ѝ бе заявил с цялата си сериозност:

— Един ден ще живеем в Москва и аз ще бъда генерал!

Ася се омъжи за него, макар това да означаваше преместване в Осетия, във Владикавказ, където се страхуваха от съпруга ѝ, почитаха го, мразеха го и който, с изключение на неколцина приятели сред осетинците, бе сам на този свят.

Още първата година им се роди син, когото нарекоха Тимур, на името на Тамерлан, великия покорител на Азия през четиринайсети век, чиито останки сега лежах в една джамия в легендарната столица Самарканд.

Годината бе 1969-а. Иса вече работеше пет години в Главната прокуратура на Владикавказ. Беше дошъл тук още недодялано и напористо двайсетгодишно момче, а сега бе улегнал, задомен, имаше и син. Беше все така напорист и отново щеше да го покаже.

Бяха му поверили да прегледа делото на една жена, осъдена на смърт за убийство. Присъдата веднъж бе обжалвана и потвърдена. Бяха я вкарали в килия за смъртници преди последната проверка, предшестваща изпълнението на присъдата.

По случая вече бяха работили трима или четирима следователи. Делото изобилстваше от писмени показания, доклади, протоколи от процеса, заключения — всичко събрано в петнайсет тома. Иса се зае да ги чете.

Старица била убита с ръжен. Смъртта ѝ била продължителна и особено мъчителна. Нанесени ѝ били над сто рани.

Въпреки че много от обстоятелствата не бяха изяснени, съдът бе приел следната версия:

Старата жена имала нужда от човек, който да я гледа, да ѝ пазарува, да чисти къщата. Старицата разполагала с малко пари и била готова да заплати за услугите. Петдесетгодишна жена на име Гаврилова се наела и вършела всичко толкова добре, че бабата обещала да ѝ завещае цялото си имущество.

Гаврилова живеела другаде и работела на гарата, където продавала пирожки с месо. Грижите по старицата започнали да ѝ тежат и тя си отдъхнала, когато попаднала на търсеца квартира ученичка. Разбрали се за следното: шестнайсетгодишната Наташа Кузнецова, ученичка в местния железопътен институт, щяла да се грижи за старицата, срещу което да получава храна и стая.

Един ден някакъв съсед надникнал през прозореца и видял старицата мъртва на пода. Повикал милицията. Счупили вратата, след като установили, че е заключена отвътре. Явно убиецът е имал ключ. Милиционерите бързо установили, че ключовете били само два: единият у Наташа, която живеела със старицата, а резервният у Гаврилова.

Наташа била доведена от института на местопрестъплението, където царяла пълна бъркотия — милиционери, съседи, фотографи, експерти.

Ключът на Наташа бил намерен в апартамента. Единственият друг ключ се оказал у Гаврилова. Вратата била заключена отвън. Ключовете били само два. Логиката бе необорима — лицето с втория ключ е заключило вратата отвън и това лице е убиецът.

Подложена на разпит, Наташа не издържала и признала. Разказала как една вечер Гаврилова, алчна за наследството, дошла при старицата с един свой приятел на име Борис. Двамата убили с ръжена старицата и принудили Кузнецова да вземе участие в убийството или и нея щели да погубят. След това я накарали да напусне апартамента заедно с тях и ѝ заръчали да твърди, че не е прекарала там нощта.

Студентката Наташа получила пет години като съучастничка на Гаврилова. Последната обаче твърдяла през цялото време, че е невинна. Дори и сега продължавала да твърди това, макар че вече била в килията за смъртници. А от Борис така и не открили дори следа.

Като препрочете по няколко пъти някои от показанията, като проследи прерастването на едно признание в съдебен процес, Костоев реши, че нещо в това дело му намирисва.

Логиката на ключовете обаче бе трудно оборима. И все пак съществуваше и по-силна логика, тази на самия живот. Ако Гаврилова е искала да убие старицата, тя е имала на разположение предостатъчно възможности да го стори през годините, когато единствено тя се е грижела за нея. Защо ѝ е трябвало да вкарва в играта съучастничка, да не говорим за неуловимия Борис. И защо ѝ е трябвало да убива старицата с ръжен, когато е можела да го стори така, че смъртта ѝ да изглежда естествена, да не поразда съмнения по отношение на самата нея, която единствено би спечелила от тази смърт?

Той реши да навести Гаврилова в затвора. Беше в малка тъмна килия само с едно тясно прозорче високо в стената. Пълна и тъмнокоса, Гаврилова беше поне два пъти по-възрастна от Костоев и имаше вид на добродушна и пряма рускиня. Ала животът учеше, че убийства се вършат от всякакви хора.

— Синко — рече Гаврилова. — Вече две години съм в затвора и четири месеца в тази килия. Защо не хвърлиш едно око на делото ми? Никого не съм убила, но не мога да го докажа. Единствено Наташа твърди, че съм го извършила. Тук е ужасно, но аз знам, че няма да ме екзекутират.

— Откъде знаеш? — любопитства Костоев.

— Една нощ насън ми се яви свети Михаил и ми каза: „Животът ти ще бъде спасен от един мъж, който ще докаже твоята невинност.“

— И какво още ти каза свети Михаил?

— Каза, че всеки ден една гълъбица ще каза на прозореца на моята клетка да проверява дали съм още жива. Не е минало и ден, без това гълъбче да дойде на прозореца ми, да кацне, да погука известно време и след това да си отлети.

Костоев провери отново показанията на студентката и видя с каква лекота би могъл да докаже, че са изтъкани от лъжи. Имаше достатъчно основания, за да измъкне жената от килията за смъртници и да разпита отново Наташа. Фактът, че ключът ѝ бил намерен вътре в апартамента, не беше вече толкова убедителен, защото тя е била откарана там направо от института и в къщата на убитата е царяла пълна бъркотия.

Достатъчно беше чел, сега беше ред той да попише. Подписа заповед за освобождаването на Гаврилова и отиде в затвора при нея. Не я предупреди веднага за решението си, защото се боеше да не би шокът да ѝ причини сърдечен удар. Постепенно ѝ даде да разбере, че ще бъде освободена в определен ден и час. Гаврилова бе зашеметена, не можеше да повярва.

И началникът на затвора, не можеше да повярва.

— Ето заповед за освобождаването ѝ — рече Костоев. — Освободете жената.

— Какво говорите? — запротестира началникът. — Тя е осъдена убийца.

— Подчинете са на заповедта. Както виждате, тя е редовна, има всички печати. Аз я написах и аз ще нося отговорност.

Костоев не само сполучи да освободи Гаврилова, но си осигури и друга заповед: студентката Наташа Кузнецова, на която и предстоеше да излезе от затвора предсрочно, да бъде задържана още три месеца.

Беше убеден, че постъпва правилно, но това не допринесе много за душевното му равновесие, особено онази неделя, когато изпратиха кола да го вземе. На задната седалка седеше градският прокурор. Двамата ги викаха в Москва за преглед на делото от висшестояща инстанция.

— Видя ли сега какви ги надrobi? — попита прокурорът.

Костоев чу същия въпрос и в Москва от устата на една членка на съдебния състав, но формулиран малко по-различно:

— Как посмяхте да я освободите?

— Прочетете материалите по делото и ще видите защо съм посмял.

Пратиха го в хотел и му наредиха да чака по-нататъшни указания от съда, на когото му трябваша няколко дни, за да прегледа материалите. След четириднешно седене в стаята и подготвяне на отговори на всякакви въпроси той вече не издържаше на напрежението и отиде в сградата, където заседаваше съставът. Казаха му:

— Все още четем, все още преглеждаме.

Най-сетне, след още няколко дни, го извикаха да се яви. „Колегиумът“, както официално се наричат съставът, се беше събрал. Костоев влезе в стаята напрегнат и изпълнен с огромно уважение към хората, които бяха за него почти богове. Присъстваше и Главният прокурор на страната.

През този ден предстоеше да се прегледат няколко дела, но на Костоев отредиха първото място. След излагането на фактите жената, която бе задала на Костоев въпроса, как е посмял да освободи убийцата, се изправи и заяви:

— Костоев е наредил освобождаването на Гаврилова и е поискал задържането с нови три месеца на студентката Наташа Кузнецова, за да я разпита. Решението на Костоев е правилно и ние му дължим огромна благодарност. Погрешно и лекомислено се отнесохме към това дело...

Извикаха Главния прокурор на Осетия пред състава и Главният прокурор на Русия се обърна към него:

— Обясни как се случи това.

— Отдавна наблюдавах това дело — заяви подчиненият осетински прокурор.

— Наблюдавал си го със задника си! А задникът ти е трябвало да седне на един стол и да прочетеш делото, както е направил Костоев.

— Съжалявам, простете ми! Бил съм се на фронта, дал съм двайсет и седем години на съдебната система.

Простиха му. В коридора той се приближи до Костоев и му каза:

— Благодаря ти за това, което направи. Радвам се, че беше прав, въпреки че на мен ми костваше много. Сега ни предстои още разследване.

Костоев се върна от Москва с плюшен мечок за едногодишния си син Тимур. Докато му даваше подаръка, той се усмихна и каза:

— Татко, ти днес спаси живота на един човек.

Започнаха разпитите на студентката. Макар че Костоев се беше отракал в изкуството на разпита, девойката се оказа костелив орех. Но той обори едно след друго несъответствията в показанията ѝ и накрая тя не издържа.

Нямало никакъв Борис. Имало обаче интимен приятел, който започнал да прекарва нощите при нея. Старицата се възпротивила. Един ден, след като се скарали, Наташа ударила старата жена с ръжена. Тя рухнала на пода, обляна в кръв, в безсъзнание, по всяка вероятност вече умираше. Изборът бил съвсем ясен — или наказание за това, което е извършила, или да доведе всичко докрай и да прикрие следите си. Младото момиче обаче не знаело как се извършва убийство. Ето обяснението защо по тялото на старицата е имало над сто рани.

А ключът? Просто го подхвърлила в апартамента, когато милиционерите я довели на местопрестъплението. Наоколо царяла такава бъркотия, че по-лесно не би могло и да бъде.

Кузнецова бе осъдена на десет години — максимална присъда за непълнолетна.

Костоев бе поел сериозен риск, но спечели. Безспорен успех, но с тревожен привкус. Колко такива като Гаврилова имаше по затворите на страната, в очакване да бъдат екзекутирани за убийства, които не са извършили? Но той не можеше да мисли за това непрекъснато, иначе щеше да полудее. Понякога зарязваше всичко и се разхождаше по булевард „Мир“ — главната артерия на Владикавказ. Приятно му бе да наблюдава здрача и препълнените с хора тротоари. Една вечер, както се разхождаше, изневиделица пред него изникна една жена и се хвърли в краката му. Прегърна ги и почна да ги целува. Веднага се насъбра тълпа.

Когато жената стана, Костоев видя пред себе си Гаврилова. Със сълзи на очи тя се развика:

— Хора, чуйте! Този човек ми спаси живота. Бях осъдена на смърт, а той ме спаси...

След този случай видеше ли я да се задава, Костоев бързаше да мине на отсрещния тротоар.

Не му трябваша овациите на публиката. Едно е да прошепне на малкия си син колко горд се чувства, съвсем друго бе тази случка.

Вършеше си работата, защото я обичаше и защото мразеше несправедливостта, причинена от същата тази система, която бе призвана да правораздава.

Ала корупцията не се оказа затворена само в правната система. Костоев се убеди в това, когато му поръчаха да разследва дейността на един местен завод за производството на ябълково вино. Ясно бе, че се касае за злоупотреба с милиони рубли, но никой не бе успял да разкрие как точно става това.

Костоев си набави литература по производството на вина и седна да чете. Когато, му стана ясно как се прави вино, реши, че вече е готов да разследва въпросния завод. Всяка година директорите на завода представяха разписки за хиляда тона ябълки и в замяна получаваха един милион рубли. Костоев обаче откри, че всъщност те са закупували само сто тона ябълки и са прибирали в собствените си джобове 900 000 рубли. Следствието продължи година и половина. Петдесет души влязоха в затвора.

Делото с убийството на старицата бе привлякло вниманието на Москва към Костоев, а сега разследването на историята с производството на вино му донесе допълнителна слава. През 1974 година го преместиха в Москва в Главната прокуратура, която официално се наричаше „Управление за разследване на престъпления с особено важно значение“.

Между 1970 и 1972 година Костоев постигна стопроцентова разкриваемост на убийствата, с които бе натоварен. Колегите му във Владикавказ го молеха:

— Не ни поставяй такъв висок стандарт. Какво ще правим, ако те преместят?

Малко бяха онези, на които им домъчня, когато Костоев бе прехвърлен в Москва, откъдето впоследствие на два пъти щеше да бъде изпращан в Ростов на Дон — веднъж да разследва корупция и втори път за да открие убиец, който умъртвяваше с юмруци и с чук, с ножове и със зъби.

ВТОРА ЧАСТ

ШЕСТА ГЛАВА

Чикатило бе свободен.

Каквито и съмнения да го бяха преследвали през трите години, разделящи първото убийство от второто, сега те бяха разсеяни. Тези съмнения и въпроси произтичаха от възможностите пред него — да си признае, да се покае или да продължи. Ала Чикатило вече бе направил своя избор в топлата септемврийска нощ на левия бряг на Дон, когато писъците на умиращото момиче можеха отдалече да бъдат сбъркани с любовни охкания.

Макар и освободен от двойствеността на съмненията, той бе по силата на перверзните парадокси, белязали същността на неговите действия, по-двойствен от всякога.

Покорният асексуален съпруг сега бе още по-покорен и асексуален. Той правеше всичко, което любимата Феня му нареждаше. Е, не съвсем. Тя бе здравенячка, експанзивна на фона на неговата сдържаност, приказлива на фона на неговата мълчаливост и все по-често искаше от него удоволствията на леглото, отколкото единия път на три месеца, което той намираще за достатъчно. А това водеше до остра размяна на думи.

— Животът ми с теб е като живот с празна стена — казваше тя.

— Проблемът ти е, че си станала дебела и мързелива — парираше Чикатило. — Да ти докарам ли един жребец?

Нейният Андрей така и не ѝ прости направения аборт. Той винаги бе искал много деца, но тя твърдеше упорито, че не могат да си позволят повече от двете деца, които имаха. Феня мислеше, че ще го победи, като го попита дали не е станал религиозен. А той отвръщаше, че му е омразна мисълта за лекарите, които са бърникали из вътрешностите ѝ, за да убият тяхното дете. Оттогава нещата между тях се промениха.

Не би могъл да бъде упрекнат в прекомерна похотливост. Тя бе забелязала това още през първата им брачна нощ, когато — по неговите думи — „му беше необходима нейната помощ“. Феня обаче прие това като поредното доказателство за неговата

свръхчувствителност и срамежливост — качества, които я бяха привлекли към него от самото начало. Пък и не можеше да бъде обвиняван, че пие и пуши като повечето други руски съпрузи. Той никога не искаше нищо за себе си, нямаше нищо против да носи едни и същи дрехи през цялото време. Единственото му увлечение бяха вестниците, но и тук той понякога спестяваше, като ходеше да ги чете в местната библиотека. Беше човек с обикновени вкусове, обичаше сурови яйца и сельодка, беше сериозен и не си позволяваше никакви волности, освен някоя партия шах.

Никой не можеше да обвини нейния Андрей, че не е дал своя принос за строителството на комунизма. Статиите, които написа за вестника, така впечатлиха редактора, че той му предложи да го назначи на щат. В института по марксизъм-ленинизъм Андрей се беше специализирал в международните отношения. Ако искате да знаете какво става по света, съпругът ѝ бе човекът, когото трябва да питате. И като баща не търпеше никакъв упрек. Никога не посягаше на децата. Никога не им повишаваше глас. Радваше се на тяхното безмерно уважение, те винаги се смълчаваха, когато баща им четеше вечерно време вестниците. Естествено, понякога синът им се оплакваше, че татко им нямал чувство към красотата и хубавите вещи. Но децата не разбират, че баща им е човек на мисълта, с дипломи по руска литература, съобщително инженерство и марксизъм-ленинизъм. Техният татко бе постигнал големи успехи в живота — от мужика до интелигента в продължение на едно-единствено поколение. От едно ужасно детство до спокойния семеен живот. Децата се родиха в добри времена и нямаха понятие какво означават думи като „глад“ и „война“. Но за хора, прекарвали детството си в Украйна по време на нацистката окупация, нямаше други думи с по-страшно значение.

Андрей Чикатило добре познаваше децата и ги обичаше. Понякога ги обичаше повече, отколкото трябва, както се случи през седемдесетте години, когато се пусна слухът, че опипвал малки момиченца. Феня не го вярваше. Не можеше да е вярно, той бе почти импотентен, не бе в състояние да задоволи дори нея. Въпреки това той си бе признал, че е опипвал някои деца по непозволен начин. Това обаче бе преди много години и, както се казва, дори и слънцето си има петна.

Чикатило обърна страницата на вестника и тя прошумоля в тишината на кротката домашна вечер. През октомври бяха убили Садат. Социалистите бяха спечелили изборите в Гърция. Промосковските комунисти се провалиха в Гърция, но това се очакваше, понеже противоречията в гръцкото общество още не бяха достигнали критичната точка.

В средата на октомври Брежнев обяви, че поради лошото време, продължило вече трета година, изхранването си остава най-големият проблем на страната. Самият Брежнев не изглеждаше добре, подпухнал от болести и лекарства. Носеха се слухове, че известната лечителка Джуна редовно посещава Кремъл и че само нейната сила крепи ръководителя. А войната в Афганистан не доведе до бърза и безспорна победа, ето вече втора година продължаваха, боевете. Добре, че поне положението в Полша се стабилизира. На 13 декември „Солидарност“ бе смазан и в страната се въведе военно положение.

Чикатило заспиваше веднага, спеше непробудно и никога не сънуваше. И макар че писъците на момичето и лекотата, с която прегриза зърното на гърдата ѝ, преследваха съзнанието му, това не го подтикна към нови действия. Така минаваха месец подир месец.

Необходимо е време за ензимите на човешката психика да раздробят на съставните им части трансформационния опит и да изградят второ „аз“. Особено когато тази втора природа е толкова различна от първата. Едната преbledняваше при вида на кръв, другата се опиваше от нея. Едната тръпнеше и се свиваше при вида на спринцовка, другата бе способна да забие нож в корема. Едната бе беззащитна пред най-малката обида, другата отмъщаваше с човешки живот за нанесена обида.

Двете „аз“ обаче имаха и много общо. Те деляха едни и същи спомени, едно и също тяло, едно и също име. А може би имаше и трети Чикатило, който виждаше другите двама и знаеше, че може да бъде и единият, ѝ другият. Чикатило се бе разделил като амеба, но все още се задържаше в мембраната на една-единствена самоличност.

Всичко това отнемаше време. Дните за него, както и за всички останали, бяха белязани от работа, дом и сън. В работата нещата не вървяха на добре. Започна да се чувства отново като отровен. Хората го опознаха и започнаха да странят от него. Не беше представителен, никога не гледаше събеседника в очите. Мъжете, а и жените не

харесваха начина, по който той държеше едната си ръка на хълбока. Имаше нещо женствено и в отпуснатите му рамене и това също не им допаднаше. Дори в армията му се присмиваха заради телосложението, казваха му, че приличал на момиче. Не му стига това, ами един ден, когато се шумгуна в гората да пусне една вода, взе, че се отдаде на мастурбация. Сержантът обаче го видял. Когато Чикатило се върна при войниците, всички избухнаха в смях и го отрупаха с разни срамни имена. А той не беше дори забелязал сержанта, толкова бе заслепен от удоволствието на самозадоволяването. Очите и половите органи отново го бяха подвели. Още не беше започнал да носи очила, защото се страхуваше да не го кръстят „очилатко“. Едва когато се ожени за Феня, се престраши да сложи очила.

Но ако хората отново щяха да тровят живота му с коси погледи, подхилквания и интригантство, той не беше длъжен да търпи всичко това, въпреки че подобни обиди го правеха мълчалив и бездеен. Той бе станал майстор на писането на официални оплаквания. Като всяко изкуство, то имаше, поне за създателя си, терапевтичен ефект.

Първото си писмено оплакване написа още като войник по повод шамара, който му залепи един офицер, макар че по-късно самият Чикатило призна, че това е бил най-добрият начин да се изтрие глупавата усмивка от лицето му.

Докато служеше в армията, Чикатило подаде молба за встъпване в партията. Не от кариеристични съображения, както презрително се изрази, а от „истински съветски патриотизъм“ и поради „несломимата си вяра“ в неминуемата победа на комунизма по цялото земно кълбо. Момчето, което бе начертало картата на света и на всяка страна бе заболо флагче с името на водача на комунистическата партия, младежът, който бе марширувал и пял по-въодушевлено от всички останали, че „ний ще умрем храбро в борбата за тази победа“, бе прието през 1961 година на двацет и пет годишна възраст за член на комунистическата партия на Съветския съюз.

Сам предложи услугите си и отделяше от времето си да издава стенвестници, да бъде в партийния изпълком по въпросите на физическата култура и спорт, да инспектира училища. Страстта му не утихна дори след като се ожени. Понякога се връщаше толкова изтощен, че Феня възкликваше:

— Приличаш повече на умрял, отколкото на жив, за какво се трепеш?

Но той не можеше да сподели с нея какво бе научил вече за самия себе си — че по-добре тялото и желанията му да се изтощават с полезна дейност.

През 1981 година се навършиха два̀сет години от членството на Чикатило в КПСС. Беше доказал своята преданост чрез действия, вярна служба и саможертви. Партията го свързваше със света, със събитията вътре в страната и на международната арена и им придаваше значение. Фактът, че през 1982 година французите бяха решили да поставят голяма част от икономиката си на социалистическа основа, не бе изолирано събитие, а част от великото диалектическо действие на историята. А когато след петнайсет години, начело на КГБ, Юрий Андропов подаде оставка и отиде на партиен пост, това означаваше само едно — че го гласяха да смени Брежнев, който напоследък едва се дотътряше до подиума.

Андропов щеше да влее нова сила в живота. А това щеше да ускори неизбежната победа на комунизма. Предстоящата смяна на ръководителите позволи на Чикатило да се унесе в една от своите предпочитани фантазии, да си представя как Той, неговата талантливост и неговата преданост най-сетне получават признание и той — другарят Андрей Романович Чикатило, е човекът, когото молят да поведе Съветския съюз към светлото бъдеще!

Първите две убийства на Чикатило носеха всички белези на забързаната случайност, както често става с началните опити. Намеренията му и в двата случая може би бяха сексуални. Той знаеше, че писъците на ужасените момичета го възбуждат, но не бе разбрал, че именно убийството с цялата си драма е за него върховният полов акт. Сега вече знаеше.

Знаеше, че съществуват не един, а два свята, различни един от друг, както са различни плътта и рентгеновите лъчи.

Той притежаваше властта, произхождаща от тайното знание, което имат единствено убийците.

Дотогава не бе и подозирал за съществуването на тази власт и това тайно знание.

Сега обаче знаеше и искаше да научи още.

Макар че първите две убийства бяха само груби скици, те вече съдържаха всички елементи, с които впоследствие щяха да се отличават убийствата на Чикатило — страх от очите, страх от гениталиите. Първото си убийство на деветгодишната Лена Закотнова извърши, като я удуши и мушка с нож, макар че ѝ бе нанесъл само три рани, които не я бяха умъртвили докрай. И все пак откри оръжията и начините. С разюзданата Лариса Ткаченко бе усвоил ритуала — искрения опит за нормален секс, провала, оскърбленията, убийството, сексуалния канибализъм и погребалния ритуал, измислен от самия него.

Ала изумителното прераждане щеше да се осъществи между второто и третото убийство. Бързото и неизпипаното стана съзнателно и преднамерено усложнено. Убиецът се бе оформил напълно и по съвпадение на съдбата периодът между второто и третото убийство бе точно девет месеца.

На 6 юни 1982 година той предума едно дванайсетгодишно момиче да отиде с него в гората недалеч от една крайна и запустяла спирка, където автобусите винаги се повреждаха, винаги закъсняваха. Съветската система все така му помагаше. Не ти трябва много, достатъчно е да зададеш най-обикновения въпрос:

— И вашият рейс ли закъснява? — И вече можеш да започнеш най-обикновен разговор. Той умееше да разговаря с децата. Бил е учител, беше и баща на две деца.

По-късно никой не обърна внимание на високия мъж с очила и чанта, който излезе от гората и се запъти към спирката, където се сля с тълпата. Хората бяха или много уморени, или много раздразнени, за да ги интересуват такива подробности. Ставаше все по-трудно да се намери хляб, мляко, картофи, автобусите вечно се повреждаха.

И Чикатило не обърна внимание на чакащите, само колкото да провери дали някой не го наблюдава. Цветовете му се сливаха със сивото и кафявото на тълпата, вестникът му — с другите вестници. Почти всички носеха някакви торби, като се започне от плетените мрежи, наричани на руски „авоськи“ (тоест може би ще намерят нещо в магазина), и се стигне до евтините пластмасови чанти, носени през рамо, на някои от които имаше изписани чужди думи на английски или френски. Чантата му не бе по-различна, само че вътре имаше влажни

от прясна кръв дрехи, понеже бе намушкал момичето не три пъти, както при първия случай, а четирийсет и един пъти.

Нищо чудно да е повярвал в старото суеверие, според което лицето на убиеца се отпечатва в очите на жертвата. Нямаше никакво намерение да рискува, а и не харесваше очите. Никой нямаше да различи неговия образ в онова, което бе останало от очите на момичето.

Партията и съветската система възнаграждаваха преданите на делото. В края на юли 1982 година старшият доставчик инженер Андрей Чикатило, който напоследък страдаше от артрит в коляното, прие предложеното му комбинирано лекуване и почивка в работническия курорт в град Краснодар.

Ала Чикатило не се възползва от тази конкретна придобивка на съветската система. Той предпочете да пътува от гара на гара, да спи по пейките заедно с други чакащи пътници, да ползва клозетите, които представляваха само циментова плоча с три дупки, без вода, без тоалетна хартия, без прегради помежду им. Наблюдаваше как скитниците, пияниците и проститутките прекарват живота си свободно, сред смях и грубовати шеги, и чакаше някоя от тях да се отдели от стадото. Това бе неговата почивка, това бе неговата терапия.

За три седмици отне три живота. На четиринайсетгодишно момиче, деветгодишно момче и шестнайсетгодишно момиче, последвали го в гората. Ако в очите им би могъл да се отпечата някакъв образ, това щеше да е образът на убиеца, изпаднал в екстаз, както е отгоре им.

Олег Подзнидаев бе първото момче, което Чикатило уби, и с това установи прецедент и система. Той нападнаше момчетата веднага щом се окажеха сами в гората: един зашеметяващ удар, връзваше им ръцете, нанасяше няколко плитки удара с нож, за да установи контрол.

Когато самият Чикатило беше малък, привиждаха му се героични видения за партизани, борили се срещу нацистите в горите край родното му село. Партизаните имали един израз — да вземеш „език“, което означавало да заловиш враг и да го накараш да проговори. Сега във фантазията на Чикатило той бе партизанин и строгият командир му бе наредил да закара „езика“ в града, да го върже и да го намушка с ножа си.

Когато Чикатило нареди на първото момче да си покаже езика, то се подчини и инстинктът за самосъхранение го накара да превъзмогне ужаса и отвращението си, когато Чикатило налага езика му. Момчето бе израснало на улицата и знаеше какво искат тези възрастни педерастии.

Но не и този. Зъбите, откъснали зърно на гърда, сега отхапаха език.

Освен това Чикатило отрязва и отнесе със себе си половите органи, както щеше да постъпва от сега нататък с почти всички момчета, които щеше да убие.

Жена му се изненада, че видът му с нищо не е по-добър след продължителната почивка, но дългите безсънни нощи по гарите и драматичната страст при трите убийства го бяха изстискали и зашеметили. Най-добре се почива къщи след работа, когато жена му подготвя вечерята, а той чете вестниците.

Въпреки усилията на науката и окултните тайнства Леонид Брежнев почина на 10 ноември. Цялата страна се почувства неловко при вида на огромното количество медали, с които Брежнев сам се бе наградил, и всеки един, както бе комунистическият обичай при погребения, положен на отделна възглавничка от алена коприна. Два дни по-късно, както се и очакваше, бившият шеф на КГБ Юрий Андропов взе в ръцете си управлението на партията и страната.

На 11 декември, в самото начало на властването на Андропов, Чикатило извърши своето седмо и последно за годината убийство. Чакаше на автобусната спирка, отиваше да погостува на тъща си. Оля Столмачонок, десетгодишна ученичка по музика, се прибираще у дома.

Нейната смърт бе най-ужасната за тази 1982 година. По тялото ѝ бяха открити повече от петдесет пробождания с нож, няколко в очите и нещо, което не бе правил досега — жестоко изтърбушване.

Седем деца послушно го бяха последвали в гората, понеже Чикатило умееше да разговаря на техния език. Защото и той, и те бяха изпаднали в една и съща беда — закъсняващ автобус или влак, а всички опити да научат от отговорниците на спирката или гарата докога ще чакат биваха посрещани с ругатни и безразличие. Защото толкова малко стигаше, за да възбуди интереса им — обещание да им посочи по-пряк път, да им покаже филм на видеото, да им обещае вкусна храна.

Но същинската причина бе в прозорливостта на младите. От пръв поглед им ставаше ясно що за човек е — безпомощен и беззащитен. Те просто го поглеждаха, виждаха и знаеха. Тръгваха с него, защото го бяха видели такъв, какъвто бе — един беззащитен човек.

СЕДМА ГЛАВА

— Ще убия този Костоев! — крещеше убиецът Володя Стороженко. — Ще му изтръгна гръкляна!

Следователят излезе от стаята. Той бе натоварен със задачата да уреди подробностите около признанията на Стороженко, след като Костоев бе разкрил и хванал — серийния убиец през лятото на 1981 година. Следователят се обади на Костоев, който обеща да дойде колкото се може по-бързо.

Стороженко беше бесен, защото току-що бе научил, че Костоев с арестувал брат му. Фактът, че брат му е участвал в няколко сериозни престъпления, в този миг нямаше значение за него. В яростта няма място за логика.

По време на разпитите Костоев бе започнал донякъде да симпатизира на Стороженко — красив млад мъж на двайсет и осем години, със силно изразени славянски черти. Но Костоев знаеше много добре, че Стороженко е крайно опасен човек, който е ограбил, изнасилвил и убил дванайсет жени.

Костоев бе тръгнал тъй набързо, че дори си забрави шапката. Това не беше само въпрос на благоприличие. В Смоленск бе и много студено през зимата на 1981 година. През пролетта Руската главна прокуратура бе наредила на Костоев да поеме разследването на едно убийство, хвърлило Смоленск в ужас. Жените се страхуваха да отидат на работа в заводите, производството спадаше. От друга страна, убийствата, които продължаваха повече от две години, накърняваха партийния авторитет и пречеха да се поддържа редът.

Костоев пое ръководството на разследването и залови убиеца след четири месеца. От двайсетте жени, които Стороженко мислеше, че е убил, осем бяха оживели, а една от тях бе успяла да види и да запомни нападателя си. Въпреки това единственото обвинение, което Костоев можеше да предяви, бе за изнасилване и опит за убийство. Беше му необходимо и признание.

Стороженко беше як мъжага, лежал вече в затвора, с татуировка на снежен леопард на рамото — символа на руския бандит. Татуировката на гърдите му представляваше светлозелен ангел с разперени в полет криле. Изглежда, бе правена с игла в затвора.

Костоев бе запознат с играта, знаеше и за снежния леопард, познаваше и такива като Стороженко с мускулести вратове и безразсъдно перчене. Затова неговата стратегия щеше да е пълно доверие, което би подсказало, че ако се направи признание, би могло да се издейства по-леко наказание. Това бе „надеждата“, която в професията на Костоев наричаха „биберон“.

— Не е по моята специалност — каза Костоев, — но все пак имам чувството, че някои органи на нашето правителство биха могли да се възползват от човек като теб. Международното положение е много напрегнато. Хомейни, Рейгън, Папата... Чувал съм разни приказки. Понякога осъждат човек на смърт, после му издават фалшив смъртен акт. Получава ново име, че дори и ново лице чрез пластична операция и го изпращат в чужбина.

Колкото и примамливо да звучеше това за Стороженко, той продължи да упорства, понеже бе разбрал, че цената на един такъв нов живот е пълното самопризнание. Освен това ако се съдеше по начина, по който действаше инспектор Костоев, той явно разполагаше с предостатъчно доказателства, за да го осъдят на не по-малко от доживотен затвор за изнасилванията и опита да убие осемте жени, останали живи.

— Знаеш ли чужди езици? — продължи да пита Костоев.

— Не, но мога да науча — отвърна Стороженко.

След като заложи стръвта, Костоев постигна пълни самопризнания в двайсет изнасилвания, дванайсет убийства и осем опита за убийство, а след това, в свободното си време в килията, Стороженко започна да изучава английски език.

Още с пристигането си, без шапка и зачервен от студа, Костоев нареди да доведат Стороженко и въпреки възраженията на надзирателите нареди да ги оставят сами.

Стороженко все още беше вбесен и опасен. Костоев не издаваше никакъв страх по простата причина че не го изпитваше.

Като впи очи в очите на Стороженко, той го сгълча с едва сдържан гняв:

— Значи искаш да ме убиеш, защото съм арестувал брат ти. А щеше ли да бъдеш по-доволен, ако ти бях казал предварително? Преместих те от общата килия, където другите затворници се гласяха да ти сторят онова, което ти стори с тези невинни жени.

Стороженко не можеше повече да гледа Костоев в очите и главата му започна леко да се отпуска.

— Постарах се да ти осигурят тук добри условия. Затова ли искаш да ме убиеш? Или може би защото наредих да се грижат за жена ти и детето ти?

Стороженко заплака все така с наведена глава и каза:

— Извинявам се.

Сетне Костоев нареди на същия следовател да продължи разпита.

Вечерта го попита:

— Е, как мина?

— По мед и масло.

— Какво каза?

— Каза, че бил готов да убие Костоев, да му изтръгне гръкляна, но Костоев го подхванал и си играл с него като котка с мишка. Костоев не бил човек, а дявол.

След като подписа обвинителния акт на Стороженко, който със сигурност щеше да му осигури екзекуция, Костоев замина на почивка със семейството си. Две седмици по-късно, когато позвъни в Управлението за разследване на престъпления с особено важно значение към Главната прокуратура, Костоев научи, че го изпращат в Ростов по „един дребен въпрос, свързан с корупция“.

— Нищо особено, за два месеца ще приключиш — увери го Димитров, който бе Главен прокурор на Костоев и негов защитник от времето във Владикавказ. Сега Димитров бе Главен прокурор в Ростов.

— Да не си намесен и ти? — попита Костоев.

— Не, не, нищо особено. Дребни подкупи.

Това не изглеждаше като подходящо поръчение за Костоев след залавянето на серийния убиец Стороженко, но заповедта си е заповед. Той си нае стая в хотел „Ростов“. От балкона се виждаше антената върху сградата на КГБ, а под него имаше млада плачеща върба.

След като започна с делото по обичайния си задълбочен начин, Костоев се зае да разпитва мъжа, изискал подкупа. Казваше се Андрей Натолок и беше следовател в ростовската прокуратура. Беше отхвърлил едно обвинение в замяна на ремонт на колата си. Беше разменил правосъдие срещу нови калници. Дали защото искаше да облекчи положението си, като сам помогне на следствието, или защото не искаше да отиде в затвора сам, но така или иначе, Натолок издаде и няколко други служители. Получи се верижна реакция — всеки издаваше още двама или трима, които на свой ред издаваха други. Цялата съдебна система — от милиционера, патрулиращ по улиците, до съдията в съда — бе пропита от корупция. Ако цената бе приемлива, едно дело можеше да се изостави или да се намали присъдата — ясни са няколко неща.

Няколко неща се изясниха незабавно. Корупцията в Ростов бе стигнала до високи чинове и датираше от толкова време, че дори на Костоев не му се искаше да повярва. Разбра, че ще има нужда от двама помощници, след това броят им нарасна на пет, докато накрая станаха петнайсет. Това дело нямаше да приключи за седмици. Необходими бяха месеци, а може би години. Стая 339 в хотел „Ростов“ щеше да бъде негов дом доста дълго време, ако може да се нарече дом малка стаичка с късо и тясно легло.

Не след дълго всички следи по делото за корупция започнаха да водят към градския заместник-прокурор Анатолий Камски. Великолепен детектив, познавач на правото и майстор на разпита, Камски бе толкова корумпиран, че често не вършеше дори онова, за което му плащаха подкуп. Всички се страхуваха от него, защото имаше власт и нямаше скрупули.

До края на годината работи върху уликите срещу Камски, за да може делото да издържи на всяка атака. Междувременно до Костоев стигна слухът, че Камски предлагал голяма сума на онзи, който се реши да го убие. Костоев започна да спи с пистолет и да излиза навън, придружен от двама или трима от своите хора.

Тъй като разследваше корупция в съдебната система, Костоев не можеше да си позволи да задържа заподозрени или да държи затворници в предварителния арест или затворите на същата тази система, където те лесно биха станали жертва. Само КГБ предлагаше неутралност и херметична изолация, каквито бяха необходими в

случая. КГБ се съгласи да помогне на Костоев. Бившият му шеф Юрий Андропов сега бе начело на страната и бе обявил борбата срещу корупцията за приоритетна задача. Така че КГБ разреши на Костоев да премести затворниците си в неговия изолатор и да ползва стая 211 за разпити.

Стая 211 донесе късмет на Костоев. Всички от близо седемдесетте души, уличени по делото в корупция, си признаха. Време бе да се заеме със самия Камски, майстор в тази игра. Камски бе на петдесет и четири години и бе по-опитен от трийсет и девет годишния Костоев.

На Костоев му попречиха да арестува Камски точно толкова, колкото бе необходимо, за да изчезнат златото и диамантите от скривалището зад шкафа с инструменти в гаража на Камски. С оредялата си светла коса, хладни презрителни очи и цигаре, Камски напомняше на Костоев за офицер от Гестапо. Всъщност една задълбочена проверка на биографията на Камски бе разкрила, че като младеж е сътрудничил на нацистите и дори получил мотоциклет за услугите си. През гладните години веднага след войната откраднал купонната книжка на една жена, което означаваше, че тя е умряла от глад, а той останал жив.

Веднага щом седнаха в стая 211, Камски, който се опасяваше от електронни подслушвателни устройства, се опита да подкупи Костоев, като с пръстите си му подсказа една цифра. Започна със сто хиляди, след това веднага скочи на двеста. Костоев се засмя.

— Не е достатъчно. Имаш къде-къде повече.

Като реши, че пръстите не са достатъчно адекватни за целта, но все още изпитващ опасения, че ги подслушват, Камски грабна лист хартия и написа „половин милион“.

— С мен няма да успееш. Има само една възможност — каза Костоев.

— Каква? — откликна веднага Камски.

— Единствено пълните признания ще облекчат присъдата ти.

— Нямам какво да признавам.

— Тогава защо се опитваш да ме подкупиш? — изведнъж повиши глас Костоев.

— Никакви подкупи не съм ти предлагал! — избухна и Камски и с това сложи край на първия ден на разпита.

Костоев проведе три такива, без да се сдобие с признания.

В някои отношения не беше толкова важно, че Камски няма да си признае. Той разполагаше с предостатъчно доказателства и улики. Камски щеше да получи не по-малко от двайсет години, може би дори и смъртна присъда. Беше по-скоро въпрос на професионална чест. А най-важното бе, че Камски и още седемдесет други, сред които и един, който се бе издигнал до министър на Съветския съюз, щяха да бъдат наказани. Те бяха бандити, открили най-сочните плодове, а най-дълбоко законспирираните от тях бяха в съдебната система.

В Ростов Костоев бе прочут и ненавиждан. Само няколко честни служители в съдебната система го гледаха без страх и омраза. Обикновените хора пък му приписваха подобренията в снабдяването с храна. Когато в магазините изведнъж се появяваха големи количества стоки, в Ростов се пускаше слухът, че Костоев планирал нова вълна от арести и големците се освобождавали от огромните си запаси от кафе и салами и ги пускали на пазара, да не би да им направят инвентаризация.

* * *

Един следобед през декември Костоев забеляза мъж с атлетическо телосложение на трийсетина години да пресича ниското и слабо осветено фоайе на хотел „Ростов“. Мъжът се обърна, Костоев зърна тъмната му коса и вирнатия нос и позна в него един колега от управлението в Москва — Володя Казаков.

— Володя, какво правиш тук? — учуди се той.

— Не си ли чул за психопата?

— Не. Ела в моята стая, ще пийнем и ще ми разправиш всичко.

Докато Костоев вадеше чашите, бутилката и малко мезе, Казаков му разказа всичко, което знаеше.

— Появил се е психопат, който убива жени и деца из цялата област, в Шахти, Ростов, къде ли не. Досега има двайсетина случая. Натовариха ме да ги обединя в една операция.

— И как се справяш? — попита Костоев, докато наливаше водката.

— Лошото е, че ростовската милиция е арестувала едно слабоумно момче на деветнайсет години, което си признало шест от убийствата. Та сега милицията пита кому е необходима една обща операция, когато те вече са заловили убиеца.

— Желая ти успех — вдигна Костоев чашата си за на здравица. — Ще имаш нужда от него тук в този град.

ОСМА ГЛАВА

1982-ра бе година на експериментиране и открития за Андрей Чикатило. Собствената му природа се разбулваше пред него посредством действията му.

Той установи модела, по който щеше да убива и който почти нямаше да претърпи промени през следващите осем години. Жертвите му щяха да са момчета, момичета и млади жени. Сред децата и юношите щеше да има доста избягали от домовете си и слабоумни, защото те по-лесно можеха да бъдат убеждавани, благодарни на чичкото за помощта, оказана им в бъркотията на местната транспортна система, която не познаваха. Свикнал да разпознава признаците на дезориентацията, Чикатило ги примамваше на влаковите гари или автобусните спирки и под един или друг предлог ги убеждаваше да го последват в затъntenите места на горите. Там им нанасяше многобройни удари с нож, обикновено между трийсет и петдесет. Почти всички жертви бяха с избодени очи. При момичетата и младите жени късаше със зъби или изрязваше с нож гърдите и зърната. Изрязваше с такава прецизност и матките, че всеки хирург в Ростовска област можеше да бъде заподозрян. При момчетата или изцяло изрязваше гениталиите им, или само тестикулите. В някои случаи правеше тези ампутации, докато жертвата, макар и в безсъзнание, бе още жива. В нито един от случаите изрязаните от тялото части не бяха открити на местопрестъплението или в околностите.

Чикатило бе извършил първото си убийство в Шахти, когато уби деветгодишната ученичка в тайната си къща на улица „Гранична“. Второто извърши в Ростов, когато отиде на левия бряг на Дон с момичето с червеното яке. След това извърши седемте убийства през 1982 година, които му разкриха най-съкровените негови желания. Чикатило бе следвал най-старата философска мъдрост и бе познал себе си.

През 1983-та нямаше какво ново да открие, щеше само да разиграва вариации на познатата си тема, да изпитва задоволство от конкретни изблици на похот. Може би откачената „двойна стъпка“,

която извърши през тази година, бе сама по себе си признание, че е приключил с първата голяма серия — през 1983 година Чикатило уби първо в Шахти, мястото на първото му убийство, сетне в Ростов, където отне живота на втората си жертва. Сега повтори: третата му жертва през 1983 година бе в Шахти, четвъртата в Ростов.

До декември 1983 година Чикатило бе убил толкова, колкото и предишната година — седем души. Двете години бяха прекрасно балансирани както везните на собствената му зодия. На 27 декември Чикатило се връщаше от Москва с камион, натоварен с линолеум. Недалеч от склада старшият доставчик инженер Чикатило нареди на шофьора да го остави на една странична гара. Чикатило му нареди да продължи до склада и сам да предаде линолеума. За шофьора това бе доста безсмислено, защото бяха почти стигнали склада. След предаването на доставката той можеше да откара инженер Чикатило до дома му. Още повече че старши доставчикът инженер Чикатило трябваше да се подпише при предаването на доставката, а не шофьорът.

Но Чикатило не искаше и да чуе. Явно бе изникнала неотложна работа, което си беше самата истина. Петнайсетгодишното момче, което го последва в гората, получи повече от седемдесет пробождания с нож, преди Чикатило да изтръгне от него корена на цялото зло и страдание.

Но явно във всяко начинание трябва да се спазва някаква мярка. Оказа се, че липсва един топ линолеум от доставката.

По всяка вероятност шофьорът бе задигнал линолеума, преди да го достави в склада. А може би и склададжийката се нуждаеше от линолеум за дома си. Главното в случая бе, че Чикатило нямаше приятели в завода, които да прикрият с едно намигване тази история. Всъщност той имаше само врагове. Мразеха го и бяха готови да му погодят всякакъв номер. Сега бяха намерили начин едновременно да го унижат и да го уволнят за дребна кражба.

Ако срещу него се заведеше дело, Чикатило щеше автоматически да бъде изключен от КПСС. Не биваше нейни членове да ги подвеждат под наказателна отговорност.

Никога през живота си не беше изпитвал такава ярост. Започна да убива както никога до този момент. На 9 януари жертвата бе едно

момиче, на 21 февруари — най-старата по възраст жертва, една четирийсет и пет годишна жена, полупияна скитница.

На следващия ден — 22 февруари 1984 година, уведомиха Чикатило, че срещу него е заведено дело за липсващия топ линолеум. Освен това при проверка на минали доставки били открити някакви нередности в пратка автомобилни акумулатори.

Лошото бе, че той наистина беше взел един акумулатор, като възнамеряваше да го плати, макар че всъщност не би трябвало, защото много пъти бе използвал собствената си кола за малки доставки. Така че заводът му бе задължен поне с един акумулатор. Въпреки това той щеше да го плати, но така и не се намери да го направи. Беше станал доста разсеян по онова време.

Започнаха да пристигат призовки от милицията. Той не се явяваше, беше прекалено зает с убийства. Уби през март, също и през май, въпреки че последните бяха повече по случайност, отколкото от преднамереност. Чикатило си бе уредил среща с една жена, с която се срещаше от време на време. Тя му позволяваше орален секс, докато той мастурбираше. Този ден обаче жената бе довела единайсетгодишната си дъщеря. Това не създаваше никакъв проблем, защото момичето знаеше какво прави майка му и послушно се отдалечи. Но жената този път не прояви търпение спрямо Чикатило и го обиди на няколко пъти. Така че се наложи да се втурне подир дъщерята с чука в ръка, след като умъртви майката.

По късно, през пролетта, на Чикатило направо му казаха да си търси друга работа.

Взе си отпуска и започна да търси. Това предполагаше чести пътувания с влак до Шахти и Ростов. Сиво-кафявите вагони с високите им стъпала са толкова безлични отвътре, че лицата на пътниците, дори когато са заспали, са някак странно отчетливи. Множество страдащи лица. Почти комично простовати лица. Хитри селяни. Невинни детски лица. Не дотам невинни юношески лица. Загубени или незнаещи закъде пътуват млади хора. Доверчиви очи на слабоумни.

В отговор на двете си насъщни нужди в края на пролетта и началото на лятото Чикатило убиваше и търсеше работа. Към края на юли вече бе убил девет души, като в някои случаи отмъщаваше и за новите обиди, които бе принуден да понася. Допълнителната мъст се изразяваше в цялостното изрязване на горната устна и носа, които бяха

започнали да му изглеждат като гениталии. След това ги напъхваше в устата или в стомаха на жертвата.

Въпреки всичко почти всяка вечер се прибираще у дома, вечеряше, четеше вестници. На 10 февруари 1984 година Андропов почина от заболяване на бъбреците. Заместникът му Черненко бе компромисен избор и щеше да има честта да е последният от хората на Брежнев, умрял на поста си. Говореше се, че Андропов подготвял за Генерален секретар млад член на Политбюро — Михаил Горбачов, който преди години бил посрещнал Андропов в качеството си на местен партиен ръководител в минералните бани, където Андропов отишъл да лекува бъбреците си.

Някъде по това време, през 1984 година, Чикатило изцяло престана да има полови сношения със съпругата си. До този момент, макар и рядко, той все пак имаше интимни контакти с нея в леглото — пипаше я, тя също го пипаше. Сега това бе вече невъзможно за него.

Едва ли някой някога е живял по-двойствен живот от него, но при двойствения живот скритата страна винаги оказва въздействие върху страната, която е обърната към света. По силата на този закон той просто не можеше вече да има физически контакт с Феня, макар че, от друга страна, това само засили обожанието му спрямо нея.

На 1 август го назначиха на работа като доставчик на един завод в Ростов, а на 2 август вече бе убил едно шестнайсетгодишно момиче в града на новата си работа. Призовките все още му висяха на главата и това го дразнеше. Пет дни по-късно уби едно седемнайсетгодишно момиче на левия бряг на Дон. Това убийство, по сценария и мястото — половата импотентност, обидата, самото убийство — приличаше много на втората му жертва, буйното момиче с яркочервеното яке. Само дето броят на прободните рани и зверското кълцане надхвърляха всичко, извършено от него до този момент. А когато в средата на месеца го изпратиха на първата му командировка в Ташкент, столицата на Узбекистан, която се намира по-близо до Китай, отколкото до Ростов, за пет дни той уби две жени. Към края на август броят на жертвите му достигна четиринайсет.

Лятото се оказа ужасно. Първо го уволниха, после го дадоха под съд, съществуваше опасност да го изключат от партията, която сега се обновяваше. Това бе и лятото на повторно отровените Олимпийски игри, защото този път съветските спортисти бойкотираха игрите в Лос

Анджелис. Противното би означавало да се признае, че нахлуването на съветските войски в Афганистан е било грешка.

Цялата тази отрова трябваше да бъде изхвърлена от организма му, за да познае покой. Когато намираще този покой, той целуваше по врата младата жена, легнала в тревата до него, понякога нежно, друг път с такава страст, че оставаше белег.

Сетне ставаше с поскърцащо коляно, което напоследък взе пак да се обажда. Потриваше коляното, за да го очисти от тревата и да облекчи болката, без да откъсва поглед от тялото в краката си. Понякога, въпреки многобройните удари с ножа, младата жена все още дишаше.

Вече знаеше как да не се изпръска с кръв, когато разпаряше долната част на стомаха. Но нямаше как да избегне кръвта, когато навлизаше с ножа навътре и срязваше връзките на крушовидната ѝ матка.

След като напъхваше спермата там, където ѝ беше мястото, и се почистеше, той се изгубваше в тъмносинята лятна вечер, изтощен, но в мир със себе си, усмихнат, докато зъбите му се забиваха в изрязаната матка — най-големия деликатес на сексуалното убийство.

На 13 септември 1984 година, една седмица след петнайсетото убийство за тази година, Андрей Чикатило привлече вниманието на двама ростовски милиционери — Ахматханов и Заносовски. Те бяха нощна смяна близо до централната автобусна спирка на Ростов във връзка с разследването на серийните убийства, известни като операция „Горски пояс“. Въпреки че милицията и Главният прокурор бяха получили признанията на умствено недоразвития младеж, убийствата продължаваха.

В своя доклад Ахматханов пише:

Патрулирахме покрай автобусната спирка с капитан Заносовски от Първомайското районно управление на ростовската милиция... Бяхме в цивилно облекло... Пред самата автобусна спирка Заносовски ми посочи един мъж, приблизително един и осемдесет висок, слаб, около 45-

годишен. Чертите му много напомняха на скицата, която ни бе раздадена. Носеше очила и беше без шапка... В ръката си държеше кафява чиновническа чанта. Заносовски ми каза, че го е виждал и преди, когато бил дежурен сам на крайната автобусна спирка, и този гражданин му се сторил подозрителен. Решихме да го следим... Пристигна автобус номер 7, който се движи от летището до гарата. Заподозреният си проби път през тълпата и се качи в автобуса. Ние го последвахме. Докато го наблюдавах, силно впечатление ми направи странното му поведение. Изглеждаше много неспокоен, въртеше глава... Имах впечатлението, че проверява дали не го следят. Като не откри нищо подозрително, мъжът се опита да заприказва едно момиче, застанало до него. То носеше рокля с дълбоко деколте, от което мъжът не можеше да откъсне очи. Докато го следяхме, той опипа краката на една жена и предизвика скандал. След три спирки слезе от автобуса. Премина на другата страна на улицата и отиде при чакащите автобуса в обратна посока... Когато автобусът пристигна всички се качихме...

Вътре в автобуса той само гледеше да се приближи плътно до някоя жена, да я заговори и да се притиска в нея... Седна до едно момиче до прозореца и се опита да завърже разговор... Когато то слезе, той го последва. Явно не успя да го склони и то си замина... Заподозреният се приближи до един магазин, пред който чакаха групи жени. В продължение на около 15–20 минути обикаляше от група на група. След това отиде до следващата спирка, където се качи в автобуса за гарата. Там престоя почти 20 минути, седнал до една спяща жена, след което продължи пеша до Централната гара... Продължи да се навърта около групички жени и да дава ухо на разговорите им. След това се качи в чакалнята на втория етаж... Близо цял час се въртя наоколо, спираше при разни жени и ги гледеше втренчено... Спря до една пейка, на която спеше едно семейство. Между тях имаше момиче на около 18 години, заспало в такава поза, че краката и пликчетата му се

виждаха. Заподозреният се закова на метър от спящото момиче и втренчи поглед в него. Когато бащата се поразсъни и оправи роклята му, заподозреният отмина...

После до Чикатило седна млада жена и след кратък разговор сложи глава на коленете му. Той я покри със сакото си, докато тя му направи фелацио, а той ѝ опипваше гърдите. След малко жената си тръгна, Чикатило стана и отиде в Централните хали, където след дългата безсънна нощ си поръча любимата сельодка, макар и от по-евтината, дето се въди в японски води. Именно в този момент бе арестуван за неморално поведение на обществено място, а също така и като заподозрян за убийствата в горския пояс.

Двамата цивилни милиционери бяха убедени, че са заловили убиеца, чийто външен вид и действия не само съвпадаха със скицата, но и в чантата му намериха добре наточен нож, метър въже и кутия вазелин. Намериха и пластмасово калъфче — от онези, в които се носят служебни карти на „нещатен сътрудник на милицията“.

Обаче кръвната група на Чикатило (А) не съвпаднаше със спермата, намерена в жертвите, която беше от група АБ. Кръвта и спермата винаги са от една и съща група. Двамата милиционери бяха отчаяни, когато тази информация стигна до тях, защото всичко друго пасваше съвсем точно. Но няма как, не може да се спори с категоричното научно доказателство. Милицията в Ростов обаче алармира по въпроса колегата на Костоев от Москва — Владимир Казаков, който по онова време още беше в Ростов по задача на Руската главна прокуратура. Тя се състоеше в това да се свържат в логическа връзка всички подобни убийства в ростовската област. Той все още не беше я изпълнил, защото главната пречка бе твърдението на милицията и на Главната прокуратура на Ростов, че те вече били заловили убиеца или убийците. След като се сдобиха с признанията на умствено изостаналия младеж, те за кратко време останаха в недоумение, защото убийствата продължиха. Но много бързо след това разрешиха и този проблем, като заявиха, че последвалите престъпления били извършени от приятели на заловения убиец, за да се заличат следите. Арестуваха и други душевноболни младежи и получиха нови признания.

Казаков изпрати инспектор Моисеев да разпита новия заподозрян Андрей Чикатило. Моисеев го разпитва в продължение на два дни — на 16 и 17 септември. По това време Чикатило излежаваше 15-дневен административен арест за неморално поведение на обществени места. В процеса на разговора Моисеев научи, че Чикатило страдал от „полова слабост“, вече не спял с жена си, в миналото бил извършил посегателства върху деца. Но Чикатило беше казал и следното:

— Фактът, че страдам от полова недостатъчност, не е от особена важност за мъж на моята възраст — почти петдесет години.

Моисеев отбеляза също така, че Чикатило имал навика да спи по гарите, че често пътувал до Ростов по работа, по-специално във вторник и четвъртък (двата предпочитани от убиеца дни), и че някога е бил собственик на къщата на улица „Гранична“ номер 26 в Шахти. Моисеев даде нареждане да се извърши по-обстойна проверка на Чикатило, но му се наложи да се заеме с по-неотложни дела, като например почти едногодишната борба да се освободят от ареста душевноболните младежи, или както ги наричаха „откачените“, и да свърже логически всички сходни случаи. Той най-сетне успя да постигне втората си цел на 8 октомври 1984 година, но победата му до голяма степен се омаловажаваше от факта, че „откачените“ все още бяха в ареста и продължаваха да ги смятат за главните извършители.

Чикатило междуременно излежа петнайсетте дни административен арест, но вместо да го освободят, беше изпратен в Новошахтинск, за да водят разследване във връзка с убийството на едно единайсетгодишно момче — Дима Пташников. Този случай все още не бе станал част от операция „Горски пояс“. Дима бил видян за последен път в компанията на висок мъж, който носел чиновническа чанта. Милицията в Новошахтинск разпита съпругата и дъщерята на Чикатило, претърси колата му и взе кръвна проба, която обаче не съвпадна с групата на спермата, намерена в тялото на момчето. Явно не бяха извикали за очна ставка с Чикатило някой от хората, видели момчето в деня, когато то изчезнало заедно с високия мъж с очилата. Това вероятно не е било направено, защото бяха изминали повече от позволените от закона десет дни за разпит на заподозрян, на неговото семейство, за кръвна проба и за претърсване на колата му. Милицията се видя в неудобно положение, тъй като се създаваше впечатлението,

че задържа един спазващ законите гражданин и при това член на партията. Изпратиха запитвания до милициите в съседните градове дали разполагат с данни за гражданина Андрей Романович Чикатило. Оказа се, че същият се издирва във връзка с кражба на социалистическа собственост, а именно един топ линолеум и един акумулатор за кола. Чикатило беше незабавно задържан в ареста на милицията в Шахти.

След кратък престой там го препратиха в затвора на Новочеркасск да чака процеса си. Докато беше в карцера, той научи, че това, от което отдавна се страхуваше, е вече факт — на 23 ноември 1984 година е бил официално изключен от КПСС.

На 12 декември същата година делото му влезе в съда. Свалиха обвинението за кражба на линолеума, но му дадоха една година поправителен труд за кражбата на акумулатора. На практика това означаваше, че всеки месец в продължение на година щяха да му удържат една четвърт от заплатата. Като се взе обаче предвид фактът, че е престоял в затвора три месеца, считано от 13 септември, съдът постанови, че всеки ден, прекаран в затвора, ще се брой за четири. По този начин присъдата му бе сметната за изпълнена и той бе освободен.

Донякъде имаше справедливост — поне не лежа за линолеума.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Макар и никой по света още да нямаше представа за мащабите на промяната, тя се усети веднага щом Михаил Горбачов дойде на власт през март 1985 година. Руската зима започна да отстъпва на бурната руска пролет. С привлекателния белег по рождение на темето и добре скроените си костюми, Михаил Горбачов излъчваше динамизъм и съвременност. Модерен комунист, а не поредният старчок с единия крак в миналото, а с другия в гроба.

Горбачов щеше да преустрои къщата на комунизма, чиито основи бяха положени от Ленин, но сградата бе проектирана и построена от Сталин. Колко обаче от носещите греди можеха да бъдат свалени без опасност за целостта на постройката?

За съветските граждани не бе необходимо да са ревностни читатели на вестници като Андрей Чикатило, за да усетят липсата на съобщение за победа на съветската армия в проточилата се повече от четири години война в Афганистан. Все още продължаваха да връщат в ковчези много руски момчета, а останалите живи се бяха отдали на наркотици, насилие или просто тихо бяха изгубили всякаква надежда. Може би беше достатъчно само да се подкрепя Куба с милиони долари на ден и да се хвърлят пари за различните въстания по света, може би Афганистан не им бе необходим? А в страната всички системи — от транспорта до правосъдието — като че ли се сриваха една подир друга.

Когато инспектор Костоев се зае да си стяга багажа в стая 339 на хотел „Ростов“, плачещата върба беше стигнала ръба на неговия балкон. Той си отиваше, но Казаков оставаше. Последният бе придобил навика да идва при Костоев в стаята му на чаша водка, замезена с шпроти, варено яйце, хляб или каквото можеше да се намери. Често се беше съветвал с Костоев по проблемите си, които го влудяваха. Ростовската милиция и Главната прокуратура не отстъпваха от позицията си, че арестуваните „откачалки“ са отговорни за извършените в областта над двайсет сексуални убийства от 1982 година насам. С всяко ново убийство те арестуваха поредната

„откачалка“. А най-влудяващото бе, че тази им позиция се подсилваше от факта, че убийствата като че ли престанаха.

Казаков продължи войната си срещу ростовската милиция и Главната прокуратура, за да освободят умствено изостаналите младежи, но до май 1985 година не беше постигнат никакъв съществен напредък. Той бомбардираше Москва с доклади за явната посредственост на местната милиция и инспекторите, които утъпкваха местопроизшествията, губеха уликите и се задоволяваха с признания, които доказуемо са били изтръгнати посредством упражнени натиск и сила.

И най-елементарните брънки не функционираха. Милицията бе задължена незабавно да изпраща всички сведения за изчезнали лица на инспекторите от Главната прокуратура... Тя обаче не само че не изпълняваше това свое задължение, ами дори не си правеше труда да разследва случаите. За какво им е да търчи по следите на всеки избягал от дома си или скитник, след като си имаше дващест и една годишния Юрий Каленик, умствено недоразвит дърводелец, който беше признал, че е извършил десет от убийствата, а другите били дело на приятелите му. Казаков знаеше, че истинският убиец се смее под мустак.

На 31 май 1985 година Казаков писа до своя пряк началник Наместников, заместник-главен прокурор на Руската федерация, че смята за необходимо „да се изпрати в Ростовска област компетентен следовател, който да прецени обективно всички доводи «за» и «против» във връзка с вината на Каленик“. Отговор нямаше до октомври — може би защото в Русия нещата винаги се придвижват със скоростта на охлюв, освен когато не се придвижват светкавично бързо, или защото е било решено да се изчака още малко с развитието на положението.

Така или иначе, на 25 октомври същата година се провежда съвещание на високо равнище с участието на главните прокурори на Съветския съюз, Русия и на Ростовска област, началника на съветската милиция и директора на милицията в Ростов. Дневният ред на съвещанието бе: „Изпълнението на мерки за подобряване разследването от страна на Главната прокуратура и милицията във връзка с убийствата на жени и деца в Ростовска област“. След множество взаимни прехвърляния на топки и обвинения, но и след задълбочено обсъждане се стига до решение: делото да се прехвърли

„за по-нататъшно разследване на следователското звено към Главната прокуратура и да се оглави от висококвалифицирания следовател, специалист по разследването на сложни случаи на предумишлено убийство, другаря Иса Могамедович Костоев“.

Костоев присъстваше на съвещанието, но не взе думата. Знаеше, че това е един почти непосилен случай. Знаеше също така, че както Казаков бе написал в един от докладите си, разкриването щеше да бъде или дълго, бавно й мъчително, или, ако има късмет, много бързо.

На 10 ноември 1985 година инспектор Костоев писмено даде съгласието си да се заеме със случая (заведено под номер 18/59639-85) и веднага замина за Ростов.

ТРЕТА ЧАСТ

ДЕСЕТА ГЛАВА

Дъждът и калта на руската есен вече отстъпваха пред снеговете на руската зима, когато инспектор Костоев пристигна в Ростов. Там, в плодородната черноземна зона, дори калта е тъмна и мазна. Още нямаше много сняг. Напредването на зимата се измерва по шапките на руснаците. Плетените от вълна се носят до последния момент, когато хапещият студ налага смяната им с пухкави кожени ушанки, но дори руснаците неохотно свалят наушниците, защото това е признак на окончателно предаване пред силите на природата. Самият Костоев, независимо от времето предпочиташе да ходи с елегантна мека шапка.

Регистрира се в хотел „Ростов“ и по негова молба получи стая 339 — същата, в която живя по време на разследването на случая с корупцията. Поне нещо да му е познато. Защото този път не си правеше илюзии, че престоят му ще е кратък.

Първата му работа бе да раздели петнайсетте следователи, с чиято помощ щеше да проведе разследването, на две групи — едната щеше да действа в Ростов, другата — в Шахти. Това бяха двете места, където бяха извършени най-много убийства. Издейства на своите хора елементарните условия за работа — канцеларии, леки коли, писалища, пишещи машини, огнеупорни каси. Едва тогава можеха да седнат и да започнат дългото и мъчително изучаване на документите. До ноември 1985 година на милицията бяха известни 23 убийства, водещи началото си от 1982 година. За всяко едно имаше по няколко дебели папки. Нямаше как да се навлезе във всеки един случай, без да се прочетат папките, нямаше и начин те да се изчетат бързо. Особено като се има предвид, че всички материали бяха напечатани на разнебитени пишещи машини с изтънели ленти и уморени от употреба индига.

В началото работата щеше да върви бавно, но така беше редно. Най-много време отнема първоначалната организация, сетне нещата се наместват и си влизат в руслото. Някои следователи и инспектори само прелистват набързо делата, дават нареждания, и толкоз. Ала Костоев не действаше по този начин. Той не бързаше.

За разлика от своите помагачи, Костоев трябваше да разучи материалите не само за убийствата, но и за нещастните „откачалки“. Първият от тях бил задържан в края на 1983 година и оттогава той и още няколко умствено изостанали юноши, живеещи в специално общежитие, постоянно били ту затваряни в ареста, ту освобождавани. Междувременно минали повече от две години и същинският убиец неминуемо е бил насърчен от некадърността на милицията.

Ростовската милиция и Главната прокуратура бяха обединили сили срещу Костоев и не спираха да твърдят, че са пипнали извършителите.

Костоев недвусмислено им даде да разберат какво е мнението му по въпроса:

— Поех делото по заповед на Руската главна прокуратура. Сега не му е времето, но един ден отговорните за затварянето на тези момчета в продължение на цели две години ще си понесат заслуженото. Междувременно ще издействам тяхното освобождаване.

Лесно е да се каже. Наложил му се — да се опълчи срещу цялата система на правораздаване, преди да му дойде времето да се посвети на преследването на истинските престъпници. Освен това, за разлика от противниците си, той бе длъжен да доказва правотата си.

За целта Костоев се заровил в папките. Освен с тях разполагаше и с други източници. Като например приказките за Настрадаин Ходжа, мъдрият глупак от ислямския фолклор, за когото бе слушал като дете от баща си. Любимата му беше за Настрадаин детектива.

Жената на Настрадаин му казала да иде на пазара и да купи кило ориз, за да му стотви пилаф за вечеря. Настрадаин най-много от всичко обичал пилаф, така че веднага се запътил към пазара, купил ориза, занесъл го у дома и чак тогава отишъл на работа. Когато се прибрал вечерта, намерил жена си заспала на дивана. Гърнето върху печката било празно. Събудил той жена си и я попитал:

— Къде е вечерята ми?

— Сигурно котката я е изяла — отвърнала жена му.

Грабнал Настрадаин котката и я сложил на кантара. Тя тежала точно едно кило.

— Ако това е котката — рекъл той, — тогава къде е вечерята ми? И ако това е вечерята ми, тогава къде е котката?

Докато четеше досиетата на „психопата“ и „откачалките“, Костоев се подсмиваше, защото в тях откри пълно покритие с историята за пилафа и котката. Сега вече, въоръжен с нужните документи, той се отправи веднага при Александър Янишкин, Главния прокурор на Ростовска област — единствения човек, който имаше правото да нареди „откачените“ да бъдат пуснати на свобода.

— Знаеш ли историята за мъжа с трите топки? — попита го Костоев.

— Не съм я чувал — отговори Главният прокурор.

— Ами един мъж от целинната област бил убит и извършителят му отрязал топките. Намерили ги на местопрестъплението и ги изпратили в моргата. След това милицията арестувала един умствено изостанал. „Ти ли го уби?“ — „Аз го убих.“ — „Как?“ — „С нож.“ — „Отрязал ли му топките?“ — „Да, с ножа му отрязал едната топка.“ Завели го на местопрестъплението, за да им покаже къде и как го е извършил. „Къде изхвърли топката, която отрязал?“ — „Ами ей там.“ Приближават се до посоченото място и какво да видят — топката. Да, ама две топки вече са били изпратени в моргата. За тях дори имало получена разписка. Така че или една от двете топки е била върната обратно на местопрестъплението, за да се фалшифицира случаят, или мъжът поначало е бил с три топки. Ти ми кажи кое е вярното.

Когато „откачалките“ най-сетне бяха пуснати на свобода, Костоев можа да се върне пак при папките с едничката цел да опознае убиеца. В паметта му току проблясваше споменът за делото на Стороженко. То беше съвсем скорошно и твърде сходно — сериен убиец, задънено разследване, за което на помощ е извикан Костоев.

Дали това не е поредният Стороженко, поредният криминален тип със снежен леопард на рамото и литнал ангел на гърдите?

Едно беше сигурно — този тук убиваше по-умело от Стороженко, който си мислеше, че е погубил двацет жени, когато броят им всъщност бе дванайсет. Докато тукашният бе нападнал 23 души и никой не бе успял да се отърве жив.

Знаеше се за 23 жертви, някои от тях само скелети. Не бе изключено други скелети да са били отписани като жертви на нещастни случаи, за да не се налага местната милиция да отпочва

широкомащабно разследване, изискващо всеотдайни усилия, пък, току-виж, взели, че го и разкрили.

В случая със Стороженко Костоев разполагаше с жива свидетелка, която успя да даде описание на насилника си, докато в този случай не разполагаше с никого и с нищо. Някоя си зърнала веднъж жертвата с мъж, който имал тъмни очила. Беше оставил на едно от местопрестъпленията и отпечатък от крака си — 42–43 номер. Тъгълът и силата на някои от нанесените рани свидетелстваха, че убиецът е висок здравеняк. Значи убиецът е висок, силен и носи очила. Или поне е носел в деня, когато са го видели. В случай че онзи мъж е действително убиецът. Дори отпечатъкът от обувката не беше стопроцентово сигурен, като нищо може да е бил оставен от някой нескопосан милиционер.

Откакто пристигна в Ростов, Костоев се наслуша на разкази за смехотворната, ако ли не трагична, некадърност на местната милиция. В един от случаите милиционерският наряд пристигнал на мястото на убийството и открил ясен отпечатък от автомобилна гума. Началникът на наряда наредил да се направи отливка, но се оказало, че били забравили да вземат със себе си гипс. „Добре тогава, променил заповедта си началникът, изрежете цялото парче земя и го отнесете в лабораторията.“ Милиционерите се втурнали да изпълняват, когато се оказало, че отпечатъкът е бил оставен върху купчинка пясък, та доста трудно щели да го изрежат.

Костоев много се смя на тази история. Местната милиция и инспекторите от руската прокуратура са врагове и нищо не им доставя по-голямо удоволствие от това да се позабавляват един с друг.

Костоев сам управляваше ростовското бюро, а Шахти беше предоставил на Казаков, който в продължение на две години се беше борил за освобождаването на „откачените“ и бе добре запознат със случая. Костоев разчиташе много и на инспектор Яндиев, който беше доказал способностите си по време на делото за корупция.

Нисък на ръст, винаги спретнат и гладко избръснат, Яндиев нямаше представителността и динамиката на Костоев. Но беше не по-малко упорит в преследването. Черната му коса беше оредяла на темето. Имаше съвсем обикновен вид, което му помагаше, защото обичаше да излиза, да се разхожда и да разговаря с хората. Необикновеното у него бяха големите му зелени очи, които горяха като

смарагди. Може би защото Яндиев бе прекарал твърде дълго време в моргата (дори често се хранеше в техния стол), мечтата му бе да се пенсионира, да отиде да живее високо в планината и да се занимава с пчеларство.

Главната следа в този случай беше липсата на всякаква следа; никаква физическа улика, никакви свидетели, никакви жертви, по чудо останали живи. Местопрестъпленията бяха чисти. Това можеше да означава, че убиецът има някаква представа за методите на милицията: или беше чел за тях или — което бе по-вероятно — беше работил в милицията.

Всеки участък имаше немалко платени агенти, от които получаваше информация и други услуги. Някои от тях бяха престъпници, като Стороженко, който бе взел дейно участие в своето собствено издирване, дори бе изкарал някоя и друга рубли за това в суматохата.

Стороженко беше ограбвал жертвите си, докато този ги събличаше изцяло и отнасяше всичко със себе си. Може би пазеше сувенири за минали удоволствия. Но по-вероятното беше това да са негови добре обмислени предпазни мерки. В Ростовска област броят на изчезналите лица никога не спаднаше под три хиляди. А едно голо тяло отнема доста време, докато бъде опознато. Така времето работеше в полза на убиеца, защото при разследването най-важни са първите един-два дни. След това времето заличава следите и спомените избледняват.

Този убиец, изглежда, не само познаваше добре начините, по които процедираше милицията, но и имаше някакви познания по анатомия, щом можа в безлунна нощ да изреже матката на една от жертвите си. Понякога отхапваше женски гърди и връхчетата на езиците на момчетата. Но никога не се намериха онези части от телата, които „убиецът бе изрязал с добре наточен нож“. В някои случаи около обезобразения труп откриваха следи от огън. Спокойно можеше да се смята, че такъв убиец би стигнал до канибализъм.

В сравнение с него Стороженко изглеждаше нормален. Той само изнасилваше, ограбваше и убиваше пълнолетни жени. Жените, които другият убиваше, бяха главно скитнички, проститутки и леки жени, готови да задоволят всякакви желаниа срещу залък храна, малко пиене

и няколко рубли. А това само доказваше, че макар да бяха готови на всичко, не това търсеше убиецът.

Най-много шокираха и разгневяваха снимките на убитите деца. Шокът изчезваше, но гневът оставаше и се превръщаше в елемент от решимостта.

Костоев никога не беше виждал рани, нанесени с такава злост. Да изнасилиш дете и след това да го убиеш, е донякъде разбираемо. Има логика. Някои мъже имат сексуално влечение към деца. Известно време се противопоставят на себе си, но след това се предават. Убиват детето, за да избегнат наказанието. По същата причина Стороженко бе убил изнасилените жени.

Но раните, нанесени от този мъж, не бяха само с цел да убива. Някои от тях бяха съвсем леки, като например тези около гърлото и гръдния кош на някои от момчетата. Явно бяха нанесени в самото начало, за да се сплаши жертвата и убиецът да получи чувство за власт, което е наркотик за импотентните. Някои от другите рани, като например обезобразяването на очите и изрязването на гениталиите, бяха нанесени след смъртта на жертвата или докато тя е била в агония.

Сперма бе намерена във влагалищата на малките момичета и в анусите на момчетата. В някои от случаите убиецът явно се бе изпразнил повече от веднъж, защото семенна течност имаше и по дрехите. Това бе мъж, който се изпразваше над умиращи деца.

За да разбере как функционира умът на убиеца и какви са неговите мотиви, Костоев поръча превод на класическия труд на Крафт-Ебинг „Psychopatia Sexualis“, познат в целия свят още от края на 19 век, но непубликуван в пуританска Съветска Русия. В библиотека „Ленин“ в Москва обаче Костоев откри едно специално издание, публикувано в много малък тираж през 1929 година от НКВД — както се казваше КГБ по времето на Сталин. Озаглавено от автора В. Утевски „Престъпления и престъпници в Западна Европа“ (вероятно с това заглавие не е искал да хвърли сянка върху собственото си общество), в него все пак се съдържаша описания на няколко случая както в Съветския съюз, така и в чужбина, далеч надхвърлящи рамките на „нормалното“ убийство.

Един от разделите бе озаглавен „24 убийства на сексуална основа с разчленяване и обезобразяване на телата“. Материята доста се доближаваше до това, върху което Костоев работеше в момента. Имаше описан един случай на канибал с практичен ум, който правел колани от кожата на жертвите си и ги продавал. Няма граница онова, което хората са в състояние да извършат. Престъпникът винаги усвояваше нови територии и винаги изпреварваше инспектора до самия край, до залавянето.

Нито една от книгите не даде отговор на истинския въпрос, който измъчваше Костоев, а именно защо човек стига до такива крайности. Книгите обаче бяха полезни с това, че разшириха знанията му за престъпленията, извършвани в преследване на непостижими фантазии, а не породени от ярост, страх или алчност. Да осакатиш и убиеш за полово удоволствие предполага шокиращо високомерие — убиецът вярва, че всичко му е позволено. И същото това високомерие му придава увереност, че е премного хитър и предпазлив, за да бъде хванат.

На местопрестъпленията никога нищо не бе намерено. В някои случаи ръцете на жертвите са били завързвани, но по тях така и не се откри тъканна нишка, въже или канап. На убиеца му беше необходимо да носи в нещо въжето и ножа, може би и дрехи за преобличане. Вероятно ходеше със спортен сак с каишка през рамо или с чанта тип „дипломатическо куфарче“. Работата беше там, че почти всеки мъж в страната носеше едното или другото.

Освен това почти всички носеха ножове. Винаги се случва човек на път да не може да намери какво да хапне. Умният пътник си носи хляб, месо и нож за рязане. Не бе необходимо убиецът да е добре облечен, за да тръгнат с него проститутките, но някои от убитите деца бяха от свестни семейства и не биха тръгнали с непознат, освен ако не е спретнат и представителен. Как ги подлъгваше? Какво точно им казваше?

Тук му помогнаха специалистите. Съветската наука имаше известни познания за такива хора, за психологията на сексуалните убийци. Действията можеха да бъдат класифицирани: онанизъм, вампиризм, некрофилия. Но те бяха не по-малко абстрактни от убиеца — висока движеща се сянка с очила и чанта. Сянката ловуваше по гари и автобусни спирки. Първото описание, което екипът на

Костоев състави за убиеца, съдържащо всичко, което със сигурност знаеха за него: „Мъж между 25 и 55 години, висок, мускулист, кръвна група АБ, размер на обувките 42 или по-големи, с тъмни очила, спретнат на вид, носи дипломатическо куфарче или сак, в който има остри ножове. Сграда от умствено разстройство, породено от сексуални перверзни (онанизъм, педофилия, некрофилия, хомосексуалност и садизъм). Може би страда и от импотентност. Има познания по анатомия. Най-вероятни места на първоначален контакт с жертвите: жп гари и автобусни спирки. Проявява интелигентност при извършване на престъпленията. Вероятно работата му позволява често да пътува.“

Костоев разпредели разследването в седем основни направления:

— Лица, осъждани за сексуални убийства, сексуални престъпления и хомосексуалност, включително намиращите се понастоящем в затвора;

— Лица, регистрирани като пациенти в психиатрични клиники, в центрове за лечение на наркомани, или които получават помощ от специалисти по сексуална патология и венерически болести;

— Работници от жп системата, войници от подразделения, разквартирувани в района на убийствата;

— Служители в културни, образователни, спортни и предучилищни заведения;

— Собственици и водачи на моторни превозни средства;

— Собственици на видеоапарати и видеофилми на ужасите, също чести посетители на видеоклубове;

— Бивши служители в органите на правосъдието и милицията, уволнени дисциплинарно.

В допълнение Костоев нареди на екипа си да прерови досиетата за всички подобни случаи на убийства на територията на целия Съветски съюз през последните двацет години. Да се направи проверка на всички изчезнали лица в ростовска и съседните области.

Това означаваше проверка на огромен брой хора. Това означаваше почти всеки, което си искаше и съответните методи. На първата оперативка на целия екип Костоев заяви:

— Няма следи, няма и свидетели. Така че трябва да използваме метода на елиминирането. Това ще рече бавна къртовска работа. Всеки заподозрян трябва да бъде тъй внимателно и прецизно проверен, че да не остане нито следа от съмнение спрямо него. Най-голямата грешка, която можем да допуснем, е да позволим на убиеца да се промъкне през нашия филтър. А веднъж проврял се, пиши го бегал.

По улиците на Ростов хората вече носеха плетени вълнени шапки, малко бяха тия, които още ходеха гологлави. Беше месец април, време за действие.

— Ще поставя хората си в повишена готовност, всички ще работят за теб — обеща заместник-началникът на ростовската милиция с такава щедрост, че нито за секунда не можа да излъже Костоев.

— Не — каза Костоев, — дай ми двайсет-трийсет души, които ще работят само за мен. Нищо повече не искам.

Костоев спечели този рунд само защото по закон при подобни разследвания милицията е подчинена на Главната прокуратура. Отговорността на милицията бе да събира нужната на Костоев информация и да изпълнява задачите, които той ѝ възлагаше.

Костоев може да мине и без милицията. Милиционерите бяха тези, които патрулираха, висяха по гарите и работеха с агентите си. А той вече си бе навлякъл неприязънта им. Но чия беше вината? Какво следваше да направи: да хвали местните власти, задето са измъквали насила признания от умствено недоразвити, докато броят на трупове в Ростовска област растеше главоломно? Нима трябваше да даде висока оценка на такова професионално поведение?

Ала нещата не бяха толкова прости. В ростовската милиция имаше и свестни служители, докато някои от неговите инспектори бяха направо некомпетентни.

Освен това милицията не беше безпомощна. Тя имаше значителна власт и можеше да контролира притока на информация за Костоев, сама да решава какво да му се дава и какво да остава само за нейно ползване. Костоев знаеше, че склонността на милицията да крие сведения, както тя намери за добре, датира още от сталинско време,

когато милицията и тайните служби бяха обединени. Майор Бураков отговаряше в ростовската милиция за деловодството на преписките. Той следеше движението им с помощта на цветни кодирани картончета, защото нито милицията, нито Главната прокуратура бяха компютризирани. Това бе наследство от Сталин, който не се доверяваше на компютрите.

Мрежата бе хвърлена. Тънко изплетена и с големи размери. Докато чакаше първия улов, инспектор Костоев посети местата на убийствата. Придружаваше го млад милиционер, който караше колата. Облечен в двуреден балтон, с шал и мека шапка, Костоев крачеше по полята, от които се носеше лек мирис на събуждащата се за живот земя. По какъв начин убиецът отвеждаше жертвите си до тези места? Разговаряха ли, докато вървяха? Или крачеха и мълчаха?

Костоев стоеше сред тишината на високите дървета — там, където убиецът си беше харесал място, намерил го за подходящо, защото се е чувствал в безопасност. Опита да си представи какво точно е направил мъжът, с какво изражение на лицето, какви звуци е издавал, дали е бързал. Но всичко още беше в мъгла.

От почти всяка горичка и горски пояс Костоев чуваше изсвирванията и тракането на пътнически, товарни и експресни влакове.

Почти всички жертви бяха намерени в близост до железопътните и автобусните линии. Но някои бяха открити почти на пет километра от най-близкия транспорт. Означаваше ли това, че жертвата и убиецът са изминали цялото това разстояние пеша? Имал ли е убиецът кола, или просто е карал кола? Например шофьор на такси, които не винаги са сред най-примерните граждани?

Ако разстоянието надвишава пет километра, би могло да се предположи, че е използвал някакъв вид транспортно средство. Ако е под пет километра, може спокойно да елиминира тази вероятност. Но това разстояние беше също като убиеца — неопределен; нито едното, нито другото.

Костоев се изкачи на хълмче с акации и каза на младия милиционер нещо, което щеше да повтаря непрекъснато пред всеки, работещ по случая:

— Влаковете, работата е във влаковете. Нека милиционерите пътуват по влаковете цивилни — сядайте и четете книга или вестник и

си дръжте очите отворени. Убиецът сам ще падне в ръцете ни. Това ще стане по-скоро, отколкото си мислете. Но само ако сте непрекъснато нащрек.

Някои неща го влудяваха. Можеше да нарежда на милицията да наблюдава околните гари, но милицията решаваше кои служители да изпрати. А от последните зависеше да преценят кое е по-важно — да наблюдават гарата, да пият бира или да купуват кокошки.

Костоев влезе в милиционерската кола и се отправи обратно към Ростов. Беше притихнал. Не обичаше да говори, когато се возеше било в кола, метро или самолет. Усещаше, че ще се върне пак по тези места. Някои от горичките и горските пояси му говореха повече от други. Не само убийците се връщат на местопрестъплението.

От самото начало имаше няколко интригуващи момента. На 14 април 1986 година до едно момче във влака се приближил мъж и му показал червена милиционерска карта, завел го в гората в близост до линията и го изнасил. Мъжът бил 40-45-годишен, с атлетическо телосложение, мургаво кръгло лице, златни предни зъби и татуировка на котва на лявата китка.

Възрастта съвпаднаше. Имаше връзка с милицията, както и в случая със Стороженко! Ситуацията също съвпаднаше — влак и гора. Лицето вече не беше бяло петно, имаше форма и цвят на кожата. Три или четири от горните предни зъби на мъжа били златни — подходящо за човек, който отхапва езиците на момчетата и гърдите на жените.

Но имаше една съществена разлика — жертвата се беше върнала жива. Това можеше да се случи рано или късно, защото няма съвършени убийци.

Мъжът със златните зъби и зелената котва на китката се прояви отново след единайсет дни, като този път жертвата беше млада девойка. Тя също оживя и описанието ѝ за насилника съвпадна с това на момчето. Момичето успя да даде още една подробност — този път мъжът носел дипломатическо куфарче.

Направена бе и незабавно разпространена компютърна скица. Но заподозреният просто се изпари. Беше направил два удара и след това изчезна. Може би само е минавал транзит. Или е напуснал Ростов веднага след като е извършил престъпленията. Това едва ли имаше голямо значение. По-важното бе, че милиционерите, натоварени да следят влаковете, не си бяха на мястото.

Костоев раздели двете основни групи на седем подгрупи, като на всяка възложи едно от седемте направления. Те си взаимодействаха с милицията, която им предоставяше информация, като най-интересното трябваше да се докладва право на Костоев. Някои от насоките в преследването бяха по-трудни от други. В Ростов и околностите бяха дислоцирани големи армейски части. Но всяко разследване на военни трябваше да мине през военните следователи. Четенето на досиетата на психично болни пациенти едва ли щеше да доведе до бърз резултат, тъй като мнозина от тях са били нередко хоспитализирани и в други медицински заведения. Това създаваше големи трудности при определянето на най-важния критерий — дали пациентът е бил на определено място в определен ден.

Най-лесно се проследяваха хомосексуалистите. Понеже всяка форма на хомосексуализъм, дори при взаимно съгласие, в Съветския съюз представлява престъпление, наказуемо със затвор до пет години, много от местните хомосексуалисти бяха осъждани и за тях имаше досиета. Както се убеди Костоев, имаше дори отделни досиета за доказани хомосексуалисти вътре в партията, правителството и съдебната власт. Известни бяха също така и местата, където се събираха — тоалетните на един ресторант на левия бряг на Дон, районът около Музикално-художествената академия.

Явно убиецът бе хомосексуалист, садистичен педофил. Убитите от него момчета винаги имаха сперма в анусите си. Започна натиск над т.н. „светлосиви“, както се наричат самите руски хомосексуалисти. Позицията на Костоев беше ясна и открита:

— Няма да има мир за вас, докато не хванем убиеца. Ще обърнем града наопаки. За вас ще е по-добре да ни помогнете. Кажете ни кой е агресивен, кой има такива и такива проблеми.

Натискът даде бързи резултати и допринесе за разширяване кръгозора на Костоев. Един „светлосив“ например плащал на млади морски кадети да го бият с коланите си, докато стоял пред тях гол и крещял до постигане на оргазъм. Друг се бе нарекъл Силвия и използваше само граматически форми в женски род, включително и в минало време, което в руския език определя пола на говорещия. Някои носеха женски дрехи. Повечето предпочитаха да изглеждат елегантно, въпреки че имаше и такива, които искаха да изглеждат като стари руски баби със забрадки в широки сукмани на цветя. Един от тях бе

успял дори да си намери работа като чистач на мъжки тоалетни. Това обикновено е работа, която се поверява на стари жени — да бършат пода и да дават тоалетна хартия срещу малък бакшиш.

Но най-незабравимата от всички беше Ирина. Единствен син на важен служител в железниците, той се обличал като жена и работел като медицинска сестра в местната болница. Там допринесъл за оздравяването на красив младеж. Това се превърнало в голяма спасителна драма на благодарност и страст. Младежът едва ли можеше да бъде обвинен, защото се е влюбил в медицинската сестра Ирина, толкова красива, с хубаво направена коса и великолепен маникюр. А дрехите ѝ, когато не беше на дежурство, били омайващи като блясъка на любовта в очите ѝ.

Най-сетне младежът бил изписан. Все още вярващ, че Ирина е жена, той започнал да се среща с „нея“. Когато силата на чувствата му станала непреодолима, младежът открил нещо, което за миг го ужасило, но само за миг, защото Ирина нямало да позволи на нищо да попречи на голямата любов в живота ѝ. Преди младежът да осъзнае какво точно става, Ирина се извъртяла и ловко го поставила там, където можела да се съревновава с всяка жена.

Явно бе успяла да дари младежа с най-голямото любовно преживяване в живота му, защото той бързо възприел нейните виждания за маловажността на дребните пречки пред голямата страст. След време обаче тяхната идилия била разбита от суровата съветска действителност: младежът отишъл войник. Но това само повишило градуса на техния роман. Ирина му пишела често, всяко писмо било драма, която с дни отеквала в сърцето: Накрая дошъл големият момент. „Не знам какво ще кажеш по въпроса — пишела Ирина, — но съм бременна от теб.“

Ирина бе най-добрата. Тя стигна до края.

При първата голяма хайка бяха задържани над четиристотин хомосексуалисти и четирийсет и осем от тях подведени под отговорност — за изнасилване, секс с малолетни, за самата хомосексуалност. Някои не можаха да понесат ужаса да бъдат изобличени в очите на такова общество, в което тяхната сексуалност бе не само престъпление, но и падение. Един млад мъж на име Виктор Черняй, келнер в ресторанта „Дон-Волга“, се обеси в първия ден на хайката.

Когато не разпитваше най-интересните, заподозрени и не наглеждаше работата на групите в Ростов и Шахти, инспектор Костоев се връщаше към досиетата и по-специално към онези убийства, за които той първоначално бе решил, че може да имат нещо с операция „Горски пояс“, но които по една или друга причина бяха отхвърлени като извършени от друг убиец.

Един случай привлече вниманието му. Предишната година — на 27 август 1985-а, в горите близо до автобусната спирка в Шахти била убита осемнайсетгодишната скитница Инеса Гуляева. Снимката ѝ в досието показваше млада едрогърда жена с широко лице и силно извити тънки вежди. Тя започнала да води полов живот едва дванайсетгодишна и зарязала училище след осми клас. Не искала да работи и предпочитала секса и пиенето. Напуснала дома си през април 1985 година и никой нищо не чул за нея, докато в края на август не намерили голото ѝ тяло, покрито с борови игли и парцали.

Аутопсията разкрила, че Гуляева била изпаднала в несвяст в резултат на страхотен удар в слънчевото сплетение, който едва ли не я убил. Смъртта обаче била причинена от удушаване. Устата на жертвата бе напълнена с пръст, по дясната страна на гърба и левия хълбок имаше странни одрасквания, нанесени след смъртта. Влагалището бе разранено от остър предмет, дълъг почти девет сантиметра.

Между средния и безимения пръст на дясната ѝ ръка бе открит бял косъм.

Този случай не бе отнесен към операция „Горски пояс“, защото „почеркът“ на убиеца някак не пасвал. Удари с нож във влагалището не бяха рядкост, но липсваха обичайните белези на обезобразяване.

Обаче, мислеше Костоев, може би нещо е накарало убиеца да прекъсне заниманието си, не е имал време да извърши всичко, което е искал. Гората, в която я беше завел, бе близо до автобусната спирка, където сигурно се е запознал с нея. Пък и местата: Шахти, автобусната спирка, горският пояс — всичко това напомняше неговия почерк.

Костоев реши да обърне този камък и да види какво ще изпълзи изпод него.

Първото, което научи, бе, че в деня на убийството Инеса Гуляева е била пусната след тридневен административен арест за „скитничество и паразитен начин на живот“. Освободена в 17 часа, тя вече бе мъртва няколко часа по-късно. Милиционерските архиви в

Шахти сочеха, че когато Инеса е била освободена, тя не е имала никакви пари, само паспорт. Била облечена в бяла рокля.

Оказа се също така, че един от милиционерите, работил в ареста, изведнъж се сетил, че имал спешна работа веднага след като Инеса била освободена. Малко по-късно го видели да отива в гората заедно с нея. Инспектор Костоев бе дал да се разбере, че между главните заподозрени трябва да фигурират и милиционерите, които са били дисциплинарно уволнени. Редно беше логически да се включат и онези, които заслужават да бъдат уволнени и на които им е предстояло уволнение. Костоев повика милиционера Сергей Колчин, за да го разпита.

— Когато излязохте от участъка около пет часа на 27 август 1985 година, срещнахте ли се с Инеса Гуляева?

— Не.

— С каква цел излязохте?

— Отидох за цигари.

— Имахте ли полово сношение с Гуляева, докато е била в ареста?

— Не.

— Нашата информация сочи обратното.

— Какво искате — попита Колчин — лъжа или истината? Ако искате да ви кажа, че съм я убил, добре, убих я.

— А не изтичахте ли след нея?

— Това ли искате да ви кажа?

— Видели са ви да отивате с нея в гората близо до автобусната спирка.

— Е добре де, чуках я в килията и също в гората, но не съм я убил.

Костоев му повярва. Архивите на милицията показваха, че Колчин не би могъл да се намира по местата, където бяха извършени другите убийства. Костоев го освободи и Колчин впоследствие бе уволнен във връзка със съвсем друга простъпка — кражба на зърно.

Сред материалите по делото имаше и доклад на заместник-началника на ростовската милиция Колесников, който бе заявил следното:

„... на 28 август 1985 година ми съобщиха, че в близост до крайната автобусна спирка на Шахти е намерен труп на неидентифицирана жена с белези от насилствена смърт. Незабавно отидох на оглед. Забелязах купища смет в края на горския пояс близо до асфалтовата пешеходна пътека. Погледът ми бе привлечен от нещо като вързоп. Извадих го от боклука и видях, че е женска рокля. Помислих си, че може да е облеклото на жертвата, и наредих на един милиционер, да бъде зачислено като улика. Когато се установи самоличността на жертвата и попитах за роклята, която бях намерил, се оказа, че била изгубена поради немарливостта на някои наши служители...“

Но инспектор Яндиев, чиито зелени очи засвяткваха, щом откриеше нови улики, бе станал много активен през този период.

Той беше открил „парашут“ — така наричаха намирането на законно основание да задържиш заподозряно лице, докато получиш от него това, което искаш. „Парашутът“ в случая бе една от главните престъпни фигури в Ростовска област, който беше подал ценна информация. В деня, когато Гуляева била докарана за аутопсия в моргата на Шахти, един от съдебномедицинските експерти, останал насаме с нея и намиращ се под влиянието на алкохол, открил, че смъртта не била намалила нейния чар.

Яндиев го извика за неофициален разпит. Експертът имаше алиби за времето на убийството и запалено отричаше да е вършил нещо непристойно с трупа на Гуляева. Обаче инспектор Яндиев реши да се довери повече на ужаса, който забеляза в очите му, отколкото на думите.

Алибито на съдебномедицинския експерт все пак издържа и той бе освободен. Инспектор Яндиев реши да не завежда дело срещу него. Той се задоволи с това, че при честите си посещения в моргата експертът бягаше мигом, щом го зърнеше, защото в неговото съзнание вече дълбоко бе заседнал страхът от Всевишния.

Така бяха запълнени белите петна от последните часове от живота на Инеса Гуляева. Имала сексуални срещи в ареста и гората,

преди да се натъкне на убиеца, който със страхотен удар в слънчевото сплетение я поваля в безсъзнание. Тя обаче вероятно е дошла в съзнание по някое време, достатъчно дълго, за да може да се бори и да откъсне един бял косъм от косата на своя нападател. Той я удушава и наръгва влагалището ѝ с нож, но нещо го е стреснало, може би звук или глас наблизко. Завлякъл тялото по-надалеч и го покрил с парцали и борови иглички. Тялото на Инеса Гуляева било открито на другия ден и закарано в моргата, където въпреки раните по него то се оказало все още привлекателно за съдебномедицинския експерт, за когото границата между живота и смъртта отдавна била размазана. Знаеха всичко за последните часове на жертвата, но нищо за онзи, който ги бе направил последни.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Костоев и хората му разкриваха какви ли не убийства, само не и „тяхното“. Разкриваха ги бързо, понякога блестящо. Но нито един от убийците не беше този, за когото им плащаха да го издирят.

Обръщаха особено внимание на всяко убийство, което можеше да се окаже „негово“. Намерената в съседния град Батайск мъртва гола жена, без една гърда, логично събуди интереса им, който прерасна във вълнение, когато подобни убийства продължиха да се извършват в същата област, фактът, че убиецът от Батайск се оказа също тъй неуловим, колкото и този в Ростов, само затвърди убеждението им, че става дума за един и същи човек.

В началото на 1987 година Костоев и Яндиев работеха рамо до рамо. Яндиев бе изпратен в Батайск заедно с детектива от ростовската милиция Сизенко, който беше свестен, много амбициозен работник. А това се харесваше на Яндиев.

Яндиев с удоволствие чертаеше ясни и стройни диаграми. Той отбеляза на картата на Батайск четирите места, където бяха извършени убийствата, свърза ги с линии и установи, че част от територията заслужава да бъде претърсена.

На въпросната територия имаше разположени фабрики и жилищни сгради. При проверка се оказа, че от една от фабриките неотдавна е изчезнал млад инженер. Яндиев и детективът Сизенко отидоха в дома му, където той живееше с младата си съпруга и майка си. По пътя Сизенко каза:

— Аз ще се заема с жената, ти разпитай майката.

Изрече това тъй неочаквано и категорично, че Яндиев нямаше кога да отреагира.

Играта на Сизенко беше ясна — съпругата може да има зъб на мъжа си, но коя майка ще издаде сина си?

Яндиев обаче владееше рядкото и трудно изкуство да разговаря с хората. Той знаеше кое дава резултат и кое не. Нямаше нужда да се хвърлят право към целта. Винаги е за предпочитане да се стигне до същността по заобиколни пътища.

— Аз съм от Ростов — каза Яндиев, — затова не съм в курса на нещата.

— Казват, че моето момче е изнасилило и убило няколко жени. Не знам нищо, но го подозират.

— Допускате ли, че синът ви го е извършил?

— Не.

— Никога не съм виждал сина ви — продължи Яндиев, — но затова пък видях жена му. Много е хубава. Не вярвам млад мъж с хубава млада жена да върши такива неща. Но сега синът ви го издирват. И ако се опита да бяга отново, ще го застрелят. Така могат да убият съвсем невинен човек. Мога да предотвратя това, ако ми кажете къде е синът ви.

Сизенко се усмихваше гордо и победоносно след разпита на съпругата.

— Разкрих случая. Той е.

— Къде е сега?

— Знам само едно — че той го е извършил.

— И аз знам само едно: къде се крие — рече Яндиев с лека усмивка.

Младият инженер бе заловен и всичко си призна. Духът му бе сломен, когато разбра, че родната му майка го е издала. Четири убийства бяха разкрити, но и те не бяха от „техните“.

Духът на хората още не беше сломен, но едва ли някой съзнаваше по-добре от Костоев, че от пристигането му в Ростов в ноемврийската кал и сняг е изминала повече от година. Толкова дълго бе живял тук, че дори започна да преустройва стая 339 по свой вкус — постави голям телевизор точно срещу леглото си, махна нощната масичка, за да се отвори малко повече пространство в иначе тясната стая.

Работният ден на Костоев и другите инспектори свършваше между осем и десет вечерта, освен ако не възникнеше извънредна задача. След работния ден се събираха в някоя от хотелските стаи, за да хапнат и пийнат. Яндиев беше женен и в края на деня се прибираше къщи при жена си и децата, вечерята му бе сготвена в кухня, а не на котлонче. Когато приказките свършеха и шишето изпито, Костоев се озоваваше сам в стая 339. Върхът на плачещата върба вече се извисяваше над балкона му.

Лягаше си, гасеше лампата и в мрака се опитваше да си представи какво върши убиецът с жертвите си, в каква последователност, кое в екстаз и кое от ярост. По вратовете на някои от жертвите имаше белези от смукане.

Дали обаче продължава да убива? Всяко убийство с неговите белези се оказваше засега извършено от друг. Беше ли спрял да убива, защото е узнал, че го търсят навсякъде? В Ростов не беше тайна, че същият инспектор Костоев, който ликвидира подкупите в съдебната система и на когото се приписваха такива заслуги, като появата на големи количества колбаси в магазините, се е върнал в града. Ако убиецът беше като Стороженко и имаше връзки с милицията, той пръв щеше да узнае, че делото е било предадено на Руската главна прокуратура и разследването се ръководи на място от Костоев. Някои убийци са в състояние да спрат да убиват, когато се почувстват в опасност.

Или пък се е прехвърлил другаде и сега вилнее там. Съветският съюз бе огромна страна. Разпратиха бюлетини в останалите четиринасет съветски републики с искане да съобщят за подобни случаи през последните двайсет години, като специално внимание се обърне на последните пет. Костоев обаче едва ли можеше да разчита на достоверна и навременна информация от вътрешността на страната. Винаги е по-лесно един труп, особено скелет, да се обяви за жертва на нещастен случай, за да не виси на главата на началника на милицията като неразкрито убийство.

Можеше да разчита само на някои от инспекторите си и на броени милиционери. По време на разследването на аферата с подкупите на Костоев му стана пределно ясно, че следователите от Главна прокуратура могат да бъдат също толкова корумпирани, колкото и милицията. Сега разбра още нещо — че могат да бъдат не по-малко некадърни. Веднъж изпрати двама души да свършат работа, а по-късно през деня той самият се отпрати в противоположната посока. От колата забеляза две познати физиономии, седнали край фургон за бира. Костоев нареди на шофьора да спре.

— Така ли търсите убиеца? — изрева Костоев. — Не само че не сте там, където ви изпратих, ами се наливате и с бира.

В следващия момент не издържа и избухна в смях. В края на краищата това бе Русия, а не Австрия.

Понякога Костоев се притесняваше да не би убиецът да е бил арестуван за друго незначително престъпление и сега да си лежи в затвора. А това означаваше проверка на всеки арестуван на цялата територия на Съветския съюз от август 1985 година, когато бе убита последната жертва, Инеса Гуляева, до този момент. Поредната колосална задача! С течение на времето Костоев се беше убедил, че убийството на Гуляева е дело на „техния“ човек, и официално го присъедини към другите от операция „Горски пояс“.

Ако обаче убиецът все още се намираще в Ростовска област, дали не беше сменил начина, по който се отървяваше от трупове? Дали сега не ги крие по-внимателно отпреди, дали не ги заравя?

Това правеше значението на отдела за изчезнали лица още по-голямо както в Ростовска област, така и в съседните райони. Цялата тази работа трябваше да бъде свършена, това бе абсолютно необходимо. И въпреки това Костоев чувстваше, че в края на краищата не по този начин ще заловят убиеца. Щяха да го хванат някъде по влаковете. Или в резултат на някое същинско чудо, например ако го опознае някоя от жертвите му, успяла да се отърве жива, и нейните показания облекат в плът тази висока сянка с очила и чиновническа чанта.

Макар че Костоев понякога се откъсваше от Ростов, за да помогне в разследването на спешен случай нейде из страната, когато беше в града, а това бе през по-голямата част от времето, той си имаше изработен ред. На път за работа проверяваше дали милиционерите наблюдават гарите и се возят по влаковете. Някои от тях познаваше по физиономия, други разпознаваше по външния им вид. Първата му работа за деня бе да провери какви престъпления са извършени през нощта. Ако се беше случило нещо специално, щяха, естествено, да го събудят. Но той не можеше да разчита на друг, освен на себе си, когато трябваше да се прецени кое е важно и кое не.

След това Костоев викаше на доклад ръководителите на групите. Проучваше сам материалите по най-съмнителните случаи и на следващия ден издаваше заповеди за промяна в начина на проследяването, тъй както той смяташе за необходимо. Ако имаше арестувани интересни заподозрени, сам ги разпитваше. Получаваше и

неизбежните в такива случаи фалшиви признания. Тогава Костоев вършеше обратното на това, което обикновено правеше — не се домогваше до признания, а се мъчеше да намери уязвимите места.

Така постъпи в случая, когато разпита един младеж, опитал се да изнасили едно момченце. Когато писъците на момчето привлекли случайни минувачи, изнасилвачът избягал, прескочил една ограда, но скоро след това бил заловен. Костоев се занимава с него в продължение на пет дни.

Всеки заловен извършител на сексуално престъпление можеше да се окаже търсеният убиец, затова Костоев се нахвърли върху него, гласът му гърмеше, увереността му бе завладяваща и неуморна.

Накрая, на петия ден, младежът се разплака.

— Да, аз убих едно момче и едно момиче на левия бряг на Дон.

Убийствата, които назова, бяха известни на Костоев. Той го притисна за повече подробности и младежът услужливо му ги даде. Но имаше нещо в обясненията му, което не се хареса на Костоев. Обикновено убиецът е в състояние да прибави нови подробности към вече известното, докато този му казваше само това, което Костоев вече знаеше.

— Да те е разпитвал друг преди мен? — попита Костоев.

— Да, един риж милиционер от третия етаж.

— Ясно — рече Костоев и приключи за този ден с разпита.

Слезе на третия етаж и намери въпросния риж милиционер.

— Да си разпитвал задържания?

— Съвсем малко.

— Кой ти разреши? Да съм те упълномощавал?

— Не — наведе глава милиционерът.

— Я да отскочим до килията и да видим с кого я дели.

Костоев никак не се изненада, когато завари младежа в килия с други двама, които явно за няколко рубли бяха готови да окажат физически натиск върху заподозрения и да го принудят да признае.

— Само това знаете — разкрещя се Костоев. — Да подхвърлите на заподозрения някои подробности от престъплението и да го притиснете да си признае. На мен обаче тези номера не ми минават.

Подозренията паднаха от младежа, само му бе предявено обвинение за опит за изнасилване на малолетен. Нови заподозрени започнаха да се редуват, вдъхваха известна надежда, но след това

всичко пропадеше. Кръвта по чувала, намерен в дома на един пожарникар, за който се знаеше, че когато пиел, се отнасял враждебно към жените, се оказа от заклано от него откраднато прасе. За някои от разпитаните зъболекари, във връзка с неотдавна направени пломби на част от жертвите, се разкри, че са крали държавно злато, предоставено им за коронки. Така че арестуваха пожарникари за кражба на прасета и зъболекари за задигнато злато, но убиецът оставаше на свобода.

Костоев започна много да пуши. Ростов, известен още в миналия век със своя тютюн, произвеждаше собствени марки цигари, които никога не липсваха по магазините. Остра кашлица дереше гърдите му, храчеше много. Трябваше да ги остави.

Но още не. Цигарите бяха едно от малкото удоволствия в живота му на самотник. Те правеха чакането по-приятно, мисленето по-лесно. Нищо друго не му носеше удовлетворение.

* * *

— Убиеца ли търсите? Ще ви кажа кой е убиецът! Това е моят мъж, най-жестокото създание на този свят! — крещеше жената с яростта на човек, срещу когото е извършено зло и жадува за мъст.

Когато най-сетне се поуспокои, успяха да изкопчат от нея интересна история. Съпругът ѝ бил бивш служител в милицията.

— Не знам дали е убил човек — каза тя, — но знам, че е способен на това. Способен е на всичко.

— Защо смятате така?

— Онзи ден правехме секс и той изведнъж ми завря един огромен изкуствен член от восък и така дълбоко го заби, че цялата ме разкъса и трябваше да ме шият в болницата.

Извикаха мъжа на разпит. Оказа се, че следва право и че никак не бе уплашен, а напротив — беше възмутен от това нахлуване в личния му живот. Не желаше да даде проби от кръвта и спермата си, но скоро разбра, че за негово добро е желателно да го елиминират като заподозрян в операция „Горски пояс“, отколкото да остане да фигурира в списъка. Кръвта и спермата му бяха от друга група, а и той не би могъл да се намира на местата, където бяха извършени различните убийства.

Пред очите на Костоев продължиха да се редуват извършители на какви ли не сексуални странности. Очите му блясваха при всяка нова надежда за улика. Заловиха мъже, предлагали секс на едно момче в традиционните руски парни бани. Някои бяха подведени под отговорност, други освободени, но никой не се оказа търсеният.

Плъзнаха слухове за мъж, който извършвал странни експерименти при заключени врати. Той се оказа изследовател, който ревниво пазеше откритията си. По-интересен обаче бе случаят с именития психиатър, професор в Медицинския факултет на Ростовския университет — Александър Олимпиевич Бухановски. Един от малкото медици в Съветския съюз, специализирали се по въпросите на транссексуализма, за когото се говореше, че играл важна роля при няколко случая на смяна на пола. Бухановски бе проверен „оперативно“, което ще рече, че не е викан за разпит, но местата, където е бил на някои важни дати, са били проверени. Той премина през проверката без проблем и щяха да го забравят, ако по-късно ростовската милиция не го бе привлякла като консултант-психиатър по делото на убиеца от операция „Горския пояс“. С приближаването на пролетта Костоев се сети, че скоро ще трябва да представи годишния си доклад пред началството в Москва. В него щеше да опише положените колосални усилия: проверени 4000 душевноболни пациенти, 680 извършители на сексуални престъпления и 480 вече осъждани за такива. КГБ бе предоставил информация за всички притежатели на видеокасетофони в Ростовска област и всеки един от тях бе разпитан. Съвместно с Държавната автомобилна инспекция (ГАИ) бяха спрели по пътищата 147 807 автомобила, записали номерата им и отбелязали имената на шофьорите и техните свидетелства за управление.

Можеше също така да докладва за грубо несправяне с работата от страна на инспекторите в местната прокуратура, които губеха материални улики по делата: колани, влакови билети, портфейли, пуловери, фасове — като че ли това им беше главната задача. Но независимо от успехите и провалите, които щеше да включи в доклада си, той не можеше да докладва, че убиецът е заловен. По силата на наредбите трябваше да поиска официално продължаване на разследването с още шест месеца — от 1 юли до 31 декември 1987 година.

И ростовската милиция бе затънала в бумащина. Трябваше да пресеят всички получени данни, да ги систематизират и публикуват като „Информационен бюлетин по операция «Горски пояс»“. Бюлетинът съдържаше разбивка на жертвите по пол, възраст, професия, а в зависимост от раните — по пробождане на дясно око, ляво око, двете очи, изрязани или неизрязани полови органи. Имаше специална категория „признаци на садизъм“, в която се включваха изрязани носове, горни устни, отхапване или изрязване на връхчетата на езиците при момчетата, ухапвания по месестата горна част на краката, изгаряния от цигари.

Имаше категории като тип нож, използван за убийството, наличие на семенна течност в тялото или по дрехите на жертвата, списък на изчезнали вещи на жертвите. Убийствата бяха разбити по години, сезони, месеци, дни от седмицата — от което стана ясно, че убиецът е предпочитал вторниците и четвъртъците, съботите бяха на трето място. Отбелязано бе също изтеклото време между извършването на убийството и откриването на трупа. В много случаи се отнасяше само за скелетни останки, които бяха предадени на съдебномедицински експерти, специализирали се в пресъздаването на лица от черепи и откъслечни останки. Бюлетинът съдържаше също така списък на заподозрените: имената на основните двайсет и двама бяха отпечатани с главни букви, а на други четирийсет и четири — с по-малки. Деветият измежду двайсет и двамата беше Андрей Романович Чикатило, „задържан през 1984 г. на Ростовската гара за неморално поведение, признат за виновен и осъден. Няма доказана връзка с операция «Горски пояс». Кръвна група «А»“.

Лятото отново всели паника в сърцата на ростовчани. Родителите не пускаха децата си по малките пясъчни плажове на левия бряг на Дон. Ширеха се най-невероятни слухове — че деца били отвлечани от училище, а сега, когато училищните занимания бяха приключили, ги крадели направо от улицата, детските площадки и плажовете.

Ростовските евреи се молеха убиецът да бъде заловен и да не се окаже евреин — това тутакси щеше да доведе до погроми. Старата кръвна клевета, че евреите правели жертвоприношения с християнски деца, все още се ширеше в Южна Русия. Арменците от своя страна се молеха убиецът да не се окаже арменец. За арменците нямаше никаква по-особена легенда, но такава не е и необходима, за да се започне

спонтанно пиянско клане. А онези със смесена арменско-еврейска кръв, каквито имаше немалко в Ростов, се молеха най-енергично.

Костоев си имаше свои молитви, изкривените молитви на следователя: убиецът да е жив, а не умрял, да е в добро здраве, а не болен. И — макар това да звучеше страшно — да убие отново, в най-скоро време, за да могат най-сетне да го заловят.

Както вече писахме, Костоев беше спечелил благоразположението на ростовчани по време на делото за корупция, когато магазините внезапно се напълниха с кафе и салами, понеже някои „големи клечки“, опасявайки се от арест, пуснаха на пазара натрупаните си запаси. Но през лятото на 1987 година изгуби и последния грам от това доверие. Както обикновено, плажовете по Дон бяха препълнени с къпещи се, речните ресторанти — с шумни посетители, а горските пояси с двойки. Но тази година летните удоволствия бяха помрачени. Инспектор Костоев бръмчеше над горите с хеликоптер и за всяка съгледана двойка незабавно съобщаваше на горските патрули, които се мятаха в джиповете си и искаха от влюбените да се легитимират, независимо от етапа на любовния акт.

Сега ругаеха Костоев със същия плам, с който някога го превъзнасяха. Ростовчани бяха разгневени не само заедно им разваляше удоволствията, но и защото убиецът все още не бе заловен. Заради убиеца всяко родителско сърце се свиваше от страх, караше го да произнася ужасната родителска молитва: „Нека да е всяко друго дете, само не моето.“ Гневът на ростовчани се подсилваше и в резултат на новопоявилата се гласност, която им показва в какво дълбоко неведение са били държани всичките тези години по отношение на престъпността, която дори се считаше за несъществуваща в тяхното полуидеално общество. И преди имаше официални съобщения за върлуващ в Ростовска област убиец, но те обикновено бяха сухи и формални. А това още повече раздуваше слуховете. Сега със свободата на печата стана ясно, че убиецът е много по-страшен, отколкото обикновеният човек можеше да си представи.

Костоев бе разговарял с родителите на убитите деца. Знаеше какво означава за тези хора всичко това. Целият им останал живот щеше да премине в болезнена мъка, много по-непоносима от тази на родители, загубили децата си при нещастен случай или заболяване.

Горчивата утайка на разочарованието бе започнала да изкривява усмивките на някои от хората в екипа. Костоев забелязваше това по време на ежедневните оперативки и при вечерните почерпки. Някои от следователите се отчайваха и губеха интерес. Не и Яндиев. Двамата с Костоев живееха с увереността, че ще сполучат.

Сега в групата се забелязваше напрежение, завист, лоши чувства поради несподелени обиди, хората станаха докачливи. Някои не харесваха стила на работа на Костоев, виждаха в него нещо от похватите на „Генералисимуса“. Но за Костоев беше ясно, че съвестните служители не са сред недоволните. Тези, които имаха очи да виждат, щяха отдавна да забележат, че Костоев е най-безжалостен към самия себе си. От себе си изискваше най-много, защото и най-много очакваше от себе си. Ако нямаха смелостта и високия дух да работят и живеят по този начин, толкоз по-зле за тях.

И все пак нервите бяха опънати, много надежди — попарени, дисциплината в екипа започна да се разхлабва. Дори той самият не беше в най-добрата си форма. Пушеше още повече и кашляше, понякога толкова издълбоко, че се учудваше колко навътре в тялото са дробовете му. Въпреки че бе преустроил хотелската стая по свой вкус, не можеше да става сравнение между рибната консерва и вечерята в собствения ти дом, сред звънките гласове на децата ти.

* * *

Съветските ВВС също дадоха свря принос за операция „Горски пояс“. Те предоставиха разузнавателни карти на всички необходими райони, които Костоев и други инспектори с часове разучаваха в щаба. Знаеха, че убиецът пътува с влакове и автобуси. Но откъде тръгва? Може би картите щяха да помогнат.

Всичко помагаше, но не достатъчно. Не се получи ясна схема, когато свързаха различните точки на местопрестъпленията. А и защо спряха убийствата? Нали времето беше подходящо? Може би в него е проблеснала човещина, осъзнал е какво е извършил и се е обесил? Да не дава Господ.

Костоев удари с юмрук по масата и се разкрещя по време на оперативката:

— В първоначалния профил на престъпника се казва, че е онанист. Вече две години работим по този случай и до този момент не сме разпитали нито един онанист. Доведете ми поне един, и то бързо!

Нервни, обезсърчени, макар и разбиращи раздразнението на Костоев, началниците на групите напуснаха съвещанието и незабавно се разпоредиха. Повелята на деня, поне засега, бяха онанистите.

Накрая докараха при Костоев един ритац и гръмко протестиращ онанист.

— Ако не бъдат наказани милиционерите, които ме биха, ще се оплача официално — заплаши двайсет и няколко годишният нарушител.

— А ти защо си се съпротивлявал при арестуването? — попита Костоев.

— А те с какво право ме задържат? Наоколо нямаше жива душа, освен тях! Кого съм обезпокоил?

— Но защо не си го правиш у дома?

— Харесва ми в гората. И пишката си е моя, дявол да го вземе!

Костоев вече така се смееше, че сълзи му потекоха от очите и само с махване на ръката успя да отпрати онаниста.

Гневът на Костоев по време на оперативката се оказа резултатен, отколкото той самият предполагаше. На следващата сутрин в коридора чакаха за разпит двама нещастни млади мъже, на следващата бяха вече четирима, след това трима. От един Яндиев беше изкопчил признание, като използвал въздушна снимка на ВВС, на която се виждаше как мъжът се задоволява зад кормилото на колата си и отваря вратата в момента, в който една жена минава покрай него. Всеки ден броят на онанистите се увеличаваше, докато на Костоев му писна от това най-самотно племе.

— Разкарайте ги от погледа ми! Не ща вече да видя ни един!

Костоев имаше чувството, че долавя подигравка в мълчанието на убиеца. Въпреки извършващите се проверки из многобройните затвори и трудови лагери на страната за лица, арестувани след последното убийство на издирвания, вътре в себе си Костоев беше убеден, че същият е на свобода. Наглостта му би трябвало вече да е безгранична, след като бе убил толкова много хора, без да бъде заловен. Явно беше

интелигентен, това бе отразено още в първия му профил, изготвен от психолози. Той би могъл да смени тактиката си, за си осигури безопасност. Действаше педантично, не оставяше след себе си жив свидетел или следа. Нищо чудно да е в състояние да се въздържа от убийства в продължение на години, въпреки че това едва ли бе точно така. Може би вече си мислеше, че има право на своите удоволствия.

Понякога, когато Костоев се разхождаше из улиците на Ростов, той виждаше само жертви и подозрителни лица. Всяко момче и всяка жена можеха да бъдат жертва. Почти всеки мъж би могъл да бъде убиецът. Само старите хора не влизаха в сметките му.

Дори милиционерите, които срещаше из улиците, бяха потенциални убийци. Световите на милицията и престъпника бяха тъй близки, че нерядко ставаше преливане. Нещо привличаше престъпниците към милиционерите, тъй както милиционерите се привличаха от престъпниците. Но само милицията можеше да извършва проверка на своите агенти и „нещатни сътрудници“. Костоев се тревожеше, че за милицията е по-важно да запази някои от агентите и сътрудниците си на работа, отколкото да ги предостави на следствието. Вече бе започнал да получава полезни сведения от ростовската милиция, но сега повече го интересуваше те да са пълни, отколкото точни.

Понякога, когато разследването тъпчеше на място в Ростов, Костоев вземаше влака за Шахти. Не използваше колата. Гледаше пейзажа през прозореца, равната степ, в която на места се мяркаха дървета, предимно акации, а също така борчета, брези, тук-там кестени. Някои от отсечките му бяха познати. От тях се излъчваше печалната светлина на жестоко извършено убийство. „Ако Господ е справедлив, мислеше Костоев, той не би позволи това да продължава вечно.“

И тогава се случи чудо. То започна с видение, по скоро привидение. В една августовска нощ на 1987 година светлините на колите, задаващи се откъм левия бряг на Дон по посока на Ростов, изведнъж осветиха млада жена, която пълзеше край пътя и молеше за помощ. Водачите намаляваха скорост, но при вида на обляното ѝ в кръв лице и просмукана в алено рокля, отново натискаха газта. Страх ги беше да не се ввлекат в неприятна история. Но когато окървавената

й ръка, вдигната за помощ, попадна в снопа лъчи на милиционерски патрулен джип, той веднага отби и спря.

Телефонен звън от милицията разбуди Яндиев посред нощ. Обясниха му, че една млада жена е останала жива след зверско изнасилване и опит за убийство на левия бряг на Дон и сега се намира в ростовската болница. Той незабавно позвъни на Костоев, който същия ден беше заминал за Москва. Вестта го наелектризира. Всякакви предишни разочарования се изпариха като дим. Екипът живна, вдъхнови се.

Яндиев хукна право към интензивното отделение, където бе настанена жената. Тя бе получила двацет и едно пробождания с нож, седемнайсет от които бяха пронизали гърдите ѝ, и сега лежеше в безсъзнание. Ала чудото нямаше край. Тя дойде в съзнание. До леглото ѝ стояха Яндиев с магнетофон в ръка и повиканият от него милиционерски художник с молив и рисувателен блок. Яндиев се надвеси над жената и започна да ѝ задава неизбежните въпроси.

Стенеца, почти неспособна да разговаря, младата жена току изпадеше отново в безсъзнание. В стаята бе толкова тихо, че те почти чуваха как кръвната плазма капе в банката. Внимателно, предпазливо, Яндиев успя да изясни подробностите — как е изглеждал нападателят, къде са се срещнали.

Художникът направи всичко възможно, за да изстиска нещо от разпокъсаното описание на жената. Скицата заприлича на действителен човек, на мъж с мустаци между 30 и 40 години.

Данните, получени от жертвата и милиционерската скица, явно се бяха смесили в доста точен портрет, защото, едва разпространен, той помогна на един Милиционер да разпознае в него своя бивш колега Миша Чумаченко, уволнен дисциплинарно.

По-нататъшното разследване разкри, че Чумаченко е известен наркоман и в тази връзка именно е бил уволнен. Наркотиците били открити от жена му, която също служела в милицията. По-късно те изчезнали при неизяснени обстоятелства и това довело както до нейното, така и до неговото дисциплинарно уволнение. В изготвения профил за заподозрени се споменаваше, че убиецът може да бъде и уволнен милиционер. Този път разполагаха и със свидетел, който би могъл да остане жив достатъчно дълго, за да го опознае.

Веднага доведоха Чумаченко. Беше обръснал мустаците. Той отрече всичко. Какво, като ги е обръснал, да не е забранено?

Зелените очи на Яндиев засвяткаха, когато му хрумна да играе ролята на филмов режисьор. Нареди да закарат Чумаченко в един от ростовските киносалони, където му залепиха изкуствени мустаци. До него наредиха още двама мъже с подобен външен вид — ръст, възраст, тен, мустаци. На всеки окачиха по един номер — 1, 2 и 3. След това заснеха тримата поотделно, като ги накараха да четат един прост текст, който Яндиев беше съчинил:

— Хайде да отидем на левия бряг на Дон да хапнем шишчета.

С видеолентата в ръка, Яндиев препусна обратно към болницата и нареди да вкарат в стаята на жертвата монитор. Слава Богу, жената още беше жива и в съзнание. Включиха телевизора, операторът насочи камерата така, че да улови всяка нейна реакция при гледането на видеозаписите.

— Разгледайте добре тези трима мъже — каза Яндиев. — Всеки един има номер. Само кажете номера.

Номер едно си издекламира текста:

— Хайде да отидем на левия бряг на Дон да хапнем шишчета.

Единственият звук, излизащ от младата жена, бе лекото свистене от седемнайсетте прободни рани в белите ѝ дробове.

Номер две и три също си казаха репликите.

— Две — прошепна тя и затвори очи. — Две.

Номер две бе Чумаченко.

Ала прожекциите не бяха приключили тази вечер за главния режисьор Яндиев и неговия снимачен екип. Следващият и последен зрител бе самият Чумаченко. Той изглежда видеозаписа в напрегнато мълчание, примирен със съдбата си. След това каза:

— Добре де, аз бях.

Макар че видеозаписът се оказа крайно ефикасен, той не след дълго стана излишен, тъй като жертвата, яка селянка на име Таня, оживя като по чудо и успя лично да идентифицира нападателя си.

Бившият милиционер Чумаченко беше паснал идеално на профила и действително се бе опитал да убие жената, дори бе повярвал в успеха на престъплението си. Ала нито един от останалите координати на профила не съвпаднаше. Той не беше търсеният в операция „Горски пояс“ убиец.

Яндиев изтръгна признание, но последвалите разпити така и не дадоха задоволително обяснение за мотивите на Чумаченко.

— Защо се опита да убиеш Таня? — питаше Яндиев.

— Взе да ме разпитва дали няма да пипне сифилис от мен, та ми причерня.

Яндиев не се хвана. За него беше ясно, че Чумаченко се е опитал да изимитира търсения убиец, защото го беше яд на милицията, уволнила него и жена му.

Костоев одобри методите, използвани от Яндиев за решаване на случая, и го поздрави с бързия и блестящ успех. Но и за двамата тази победа имаше повече привкус на поражение.

След около месец, в една топла вечер, Костоев и Яндиев спряха в крайпътна бирария. В задната част имаше някакъв строеж и работниците, главно арменци, току-що бяха приключили работния ден. Един от тях започваше да вкува от удоволствията на вечерта, прегръщаше страстно някаква млада жена и я целуваше. Когато лицата им се разделиха за миг, Яндиев дръпна Костоев за ръкава и му каза:

— Виж, това е Таня, отново във форма.

Да, чудото бе станало. Само че не онова, за което се бяха молили.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Тати дойде на гости! — развикаха се близнаците на Костоев, което едновременно стопли сърцето му и го нарани.

Момчетата растяха по-бързо дори от плащестата върба пред стаята му в хотел „Ростов“. Домашната среда му липсваше. Беше се прибрал в Москва за пролетната ваканция, която започваше на Първи май и свършваше на девети — Деня на победата, с който се отбелязваше превземането на Берлин и съветската победа над нацистите.

У дома означаваше огромна жилищна сграда с единайсет входа и петнайсет етажа. Районът, разположен в северните покрайнини на Москва, носеше името на станцията на метрото — Свиблово, на две спирки от последната. Състоеше се от два съседни апартамента с избита помежду им стена — един тристаен и друг двустаен. И в двата имаше кухня, баня с вана и отделни тоалетни, каквато беше обичайната архитектура в такива сгради. Неговият дом бе кухнята, където пиеше чай, докато разговаряше с Ася, която обикновено стоеше права и домакинстваше, както го изискваше обичаят и необходимостта. Тя уважаваше традициите, а и в къща с пет деца винаги имаше много работа. Двамата обичаха да си приказват, да се смеят. Нейният смях бе висок и радостен, а неговият дълбок и гръден. Красотата ѝ все повече разцъфваше, кестенявите ѝ коси бяха винаги покрити. Тя не само спазваше исляма, но и цветовете, които подбираше за забрадки и рокли, бяха яркожълти, зелени и червени. Това бяха любимите цветове на Кавказ и Централна Азия, но тя ги филтрираше през своята професионално придобита чувствителност на архитект, изискваща съчетанието да е изящно и прецизно.

От вниманието ѝ не се изплъзна неговата кашлица — толкова силна, че стомахът му се тресеше, а очите му се затваряха. Косата му бе започнала да оредява — на онзи Иса, който се бе закълел при женитбата им, че един ден ще живеят в Москва и той ще стане генерал. Тогава тя с удоволствие се смя, но сега я измъчваше фактът, че Иса все още не беше повишен в чин генерал дори след всичко, което

бе постигнал. Ася четеше книги по медицина и правилно хранене, знаеше много важни за съвременния човек неща. Тя каза на Иса, че според нея оредяването на косата му се дължи на липса на витамини по време на детството му в Казахстан. Това им напомняше за годините, прекарани в заточение, и започваха да споделят случки от онова време, а очите им се пълнеха със сълзи в кухнята в Свиблово юг.

У дома означаваше да се излежава по всяко време, да гледа телевизия, да чете пропуснатото. Гласността бе донесла нови интересни книги за Сталин — най-големия убиец на всички времена. Все още никой не беше обяснил психопатологията зад лулата и мустаците, нито феноменалния му успех.

У дома означаваше любимата столова — най-просторната стая в двойния апартамент. На една от дългите стени се издигаше огромна секция от дърво и стъкло, пълна с книги и сервизи. На другата стена висеше ориенталски килим в яркосиньо и червено, в чийто център бе окачена дагестанска кама с черни и сребърни орнаменти. Такава кама е носел Шамил по време на двайсетгодишната му съпротива срещу руснаците. Домът му бе и дългата маса в същата тази стая, където той поддържаше най-добрите ингушетски традиции: жените готвеха, младежите поднасяха ястията, по-възрастните мъже ядяха, пиеха и се веселяха, когато не обсъждаха политиката. А ако Костоев наредеше на двамата си близнаци да изпълнят грузинския танц „лезгинка“, единственият въпрос, който те задаваха, бе кой да започне пръв. Момчетата бяха много различни. Амурхан беше наследил буйния нрав на баща си, а Зелимхан — неговия втрещен като на бухал поглед. Докато мъжете барабаняха по масата или пляскаха с ръце, момчетата бавно се завъртваха в кръг с гордостта на воители, подскачаха, обръщаха се и падаха на колене, след което отново скачаха на крака. Липсваха им само сабите и черните калпаци от овча кожа. В Деня на победата ветерани от войната манифестираха в Москва, накичени с медалите си. По-старите седяха на скамейките пред Большой театър и слушаха съветски романи от началото на четирийсетте години, стиснали в ръце свежи карамфили, а очите им се пълнеха със сълзи. От време на време някои ставаха и танцуваха под такта на музиката.

Гостите бяха чест, удоволствие, те всъщност правеха празника. Ако ти дойдат гости на истински празник, както Костоеви посрещнаха приятели в този Ден на победата, то това беше двоен празник.

Момчетата танцуваха по-дълго, имаше достатъчно бутилки водка, които се изстудяваха на балкона и бяха подръка. След обилен обяд, накъсан от дълги многословни тостове, някои от тях официални, но все пак прочувствени, други шеговити, Костоев внезапно скочи на крака и смая гостите си, като хвърли цигарите на пода и извика:

— Стига ми толкоз! Оставям ги!

Духовете живнаха през пролетта на 1988 година. Април донесе надеждата с появата на свеж труп. В Красний Сулин, малък градец на северозапад от Шахти, бе открит трупът на млада двайсетинагодишна жена. Тялото бе голо, главата, вратът, гърдите и ръцете бяха покрити с кръв. Имаше десетина рани около врата, нанесени с малък нож, но смъртта бе причинена от тъп инструмент. Част от носа ѝ беше отрязан с четири-пет удар с нож. Устата ѝ бе запълнена с пръст.

Докато Костоев разглеждаше голия труп, понякога клекнал, за да види по-добре, в съзнанието му изникваше един въпрос. Много се изкушаваше да повярва, че това е дело на техния убиец, че той не е умрял, нито е в затвора, нито в болница, нито пък убива някъде другаде. Но това бе опасно изкушение и Костоев не можеше да си позволи да храни надежди, които след това щяха да се пръснат като мираж, да осмеят екипа му, да помрачат духа.

Убийството бе извършено недалеч от железопътната линия, която свързваше градчето с Шахти. Това пасваше с профила. Но почеркът на нанесените рани не пасваше. Тя не бе убита чрез намушкване или удушаване, а бе удряна по главата с твърд предмет, може би чук. Известно бе, че техният убиец веднъж бе убил с чук в разстояние само на един час майка и дъщеря. Но гърдите на младата жена не бяха нито изрязани, нито отхапани, коремът ѝ не беше разпран, матката ѝ не беше извадена. Рано бе да се прави заключение.

Преди всичко трябваше да се установи самоличността на жертвата. Но не можаха да издирят нищо. Никой не я познаваше, никой не беше съобщил за изчезването ѝ. Убиецът бе отнел не само живота, но и самоличността ѝ.

Костоев нареди да се засили издирването на всякакви следи за жената, да се разпространи снимката ѝ и отново да се проверят докладите за изчезнали лица.

Ростовската милиция се зае да проверява всички наематели на гаражи — малките тухлени цитадели срещу крадци, снабдени със стоманена външна врата и килограмов катинар. Костоев обаче нямаше вяра на тази посока на разследването и смяташе, че прекалено много сили се пръскат за проверка на шофьорите. А те бяха десетки хиляди. По-добре да се придадат няколко добри служители към тези, които следяха гарите, да се разположат по местните линии и забутаните гарички. Проверката на моторните превозни средства беше извън юрисдикцията както на милицията, така и на Главната прокуратура. Тя се извършваше от ГАИ — Държавната автомобилна инспекция на Русия. Основната функция на ГАИ е да дебне по пътищата и да спира онези превозни средства, които изглеждат съмнителни, да проверява свидетелствата на шофьорите и дали са трезви. Разбира се, в Ростов имаше хора, които твърдяха, че главната функция на ГАИ била да повишава доходите на служителите си чрез вземане на подкупи — една така добре отработена практика, че умният шофьор знаеше колко да бутне на служителя от ГАИ, докато му подава свидетелството си и регистрационния талон на колата. И наистина, в случаите, когато Костоев проследяваше как действат служителите на ГАИ, той неизменно установяваше, че те отделят много повече време да си пълнят джобовете, отколкото да санкционират нарушенията или да участват в издирването на убиеца.

Да полудее човек. Някои от екипа на Костоев бяха отишли да проверят местата, поставени под наблюдението на милицията, и не бяха намерили там жива душа. Той можеше да вдигне невероятен скандал на шефа на милицията, но за какво да си хаби силите? Никой нямаше да пусне най-добрите си служители да висят по гарите, още повече че убиецът явно бе престанал да действа в Ростовска област. Бяха изминали две и половина години от последното убийство.

Ростовската милиция и групата на Костоев получиха компютър тази година, който можеше да поеме всички съществуващи данни и да разпределя убийствата по специално разработена програма в четири основни категории: събитие, жертва, престъпление, аналогични случаи. Освен това компютърът можеше да ги групира в система от подкатегории.

Костоев се възхищаваше на напредъка на науката и техниката, но нямаше вяра на експертите. Поначало престъпниците бяха по-

изобретателни от детективите. А животът винаги изпреварва ума. За да заловиш убиец, необходимо е всичко — компютри и търпение, аутопсии и шанс.

Информацията, натрупана в компютъра, бе изпратена на Валентина Шапошникова, водеща специалистка в областта на биоритмите, чийто институт се намираше в Ленинград. Като се имат предвид характеристиките на убийствата — час, ден на седмицата, месец, година, метеорологическо време, място, кръвна група и прочее, кога и къде най-вероятно можеше да се очаква убиецът да удари отново?

При положение че той изобщо се появи. Не, този не беше като Стороженко, той се различаваше от всички, които Костоев беше срещал досега. Той вече бе заловил един убиец, който отхапваше гениталиите на момченцата, но човекът бе луд и не бе трудно да бъде хванат. А този не беше луд. Понякога дори не изглеждаше като човек, по-скоро като дух, като съветски вампир, изскачащ от напоената с кръв руска земя.

Наближаваше края на юни 1988 година и както правеше на всеки шест месеца през последните две години, Костоев седна да пише доклада си със статистиките, успехите и възраженията, които обаче не успяваха да скрият основния факт — че случаят си остава неразкрит и той трябва да иска ново шестмесечно удължаване на срока. Костоев беше все така сигурен, че ще успее да вкара убиеца в капан. Увереността беше част от неговата природа и основният му подход към света. С отчаянието трябваше да се бори като с враг, защото то водеше до предателство спрямо самия себе си.

Костоев се бе съветвал с компютърни програмисти и специалист по биоритмите. Никой не можа да каже нищо категорично. Защо да не прибегне и до екстрасенс? Беше чел някъде, че има екип от екстрасенси — две жени и един мъж, с които московската милиция редовно се консултира и които, както се говореше, притежавали някакво странно усещане за географията на смъртта, можели да установят местонахождението на даден труп. Въпреки че не вярваше във всичко това, Костоев отиде при една жена в Ростов, която се

славеше като ясновидка. Тя му каза, че майка му боледува, но да не се тревожи — нямало да умре. Сетне добави:

— Кое е обаче най-важното, което искаш да ме питаш?

Костоев ѝ каза за убиеца и я попита къде да го намери и как да го залови.

— Убиецът не е сам — чу той в отговор. — Двама са мъж и жена. Изрязват органите и от тях правят някакво лекарство. Живеят много нависоко в една планина. Жената отдавна иска да дойде при теб и да си признае. Дори е правила опити да се свърже с теб.

Единствената полза от този сеанс бе, че Костоев се изпълни с нови съмнения. Той никога не бе изключвал възможността убиецът да работи понякога с друг, много вероятно с жена. В някои случаи около мястото на престъплението бяха намирани женски дрехи, които не се принадлежали на жертвата. Присъствието на жена също би обяснило защо деца от добри семейства са отивали в гората с непознати.

В Русия винаги е имало изобилие от странни тайни секти като „Хлысты“, които се самобичуват след оргии, и „Скопците“, които се кастрират, за да избегнат сексуалното изкушение. Знаеше се, че такива секти все още съществуват, но през сталинските години те се бяха така дълбоко законспирирали, че сега на Костоев му беше още по-трудно да ги открие. Носеха се слухове и за секти, които пиели кръвта на деца и правели илачи от човешки органи.

Не беше изключено убиецът да си е намерил за другар сходна душа — жена, която да е също толкова покварена.

Ясновидката не му каза нищо повече от това, което той вече знаеше или подозираше. Описанието на двойка, живееща горе в планината, не му вдъхна доверие, защото беше убеден, че убиецът живее някъде в Ростов, Шахти или в околностите.

Почти три години бяха изминали от последното убийство, за което със сигурност се знаеше, че е извършено от него. То датираше от август 1985 година, преди Костоев да поеме делото. Прекалено много време. А този тип убиец изпитва непреодолима нужда да убива.

Колкото по-дълго траеше мълчанието на убиеца, толкова повече се вманиачаваше Костоев. Често ходеше в Парка на летците, някога едно от предпочитаните от убиеца места, седеше с часове на някоя пейка и мислеше за високия мъж с очилата и чиновническата чанта. Може би яростта на убиеца се е изчерпала? В учебниците по

криминология бе пълно със случаи за хора, скъсали спонтанно с порока си. В този случай обаче ставаше дума за нещо повече от порок и само смъртта или затворът можеха да му сложат край.

През 1988 година Шаhti бе градът, който им даде най-сигурната следа, но и най-смешната случка. Шаhti с неговите селски къщурки, спретнатите купчинки въглища и замърсения въздух се превърна за известно време в център на вниманието и измести Ростов на заден план.

До Костоев стигна слухът, че един подполковник от Октомврийския район на шахтинската милиция не действал според устава. Високият над метър и осемдесет брадат здравеняк, изглежда, често употребявал сила. Лека-полека Костоев и Яндиев изградиха последователна версия за случая.

Представител на Министерството на вътрешните работи от Москва бил в Шаhti за проверка на място. След изпълнение на задачата си отишъл с подполковника в един хранителен магазин, чийто управител имал отзад в склада малка стаичка за избрани хора, които да си починат след тежък трудов ден. Две жени, които се прибирали късно вечерта от гости, минали покрай магазина и видели отпред паркирана „Волга“. Помислили, че е на управителя, и понеже им бил познат, решили да го помолят да ги откара вкъщи. За тяхна изненада обаче заварили двама непознати да ядат и пият с управителя.

— Колата не е моя — пояснил управителят. — Но ако изчакате, те ще ви откарат.

Докато подполковникът и командираният от Москва преяждали и преливали, жените чакали на задната седалка. Подполковникът се качил зад кормилото, откарал първо командирания в хотела му, след това една от жените, която живеела по-наблизо. Останала другата. Подполковникът се отклонил от пътя и спрял колата до гората, недалеч от гробището и гарата.

— Какво правим тук? — попитала уплашено жената.

Когато подполковникът изяснил намеренията си, тя започнала да протестира, че била омъжена и не искала такива работи.

Без да изпуска кормилото, подполковникът я ударил силно през гърлото с другата си ръка. В последвалата схватка тя успяла да скочи

от движещата се кола и при падането си счупила коляното. Въпреки това продължила да бяга. Той спрял колата и се втурнал подире ѝ, но тя първа стигнала гарата. Когато подполковникът видял, че там е пълно с народ, се върнал при колата и избягал. Жената пищяла и милиционерите дотърчали.

— Какво се е случило? — попитали.

Тя им казала.

— Как изглежда?

Жената го описала, един от тях не се стърпял и казал:

— Прилича на нашия подполковник.

Тогава това се сторило невъзможно на жената, но впоследствие разбрала, че нейният нападател наистина е подполковникът — още една причина да не предявява обвинения срещу него. Дори когато Яндиев се свърза с нея и я доведе за разпит при Костоев, тя отказа да предяви обвинения. Стара история, не искала да има нищо общо с подполковника.

Да, но дело срещу него не можеше да има, ако няма предявени обвинения. Единствената възможност бе да се прибегне до изпитания метод на „парашута“. Оказа се възможно да се докаже, че веднъж подполковникът карал пиян, ударил с колата една жена и я ранил. След това представил подправени документи, че колата е била открадната преди инцидента.

Преди да му припишат този „парашут“ и да го затворят за няколко дни, Костоев се опита да се възползва от влечението на подполковника към жените. Една хубава млада жена прекара няколко часа с подполковника в хотелска стая, в резултат на което за полковника остана удоволствието, а Костоев получи семенна проба. Не съвпадна. Костоев извика подполковника и нареди да му вземат кръв, като същевременно му разясни, че или ще си изпълнява съзнателно задълженията в преследването на серийния убиец, или ще отиде в затвора за шофиране в пияно състояние и фалшифициране на служебни документи.

Но големият майтап на годината падна във връзка с друг служител на шахтинската милиция — този път капитан. В един от градските ресторанти имало келнер хомосексуалист, известен с това, че си имал няколко редовни клиенти, на които правел фелацио. Когато го притиснаха, той ги назова всички до един. Списъкът беше дълъг и в

него фигурираше и въпросният капитан от милицията, човек с достойнство и на години.

— Не мога да повярвам. Не и той!

— Кълна се в Бога! — твърдеше келнерът. — Не мога да го сбъркам с никого. Спермата му е кисела като оцет.

Костоев и Яндиев се тресяха от смях всеки път, когато покрай тях минаваше „капитан Киселата сперма“, както го кръстиха.

Като всички осъдени на смърт в Русия, Анатолий Сливко не знаеше точната дата на своята екзекуция и затова имаше основания да се разтреперва при най-малкия звук по коридора, убеден, че надзирателите идват да го отведат. Затова с облекчение прие новината, че има посетител — известен лекар от Москва, на име доктор Костоев.

Костоев седеше зад бюрото в стаята за разпит и напълно съзнаваше, че трябва много да внимава със Сливко. Той би могъл да му каже много. От всичките убийци в руските затвори, които обстойно бяха проверили, Сливко беше най-вероятният кандидат да се окаже този, когото търсеха. Беше благ, с учтиви обноски и се чувстваше сред децата в свои води. А той често бе с тях, защото беше учител и водач на младежки туристически групи. Като учител бе получил официални награди и бе спечелил доверието на учениците си.

За да си подбере жертва сред тринайсет-четиринайсетгодишните юноши, той споделял, че ще прави филм (всички знаели за страстта му към фотографията) и търси момче за една от ролите. Сцената във филма показвала как нацистите обесват едно момче като назидателна мярка срещу партизаните. Всички момчета, поканени от Сливко да участват, разбирали добре необходимостта да пазят това в тайна, за да не накърнят чувствата на отхвърлените за същата роля.

Само че Сливко наистина ги бесел. След като фотографирал сцената, той методично ги разчленявал, отделял тялото от краката, стъпалата от глезените. Никога не бил заподозрян до момента, в който го заловили на местопрестъплението.

Получи смъртна присъда.

С властен, сериозен маниер, загатващ за клинична безпристрастност, доктор Костоев, „лекарят от Москва“, поздрави Сливко и го покани да седне.

Мъжът, когото Костоев видя насреща си, беше петдесетгодишен, с големи светлосини очи и бледо кръгло лице. Косата му бе тъмна, устните — тънки.

— Интересува ме начинът, по който се развива престъпната личност — каза Костоев уверено, като че ли говореше самата истина. — Всякакви признаци в детството и юношеството. Но нека започнем с физическите белези. Има ли нещо необикновено във вашето тяло и в половите ви органи?

— Не, половите ми органи са напълно нормални — увери го Сливко...

— Бих искал да ги видя — каза Костоев и когато затворникът се подчини, им хвърли един кратък професионален поглед!

— Единственото, за което се сецам — продължи Сливко, — е, че така и не можах да си пусна цяла брада.

— Ще ви помоля да си свалите за малко ризата.

Сливко се съблече и разкри гърди и ръце, в които нямаше нищо особено, ако се изключат извънмерно едрите гръдни зърна, издължени като на жена.

— От какво са такива издължени зърната на гърдите ви?

— Майка ми разправяше, че като съм бил бебе, много съм плачел, но щом разтриела зърната ми, веднага съм млъквал.

— Искам да ви помоля да ни напишете за себе си. Как *вие* гледате на нещата, как ви изглежда всичко — каза Костоев. — Ще се върна след няколко дни и ще прочета написаното. След това ще си поговорим.

Това беше само началото. Лекарят от Москва трябва да беше „важна клечка“, защото му разрешаваха да се среща със затворника колкото и когато му се иска. А това означаваше, че засега той — Сливко — поне за известно време няма защо да се страхува от всеки звук в коридора.

Това, което Костоев знаеше със сигурност обаче и което в никой случай не биваше да издаде пред затворника, бе, че Сливко много скоро щеше да бъде екзекутиран.

Затова трябваше много да внимава с всеки свой жест, с тона на гласа си. Не му трябваша признанията на Сливко, а ключ, за да надникне в душата му, да проумее начина му на мислене, на възприемане на света.

Сливко прие задачата с радост, защото по този начин съзнанието му се успокояваше; а и му се предоставяше възможност за интелектуално упражнение. Част от него беше учителят, добрият гражданин, който по-скоро би умрял, отколкото да се появи пред учениците си лъхач на алкохол, както той писа. А добрият гражданин в него, естествено, беше съгласен, че убийците трябва да бъдат спрени. Проблемът обаче бе, че убиецът в него бе на различно мнение и то надделяваше.

Два дни по-късно Костоев отново бе откаран с кола през степите и горите, които делят Ростов от Новочеркасск. Придружаваше го майор Бураков от ростовската милиция, който също проявяваше интерес към криминалната психология и щеше да играе ролята на асистент на доктор Костоев, като води записки за разговора му със Сливко. Беше много важно тази среща да протече колкото се може по-добре, защото Костоев знаеше, че след два-три часа Сливко щеше да бъде екзекутиран.

Макар че никога не бе присъствал на екзекуция, Костоев знаеше как се извършва. Отвеждат затворника от килията в помещение, откъдето писъците, не могат да се чуят, карат го да коленичи, прочитат му присъдата и го прострелват зад дясното ухо със служебен деветмилиметров пистолет „Макаров“.

Самоличността на хората, натоварени с изпълнението на екзекуцията, е една от най-строгите пазените милиционерски тайни. Костоев трябваше да води дълга и тежка борба, за да накара милицията да разкрие имената им. Тези, които доброволно ставаха екзекутори, сами по себе си бяха интересни. Тях ги проверяваха „оперативно“, проучваха досиетата им, за да установят къде са били в дадени дни. До един, се оказаха извън подозрение. След няколко часа един такъв доброволец щеше да пръсне черепа на Сливко с „деветограмка“ — тежестта на куршума бе станала нарицателно.

Спряха в Новочеркасск, столицата на донските казаци, с редиците дървета по улиците и солидни, понякога елегантни домове от жълти тухли. След като разгромили Наполеон, казаците влезли в Париж през 1814 година. Водачът им бил толкова впечатлен от този град, че след завръщането си наредил в Новочеркасск да се построи триумфална арка, а също и голяма катедрала, от която булевардите да започват като лъчи на звезда.

Костоев беше дал на Сливко голяма ученическа тетрадка с таблицата за умножение на задната корица. Сега Сливко му я върна; всички страници бяха изписани с четлив почерк, което показваше, че са плод на сериозно обмисляне.

Костоев веднага се задълбочи в четене. Сливко пишеше, че като бил на два̀сет и три години, станал свидетел на катастрофа с кола, при която загинало 12-13-годишно момче. То било облечено в пионерска униформа — бяла риза, червена връзка и черни обувки. По улицата имало много кръв и горящ бензин. Сливко бил едновременно ужасен и заплепен от гледката — защото му се привидяла неговата истинска любов.

За да се отърве от този „сладостен кошмар“, Сливко се оженил, но веднага бил посрамен, защото не успял да разкъса химената на жена си през брачната нощ. Наложило се да прибегнат до хирургическа намеса. Въпреки че половият акт с жена му го изпълвал с „отвращение, отчаяние и сълзи“, той успял да произведе на бял свят син. Известно време чувството, че е баща на новородено дете, му вдъхвало смелост да се бори срещу ужасните фантазии, които се стоварвали отгоре му, докато най-сетне се предал и — както бе написал — станал „роб на фантазиите си“.

Всички жертви на Сливко бяха 12-13-годишни момчета; главната фокусна точка на неговото сладострастие бяха техните лъснати черни обувки. Въпреки че фетишизирал и червената пионерска връзка, не трябвало, както той писа, да „бъде подозиран в какъвто и да е фашизъм“. Онази част от ума на Сливко, която преценяваше хорските постъпки, продължаваше да функционира. Той се проклинаше, защото е паднал толкова низко, че дори фантазирал по отношение на собствения си син.

„Бих могъл да опиша стореното от мен по два различни начина. При единия ще се заклеймявам, но при другия ще възхвалям садизма като нещо възвишено и извън обсега на обикновените хора...“

Като описваше в общи линии характера си, той подчертаваше, че не пушел, не пиел, не псувал и бил дълбоко влюбен в природата.

„... Което ме води до не много утешителното заключение, че дори и един външно порядъчен човек може да таи в себе си зло.“

Когато приключи с бързия, но много внимателен прочит, Костоев рече:

— Ще разискваме по написаното, след като го проуча. Сега бих искал само да ви задам няколко въпроса. Връщайте ли се на местопрестъпленията?

— Винаги ми се е искало. И понякога наистина се връщам, обикновено след около месец, но често и по рано — отговори Сливко.

Той призна също така, че снимките, които правел на жертвите си и които сам проявявал в тъмната си стаичка, го задоволявали, в продължение на месец и повече. Той изтъкна също така, че никога не е споделял фантазиите си по отношение на собствения си син, но сега, когато бил изгубил всякаква надежда, решил да напише цялата истина.

— А целувахте ли жертвите си?

— Да, когато бяха в безсъзнание.

— Следващия път ще поговорим по-подробно — каза Костоев и кимна кратко с глава, създавайки илюзия за пощада.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

1989-а бе годината на мамещи надежди, породени от четири трупа.

На 9 март един човек, който си изкарваше прехраната от празни бутилки, намери три вързопа, увити в дрехи и набутани в тръба на шахтинската канализация. Достатъчно му бе да отвори само единия, за да хукне към милицията. Уведомиха шефа на Костоевата група в Шахти, който от своя страна незабавно докладва в Ростов.

Оказа се тяло на млада жена, разчленено на три части — глава, труп и краката от ханша надолу. Според аутопсията смъртта била настъпила преди доста време и тялото било тъй разложено, че нямало как да се определи с точност причината за смъртта. Най-вероятно да е била удушена. Откриха рани по влагалището и матката. В кръвта имаше много висок процент алкохол. Към лявата част на трупа имаше прилепнало парче от вестник „Правда“ от шести януари 1990 година, отпечатан в украинския град Харков.

Самоличността ѝ бе бързо установена. Казваше се Татяна Риждова, шестнайсетгодишна, избягала от къщи, скитница, водила разгулен начин на живот.

В някои отношения „почеркът“ изглеждаше същият, но колкото по-стар бе трупът, толкова по-трудно бе за разчитане. Имаше и една решаваща разлика: „техният“ човек не разчленяваше жертвите си. А това тяло бе разчленено, пакетирано и извозено по някакъв начин до отточния канал. Един старец си спомни, че бил помогнал на някакъв мъж да изтегли детска шейна през железопътната линия, но било тъмно и не могъл да види как изглежда.

Старецът си припомни обаче, че върху шейната имало някакви вързопи. „Техният“ човек не обичаше да работи в затворено помещение. Гората бе неговата стихия.

Но сега бе зима и трудно се работеше в горите. Може би е подмамил момичето в някакъв апартамент? Но би ли рискувал писъците да бъдат чути, или е действал така, че да ги няма?

Немалко от белезите сочеха, че става дума за техния убиец — типа на жертвата, естеството на раните. Но трупът бе толкова разложен, че не можеше да даде конкретни доказателства. Последното плюс фактът, че жената е била убита в затворено помещение, че на всичко отгоре и разчлененото тяло — нещо крайно нехарактерно за него, предизвика у Костоев само гнетящо предчувствие.

Разследването щеше да се проведе енергично, а на основата на натрупания вече богат опит имаше немалък шанс убийството да бъде разкрито. Така бяха разкрили около седемдесет убийства, без обаче да хванат търсения от тях престъпник. При все това, ако съществуваше и най-малкият шанс той да е възобновил дейността си, трябваше да се вземат всички допълнителни мерки. Ако бе станал толкова жаден за кръв, че да действа и през зимата, трябваше да направят всичко, за да го примамят. Дошло бе времето да използват живи примамки.

Една вечер в края на работния ден инспектор Костоев реши да се разходи до централната гара в Ростов и да провери как се изпълняват указанията му.

Боядисана в тъмнокафяво и слабо осветена, гарата кънтеше от предаваните съобщения за разписанията, пъкаше с човешки съдби и пътувания. Таксиджии си пробиваха път през тълпата и търсеха наивници, за да ги повозят по туристическите маршрути. Боси циганки с немити деца в едната ръка протягаха другата и просека копейки. Навсякъде сновяха войници в кафяви униформи и моряци в сини. Изтървали влака си семейства спяха по пейките.

Проститутки със силно гримирани лица въртяха занаята си малко по-свободно, отколкото в минали години, някои от тях дори бяха изписали с тебешир цената си на подметките и с бързо вдигане на крака я показваха на потенциалните клиенти.

Костоев съгледа една жена, която не само беше хубава и елегантна, но и много позната.

Тя също го позна, когато той се приближи.

— Дежурна ли сте? — попита Костоев.

— Да.

— Под прикритие ли?

— Да.

— Като примамка?

— Тъй вярно.

— Тогава защо сте толкова издокарана?

— А какво искате — попита тя с наранена гордост, — да носим мръсни поли и да лежим по пейките ли?

— Точно така!

— Ами ако ни види някой познат?

Не по-добре стояха нещата и с ангажираните за примамка младежи. По правило те винаги трябваше да бъдат под наблюдението на детектив в цивилни дрехи. Вниманието на Костоев бе привлечено от едно момче с вид на побойник, с мръсно лице. То даваше вид, че се разхожда безцелно наоколо. Обикновено такива момчета се шляеха на групи, въпреки че винаги имаше и единаци.

След като го понаблюдава известно време, Костоев неусетно се приближи до него и го запита:

— Какво правиш тук?

Гордо и тайнствено момчето отговори:

— Работя в милицията, в групата на Бураков. Поставен съм на пост.

На заседание с милицията на следващата сутрин Костоев избухна:

— По-добре без никакви примамки, отколкото с такива. Убиецът не го интересуват добре облечените жени. А ако това момче бе казало и на убиеца същото, което каза на мен... Засега повече никакви примамки!

Второто тяло бе открито от четирима юноши, които шарели из гората близо до една селска Гара, наречена „Лесхоз“, което ще рече „Горско стопанство“. Самата гара представляваше две бетонни плоскости, дълги около 30 метра, разположени от двете страни на релсите. От другата страна имаше обикновена постройка, в която пътниците се приютяваха при лошо време. Наоколо бяха скупчени няколко селски къщурки. В едната живееше и продаваше билети началник-гарата, Местността бе предимно гориста и се посещаваше главно от туристи и гъбари.

Въпреки че тялото беше много разложено, лесно го идентифицираха, защото паспортът на жертвата не беше взет. Оказа се шестнайсетгодишният Евгени Муратов, който преди година — през юли 1988 година — заминал за Ростов, за да кандидатства в железопътния институт, да гледа футболен мач, след това да преспи у

леля си и на следващия ден да се върне вкъщи. Той дори казал на майка си, че ще се върне или с влака в четири, или в седем. Бяха изминали десет месеца от изчезването му, когато на 10 април 1989 година намериха тялото.

Почеркът бе познат. Имаше множество рани, не по-малко от 30, нанесени с нож, половите органи бяха напълно изрязани. Пак влак, пак железопътна линия, пак дървета. Но момчето беше от добро семейство, а не някакъв уличник. На всичко отгоре беше изминала почти година от убийството и следите щяха да бъдат студени като горската земя.

На 9 май 1989 година Съветският съюз честваше победата си над Хитлер, а Костоев своята над цигарите, защото точно преди година бе изненадал гостите си, като хвърли кутията с цигари на пода и се закле да не пуши. Червеният площад отекваше от възгласите на множеството, които с всяка изминала година ставаха все по-глухи и неуверени. Застанал на мавзолея, в който мумията на Ленин лежеше в стъклен ковчег (Сталинова идея, срещу която вдовицата на Ленин се бе обявила тъй категорично и тъй безуспешно), Михаил Горбачов махаше на манифестиращото множество. Събраните в малкия парк пред Большой театър ветерани, натруфени с униформи и медали, танцуваха под звуците на стържещи плочи. Много неща имаше да разисква Костоев с приятелите си на масата. Страната бързо се променяше и никой не знаеше докъде щяха да доведат тези промени. Но на практика щеше да има нещо като справедливост на политическо равнище, някаква надежда, че ингушите ще си възвърнат териториите, отнети им от Сталин, преди да ги натовари в конските вагони и да ги експедира за мините.

Сега земите на ингушите бяха разделени почти на две. Полята в низините и планинските долини бяха свързани с тесен път, контролиран от неприятелите им осетинците. Костоев наричаше този провлак „нашия коридор Данциг“. Все още малко вероятно изглеждаше земите да бъдат някога обединени, но засега промените бяха бързи и впечатляващи. Само за няколко месеца Андрей Сахаров измина пътя от заточението до депутат в Конгреса.

Единственото, което не напредваше, беше залавянето на убиеца. Не че бързината бе решаваща. Костоев и екипът му се движеха уверено като комбайн и разкриваха престъпление подир престъпление,

смилайки всичко по пътя си. Двата му разговора със смъртника Сливко разкриха на Костов много неща за духовния мир на психопатологичните убийци, но все пак му беше ясно, че преследваният от него убиец бе по-различен: едър и силен, кипящ от сдържан бяс — нещо, от което Сливко беше твърде далеч със своята тиха натура, бледо кръгло лице и светлосини очи. Убиецът бе много по-сложен от Сливко, чиито жертви бяха само от един тип — момчета с чисти бели ризи, червени връзки и лъснати обувки. А неговият убиец ликвидираше и момчета, и момичета, и жени, и никога не бе демонстрирал фетишизма на Сливко. Ритуалът му се състоеше в самия начин на убиване. Най-обезсърчаващото, което Сливко каза, бе, че чудовища като него не издават външно природата си. Сливко бе последният, когото някой би заподозрял. А това означаваше, че всеки би могъл да бъде търсеният убиец.

Привършваха празниците, красиви като мечтата на затворник. Най-лошото на завръщането в Ростов бе хотелът, липсата на домашно приготвена храна. Сега обаче Костоев се бе въоръжил с нов алуминиев електрически тиган, който успя да си набави в Москва.

Пролетта и началото на лятото са прекрасен сезон в Южна Русия. Въпреки че слънцето много бързо превръща калта в златен прах, полъхът, който го повдига от земята, е мек и повече освежава, отколкото брули. Небето се изпълва с типична лятна синева, слънцето все още не е тиранично.

На пазара се появиха дини. Макар и колебливо, ростовчани възобновиха удоволствията по Дон.

На 14 юли в един градски парк намериха човешки останки. Името върху захвърлена наблизко тетрадка бе на второкласника Александър Дяконов, деветгодишен, който на 11 май не се върнал вкъщи. Отново напредналият стадий на разложението не позволи да се открият сигурни следи. Вероятната причина за смъртта са били удари по главата с камък, въпреки че имаше и множество рани от нож. В горната част на гърдите и гърлото откриха плитки рани, нанесени не с цел убийство. Езикът и гениталиите бяха отрязани.

Случаите станаха три. Това само по себе си бе многозначително. Но и трите си приличаха по степента на разложение на труповете и липсата на твърди заключения от аутопсията. При нито един не звънна

струната на Костоевата интуиция. Това, от което се нуждаеше, беше съвсем пресен труп и прясна следа.

Задълбаваха все повече и повече. Една от малкото жени в екипа на Костоев — Нина Петровна, за която той казваше, че има „тяло на жена, но душа на детектив“, беше прегледала почти всички безкрайни досиета в психиатричните болници на Ростовска област. Провериха дори ексекторите в затворите. Кавалкадата от перверзни типове не спря, но вече не събуждаше ничий интерес.

Работлив и напорист, инспектор Яндиев издирваше изчезнали лица, дори такива отпреди девет години. Двама млади мъже тръгнаха от Ростов за Украйна, но само един се върнал. Другият бил обявен за изчезнал. По-късно намерили паспорта му в Ростов и го предали на милицията. Той и Воробински, един от ростовските милиционери, когото Яндиев смяташе за компетентен и отдаден на службата, решиха, че случаят си заслужава да бъде разследван.

Извикаха върналия се от Украйна младеж. Сега той бе над трийсетте, женен, работеше, имаха го за добър гражданин, но категорично отрече да каже какво се е случило с неговия съпътник. Последният бил решил чисто и просто да остане в Украйна, а той самият се върнал в Ростов.

Като разшири кръга на контактите и задействия дарбата си да води разговори, Яндиев научи, че преди девет години младият мъж не е бил толкова примерен гражданин. Затова го извика отново на разпит.

— Има давност дори и за извършено убийство — каза Яндиев. — Прилага се, ако лицето не е извършило междувременно други престъпления. Досието ти е чисто за последните девет години. Само трябва да ни кажеш какво точно се случи.

Младият мъж дълго се съпротивляваше на подхода и номерата на Яндиев, докато най-накрая избухна в ридания и с вълнение сподели истината, която го бе тормозила всеки ден през последните десет години.

— Отидохме заедно в Украйна да събираме макови семена и да правим хероин, да го използваме и продаваме. Мелехме семената в мелнички за месо. Напълнихме три чувала, това хич не беше малко. Днес струва милион рубли. Казах му: събрахме достатъчно, нека да си ходим. А той: дай да смелим още малко, ще го сложим в раниците си. Почнахме отново да мелим. Изведнъж почувствах нещо. Обръщам се и

какво да видя — той се хвърля върху мен с нож в ръка. Сбихме се, изтръгнах ножа и го наръгах, преди той да ме убие. Веднага го завлякох в гората, изкопах гроб и го зарових. Изхвърлих мака и се прибрах в Ростов. Всеки ден го преживявах. Сега свърши. Слава Богу, всичко свърши.

Устата на Яндиев се сви в иронична усмивка на съчувствие — съчувствието беше за младия мъж, а иронията за него самия, защото бе разкрил още едно престъпление... само дете не беше това, което търсеха.

Яндиев замина за Украйна с младия мъж, който му показва къде е заровил тялото. След това отиде право в местната милиция и попита дали на това място е бил открит труп. Оказа се, че действително е имало, но не провели разследване дали е убийство.

— И какво си помислихте? — попита Яндиев. — Че човекът сам се е заровил?

* * *

Златното августовско слънце печеше над безкрайната степ на Южна Русия. И най-малката сянка се ценеше като изстудена вода. На 6-и август Иса Костоев навърши 45.

В екипа му някои бяха загубили надежда, но не и той самият. Ако убиецът беше жив, щеше да го залови. Ако Господ бе справедлив, нямаше да позволи това да се протака вечно. Сега повече от всякога тази мисъл се бе превърнала в мото за Костоев.

Времето задълбочаваше вманиачеността му по този невероятен убиец.

Не можеше да мисли за нищо друго. Сутрин ставаше с мисълта за него, вечер заспиваше пак с нея в стая 339 на хотел „Ростов“.

В предсмъртното си интервю Сливко беше казал, че непрекъснато искал да се върне на местопрестъплението. И наистина се беше връщал, когато направените от него снимки губели връзката с реалността и единствено мястото на извършеното престъпление можело да оживи спомена.

Засили наблюдението върху гара „Лесхоз“ и парка в Ростов, където бяха намерили телата през тази година.

Отходната канализация в Шахти, където събирацията празни бутилки старец случайно бе намерил първия труп, не се наблюдаваше тъй внимателно. Горите и парковете криели нещо романтично, свързано с убийствата, което възбуждало непозната за обикновените хора страст — така бе писал Сливко. А отходната канализация бе просто удобно място за изхвърляне на отпадъци.

Стените в канцеларията на Костоев бяха покрити с карти на Ростовска област, диаграми, самолетни снимки. С часове ги изучаваше, докато чакаше да позвъни телефонът и да съобщят нещо ново, което да преобърне хода на разследването.

Всички гари и автобусни спирки, за които се смяташе, че са навестявани от убиеца, се наблюдаваха от патрулни двойки цивилни милиционери. Рано или късно убиецът щеше да се появи отново в Шахти или Ростов, рано или късно щеше да се върне в любимите си места за причакване, ако вече не го беше направил.

На всичко отгоре на Костоев му се наложи да разследва случая с изчезналия детектив.

Един ден той се отби при инспектор Лукянонок, за да го попита нещо.

— Излезе преди четвърт час — каза един от хората му.

Жалко, че не го свари. Лукянонок беше опитен служител и Костоев искаше да чуе мнението му по един въпрос. Лукянонок бе привлечен доста късно в екипа. В действителност той се готвеше за пенсиониране и затова бе приел да бъде назначен на труден пост в мразовития Далечен север, защото заплатата беше по-голяма, а инспекторската пенсия се изчислява на базата на средния доход през последните пет години. За учудване на Лукянонок обаче той се оказа преместен в екип, ръководен от инспектор ингуш. Лукянонок бе започнал кариерата си в системата на правосъдието в средата на четирийсетте и познаваше много ингуши от „специалните изселници“ в Киргизия. Той бе един от малкото, които си даваха сметка за трудния път на Костоевото издигане.

От своя страна Костоев го уважаваше, защото Лукянонок бе по-възрастен и си знаеше работата. Именно затова се беше отбил при него. Може би вечерта щеше да го намери в хотела.

По делото вече бяха работили над 200 следователи от Министерството на правосъдието. Костоев смяташе повечето от тях за

некадърни. Това не бе за учудване, тъй като никой нямаше да командирова надалеч най-добрите си хора за шест месеца или година. В такива случаи гледаха да се отърват от търтеите. Ако Костоев не посочеше поименно кого да му пратят, трябваше да се задоволява със случайно подбраните. Пък и командированите при него не горяха от желание да останат дълго в Ростов, да живеят в хотел, далеч от семействата си, да работят по дело, което не обещаваше, че ще ги покрие със слава, по-големи заплати, повишения, статии за тях в различни вестници.

В хотела Костоев виждаше как естествено се образуват малки групички от по трима-четирима, които си допадаха взаимно, чувстваха се удобно и си разпределяха ежедневните грижи — един пазаруваше, друг готвеше, трети намираще водката. Наричаха ги „комуни“. А помежду си групичките търгуваха, даваха си пари назаем, взаимстваха си вещи, правеха си услуги. Костоев даваше да ползват неговия алуминиев електрически тиган, а от своя страна понякога вземаше захар, защото обичаше да слага по две-три бучки в чая си.

По някаква причина Костоев забрави да потърси Лукянонок в стаята му същата вечер. Сети се за него едва на другия ден.

— Къде е Лукянонок?

— Цял ден не сме го виждали.

Това бе странно. Лукянонок бе пълен човек, приближаваше пенсионна възраст и досега не бе показал някакво специално влечение да търчи да залавя убиеца.

Третия път, когато го потърси и не го намери, Костоев не се задоволи с прости обяснения.

— Искам да знам къде, по дяволите, е Лукянонок.

— Никой не знае. Изчезнал е.

Костоев не повярва, че никой не знае, но нямаше намерение да разпитва собствените си хора. Те не бяха дошли затова. Но изпрати да го търсят. Всичко би могло да се случи. Върнаха се късно вечерта, без да са открили и следа. Щяха да продължат търсенето на следващата сутрин.

Това им бе спестено, защото на следващата сутрин самият инспектор Лукянонок почука на вратата на Костоев. Изглеждаше уморен, но тържествуващ.

— Намерих! — обяви той.

— Какво намери бе? — сопна се Костоев.

— Вие не знаете ли?

— Какво да знам?

— А, значи не сте знаели — внезапно посърна Лукянонок и от тържествуващия му вид не остана и следа. — Добре тогава, ще ви разправа какво се случи. Пийнах няколко чашки, може би бяха повече, след това се върнах в стаята си да изпържа нещо във вашия тиган. Сигурно съм се унесъл, защото по едно време чувам някой да удря по вратата като луд, а в стаята пълно с пушек. Накратко казано, тиганът се беше стопил и бе подпалил килима и пердетата. Сигурно нямаше да се събудя, ако отговорничката на етажата не бе видяла да излиза пушек изпод вратата. Ето защо изчезнах тия три дни.

— Къде бяхте?

— Обиколих цялата Ростовска област да ви търся електрически тиган.

— Прахосахте три дни да търсите тиган, а задачата ви е да търсите убиеца — силно учуден се засмя Костоев.

— Чувствах се много виновен.

Шегите бързо се изтъркваха, нервите започнаха да се обтягат. Дори обикновено спокойният и самоуверен Яндиев изгуби самообладание и ако не го бяха удържали, щеше да се нахвърли върху ростовския следовател.

— Ти си от Ростов, убиецът убива децата ви. Два пъти ти казах да представиш писмен доклад и двата пъти ми се явяваш с празни ръце!

Когато четвъртият труп се появи на 2 септември 1989 година в една горичка близо до междуселска автобусна спирка, решиха, че това е дългоочакваният шанс. Както и предишните три, и това тяло бе силно разложено и не можеше да се посочи причината за смъртта.

Бързо установиха самоличността: Елена Варта, деветнайсетгодишна, с унгарско гражданство, студентка по животновъдство в Новочеркасск. Тя не бе скитница. Въпреки това налице бяха всички други белези на почерка на убиеца — гърдите, матката, носа и горната устна бяха изрязани. Когато намериха тялото, то бе голо и покрито с листа, сякаш с това убиецът целеше едновременно да го скрие и увековечи.

Може би раните по тялото на момичето, а може би мястото на престъплението — горският пояс, засилиха у Костоев чувството, че убиецът се е появил отново.

На едно дърво на трийсетина метра от трупа намериха две дълбоки резки. Убиецът ли ги беше направил? Кога? Защо? Дали у него не бе останало още от обзелата го ярост, след като бе свършил с младата жена? Изрязаха въпросната част от дървото за материално доказателство, въпреки че съществуваше много малка вероятност да успеят да съпоставят белезите от ножа по дървото с тези по тялото, тъй като то бе лежало на открито в продължение на две седмици, преди да го открият в края на август. А може би белият косъм върху полата на жертвата накара Костоев да прекрачи линията на съмнението. На шести септември 1989 година, четири дни след откриването на четвъртото тяло, Костоев официално отнесе случая с Елена Варга към операция „Горски пояс“.

Костоев трепна пред невинността на малкото момченце.

— Докато ме биеше отзад с пръчка, аз погледнах и видях как чичкото се напишка в панталоните си.

Бяха довели няколко деца при Костоев да ги разпита.

Всичките бяха казали на родителите си, че някакъв мъж, който работел по железопътната линия, ги хванал, като замеряли влаковете с камъни. За наказание ги накарал да си свалят панталоните и ги налагал с пръчка. Едни получили трийсет удара, други петдесет, а някои цели сто.

Макар че професионалният опит му говореше обратното, за миг Костоев почувства отново слаба надежда. От самото начало изготвеният за убиеца профил сочеше, че той вероятно пътува по работа. Едно от местата, където трябваше да го търсят, беше сред железничарите.

Тъй като Яндиев бе работил по транспорта, когато Костоев го изтегли при себе си, той бе идеалният кандидат да оглави лова за железопътния садист. Нещо обаче подсказваше на Костоев, че и той лично трябва да се заеме със случая. Започна да извежда деца-примамки в горичките около релсите, които минаваха покрай Ботаническата градина на Ростов, където няколкото деца бяха бити.

Костоев прекара часове с децата покрай линиите, наблюдаваше как те играят, как влаковете профучават. Така минаваха дните и седмиците.

Но садистът не се хвана на примамката.

Може би бе разбрал, че го преследват? Това бе една от общите черти с търсения от Костоев убиец: можеше внезапно и мълчаливо да изчезва.

Неочаквано садистът прояви наглостта си, като наби едно момче по време на най-напрегнатото търсене. Но той отново се изплъзна от преследвачите си и получил вече удовлетворение, потъна в бездействие.

Яндиев винаги е бил упорит, но сега това му качество щеше да му трябва повече от всякога, защото Костоев му бе наредил да открие въпросния тип, който действаше в неговата сфера — транспорта. А нямаше нищо по-лошо от това да се провалиш там, където те смятат за най-добър.

Неуморните обиколки и привидно непринудените разговори отново донесоха успех на Яндиев. Някои от железничарите споделиха, че май нещо не било съвсем наред с един от инспектиращите релсите служител. Беше едър, около петдесетте, неженен, странеше от хората. Яндиев му направи очна ставка с децата и те потвърдиха, че той именно ги е бил.

Костоев го разпита, но не се наложи да използва изкуството си, за да получи признанията му.

— Имам си проблем — каза мъжът. — Единственото, което ми доставя сексуално удовлетворение, е да бия голи детски дупета.

Той обаче твърдеше с убедителността на невинния човек, че няма нищо общо с онези убийства. Провериха кръвната му група, дадоха му купища конфискувани порнографски снимки, за да може да даде проба от спермата си. И двете не съответстваха, алибито му бе безупречно за всичките дни на убийствата. Оказа се, че е обикновен престъпник. Остана само да изготвят обвинителния му акт и да го изпратят в съда.

Още едно разкрито престъпление и още една пресечена надежда.

Дойде краят на декември. Буреносни облаци изпълваха необятното небе над степта от Сибир до Ростов. Заваля първият сняг за годината. Хората сложиха кожените шапки, някои дори спуснаха

наушниците. Костоев пак трябваше да пише доклада за края на годината и да иска ново продължение. Той бе пристигнал в Ростов да оглави следствието през ноември 1985 година, сега бе краят на декември 1989 година. Повече от четири години, повече, отколкото бе продължила Втората световна война.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Дори обръгналият Костоев не можа да понесе гледката. Но въпреки това остана клекнал до тялото на момчето, покрито с миналогодишни листа. То беше почти голо, панталоните му бяха увити около единия глезен. Нямаше съмнение, че това е дело на техния убиец. Никой друг не нанасяше такива зверски рани. Убиецът бе станал още по-жесток. Не само бе измъчвал детето, като го мушкал с нож в гърлото и гърдите, не само бе нанесъл удари по тялото и след смъртта — това лесно се установява, тъй като такива рани почти не кървят, не само бе изрязал гениталиите и избол очите, но този път бе разпрал тялото и с голи ръце бе изтръгнал сърцето и червата.

Най-ужасно за Костоев бе захвърленото до тялото парче от дебелото черво. Същевременно то го наведе на една мисъл. Тъй като бе почти сигурно, че в червото ще открият сперма, означаваше ли това, че като го е изрязал, убиецът е искал да ги затрудни при определяне на спермената група?

Костоев не можа да се сдържи повече, стана и се оттегли настрана. Яндиев и другите продължиха да изследват мястото, но не откриха нищо особено. Тялото бе намерено от мъж, който разхождал кучето си в Ботаническата градина. До появата на Костоев, неговия екип и милицията мястото беше безнадеждно утъпкано от любопитни минавачи.

Беше ранно утро в началото на март 1990 година, ситен студен дъжд разкалваше земята. Костоев изпитваше омраза към себе си, задето още не е хванал убиеца. Чувстваше се виновен за последното убийство. Но независимо от всичките душевни терзания и самобичуване изпитваше и известно удовлетворение, дори вдъхновение от факта, че убиецът отново се появи в Ростов.

Костоев също така бе уверен, че друго едно момче, убито в Шахти в началото на годината, е жертва на техния убиец. Тялото бе намерено след повече от месец и разложението породи съмнения, които сега бяха разсеяни. Четирите трупа от предната година можеха

да бъдат видени в друга светлина. Убиецът вероятно бе възобновил действията си преди близо година.

Костоев се върна при тялото, фотографите привършваха със своето меланхолично изкуство. Размени поглед с Яндиев, чиито зелени очи блестяха със същата увереност, като на Костоев.

— На колана на панталоните има написано някакво име — каза един от присъстващите.

— Проверете всеки, който работи в този парк, всеки, който разхожда куче, всички, живеещи в околността, всяка къща, всеки член на семейство, всяко училище, всеки доклад за изчезнали лица, най-близката гара, централната гара, с една дума: всичко! — нареди Костоев.

Като се върна в службата си, провери при нощния дежурен дали има съобщения за извършени престъпления и необичайни инциденти.

— Обади се много хора да кажат, че видели „летящи чинии“ над Ботаническата градина — докладва дежурният.

— Сериозно ли говориш? — попита Костоев.

— Всичко е записано — посочи дежурният дневника.

За секунда Костоев си помисли, че е сгрешил, като си е представял убиеца като демон от старинния свят на фолклора. Може би той е от друга планета и извършва някакъв вид изследване върху хората, както те правят с животните. Но мисълта проблесна само за миг, по-скоро като доказателство за необикновеността на цялата тази история. Разбира се, че убиецът беше човешко същество, доколкото това определение прилягаше на съществото, убило тъй садистично момчето в Ботаническата градина.

Служителите наистина се заловиха здраво за работата. Сега всеки искаше да хване убиеца — и милицията, и следствието, заради честта и повишенията и най-вече за да се сложи край на проклетата история.

Момчето бе незабавно идентифицирано. Казваше се Ярослав Макаров, единайсетгодишен. Имал навика да бяга от училище и да ходи на гарата, където просел пари и цигари. Ярослав бе от добро семейство: баща му беше инженер, висок, с козя брадичка, която го правеше да изглежда като дошъл от миналия век. Майка му също беше инженер, по-пълна от съпруга си и по-емоционална. Бащата разпозна момчето.

Следователите успяха не само да установят незабавно самоличността на жертвата, но и да открият трима свидетели. За съжаление обаче композитните скици се оказаха твърде различни една от друга. Първият свидетел бе една учудващо подвижна седемдесетгодишна старица с бистър поглед. Тя работеше доброволно в Ботаническата градина и буквално тичаше от задача на задача. Великолепният ѝ руски език напомняше за старата аристокрация. Тя видяла един висок мъж с отпуснати рамене, очила и чиновническа чанта. Мъжът усетил наблюдателния ѝ поглед, обърна се към нея и яростно я изгледал, за да отклони вниманието ѝ. Да, тя би могла да го познае, ако го види отново.

Ботаническата градина съдържаше много и най-различни дървета, почти всичките с номера и табелки и с надписи на руски и латински. В голата степ дърветата бяха на висока почит. В парка имаше също така извор и се говореше, че водата му е лековита. Близко до клокочещия извор, там, където той криволичеше между дърветата и се вливаше в другите поточета, подскачащи по камъните, един грузинец, докато гребял с шепи вода, забелязал някакъв подозрителен тип. Грузинецът можа да даде достатъчно подробно описание, което послужи за направата на композитна скица. Само за няколко дни откриха и арестуваха един обуцар, който имаше голяма колекция от остри ножове. Но кръвната му група беше друга, той имаше алибита за последните убийства. След като го освободиха, обуцарят, който се оказа пациент на психиатрична болница, започна да звъни на Костоев три пъти на ден и да му съобщава за разни подозрителни лица и следи и да му дава съвети. Повече време отиде да се отърват от него, отколкото да го открият.

Няколко свидетели бяха видели Ярослав Макаров на централната гара в деня на убийството му. Те всички съобщиха, че бил в компанията на брадат мъж на около трийсет години, облечен в яке на черни и жълти ивици.

— Искам да ми доведете всички брадати в Ростов! — нареди Костоев.

Хиляди брадати ростовчани се видяха в чудо, когато цивилни милиционери внезапно започнаха да ги спират и учтиво, но твърдо да им нареждат да ги последват в милицията. Брадатите се подплашиха, не искаха да излизат от домовете си. Ако все пак се осмеляваха да

покажат нос навън, групи милиционери ги спираха и всеки път ги водеха в различен участък. Не помагаха техните енергични протести, че току-що са били проверени. Костоев бе принуден да въведе регистрационна система, за да могат невинните брадати да си вършат спокойно работата.

Най-сетне откриха въпросния брадатко, двайсет и осем годишен молдованин, облечен в описаните жълто-черни райета.

— Да, разговарях с момчето на гарата. То ме задяваше за цигари и дребни пари. Но не съм го убил.

— Имаме свидетелка, която ви е видяла да напускате гарата заедно с момчето и да се отправяте към Ботаническата градина — каза Костоев.

— Тя лъже.

— Ще видим.

Костоев нареди да доведат двама брадати мъже, които да приличат на молдованина. Направиха очна ставка: тримата брадати, облечени еднакво, седящи на столове, двама свидетели, които да удостоверят, че законът се спазва, и инспекторът зад бюрото си. Влезе свидетелката, около трийсет и пет годишна жена. Безредието в дрехите и силният ѝ грим не се понравиха на Костоев.

— Ето го — каза тя и посочи молдованина, след като огледа всеки един поотделно.

— Тя лъже! — възмути се молдованинът.

— Сигурна ли сте? — попита Костоев свидетелката.

— Сигурна съм.

Костоев се намръщи и почувства, че повече е склонен да вярва на брадатия молдованин.

Същия ден Костоев се отби в апартамента на свидетелката. Оказа се, че тя живее в комунална квартира: по стая на семейство, общи кухня и клозет — една обстановка, в която хората или се ценят взаимно, или не могат да се понасят.

Всичките ѝ съседи я мразеха.

— Тая кучка се чука с всеки срещнат и клевети хората пред милицията.

За Костоев това бе достатъчно. Като се върна в участъка, попита началника на милицията дали въпросната жена е от платените му агенти.

— Мога ли да познавам всичките си агенти? — попита началникът. — Имаме ги стотици.

— Можете да проверите.

Началникът вдигна телефона и проведе няколко разговора, докато Костоев чакаше.

— Тя работи с Власов — каза началникът.

— А кой я намери тази свидетелка? — попита Костоев.

— Власов.

След това не отне много време да се установи, че Власов е накарал жената да свидетелства, за да може той да се представи добре пред началството си. Власов снабдил жената с подробно описание на брадатия молдованин, защото тя дори не била на гарата същата вечер.

Това припомни на Костоев, че независимо от усърдието на някои от милиционерите, в края на краищата той оставаше зависим от патрулиращите по гарите и парковете, които бяха обикновени селски момчета и думата „професионализъм“ дори не влизаше в речника им.

Костоев и екипът му се оказаха с празни ръце, с един луд обуцар и един брадат молдованин. Това можеше да ги отчае, ако не беше твърдата увереност и вдъхващите сили данни, че убиецът е жив и действа.

Тази увереност се промъкна и в сънищата им. Скоро след като откриха тялото в Ботаническата градина, на Яндиев му се присъни, че при него идва една жена, която живеела с убиеца.

— Имам нещо да ви кажа — рече тя.

— Какво?

— Бях с него при две или три от убийствата.

— Кой по-точно?

— Елате с мен и ще ви покажа.

Отидоха при една сламена селска колиба, близо до горски пояс. Зад нея имаше трупове, наредени като цепеници.

— Защо не дойдохте по-рано? — попита Яндиев.

— Сега, когато милицията го търси навсякъде, той откачи и започна да ме гледа някак странно.

— Къде е сега?

— В къщи или на работа.

Отдалече Яндиев наблюдаваше как изведоха мъжа през вратата с белезници на ръцете. Виждаше само контурите на висок мъж с

отпуснати рамене. Той вървеше към него и след секунда Яндиев щеше да види лицето му, след секунда...

През пролетта на 1990 година, след убийството в Ботаническата градина, убиецът изпадна отново в период на затишие. Костоев не беше изненадан. Убиецът трябваше да действа много предпазливо след близо тригодишно отсъствие от любимите си места — Шаhti и Ростов.

Костоев усещаше, че играта е навлязла в заключителната си фаза. Нещо се бе променило. Убиецът, този „майсторски играч“, се бе върнал по тези места, където бе най-трескаво търсен. Защо? Толкова ли бе преситен вече, че му трябваше и допълнителната възбуда от най-опасната за него игра, тоест пряко да предизвиква Костоев?

Пролетта премина в лято, а все още нищо ново. Калта изсъхна и се превърна в жълта прах, тесните плажове на левия бряг на Дон се пълнеха с хора, въпреки че някои предпочитаха да напуснат града и да се отправят към черноморското крайбрежие на Грузия. Живеещите в Ростов казаци се завърнаха за известно време в селищата си край Дон, който бе много широк, бавен и спокоен на юг от града. Тръстиките по Дон растяха дебели, някои стигаха до два метра и образуваха малки проходи за лодките. Ловящите риба казаци виждаха само тръстики и вода, освен когато плаваха покрай някое по-голямо селище с червени и зелени църковни кубета, контрастиращи на фона на степта и небето.

Костоев също мечтаеше за малко почивка. В средата на август пропътува сравнително краткия път от Ростов до вилата си в Ингушетия. Високата тухлена стена и огромната дървена външна врата ѝ придаваха вид на укрепление. Във високата трева пробягваха пиленца, рози цъфтяха под бръшляна. Самата къща бе построена от баща му след завръщането му от заточение. Тя бе голяма и солидна тухлена постройка, с орнаменти по ламаринения покрив.

Да си бъде у дома бе за него и болка, и радост. Костоев отново осъзна колко малко време прекарва с децата си. Те не само бързо растяха, но и бързо ставаха съвременни, модерни деца, по начин, който той нито разбираше, нито изцяло одобряваше. Всяка екскурзия в планините, за да види старите кули и как мъжете с посребрени бради разстилат молитвените килимчета на планинския връх, да почувства

свежия полъх и шумоленето на буйните потоци, означаваше да прекоси осетинска територия, през тъй наречения „коридор Данциг“. А това отново отваряше старите рани от времето на Сталин.

Да си у дома означаваше също потапяне в невъобразимия разкош да заспи навън след обилен обяд с няколко водки, докато късо подстриганите за лятото деца едва удържаха смеха си, породен от могъщото хъркане на Костоев.

Тридневната идилия приключи на 17-ти август, когато му се обади Яндиев. Убиецът бе извършил ново престъпление. Във високите тръстики, близко до един от плажовете на Новочеркасск, намерили тялото на единайсетгодишно момче. Като го видя бащата — офицер от милицията, припадна.

Своевременно установиха, че убийството е станало три дни преди четиринайсети август. Като се възползва от новата свобода на средствата за масова информация, Костоев апелира към всички, които са били на плажа в деня на убийството, да се явят за разпит. Няколко души си спомниха, че са видели висок мъж с чиновническа чанта, облечен не съвсем като за плаж, който ходел насам-натам, като че ли чакал или търсел някого.

Седмица по-късно, на 24 август, намериха скелетни останки на някаква жена в гората край гара „Лесхоз“. Всъщност това бе странична спирка, с два дълги бетонни перона, няколко колиби, в една от които началник-гарата живееше и продаваше билети. Жертвата беше гола и покрита с листа и няколко парчета от вестника на съветското правителство „Известия“. Аутопсията показа, че е била убита през април или май. Безуспешни останаха усилията да се установи самоличността на жертвата.

Убиецът бе действал вече в околността през 1988 година. Сега трябваше всяка спирка по тази линия да се държи непрекъснато под наблюдение от двойки милиционери в цивилни дрехи. В Ботаническата градина трябваше да патрулират милиционери, преоблечени като работници по парковете.

Броят и хронологията на извършените през 1990 година убийства трябваше в края на септември да бъдат коригирани, защото в Ботаническата градина намериха трупа на още едно момче. Личеше си, че е престоял най-малко два месеца, което означаваше, че убиецът е направил своя удар в края на юли. Сега стана ясно, че той бе убивал

през януари, март, април или май, в край на юли и средата на август. Очертаваше се това да бъде една голяма серия.

Останките в Ботаническата градина бяха на четиринайсетгодишния Виктор Петров. Той бе изчезнал от централната автобусна гара в Ростов на 28 юли. Майка му се притеснявала да не изпусне рейса си рано сутринта, поради което го завела заедно с двамата му братя да преспят по пейките на гарата в просторната чакалня на първия етаж. Около един и половина след полунощ Виктор поискал десет копейки от майка си и слязъл долу да си купи минерална вода. Оттогава майката повече не го видяла. Тя обаче можа да каже една важна подробност: забелязала покрай автомата за разхладителни напитки да се навърта висок мъж с отпуснати рамене, с очила, който развалил дребни пари на няколко души.

Костоев не можеше повече да стои на едно място. Нервите му бяха изопнати, а от две години вече бе лишен и от утехата, която намираще в цигарите. Денем и нощем бродеше из улиците и парковете. Късно една вечер видя някаква жена да тича за здраве в тъмна алея с дървета от двете страни.

— Трябва да бягате там, където е светло — каза ѝ Костоев.

— Какво ви влиза в работата, дявол да ви вземе? — троснато отвърна тя.

— Като намерят матката ви на тротоара, тогава ли да ми влезе в работата, да ви вземат мътните!

На 30 октомври обаче всичко се промени. В гората близо до гара „Лесхоз“ намериха тялото на шестнайсетгодишно момче. Важното в случая не бе нито мястото, нито „почеркът“ на убиеца, а купчината внимателно сгънати дрехи. Те бяха на жертвата и се появили на една от горските пътеки ден-два след убийството. Местните жители се кълняха, че никога не са ги виждали. Ден по-късно те съобщиха, че са намерили червен парцал, вързан за едно дърво.

Костоев го прие като лично предизвикателство. Гонената от него плячка му се присмиваше: „Трябват ти поне две седмици, за да откриеш едно тяло. Аз ли трябва да ти помагам!“ Това бе присмех, шамар по лицето, а може би косъм, поднесен пред очите, като едновременните детски предизвикателства.

Костоев размишляваше: дали тези действия не са част от някаква сигнална система, която убиецът използва, за да разбере дали тялото е намерено, дали мястото е сигурно?

Играта вече се водеше по различен начин. При това положение и Костоев щеше да промени тактиката си.

Освен че трябваше да се бори с ростовската милиция и с новата тенденция за пълна гласност на криминалните престъпления в пресата, Костоев все пак успя да спечели битката, като наложи информационно затъмнение. Убиецът не трябваше да има никаква представа какво те знаят. Костоев дори нареди на екипа си да подхожда към сегашната фаза на разследването при пълна секретност. Той никога не бе изключвал вероятността убиецът да има контакти с местните власти.

Седмата жертва за 1990 година бе шестнайсетгодишният красив, атлетически сложен и рус Виктор Тишченко. Намериха го на трети ноември, три дни след като бе убит. И този път убиецът бе оставил якето на момчето край железопътната линия, където нямаше начин да не привлече вниманието. Зъзнец в мразовития дъжд в този ноемврийски ден, Костоев произнесе високо на глас, почти като клетва, почти като констатация:

— Този път ще го хвана.

Осем дни по-късно, на 11 ноември, Яндиев и майор Иван Воробински от ростовската милиция попаднаха на две свидетелки, студентки по медицина, които бяха видели един мъж в местния влак да разплаква едно момче, като почти насила го карал да отиде с него някъде. Вероятно майката на момчето го е чакала, защото мъжът непрекъснато повтарял:

— Познавам майка ти. Слез с мен тук за малко и аз ще те заведа направо при нея.

— Оттогава виждали ли сте го?

— Да, той често пътува с влака — каза една от студентките.

— Можете ли да го познаете?

— Да.

Костоев разпита студентките на 12 ноември. Попита дали са съгласни да пътуват на другия ден по влаковете, придружени от милиционери в цивилни дрехи. Момичетата се съгласиха и се разбраха да докладват на Костоев рано следобед на следващия ден — 13 ноември.

Малко преди студентките да пристигнат, телефонът иззвъня.

Още един труп. Пак на гара „Лесхоз“! Жена.

Силен студен дъжд биеше по тялото, по шапките и палтата на насъбралите се, дъхът им излизаше на кълба.

Този път всички бяха налице — и милиционерските началници, и ръководните служители от екипа на Костоев.

Костоев избухна:

— Как можа да се случи! Та нали това място трябваше да се охранява!

— Хората ни бяха на местата си — отговори милиционерският началник. — Записвах имена. Имаше доста гъбари. Дори се оказа, че единият от мъжете сме го проверявали преди години.

— Как се казва?

— Не помня името му, но в доклада го има.

На Костоев му се наложи да прочете този доклад в местния милиционерски участък, защото не го бяха препратили в Ростов.

В него пишеше, че на шести ноември 1990 година, около един и петнайсет часа на обяд, цивилният милиционер Игор Рибакков, който патрулирал около гара „Лесхоз“, забелязал подозрително лице. Мъжът си измил обувките на малката помпа близо до къщата на началник-гарата, преди да пресече релсите и да се качи на перона. На Рибакков му се сторило, че мъжът някак прекалено сърдечно поздравил трима гъбари, които се били приютили там от студения ситен дъжд. Мъжът бил висок, с побеляла коса, носел през рамо тъмносиня чанта — едната от презрамките била скъсана и вързана на възел. Чантата била полуотворена и, изглежда, в нея имало дрехи за преобличане. Единият му пръст бил превързан, по ръцете и дясното му ухо имало пресни драскотини. По гърба на якето били полепнали листа и клонки.

Рибакков се легитимирал и поискал от мъжа да си покаже документите. Записал в тефтера името му — Андрей Чикатило.

По-късно същия ден на гарата дошъл началникът на Рибакков и той му докладвал устно, като добавил, че искал да го задържи, но се страхувал, защото бил сам, партньорът му този ден не се явил на работа, фактът, че докладът не бе стигнал до централната картотека на Бураков, означаваше за Костоев, че той е бил устно съобщен по телефона и отхвърлен като ненужен: заподозряното лице вече било проверено, както Костоев по-късно установи.

Наистина Андрей Чикатило бил проверяван през 1984 година във връзка с извършено убийство в Шахти. Въпреки че беше късно и все още ръмеше, Костоев отиде в управлението на милицията в Шахти и поиска досието на Андрей Чикатило от 1984 година. То не бе обемисто, понеже заподозреният не бил преценен като интересен, още повече че за него имало заповед за арестуване във връзка с кражба на социалистическа собственост — линолеум и акумулатор. Но това, което откри в досието, накара Костоев да пожелае да прочете още повече.

При разпита Чикатило призна, че страдал от „полова недостатъчност“ — същия термин, който бяха използвали за профила на убиеца, същия термин, който Сливко бе използвал за самия себе си. Чикатило призна, че бил задявал сексуално няколко деца, в резултат на което бил уволнен като учител. Същата професия имаше и Сливко. Част от информацията за неговата трудова дейност показваше, че посоката е правилна, особено след като Чикатило бе получил новото си назначение в Ростов през август 1984 година — периода, в който убийствата рязко бяха скочили по брой.

На следващата сутрин Костоев телефонира на майор Бураков, който ръководеше централната картотека в Ростов.

— Спомняте ли си за този Чикатило?

— Името ми е познато.

— Като изключение от правилото бих желал да видя всичко, което имате за него в определените само за нуждите на милицията досиета.

Докато четеше, Костоев все повече се шокираше и насърчаваше. Шокиран, защото дори и при съблюдаване на милиционерската процедура, голяма част от този материал трябваше да му бъде предоставен. Насърчен, защото всичко, което четеше за Чикатило, бе като следваща страница от живота на „неговия убиец“. Най-завладяващо бе описанието на милиционерите, арестували Чикатило, задето дебнел по влаковете и гарите. Към това се прибавяше и фактът, че при задържането му той носел остър нож, въже и бурканче вазелин в чантата си.

Кръвната му група обаче беше А, а доказано бе, че спермената група на убиеца е АБ.

Това беше категоричният обективен факт в основата на всичко. Но дали това бе истината? Лабораториите непрекъснато правят грешки.

В последно време имаше изследвания, установили съществуването на „парадоксални секреции“: в изключително редки случаи кръвта и спермата на някои мъже могат да бъдат от различни групи или при известни обстоятелства да изглеждат като различни.

Яндиев бе придружил Костоев в Главното управление на ростовската милиция и там фотокопира заслужаващите внимание страници, независимо дали милицията бе дала разрешение, или не. Това не интересуваше Костоев. Инспекторите можеха да пресеят много от подробностите и щяха незабавно да започнат да го правят. Необходими им бяха точните дати.

Нещата започнаха да придобиват конкретни контури.

Костоев повери на Нина Петровна събирането на най-важната информация и я инструктира да иска списък на всички лица от различните местоработи на Чикатило, които са били в командировка през даден месец. Името му обаче не трябваше в никакъв случай да се споменава. Извън всякакво съмнение бе, че Чикатило трябваше да бъде следен. В КГБ имаше майстори на незабележимото следене. Но по служебен път щеше да е трудно да се уреди те да се заемат с тази задача. Не беше невъзможно, но щеше да отнеме много време. Това също трябваше да срещне отпор от страна на ростовската милиция, която щеше да настоява, че тя именно е упълномощеният орган да провежда такава следене.

Но да разчита на ростовската милиция за следене създаваше два големи проблема. Ако у Чикатило възникнеше и най-малкото подозрение, той би могъл да се хвърли под трамвая или да се изплъзне от тях и да се обеси. Костоев не можеше да се отърве от чувството, че някои хора в ростовската милиция биха предпочели именно такъв вариант.

Параметрите започнаха да се очертават още на следващия ден. Събраната от Нина Петровна и другите служители на Костоев информация по служебните командировки на Чикатило ясно показва, че той би могъл да бъде на всяко едно от местата в дните, в които бяха извършени убийствата. На това основание на 17 ноември Костоев

нареди на ростовската милиция да постави Чикатило под плътно наблюдение.

Ноемврийските дни бяха мрачни, облачни, валеше сняг и веднага се топеше под краката.

Костоев не можеше да чака много дълго с надеждата да хване Чикатило на местопрестъплението. Рано или късно той трябваше да го арестува. При това положение най-важната задача сега бе да планира стратегията си за разпита, да използва всичко, което знаеше за него и за цялата история. Най-вероятно двамата щяха да се окажат накрая сами в стаята за разпит.

В хотела си Костоев се вгледа в малката снимка на Андрей Чикатило, която бе взел от „Личен състав“ на един от заводите, където бе работил. Очите на снимката бяха тъмни, с разширени зеници и сиви кръгчета, като че ли гледаха през теб.

Едно бе съвършено ясно: широко прилаганият подход, че признанието облекчава присъдата, категорично трябваше да се изключи в случая.

Чикатило го следяха от момента, в който сутрин напускаше апартамента си в Новочеркасск, качваше се на влака за Ростов, за да отиде в завода на работа, до завръщането му вкъщи и изгасването на светлините. Той водеше живот, какъвто винаги бе водил, носеше кафяви и сиви дрехи, синя чанта през рамо, купуваше си вестници от будката и се връщаше у дома за вечеря.

Чикатило показваше явна склонност да завързва разговори с деца и юноши, но ги прекъсваше веднага щом някой възрастен се приближеше.

Ако се съдеше обаче от стария милиционерски доклад и сегашното наблюдение, Чикатило непрекъснато ловуваше, търсеше най-слабата плячка и най-сигурния момент.

Костоев прекара една съдбоносна нощ. Беше започнал да се страхува от това, което най-много очакваше — че ще залови Чикатило на местопрестъплението. Нещо му подсказваше, че Чикатило няма да може да се измъкне жив от суматохата, че ще се самоубие или ще бъде застрелян от прекалено старателно ченге.

Костоев разбираше, че ако изобщо съществува някакво необоримо доказателство срещу Чикатило, най-вероятно то би се намерило в собствения му апартамент или в някое от неговите „други“

места. Но те не можеха да бъдат претърсени, преди Чикатило да бъде арестуван. Ами ако не се сдобиеше с твърди доказателства срещу Чикатило, на какво основание можеше да го арестува?

Костоев имаше достатъчно доказателства, за да задържи Чикатило за десет дни, както позволяваше законът за разпит на заподозрян. Ако обаче не успееше да се сдобие с признание, трябваше да го освободи, след което — пак според закона — не можеше да го арестува отново за същото престъпление. Ето ти рискована работа!

През нощта на 18 ноември Костоев взе фактически две решения, които щяха да отнемат цял ден писане, за да бъдат изпълнени. Следящите милиционери щяха да разполагат с още два дни, за да го пипнат на местопрестъплението.

Без да уведоми ростовската милиция за намеренията си, на следващата сутрин Костоев официално поиска от Главния прокурор на Ростовска област да издаде заповед за арестуването на Андрей Чикатило на 20 ноември 1990 г. Написа също така молба до генерал-майор Кузнецов, шеф на КГБ в Ростовска област, в която се казваше:

„Предвид естеството на разследваните понастоящем престъпления, а също и личността на заподозрения Андрей Чикатило, с настоящото моля за разрешението Ви Андрей Чикатило да бъде задържан в изолационния затвор на КГБ в Ростов.

За Ваше сведение арестуването и задържането на Андрей Чикатило е запланирано за 20 ноември.“

Дойде 20 ноември и Андрей Чикатило се озова в помещение, пълно с фотографи, милиционери, машинописки. Той си свали ризата, както му нареди милиционерският лекар. Като забеляза, че Чикатило има същите удължени зърна на гърдите като Сливко, Костоев незабавно нареди:

— Снимка в едър план на гръдния кош!

Фотографът направи няколко бързи крачки напред, светкавицата му за миг заслепи Чикатило.

След кратък формален разпит Чикатило се оплака от болки в сърдечната област и помоли разпитът да се отложи за следващия ден.

Костоев с готовност се съгласи. Искаше Чикатило да е сам, а канцеларията на милиционерския началник беше пълна с хора. Костоев се реши да арестува Чикатило, защото след три дни напрегнато умуване в хотелската стая откри по какъв начин може да пречупи Чикатило: щеше да му предложи единственото, което Чикатило заслужаваше най-малко — съчувствие.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Инспектор Костоев разписа документа за разпит на затворника в стая 211.

— Здравейте, Андрей Романович.

Чикатило мълчеше.

— Защо не поздравявате, Андрей Романович?

Пак мълчание.

— Чуйте ме, Андрей Романович, аз съм инспектор и си изпълнявам задълженията, а вие сте арестуван. Тъй като ще трябва да работим заедно, следва да се уважаваме един друг.

— Здравейте — много тихо каза Чикатило.

— Може да седнете — отвърна Костоев, доволен, че е спечелил първата битка за деня.

Наблюдаваше как Чикатило бавно, с походка на стар човек, се приближава до стола, сякаш казваше: „Как може да постъпвате така с човек на моята възраст?“

Беше почти четири часът следобед. Костоев не искаше да започне разпита, без да знае резултатите от проверката в апартамента на Чикатило. Това бе последната възможност да намерят вещественно доказателство, например окървавена дреха или част от човешко тяло. Но домът му се оказа без улики, също като местата на престъпленията.

Двайсет и три ножа, няколко вестника, никакво същинско доказателство.

— Как се чувствате днес, Андрей Романович? Вчера казахте, че сте почувствали болки в сърдечната област. Премина ви, нали? Няма нужда да викам лекар.

— Не — каза Чикатило.

Костоев така формулира въпроса си, че щеше да бъде достатъчно само едно „да“ или „не“. Нямаше значение какво щеше да отговори Чикатило, важното бе, че щяха да продължат контакта.

Чикатило беше флегматичен, много хладен и безразличен. Трудно беше да се поддържа връзка, както и да бъде развълнуван от нещо.

— Ето какво трябва да направим според мен — каза Костоев. — Първо, само да поговорим, след това може да проведем официален разпит в присъствието на адвокат — ако желаете.

Чикатило не отговори, но Костоев разбра, че е задържал вниманието му. Разговорът беше важен и за Чикатило, който трябваше да разбере какви обвинения имат срещу него.

— Ясно ви е защо сте арестуван, нали?

— Арестуваха ме през 1984 година — уморено каза Чикатило. — За същите престъпления.

— Чували ли сте за мен? — попита Костоев.

— Не, не съм.

— Вие четете вестници. Помните ли, че в средата на осемдесетте години в Ростов дойде инспектор от Москва и арестува седемдесет души от системата на правосъдието?

— Четох за това.

— Аз съм този инспектор. Също така трябва да сте усетили, че по следите ви е специален екип от Москва. В цяла Русия има само девет или десет инспектори за престъпления от особена важност и аз съм техният началник. Аз ръководя вашия случай. Така че не мислете нито за секунда, че ще се повтори 1984 година, че нещата ще бъдат претрупани набързо, както става обикновено. Вашият случай се разследва от най-вишестоящата инстанция в Русия. Разследването доведе до арестуването ви.

Чикатило държеше главата си наведена, очите му гледаха встрани и Костоев виждаше повече профила му, отколкото самото изражение. Но усещаше, че Чикатило претегля всяка дума.

— През 1984 година бяхте в предварителен арест. Знаете ли сега къде сте?

— Да — отвърна Чикатило. — В КГБ.

— Точно така. Това е мястото, където се държат най-важните престъпници — шпиони и корумпирани висши служители. Вас ви разпитва шефът на управлението за престъпления от особена важност в един от изолационните затвори на КГБ. Вие, Андрей Романович, сте интелигентен човек и сам можете да си направите съответните заключения.

Чикатило продължи да мълчи, но внимателно слушаше всяка дума.

Костоев също замълча, за да може казаното да улегне в съзнанието на Чикатило и да наблюдава реакциите му. Но той не отреагира, ръцете му бяха свити, краката кръстосани.

Тогавя за първи път Костоев усети лошата миризма. Не приличаше на нищо, което бе срещал преди, нямаше с какво да я сравни.

Миризмата беше колкото отвратителна, толкова и неповторима. Тя за миг извади Костоев от равновесие; той усети, че се задушава. Чикатило бе облякъл чисти черни работни дрехи и това означаваше, че миризмата идва направо от него.

— По закон — каза Костоев, превъзможвайки отвращението си — имате право да не отговаряте. Но едно помнете: аз не съм луд. Двайсет и седем години съм инспектор и не бих рискувал с арестуването ви, ако не разполагах с необходимите доказателства.

Костоев отново замълча, за да придаде тежест на думите си. Мълчанието бързо изпълни помещението, в което имаше само една Т-образна маса, дървена каса и портрет на основателя на КГБ Дзержински.

— И една последна забележка, Андрей Романович — продължи Костоев. — Трябва да сте чули, че няколко души бяха арестувани в Ростов във връзка с убийствата. Всички те направиха признания. Но аз ги освободих. Така че запитайте се, Андрей Романович, ако съм освободил лица, признали, че са извършили убийствата, щях ли да арестувам човек без достатъчни доказателства? Разполагам с всички доказателства, за да ви предам на съда, но има много неща, които не са ми ясни. Не разбирам, например, защо бяха извършени тези убийства, какви бяха мотивите, кое ви накара да ги извършите. Не вярвам, че психически здрав човек би могъл да стори това. Съгласно нашия закон душевноболните не ги поставят в затвор и не ги екзекутират. Пращат ги в болница и ги лекуват.

Костоев беше изложил позицията си и тонът му показваше, че е свършил да говори.

Рано беше да се каже дали Чикатило се е почувствал като хванат в капан от логиката на Костоев, в която имаше оставен само един-единствен изход. Във всеки случай време беше да се премине към подробностите.

— Готов съм да започна официалния разпит, Андрей Романович. Бихте ли искали да повикаме адвоката ви?

Чикатило кимна. Доведоха адвоката. Съгласно закона официалното разпитване трябваше да започне с основните въпроси — име, място и дата на раждане, гражданство, членство в партията, месторабота. Костоев отново заяви за целите на протокола, че Чикатило е задържан като заподозрян в убийството на 36 жени и деца на сексуална основа.

— Желаете ли да кажете нещо по обвиненията, които доведоха до арестуването ви? — попита Костоев.

— Считам, че подозренията срещу мен са погрешни — произнесе Чикатило с тих, но ясен глас. — Не съм извършил никакви престъпления. Преди шест години бях арестуван и обвинен за подобни престъпления. И тогава, и сега съм арестуван незаконно, защото не съм извършил никакви престъпления. Мисля, че съм обект на преследване от властите, защото съм писал до няколко правителствени инстанции, за да се оплача от незаконните действия на градското ръководство в Шахти, които позволиха на разни лица да построят гараж в двора на сградата, където живее синът ми.

Чикатило бе направил първия си ход. Не само че не бил виновен, но и бил жертва на несправедливост. Двойно отричане.

Но най-важното сега беше, че проявява желание да разисква въпроса. Това поддържаше играта.

— Точно кога, къде и при какви обстоятелства си наранихте средния пръст на дясната ръка?

— Нараняването получих преди около месец в завода, където работя, по-точно на товарачната площадка. Премествах каси с резервни части за експедиране, но камионът дойде няколко дни по-късно. Не казах на никого, че съм си наранил пръста по време на преместването на касите, пък и нямаше на кого да кажа. Чакайте, по-късно наистина споменах в отдела за това. Просто не знам защо тогава нямаше никой на площадката и защо не отидох веднага на лекар.

Съдейки по подпухналата и позеленяла от йода рана и липсващия нокът, тя, изглежда, е била получена преди около месец, както твърдеше Чикатило. Но не е била предизвикана от касите. Може би е била нанесена от предпоследната му жертва — Тишченко, едро и силно момче, което вероятно е оказало яростна съпротива.

Костоев отново усети миризмата и пак не можа да я сравни с нищо познато.

— Но защо вие, старши инженер, премествахте касите, още повече че камионът не е бил дошъл? — настоя Костоев.

— Искях всичко да е предварително готово.

— През последните петнайсетина дни имали ли сте наранявания по лицето и ако е така, при какви обстоятелства сте ги получили?

— През последните две седмици не съм имал никакви одрасквания или ожулвания по лицето. Всъщност не, това не е съвсем точно. Одрасках си дясното ухо на един храст на улица „Бердичев“ на път за завода.

Чикатило говореше, като че ли му бе омръзнало да се бори с екстравагантните тълкувания, които се даваха на най-банални случки.

Но за Костоев беше ясно, че умореният глас и предизвикващата съжаление старческа походка са само ходове. Всяка дума, всяко мълчание, всяка интонация и жест бяха ходове и само ходове в тази гола стая.

Костоев знаеше, че независимо от ненормалността му в някои отношения, Чикатило остава изключително логичен в други. Години наред той се бе изплъзвал от властите, беше вършил работата си, водил бе своя живот и бе разхождал малката си внучка.

Логиката на оцеляването диктуваше, че ако Чикатило приемеше, че Костоев има достатъчно доказателства да предяви обвинение срещу него, той трябва също така да приеме, че единствената му надежда е да бъде обявен за невменяем по смисъла на закона. Костоев обаче знаеше също така, че ако той беше на мястото на Чикатило, единственото, към което щеше да се стреми, би било да установи точно с какви доказателства срещу него разполага следователят.

Това поставяше Костоев в много затруднено положение. Трябваше да пази в резерва малкото си твърди факти и свидетели, иначе накрая нямаше да има нищо. Някои от тези факти обаче, поднесени като безапелационни въпроси, трябваше да се използват в началото на разпита, за да накарат Чикатило да почувства силата и размаха на Костоевите доказателства. Дошло бе времето да зададе един от тези въпроси.

— Можете ли да кажете къде бяхте и какво правихте на 6 и 7 ноември 1990 година?

Всеки би си спомнил къде е бил на седми ноември, защото това е Празникът на революцията.

— Да, знам какво правих тези дни — отвърна Чикатило. — На 6 ноември бях на работа до обяд, по-точно до четири часа следобед. Не в Ростов, а в нашия завод в Новочеркасск. След работа се върнах пеша вкъщи и прекарах вечерта с жена си. На 7 ноември сутринта в осем без десет с жена ми взехме влака за Родионовка, където живее сестра ми Татяна. Гостувахме ѝ до девети. Не съм ходил никъде другаде през тези дни.

Костоев се зарадва на тази лъжа. Вече беше без значение дали Чикатило няма изведнъж да промени мнението си и да каже: „Чакайте, чакайте, сега си спомням...“ Най-важна за Костоев бе първата реакция, инстинктивното опълчване на вината срещу истината.

— Бяхте ли на гара „Лесхоз“ на 6 ноември?

— Не. Нито на 6 ноември, нито някой друг ден съм бил на гара „Лесхоз“. Никога не съм имал работа там.

— Когато ви арестуваха, личният ви паспорт беше иззет. Кажете ми, напоследък давали ли сте паспорта си на някой друг?

— Не — каза Чикатило. — На никого не съм си давал паспорта напоследък.

— Мога да ви покажа заявлението на служителя от милицията Робаков, който твърди, че на 6 ноември 1990 година около два часа следобед сте излезли от гористата местност близо до гара „Лесхоз“ и по лицето и ръцете ви е имало наранявания. Какво ще отговорите на това заявление на патрулиращия милиционер Робаков?

— Не съм бил в околностите на гара „Лесхоз“. Не знам защо той твърди, че съм бил там.

Костоев замълча, за да даде време на Чикатило да си спомни последното убийство, дъжда и гората. Да му даде време да си припомни, че е бил проверен на гара „Лесхоз“ на 6 ноември, и по този начин да проумее, че двамата с Костоев знаят, че това са лъжи. Именно това сега бе връзката помежду им.

— Достатъчно за днес, Андрей Романович — каза Костоев.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Искам да ви предупредя за нещо, Андрей Романович — каза Костоев на втория ден от разпита, 22 ноември. — Като виждам, че се мъчите да отклоните въпросите, казвам си ясно: този човек е само един хитър престъпник, който се опитва да избегне наказанието, както направи през 1984 година. Така че или сте хитър престъпник, или човек с мания, която не сте в състояние да контролирате. Не бих очаквал такъв човек да ме лъже, ако го запитам дали е бил на дадено място. Така че не ме лъжете, Андрей Романович, когато ви питам дали сте били на 6 ноември на гара „Лесхоз“.

Чикатило не отговори. Силата му бе в пасивността. Но пасивността е и състояние на възприемане. Костоев можеше да подсилва думите си, да убеждава, че съпротивата е безсмислена, дори вредна. Това щеше да лиши Чикатило от единствената му надежда — да се озове в болница, вместо да получи куршум в черепа.

— Вероятно в детството ви е имало най-различни допринасящи фактори, които трябва да бъдат проучени. Уверен съм, че немалко институти ще имат интерес да ви проучват, защото, така или иначе, вие сте едно много рядко явление, Андрей Романович.

Изведнъж Костоев придоби усещането, че е сам в стаята. Сивите очи на Чикатило бяха станали като стъклени топчета, погледът съвършено празен, сякаш вместо човек пред него зееше пещерна кухня.

Никога досега Костоев не бе виждал подобно нещо. Наблюдавал бе хора, които се самовглъбяваха, като че ли вътрешно се съветваха за последен път със себе си, преди да направят признания. Но колкото и да бяха съсредоточени, те все пак присъстваха в стаята, личността бе изчезнала, но не и самият човек.

Няколко минути Костоев остана впечатлен от това преживяване, след това каза:

— Андрей Романович, на вас говоря. Знам, че всичко, което правите, е, за да избегнете да кажете истината. Но вече е много късно. Дълго, дълго пазихте тайната за себе си. Сега тя излезе наяве.

Мълчанието ви е още един опит да избегнете това, което трябва да направите. А то е да признаете всички извършени престъпления.

Костоев обаче се убеди, че това е безсмислено, и също замълча. Нищо не можеше да направи, освен да вторачи поглед в Чикатило, който се беше свил в стола, с ръце на скута. Пръстът на дясната му ръка все още беше превързан. Ръка, ухапана от едно борецо се за живота си момче, ръка, която бе изтръгвала вътрешности на деца за лично удоволствие.

Това напомни на Костоев, че всеки миг трябва да е нащрек. В никакъв случай не можеше да допусне и най-малка проява на озлобление към Чикатило, както не можеше да разкрие, че притежава само оскъдни доказателства.

Сребристият ореол започна да се връща в Чикатило, очите му не бяха вече безизразно сиви. И миризмата се върна.

— Разисквахме необходимостта да направите пълно признание — каза Костоев, като видя, че арестантът отново внимава.

— Бих искал да напиша изявление до Главния прокурор — каза Чикатило.

Костоев му подаде химикалка и лист хартия, но остана в стаята, докато Чикатило пишеше.

Костоев не очакваше много, най-малко се надяваше на пълни признания. Но за него беше важно, че успя да отклони Чикатило от пътя на категоричното отричане, който винаги като магнит е привличал престъпниците.

Чикатило пишеше бързо, на изблици, почеркът му бе ситен, подскачаше като сеизмограф. Когато свърши, той се подписа и подаде листа на Костоев.

„Бях арестуван на 20 ноември 1990 г. и оттогава съм в затвора. Искам откровено да кажа какво изпитвам. Намирам се в състояние на дълбока депресия. Признавам, че съм извършил някои действия и че имам анормални сексуални влечения. Навремето прибях до помощта на психиатри, защото страдах от главоболие, загуба на памет, безсъние, сексуални нарушения. Но лекуването не даде резултат. Имам жена и две деца. Импотентен съм. Хората

ми се присмиват, защото нищо не помня. Не се усещам, че често си пипам гениталиите. Казаха ми за това доста по-късно. Чувствам се унижен. В службата ми се присмиват. От дете се чувствам болезнено потиснат и измъчен. Като ученик бях подут от глад и ходех облечен в парцали. Всички ми се подиграваха. Толкова наблягах на ученето, че понякога губех съзнание и припадах. Имам висше образование. Исках да докажа възможностите си в работата и се отдадох изцяло на нея. Хората ме ценяха, но след това ръководството започна да се възползва от слабия ми характер и ме насилваше да напускам без причини. Това се случи нееднократно. Оплаквах се на по-вишестоящи инстанции и силите ми просто се изчерпаха. Позорно ме уволниха. И то не веднъж. Сега, когато съм на възраст, сексуалната страна на нещата не е толкова важна за мен. Проблемите ми са от душевно естество. Отново се съсиях да пиша оплаквания до Москва за онези свине, които засенчиха къщата на сина ми, като построиха външна тоалетна и частни гаражи. За колко от всичко това мога да бъда държан отговорен? При перверзните полови актове изпитвах чувство на ярост и бях невъздържан. Не можех да си контролирам действията. От дете съм се чувствал непълноценен като мъж и човек. Това, което направих, не бе за сексуално удоволствие. По-скоро за дълъг период от време получавах някакво умствено и душевно успокоение, по-специално, след като гледах на видео различни сексуални филми. Това, което направих, го извърших, след като гледах видеофилми за перверзен секс, жестокости и ужаси.“

Костоев се изненада, когато разбра, че е направил такъв дълбок пробив. Чикатило все още не беше готов да назове действията си с истинското им име, описваше ги с думите: „Това, което направих...“ Той вече не отричаше категорично престъпленията си, а бе започнал да ги обяснява и оправдава.

Ясна бе новата му позиция. Той се бе съгласил, че душевното заболяване му предоставя „изход“, и стигна дотам, че написа още в началото на декларацията си, че бил търсил помощ от психиатри. След като бе заел такава позиция, Чикатило трябваше да твърди, че не е бил тласкан от желание за сексуални удоволствия, а от мания извън неговия контрол.

Чикатило бе описал живота си като низ от несправедливи обиди и провали. Това също беше добре. По този начин той се оправдаваше, но не отричаше. Пробивът бе направен, сега трябваше да се вкара клин и да се разширява отворието.

— А сега, Андрей Романович, време е да ми разкажете за първото си убийство.

— В момента не се чувствам много добре — каза Чикатило. — Бих желал да отложим това за утре.

Костоев се съгласи, защото беше повече от доволен от получения за деня резултат. Освен това той разбра, че дори Чикатило намираще престъпленията си за неописуеми.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Как се чувствате днес, Андрей Романович? — попита Костоев и протегна ръка към Чикатило, който се поколеба за секунда, преди да протегне своята.

Костоев разбираше, че това е рисковано, понеже през пръстите можеха да се предадат непредвидени импулси. Но ръкуването трябваше да му създаде допълнителна връзка с Чикатило, да спечели доверието му.

Чикатило трябваше да гледа на него като на единствената си надежда на този свят, като на дълбоко загрижен за него човек. Чикатило трябваше също така да вижда в него глупак, който би повярвал, че Чикатило не е измъчвал децата за удоволствие, а поради душевни терзания, коренящи се в детството му, дори при самото му раждането.

Чикатило не отговори на Костоев как се чувства, само кимна, за да покаже, че всичко е наред и че му благодари за вниманието.

Когато Чикатило седна, Костоев зае мястото си зад бюрото. Чикатило все още не го бе погледнал. Той си бе изяснил тази негова странност по време на разпитите, проведени със семейството му и негови колеги. Чикатило никога не гледал хората в очите, дори жена си. А това лишаваше Костоев от най-силното му оръжие — непоколебимия поглед, който предизвикваше очите на стоящия срещу него да не бягат, а смело да докажат, ако могат, честността си. Но той можеше да не откъсва от Чикатило втренчения си поглед, така че Чикатило постоянно да го усеща върху себе си. Но не бе същото, както ако го гледаше право в очите.

— Знаете ли, Андрей Романович — започна Костоев, — а гласът му звучеше приятелски и уверено. — Преглеждах списъка на жертвите ви, след като се разделихме вчера с вас. Трябва да си призная — не, разбира се, като инспектор, а като човек, че повечето от тях са били отрепки на обществото — скитници, курви, малоумни. Интересно ми е как те изглеждаха във вашите очи.

— Декласирани елементи — произнесе Чикатило с тих смях, който оголи горните му зъби. Костоев забеляза, че те са много изтрити. Обикновено се изтъркват долните. Той леко се усмихна на използвания от Чикатило марксистки термин.

— Лесно ли завързвахте разговор с такива хора?

— Не беше трудно — рече Чикатило и замълча. Явно се питаше дали не е признал нещо, което не е трябвало. — Те непрекъснато задяват хората за едно или друго, просят пари, храна, цигари, нещо за пиене. Често пътувах в командировки. Постоянно кисна по гарите и ги виждам как започват да пият още от сутринта. Винаги имат с какво да си купят шиш кебап от павилионите, а аз никога не съм имал толкоз пари.

Костоев долови оскърбление в гласа на Чикатило — човек, обиден от грозната несправедливост на живота.

— Значи често изпадахте в такива ситуации — обади се Костоев, за да поддържа разговора.

— Доста често. Пътувал съм из целия Съветски съюз. Виждал съм скитници навсякъде. Вечно се бият и вечно тормозят децата. Виждал съм ги как отиват в храстите и знаех какво правят там. А това ми напомняше за моята сексуална недостатъчност. И тогава се питах — дали такива отрепки имат правото да съществуват.

За първи път Костоев долови, че слуша вече гласа на Чикатило убиеца.

— Тези скитници — продължи Чикатило — изчезваха в горите край гарите. После намираха трупове покрай релсите. Вестниците пишеха за това и хората винаги говореха за тях.

Чикатило не можа да се насили да каже нещо повече. Костоев видя, че той предпазливо кръжи около въпроса за труповете в горите, но все още не е готов да признае ролята си.

Чикатило говореше в стила, в който бе написал вчера изявлението — нервно, на пресекулки. Това също можеше да е опит да се представи като изваден от умствено равновесие, но можеше да бъде и истеричната паника, която в такива случаи предшества признанията, когато заподозреният се бори с вътрешното желание да се освободи от тайните си.

— Дайте днес да спестим малко от времето, Андрей Романович. Защо да не хапнем тук в помещението? — предложи Костоев.

Донесоха им в стая номер 211 хляб, салам и кефир.

Трудно беше за Костоев да се храни при тази миризма. Още повече, след като бе видял горните зъби на Чикатило. Костоев трябваше да се насили да не изглежда притеснен. Единствената надежда да възтържествува справедливостта бе той да изиграе ролята си докрай.

Видя, че Чикатило има здрав апетит. Лакомо дъвчеше салама и жадно отпиваше от кефира.

Надзирателите, които наблюдаваха Чикатило през шпионката на килята му, бяха докладвали на Костоев, че мастурбирал, прикривайки се с вестник, зареял мечтателен поглед — без съмнение — в минали удоволствия.

Костоев не можа да открие и грам разкаяние у този човек. Това не бе учудващо, тъй като разкаянието не е нищо друго, освен последвало съчувствие, а Чикатило, както бе писал, не притежаваше такова чувство по отношение на извършеното.

След като се наобядваха, Чикатило поднови оплакванията си:

— Те постоянно тровеха атмосферата в работата ми. Имам се за нормален човек в професионално отношение. Но винаги ме уволняваха при първа възможност. Всички ми се присмиваха заради ужасната ми памет, от което много страдах. Трябваше винаги да нося химикалка и лист и да записвам всичко, за да не забравя.

Разбира се, това можеше да се провери в процеса на работата, но интересното бе, че Чикатило повдигна този въпрос. Какво искаше да докаже? Че страда от загуба на памет? Че умът му е бил толкова разбъркан, че не е можел да изпълнява и най-обикновените функции?

От други следователи Костоев научи, че Андрей Романович бил доста добре организиран, особено когато става въпрос за личните му работи. Оказа се, че през цялото време, докато е убивал, Чикатило доста лесно за съветските условия съумявал да получава и заменя апартаменти, а в последно време дори се развел фиктивно с жена си, за да му предостави държавата отделно жилище.

Това беше малко странно, тъй като единствената личност, чието мнение имаше някакво значение за Чикатило, бе съпругата му Феня. Той се безпокоеше какво мисли тя за него сега и какво ще стане с нея. Това му бе чувствителното място. То може би беше и причината,

поради която Чикатило не успя да си спомни годината на сватбата им, когато Костоев го попита в деня на арестуването му.

— Опитвам се да помогна на жена ви и децата — каза Костоев, като реши да засегне отново този чувствителен въпрос, а чрез думите „опитвам се“ искаше да покаже, че нищо окончателно не е решено, че много зависи от самия Чикатило.

— Как е Феня? — колебливо попита Чикатило.

— Добре е, също и децата.

— Щях да съм си много добре, ако си бях стоял вкъщи при Феня.

Костоев кимна, за да покаже, че разбира, макар да знаеше, че този човек щеше да продължи да убива до деня на залавянето му.

— Имах и ужасни проблеми с апартамента на сина ми — започна отново Чикатило и в гласа му за пръв път се прокрадна някакво чувство. — Директорът на музикалното училище в Шахти и други от неговата пасмина решиха да построят външна тоалетна и частни гаражи в двора на сградата, където живее синът ми. Това ще затвори всичките му прозорци. За мен това е непоносима несправедливост и започнах да пиша оплаквания. Писах до Парткома, до Изпълкома, даже до председателя Горбачов. Цялата тази история съвсем ме извади от равновесие. А като прибавим и импотентността ми — не че това има кой знае какво значение, и артритата ми, всичките обиди... това на няколко пъти ме доведе до ръба на самоубийството.

И Чикатило избухна в сълзи.

Костоев разбираше какви са тези сълзи. Те не бяха предизвикани от разкаяние, нито бяха сълзи на самосъжаление. Това бе разпадането на психическата издръжливост на психопата, нещо дълго сдържано и изведнъж отприщено, нещо тъй естествено, както разхвърчаването на стърготини при рязането на дърво с трион.

— Хайде, наплачи се — каза Костоев топло, без нотка на присмех. — Това е добре за душата.

Чикатило спря да плаче, вдигна очи и каза:

— Изтощен съм. Доведете адвоката ми в понеделник и аз ще ви дам подробни и точни сведения за престъпленията ми.

Костоев се поколеба за миг. Затворникът обещаваеше да направи подробни признания в понеделник, но в замяна искаше да има на разположение края на седмицата, за да се подготви. Костоев обаче разполагаше с десет календарни дни, за да осигури признанията.

Събота и неделя бяха два от тези дни, така че му оставаха само пет. Един бърз поглед към Чикатило, който си бършеше очите, реши въпроса.

— Тогава до понеделник, Андрей Романович — каза Костоев и забеляза с леко безпокойство, че Чикатило е изоставил старческото си тътрене и чевръсто излиза от стаята.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Инспектор Костоев разбра, че е допуснал сериозна грешка, още преди да доведат Чикатило в понеделник сутринта.

Бе получил тревожен доклад от надзирателите в изолационния затвор на КГБ. В неделя по време на периодична проверка на Чикатило през шпионката на килията един от надзирателите забелязал как Чикатило увил очилата си в пешкир и ги счупил.

Това беше нелепо и нямаше да доведе до нищо. През изминалата седмица Чикатило бе с очилата си на няколко от разпитите. Нови очила можеха да му се набавят за десетина минути.

Постъпката на Чикатило може и да бе излишна, но имаше своя смисъл. Тя явно бе израз на предизвикателство, знак, че Чикатило е решил да преустанови да сътрудничи с Костоев. Чикатило не можа да удържи на първоначалната атака, но уикендът му бе дал време да направи преценка на нанесеното поражение и да организира силите си за нова стратегия.

Въведоха го заедно с адвоката му Милосердов.

Костоев забеляза, че изглежда по-уверен, но и леко засрамен. Все още избягваше да гледа Костоев в очите. А това означаваше победа за Костоев, която до известна степен щеше да намали увереността на Чикатило. Единственият начин да се провери доколко солидна е тази увереност бе, като се предизвика сблъсък.

Костоев поздрави затворника си с бащинска ирония.

— На 23 ноември — започна Костоев — вие заявихте, че на 26 ноември ще дадете подробни и точни показания за престъпленията си. Желаете ли да ги дадете по време на настоящия разпит?

— Не съм извършвал никакви престъпления — заяви Чикатило. — Наистина съм се возил често по местните влакове, но не съм извършвал никакви убийства. На 23 ноември действително написах собственоръчно, че днес — 26 ноември — ще дам показания за престъпленията си. Никой не ме е насилвал да напиша това, но днес официално заявявам, че няма за какво да давам показания. Не съм извършвал никакви престъпления.

Изражението на Костоев беше нещо между смях и намръщване, като с това искаше да покаже на Чикатило, че никога не е чувал нещо по-смехотворно. Забравил ли бе основните факти, а именно че се намира в затвор на КГБ и че го разпитва шефът на управлението за престъпления от особена важност.

— Бяхте ли на перона на гара „Кирпичная“ преди изгрев-слънце на 31 октомври 1990 година и ако да, какво правехте там?

Костоев извади този коз, защото той бе един от малкото, които имаха някаква тежест. Трима свидетели бяха видели висок мъж с отпуснати рамене, с очила и превързан пръст да се появява внезапно от гората и да се нарежда до тях на перона. Било четири часът сутринта. Тримата работници от първа смяна ежедневно пътували с този влак, други чакащи нямало. Според тях у него имало нещо плашещо — в начина, по който куцал и подскачал, сякаш е ранен.

На Костоев му беше известно, че вечерта преди появата му на гарата Чикатило бе убил предпоследната си жертва — Виктор Тищенко, якото и атлетически сложено момче, което той подозираше, че е отхапало върха на пръста на Чикатило и може би го е ранило в крака по време на схватката.

Какво е правил Чикатило в часовете между убийството вечерта и появата му на перона на отдалечената гара в четири часа сутринта?

— Не — каза Чикатило, — не съм бил на гара „Кирпичная“ на 31 октомври 1990 година.

Това бе идеалният отговор, точно както го желаше Костоев. Ако беше казал: „Да, наистина бях там, и какво от това...“ — щеше да се изяви като истински майстор-играч. Такава стратегия, следвана докрай, щеше да се окаже непобедима. Именно това Костоев разбираше много добре.

Но Чикатило каза „Не“, с което разкри на Костоев всичко за силата и лукавостта, скрити зад тези отричанията.

— Колко често ходите на плажа в Новочеркасск? — сухо попита Костоев.

— Никога не съм ходил на плажа в Новочеркасск. Дори не знам къде се намира.

Костоев го изглежда тъжно, сякаш искаше да каже: „Нима отношенията ни дотолкова се влошиха, та допусках, че бих могъл да

ти повярвам, че не знаеш къде е плажът в Новочеркасск, след като и на двама ни е известно какво си направил с момчето в тръстиките?“

След дълга пауза, с леко гневна нотка в гласа, Костоев попита:

— Можете ли да ми кажете къде бяхте по време на празниците 6, 7 и 8 март 1990 година?

— На празниците 6, 7 и 8 март 1990 година си бях вкъщи в Новочеркасск, а не в Ростов на Дон.

Този път Чикатило не само каза къде е бил, но и къде не е бил.

А на тези дати Чикатило е бил в Ботаническата градина с момчето, което просеше стотинки и цигари на Ростовската гара и чието сърце бе изтръгнал с ръце, след като го бе разпрал.

— Къде и кога се сдобихте със съгваемия нож, конфискуван от вас при арестуването? И защо е толкова остър?

— Беше някъде през 1987 година. Бях в командировка в Свердловска област в Сибир, в един завод за цветни метали в Камено-Уралск. В завода имаше общежитие и там намерих този нож за дране на лисици. Оттогава го нося със себе си и го използвам за ежедневни нужди. Не помня кога последно съм го острил.

Костоев не го интересуваше как Чикатило се е сдобил с ножа. По-скоро искаше да му напомни за някои от местата, където бе извършил убийства, а след това отново да повдигне въпроса за оръжието на престъплението. Чикатило можеше да отговаря на въпросите по какъвто си иска начин, но Костоев беше този, който щеше да контролира възникналите в ума му асоциации. Именно Костоев щеше да води задълбочен разговор, докато въпросите и плоските лъжи кръжаха около тях.

Сега бе моментът да покаже на Чикатило, че разполага със сведения за по-предишни негови убийства, че знае кога и къде са били извършени.

— Бяхте ли в Москва по време на фестивала през юли 1985 година?

— Да, бях в Москва през юли 1985 година. Отидох там в командировка и бях сам. Бях в завода „Москабел“ в централната част на града. Останах по служба за около две седмици и живях в заводското общежитие. Присъствах на манифестацията на стадион „Динамо“. До Москва и обратно пътувах с влак.

— Били ли сте някога на летище „Домодедово“? — продължи Костоев, защото там Чикатило бе извършил убийство.

— Не си спомням да съм бил някога на летище „Домодедово“.

Чикатило беше готов да признае, че е бил в Москва по време на убийството, но не и че е бил на това московско летище, където бе станало убийството. Щом се споменеше конкретно местопрестъпление, той незабавно се скриваше зад отричанията.

Миризмата се бе върнала — по-слаба, но все тъй уникално отвратителна. Този път Костоев я сравни с мириса на пържен чесън, но и това не беше точно описание.

Костоев написа резюме на разпита, което Чикатило оцени като точно, и сложи подписа си в долната част на листа наред с Костоевия. Адвокатът излезе, но Костоев задържа Чикатило за малък разговор — нищо официално, само между тях двамата.

— Не носехте ли очила миналата седмица, Андрей Романович? — попита Костоев.

— Не, може би само един ден. В последно време не слагам очила — отговори Чикатило, който изведнъж осъзна, както Костоев забеляза със задоволство, че са го наблюдавали през шпионката на килията.

— Знаете ли, Андрей Романович — започна Костоев с малко безразличен тон, — мислех, че сме започнали да работим добре двамата, но явно съм се излъгал.

Костоев замълча — той не очакваше Чикатило да отговори. Знаеше, че противникът му не е толкова глупав, че да се конфронтира директно. Борбата между тях двамата не преставаше нито за секунда.

Костоев нарочно бе провокирал у Чикатило спомени за извършени убийства. Тежестта на престъпленията му трябваше постоянно да го притиска и да му напомня за съществуващата вероятност да бъде екзекутиран.

— Сега вече ще ми е трудно да ви вярвам, дори когато казвате истината. Не аз се нуждаю от признанията ви, Андрей Романович. Вие имате нужда да направите признания и аз ви казах защо — заключи Костоев с нотка на разочарование.

Като остави тази картина за миг да повитае във въздуха — болници, чисти чаршафи, самият живот — Костоев рязко приключи сеанса с думите:

— Изборът е ваш, Андрей Романович.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Т-образната маса в стаята за разпит в затвора на КГБ бе така добре полирана, че отразяваше лицата на Костоев и Чикатило като двоен образ от карта за игра.

Миризмата като че ли бе изчезнала.

— Премислих ситуацията — започна Чикатило с тон, подсказващ, че ще последва нещо ново — и реших да дам показания за моите престъпни деяния. Моля, задавайте ми конкретни въпроси.

— Разкажете ми за последното убийство, на Светлана Коростик — каза Костоев и си спомни как стоеше в ледения дъжд и крещеше на милиционерите, които твърдяха, че хората им били на своя пост и дори арестували някакъв заподозрян мъж, който бил вече проверяван.

— Не познавам Светлана Коростик и не съм я убивал — отговори Чикатило.

— Тогава какво имате предвид под „престъпни деяния“?

— През 1977 година като учител по руски език и литература в пансионата на град Новошахтинск веднъж задържах няколко ученици след час. Сред тях бе и едно момиче на име Тулцева, мисля, че от шести клас. Когато остана сама в класната стая, аз се приближих към нея с намерение да задоволя сексуалните си нужди. Попипах я по гърдите и може би съм я плеснал по задника. Тя започна да крещи и аз я заключих в класната стая, но тя скочи от прозореца. Директорът узна за инцидента и ме принуди да напусна. Докато бях в пансионата, доста често извеждах ученици на екскурзии. Понякога отивахме на язовир „Косикински“. Край него има горски пояс. Веднъж заведох там една ученичка — Люба Кошкина. Когато се отдалечихме навътре, мушнах ръце под дрехите ѝ с надеждата да получа някакво сексуално удовлетворение. Тя започна да се съпротивлява, да пици и от това нищо не излезе. Искам да подчертая, че когато се намирам в интимна обстановка с деца, ме обзема неудържима страст и не мога да контролирам поведението си. След това се чувствам ужасно и съжалявам за стореното. Мисля, че това има някаква връзка с моите психически проблеми.

Костоев разбра това двояко послание. Чикатило прикриваше споменатите по-горе „престъпни деяния“ със задявания на деца — действия, които е извършвал през 1970-те години. Той беше наясно, че разследването знае за тези негови простъпки, така че сполучливо премахна единственото несъответствие в по-раншните си показания.

Но дълбоко в себе си Чикатило наистина продължаваше да изповядва душата си, ако не и делата си. Той признаваше какво силно сексуално влечение изпитва към децата.

Костоев почувства, че у Чикатило има мощен инстинкт за самосъхранение, но не беше ясно къде да го търси. Означаваше ли това, че ще постигне самосъхранение чрез отричане, подкрепено от частични признания? Или щеше да се залови за умопомрачението като най-добрата защита и последна надежда?

След днешния ден оставаха още три. Натискът и напрежението щяха да стигнат връхната си точка, когато Чикатило щеше да има последна възможност да направи избора си. Костоев прецени, че е настъпил моментът да припомни на Чикатило още едно място на убийство.

— Били ли сте някога на гара „Иловайск“? — попита Костоев, като извади този свой коз с раздразнена разсеяност, сякаш за него играта губеше своята привлекателност.

— Не, никога не съм чувал за такава гара.

Мрачната усмивка на следователя показа на Чикатило, че Костоев е доволен от отказа му да сътрудничи. Защо да бъде оставен да живее подобен изверг, убил деветгодишното момче в горския пояс край гара „Изловайск“?

— Кога и как се сдобихте с личната си кола? — продължи да пита Костоев, като приключи с темата за убийството.

Когато Чикатило започна подробно да обяснява кога и как се е сдобил със своя „Москвич“ 21408, Костоев разбра, че достатъчно приказки са изприказвани. Време беше за малко театър.

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

Чикатило се стресна, както се и надяваше Костоев. В стаята не завари адвоката си, а фотограф, който още се мотаеше с апаратурата, когато Чикатило влезе.

— Днес — каза Костоев с делови тон — ще ви направим няколко снимки, Андрей Романович.

С кимане на главата Костоев посочи две запечатани торби в единия ъгъл на стаята.

— В торбите има ваши дрехи, конфискувани по време на обиска на апартамента ви. Ще ви кажа кои да облечете и как да застанете.

Замисълът беше ясен — Костоев започваше пряко да нарежда на Чикатило. Ако му кажеше да свали дрехите си, Чикатило трябваше да ги свали. На Чикатило му се подсказваше и още нещо: че снимки се правят само с една цел — да бъдат показани на свидетели, за да разпознаят лицето в тях. Това от своя страна означаваше, че Костоев е изгубил всякаква надежда да накара Чикатило да сътрудничи, и сега се връщаше към фактическия материал по делото.

Фотографът беше готов.

— Моля, изправете се, Андрей Романович, и си свалете облеклото. Ще приготвя първия комплект дрехи.

Костоев седна и започна да наблюдава как Чикатило сваля черните си затворнически дрехи. Подчинявайки се, бе принуден да почувства силата на съветската държава и на личността на Костоев, както и цялата тежест на делото срещу него.

Чикатило остана по долни гащи и затворнически чехли.

Отново погледът на Костоев се спря на удължените зърна на гърдите му, толкова наподобяващи Сливковите, че той се зачуди дали е само съвпадение, че двамата убийци, които режиха децата на парчета, притежават тази рядко срещана особеност.

— Първо тези дрехи, Андрей Романович — каза Костоев и му подаде първия комплект.

Чикатило с нежелание нахлузи кафявите панталони. „Добре, помисли си Костоев, нека бъде недоволен. Аз съм недоволен от него,

нека и той да е недоволен от мен.“

Чикатило навлече сивата риза и започна да я закопчава.

— И каскетът — нареди Костоев.

Чикатило постави небрежно каскета на главата си.

— Обърнете се с лице към камерата — каза Костоев и погледна към него да провери дали е изпълнил нареждането му, преди да кимне с глава на фотографа. — А сега сложете тази шапка — продължи Костоев с намерение да ускори темпото. Светкавицата, която на интервали блясваше в лицето на Чикатило, щеше да изопне нервите му. — А сега тази.

Нова светкавица освети голата стая.

— А сега тези панталони и тази риза.

Чикатило усещаше присъствието на фотографа, когато се разсъблече за втори път. Костоев го беше накарал да стои гол пред непознат.

Костоев се усмихна, като видя как Чикатило се мръщи, за да изкриви чертите на лицето си и по този начин да го направи по-трудно за разпознаване. Никой обаче нямаше да види тези снимки. Свидетелите вече го бяха разпознали по снимките, направени в деня на арестуването му.

Изведнъж Чикатило гневно се вторачи във фотообектива и по този начин насочи отмъстителната си омраза към фотографа, извършил поредната несправедливост спрямо него.

— Този каскет.

— Тази шапка.

Дори като изстрелваше заповедите си, Костоев пак успяваше да запази високата морална позиция на обиден. Той бе удостоил Чикатило с доверието си, беше му показал, че не вярва да е нормален, защото никой нормален човек не можеше да извърши това, което той беше извършил. Предложил бе на Чикатило шанс за помощ, лечение, едно смислено и хуманно предложение, което последният бе отхвърлил със самоубийствено презрение.

Костоев видя, че Чикатило отслабва духом в резултат на посредствената стратегия, която си бе избрал, а също и на унижението, причинено му от Костоев. Но Костоев съзнаваше, че този човек се бори за живота си и че бе в по-силна позиция, отколкото самият той предполагаше.

— Седнете — каза Костоев. — Искам тази снимка от седнало положение.

Стените на стаята трептяха от отблясъците на светкавицата.

— Добре, свършихме. Облечете си затворническите дрехи.

Чикатило наново трябваше да се съблече, да усеща уязвимостта си, че е гол. Костоев го гледаше, фотографът си прибра апаратурата.

— Благодаря ви — каза Костоев на фотографа. — И не забравяйте, че искам снимките веднага. — После се обърна към Чикатило: — Днес няма да имате нужда от адвокатата си, Андрей Романович, защото нямам намерение да ви разпитвам.

Костоев знаеше какво може да означава такова изявление за заподозрения на осмия ден от разпита, след като все още нямаше признания. С това искаше да сигнализира за намерението си да се върне към действителността на уликите, което означаваше ни повече, ни по-малко, че той казва на Чикатило „сбогом“.

— И все пак има едно нещо, което бих искал да ви кажа, Андрей Романович. Не разбирам защо избрахте да не ми сътрудничите. От разговорите с вас знам, че сте интелигентен човек. Аз наистина вярвам, че ви обясних всичко много ясно. Както ви казах, не сте първият убиец, с когото седя в стая като тази. И няма да сте последният. Именно това правя цял живот, Андрей Романович, седя с хора като вас и се мъча да ги върна към реалния живот и хората. А вие можехте да спечелите повече, имахте избор между лечение и екзекуция. Ако ви излекуват, мислите ли, че ще ви държат в болница, или ще ви тикнат в затвора? Не. Ще бъдете свободен, жив и на свобода. Наистина ли сте толкова откачен, Андрей Романович, че предпочитате смъртта пред това?

Костоев говореше равно, но гласът му звучеше с обречеността на присъда, в която железни врати с грохот се затръшват в тухлени стени и се чува изстрел от пистолет зад ухото.

Чикатило се изгуби в познатото си мълчание. Но този път това не бе само отстъпление пред непоносимия натиск на голата стая за разпит. Чикатило щеше да вземе решението си сега. Ако изчакаше до утре — деветия ден — можеше да стане много късно.

Чикатило излезе от мълчанието си, но пак не каза нищо.

С официалния си глас, с който слагаше край на разпитите, Костоев попита:

— Имате ли някакви оплаквания или желаниа, Андрей Романович?

Чикатило се поколеба за миг, след което избухна в ридания, каквито обикновено предхождат изповедта, а душата му се устреми към свободата, която само истината можеше да ѝ дари.

— Бих искал да напиша декларация — каза той, когато вече можеше да говори, с тон на човек, изтощен емоционално до такава степен, че дори приказките му струват усилия.

— Пак същото ли ще бъде, без никакви подробности? — попита Костоев.

— Не — каза Чикатило. — Вече осъзнах всичко.

Костоев седна да наблюдава как Чикатило пише. През оредялата коса прозираше темето му. Костоев не искаше да пречи на писането, но същевременно държеше неговото присъствие да се усеща непрекъснато и да напомня на Чикатило, че няма смисъл да се отклонява в автобиографични излияния.

Чикатило изписа четири страници. След като се подписа в десния долен ъгъл, той ги подаде на Костоев.

„След като ме арестуваха, бях разпитван на няколко пъти и бях помолен да разкажа за престъпните си деяния. Непостоянното ми поведение не трябва да се разглежда като опит да избягна отговорността за това, което съм направил. Някои хора може би мислят, че след арестуването си не съм бил наясно с опасността и сериозността на това, което съм сторил. Искам да ми се вярва, когато казвам, че това съвсем не е така. По самото си естество моят случай е изключителен. Не страхът от поемане на отговорност ме накара да се проявявам по този начин, а натискът върху нервите и психиката ми. Не знам защо всеки ме смята за глупак. Винаги съм мислил, че хората ме подценяват, но тези, които не са съгласни с това, винаги се отнасят с мен странно, без логика, без справедливост. Измъчвах се да пиша оплаквания. Приех вътре в себе си цялото това напрежение. Това ме доведе до кошмари и безсъние. Обвиненията срещу мен ме ужасиха.

Не мога да търпя повече това — да осъзнавам извършеното и да го изразявам. Струва ми се, че сърцето ми ще се пръсне. От дълго време искам да се излекувам, но не потърсих помощ... Всичко ме дразни, дори разговорите за времето, добро ли е, лошо ли е. Носех в себе си цялата тази ярост и бяс и не намирах отдушник. Ако е възможно, бих желал психиката ми да бъде подложена на лечение, ако е ненормална. Тогава бих могъл да помогна на следствието да установи истината и бих бил в състояние да понеса наказанието, което заслужавам. Готов съм да свидетелствам за извършените от мен престъпления, но ви умолявам да не ме мъчите с подробности и конкретни сведения. Умът ми не би могъл да ги понесе. След лечението ще се опитам да възстановя всичко по памет.“

Костоев изгледа Чикатило, за да прецени искреността му. Чикатило беше искрен. Той бе пречупен.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

— Обещавам да не ви мъча с подробности и конкретни неща — заяви Костоев на следващия ден, като цитира на Чикатило собствените му думи. Той наистина нямаше намерение да дълбае до най-малките подробности. Това щеше да остави на Яндиев. Той искаше да получи подписано признание за конкретните убийства и нови необорими доказателства от самия Чикатило; тази сигурна хватка в Костоевата професия наричаха „големия гвоздей“.

Костоев не смяташе да го разпитва този ден, но искаше да прекара известно време с Чикатило, да поддържа контакта и да провери най-малките признаци на евентуално отстъпление, ала такива нямаше. Костоев беше уредил една доста приятна изненада за Чикатило. Това бе награда, успокоение, лъч на надежда.

Чикатило не успя да устои на надеждата — сериозни лекари с бели престилки, които попиват всяка негова дума, храна, вестници, живот.

Когато посети Сливко в килията за смъртни, Костоев се бе представил за „лекар от Москва“. Сега явно не можеше да играе тази роля. Спомни си за Бухановски, психиатъра специалист по въпросите на транссексуализма, който също бе проверен, преди да стане консултант на ростовската милиция.

Костоев позвъни в Главното управление на милицията и уреди същия ден да изпратят Бухановски в затвора на КГБ.

Костоев посрещна психиатъра в друга част на затвора, където трябваше да чака, преди да го отведат в стая 211. Бухановски беше висок, представителен мъж, блед, с изпъкнала челюст, черна коса, бакенбарди и съчувствени очи.

— Разговорът трябва да бъде от общ характер. Нищо от това, което ще кажете, не трябва да противоречи на убеждението на Чикатило, че престъпници като него могат да бъдат освидетелствани за невменяеми и да бъдат пратени на лечение, вместо да ги екзекутират — каза Костоев.

Като получи съгласието на Бухановски, той се върна в стая 211 да чака затворника.

— Андрей Романович — започна приповдигнато Костоев с вид на човек, раздаващ щедри дарове. — Поканих днес един специалист да ви види. Може да му задавате всякакви въпроси за вашето състояние. Името му е Александър Олимпиевич Бухановски, заместник-завеждащ Катедрата по психиатрия в Ростовския университет.

— Да, бих желал да се срещна с него — отговори Чикатило. — Наистина мисля, че умът ми е унищожен. Някои от нещата, които вършех по време на престъпленията си, след това и самият аз не можех да ги проумея.

Повикаха Бухановски.

Костоев отбеляза времето — 14:35 часа, това се изискваше от наредбата за разпитите.

След представянето и няколко минути общ разговор Чикатило каза:

— Бих искал да разговарям с доктор Бухановски насаме.

— Разбира се — каза Костоев, излезе от стаята и използва времето, за да обмисли как да склони Чикатило да разкрие такива факти, които в съда да не могат да бъдат оборени дори ако на някой покъсен етап Чикатило се откажеше напълно от признанията си. Такъв обрат никога не беше изключен, особено при човек като Чикатило. Костоев беше сигурен, че той ще започне да признава с подробности утре, на десетия ден, а поне седмица щеше да е нужна да се проследят всичките 36 убийства. Едва тогава Костоев щеше да може да го заведе на някое от местата на убийствата, за да търси „големия гвоздей“.

След около час и половина Костоев реши, че е време да се върне. Чикатило щеше вече да е почувствал добрия вкус на избраното от него бъдеще, въпреки че работата беше само в това да му се изостри апетитът.

След като разговорът приключи, Костоев накара Чикатило и Бухановски да подпишат протокола, в който се посочваше, че разговорът им е траял от 14:35 до 16:15 часа.

Бухановски излезе, а Костоев остана няколко минути насаме с Чикатило и го попита дали разговорът е бил интересен и полезен, без ни най-малко да се интересува от отговорите. Единствено го интересуваше да разбере настроението на Чикатило и умствената му

настройка. Вниманието на психиатъра и предстоящите признания бяха насърчили Чикатило, бяха му вдъхнали надежда и душевен мир. „Колко е подходящо за случая, помисли си Костоев, че именно надеждата и мирът го обричат“.

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Дойде време и Чикатило да изненада Костоев и това той направи на два пъти на десетия ден — 30 ноември 1990 година.

— Тези две не са мои — каза Чикатило, след като внимателно прочете подробния списък от обвиненията срещу него, — но признавам останалите.

— Кои две? — попита Костоев, като се надвеси над списъка.

Чикатило нямаше причина да лъже за тези две убийства и изглеждаше искрен в категоричното си отричане. Костоев забеляза известно задоволство у него, като че ли е спечелил накрая, надхитрил е Костоев и го е подвел да повярва, че е човек, комуто трябва да се помогне, защото заслужава. Костоев не можеше да покаже, че точно това искаше. Най-добре щеше да се смее самият следовател.

— Добре — каза Костоев. — Приемам това. Тези две не са ваши, но останалите са, така ли?

— Да — отговори Чикатило.

— Тогава подпишете тук.

Чикатило подписа.

— А сега да започнем от самото начало — заяви Костоев, който смяташе, че първото убийство е било извършено през 1982 година. Сега обаче щеше да получи втората изненада за деня.

— Бях си купил малка къщичка на улица „Граничная“ в Шахти. Мислех да я ремонтирам и да направя градинка... Не помня точната дата, но беше една вечер в края на декември 1978 година. Слязох на трамвайната спирка на моста „Грушевка“, най-близката до къщичката. Свечеряваше се. Тръгнах и за голяма моя изненада забелязах едно момиче на единайсет или дванайсет години, с училищна чанта. То отиваше в същата посока. Известно време вървахме един до друг в тъмната, неосветена улица покрай реката. Заговорих момичето. Каза, че отивала у една своя приятелка. Когато приближихме високите тръстики край реката и бяхме на известно разстояние от най-близките къщи, облада ме неудържим подтик да имам секс с момичето. Не знам какво ми стана, но буквално започнах да се треса. Спрях момичето и го

хвърлих върху тръстиките. То започна да се бори, но бях изпаднал буквално в животинска ярост, не можех да се спра, смъкнах ѝ гащите и започнах да вкарвам ръце в половите ѝ органи. В същото време взех да я стискам за гърлото, за да мълчи. Почнах да късам половите ѝ органи. Получих оргазъм, докато лежах отгоре и късах половите ѝ органи, фактически нямах полов акт с нея. Спермата отиде или между краката ѝ, или по корема. Когато разбрах, че момичето е мъртво, съблякох го и хвърлих тялото в реката. След това хвърлих и училищната чанта. Измих си ръцете и оправих дрехите си. После се върнах на трамвайната спирка и се прибрах вкъщи... Това бе първото ми престъпление и искрено съжалявах за стореното... Това, което се случи онази вечер, остави много силно впечатление у мен. Мога да кажа, че не помня момента, в който се изпразних. Ясно помня само, че изпитах невъобразимо чувство, като разкъсвах половите ѝ органи. Не мога да го опиша по-точно, но беше истинско. Бях изпаднал в някаква лудост, направляваше ме животинска страст. Едва когато малко се успокоих, разбрах, че момичето е мъртво. След няколко дни ме привикаха на разпит. Милиционерите ме питаха къде съм бил в нощта на убийството. Казах, че съм бил вкъщи, и жена ми го потвърди. Знаех, че друг е арестуван за това престъпление. След това първо убийство мисля, че психиката ми претърпя известни конкретни промени. Преследваха ме видения как ръцете ми разкъсват органите на момичето, не можех да си ги избия от главата.

Костоев беше едновременно потресен, въодушевен и разтревожен. Чикатило разказваше повече, отколкото те знаеха, но какво се бе случило с човека, арестуван за първото убийство на Чикатило?

Съзнанието на Костоев незабавно се съсредоточи върху този въпрос и той се почувства облекчен, когато Чикатило, след като описа второто си убийство, заяви, че е уморен, и поиска почивка до следващия ден.

Трябваше незабавно да се започне разследване по първото убийство.

През следващите пет дни Чикатило описа накратко всичките си убийства, като посочи само най-същественото — времето, мястото, начина на установяване на контакт, действителното място на

престъплението, вида на нанесените рани. Но той говори и за импулсите, които сам не можел да проумее.

— Когато убивах жените, усещах непреодолимо желание да проникна в коремите им; да изрязвам половите им органи и да ги изхвърлям. Не мога да си обясня защо ме обземаше такава желание. Наистина разпарях стомасите на жертвите си, изрязвах матката и други органи, прикрепени към нея.

Но той все още не беше готов да разисква точно какво бе правил с тези части.

Чикатило подчерта, че бил обзет от сили извън неговия контрол. Понякога, след като напускал мястото на престъплението, бил толкова далече от действителността, че вървял срещу идващи насреща му коли. Костоев нито за момент не повярва на това. Този човек така старателно почистваше мястото на престъплението, че никога не се намери късче доказателство. След като бе убил жена, той бе повел приятелски разговор с гъбари, подслонили се от дъжда на гара „Лесхоз“. Той имаше тайни апартаменти и носеше със себе си дрехи за преобличане. Но всичко това можеше да бъде оборено по-късно. Сега важното бе да се осигурят неоспорими доказателства. Вечерта на 6 декември Костоев измисли как да си осигури „големия гвоздей“.

Нищо не бе по-типично за ингушетската култура от почитта към мъртвите. Някои от сънародниците на Костоев дори бяха пренесли тленните останки на свои роднини от заточението в Казахстан и ги бяха погребали на родна земя. Така че Костоев бе съвсем искрен, когато вечерта каза:

— Знаете ли, Андрей Романович, аз съм дълбоко религиозен. В моята религия няма нищо по-ужасно от това едно тяло да не бъде погребано по подходящ начин. Ако има тела, за които ние не знаем, трябва веднага да се заемем с тях, не е човешко да не бъдат подходящо погребани.

— В Шахтинското общинско гробище — каза Чикатило — бях изкопал гроб за себе си — навремето, когато мислех за самоубийство. В края на краищата зарових там една от моите жертви.

— Можете ли да ми покажете къде?

— Да, но се страхувам да не ме видят хората.

— Няма защо да се страхувате. Ще го направим вечерта и ще ви охраняват милиционери.

Чикатило се поколеба. В тази стая бе прекарал сам с Костоев 17 дни и сега мисълта, че ще излезе навън, го изпълваше със страх.

— Не се безпокойте — настоя Костоев. — Ще бъдете в пълна безопасност, както и тук.

Вечерта на 7 декември Костоев и Чикатило отидоха с кола в Шахти, придружени от няколко милиционери, един от които беше с видеокамера. Когато наближиха града, вече се бе стъмнило и огромните планини от шлака едва се очертаваха на фона на декемврийското небе.

Като се провираше ловко между надгробните паметници с фотографии на починалите и заградените като малки паркове места, Чикатило ги отведе право на гроба.

Единственият звук идваше от лопатите и слабото бръмчене на видеокамерата. От земята изникна детска маратонка. Камерата я фокусира в едър план. Това бе смъртната присъда за Чикатило.

ПЕТА ЧАСТ

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Може да е вярно, а може и да не е, че образът на убиеца се отпечатва в очите на жертвата. Едно обаче е сигурно — че образите на жертвите на Чикатило се бяха запечатали в паметта му. След цели дванайсет години за него не бе трудно да посочи снимката на първата си жертва — Лена Закотнова — сред множество снимки на деветгодишни тъмнокоси момиченца. Същото направи и с останалите си жертви, на повечето от които едва сега научаваше имената.

Чикатило показва същата великолепна памет за местата, никога не сгрещи с повече от няколко метра, когато го отвеждаха на дадено местопрестъпление. Тези пътувания на милиционерски жаргон се наричаха „выводки“ — дума, която също така означава премахване на петна и разхождане на животни. Веднъж той излъга за едно място, но поради съображения, които си заслужаваха. Когато Костоев му каза, че семейството и най-близките му роднини са били изведени от Ростовска област и закарани на сигурно място, снабдени с нови имена и жилища, Чикатило призна, че първата си жертва не бил убил в тръстиките край реката, а в къщата си на улица „Граничния“ номер 26. Той имаше роднини в Шахти и се безпокоеше за тяхната сигурност. Сега, когато това вече не бе проблем, Чикатило реши да изчисти и този момент; педантизмът му бе една от характерните му черти, надживяла трансформациите на психиката му. Той дори бе започнал да разработва система за класификация на жертвите си. Всяка категория имаше свои инициали, като например ЛК — леко поведение, С — скитник, Ю — юноша, УИ — умствено изостанал. Той прикрепяше подходящата буква или комбинация от букви към всяка отделна жертва. Някои от тях имаха всичките — ЛКСЮУИ.

На 11 декември 1990 година, три седмици след арестуването му, Чикатило още веднъж изненада Костоев.

— Има нещо, което искам да запомните, Андрей Романович — каза Костоев. — След като приключи следствието, ще бъдете изпратен в Института „Сербски“ в Москва за продължително изследване. С вас ще се занимават висококвалифицирани и опитни специалисти. Ако

тогава си признаете допълнителни престъпления, това ще има лоши последици за вас. Така че, ако сте извършили други убийства, сега е времето да си спомните.

Като че ли Чикатило само това чакаше — да бъде попитан, та извади от паметта нови единайсет убийства. Цифрата шокира и вледени Костоев. Това от своя страна означаваше още групи, разследвания, допълнителни ходения по различни места. На следващия ден Чикатило внезапно си спомни второто убийство — разюзданата Лариса Ткаченко с червеното яке, която бе закарал на левия бряг на Дон с надеждата за нормален секс.

Отначало той обърка датите, обяви убийството доста по-късно от действителната дата. Но след това си спомни, че го е извършил през 1984 година, когато започнал да убива, преди убийствата да станат за него „почти рутинни“, както той се изрази. Убийствата, изглежда, не интересуваха толкова много Чикатило, любимата му тема бе самият той. Беше започнал да пише дълго автобиографично есе, което Костоев с усмивка наричаше Чикатиловите „Галмуди“. Чикатило имаше и практически основания да пише. По този начин той изграждаше собствената си теза за невменяемост. Но Костоев знаеше също така, че нещата са по-сложни — Чикатило бе като омагьосан, както става с човек, чийто живот и деяния придобиват монументален интерес за други, до най-дребните им подробности.

По време на разпита Чикатило изясни някои от по-малките мистерии, като случая с намушкания с нож ствол на дървото. Той каза, че понякога ампутацията и оргазмът не го довеждали до пълно успокояване и затова трябвало да излива последните пристъпи на яростта си върху някое дърво.

Той обясни смисъла, който влагал при нанасяне на раните: устните асоциирал с половите органи.

— Доставя ми сексуално удоволствие, когато наранявам устни.
— Той също така призна: — Изкарвах си беса за отмъщение върху гениталиите на жертвите.

Костоев беше уверен, че Чикатило не е достатъчно откровен при отговорите на определени въпроси. Както Сливко, и Чикатило имаше своя особена гордост. Сливко твърдеше, че в неговия фетишизъм нямало нищо фашистко. Чикатило се чувстваше неудобно да описва подробно канибализма си.

Костоев го притисна по този въпрос.

— Андрей Романович, жена ви даде показания, че често сте вземали със себе си тенджерата или тиган, въпреки че не знаете да готвите. Близо до някои от жертвите бяха намерени следи от стъкмен огън.

— Обичам да гриза матки, те са тъй розови и еластични — призна Чикатило. — Но след това ги хвърлям.

— Не открихме нито една.

Чикатило сви рамене. Той не искаше да разкрие и тайните на уменията си да прелъстява.

— Може би крия нещо магнетично в себе си, не знам. Просто им казвам: „Знам по-пряк път. Ела в дачата ми“.

Когато го закараха в гимнастическия салон на КГБ да бъде интервюиран и да заснемат на видео как демонстрира техниката си да омаломощава и убива жертвите си, Чикатило стана апатичен, почти разсеян. Преди беше описвал намушкванията с ножа като зверски и неконтролируеми, а сега безжизнено бучкаше куклата с дървения нож. Костоев разбираше, че и описанието, и демонстрацията на Чикатило са лъжливи. Много от раните бяха нанасяни мъчително бавно, други — с ярост, когато е лежал върху тялото на жена или дете, правейки, както той сам се изрази, „жалка имитация на половия акт“.

Продължи да си спомня за извършени убийства, докато броят им стигна 55. Говореше за тях, като че ли е отишъл да купи хляб. Костоев забеляза, че Чикатило подчертано използваше непряката реч и безличните граматически форми. Като че ли не той ги бе извършил, а нещо му се случило: гърлото му пресъхвало, обземали го някакви сили и тогава той, човекът, за когото синът му бе казал, че „пребледнява при вида на капка от собствената си кръв“, се превръщал в психопат, за когото кръвта била най-възбуждащата гледка.

Принудата го обземала по всяко време. Убил дори когато тръгнал да навести умирация си баща — убил и когато тръгнал да присъства на делото на сина си за дребна кражба.

Костоев видя цялата работа малко по-другояче. Чикатило непрекъснато е търсел жертви, но е действал само когато е бил сигурен, че е в безопасност, дори ако е трябвало да чака с години.

До средата на декември Чикатило бе дал достатъчно твърди доказателства. Свикана бе пресконференция, за да се направи

официално съобщение за залавянето и признанията. Имаше борба кой да обере лаврите, въпреки че началникът на ростовската милиция отдаде заслуженото на Костоев, като заяви, че той имал, „главната заслуга за разрешаването на случая“. На Костоев му направи неприятно впечатление, че ростовската милиция иска да се самоизтъкне повече, отколкото заслужаваше, особено като се има предвид, че през 1984 година бе арестувала Чикатило и го бе освободила, защото предпочиташе да смята, че вече е заловила убийците в лицето на групичката „слабоумни“. Дори не се бе сетила да вземе семенна проба от такъв потенциален заподозрян като Чикатило. Освен това досиетата за арестуването му не бяха предоставени на Костоев, докато той не ги изиска през ноември 1990 година. Костоев не беше сигурен дали това не бе резултат на грубо недоглеждане, или ростовската милиция съзнателно бе прикрила фаталните си грешки. И в двата случая той възнамеряваше да проведе разследване след осъждането на Чикатило.

През целия декември единствено Костоев разпитваше Чикатило.

— Как подбирахте жертвите си, Андрей Романович?

— Не ги подбирах по някакъв специален начин, само каквото паднеше подръка — каза Чикатило.

— Но вие никога не сте се спирали на мъже, стари жени или старци. Почти винаги подбирахте деца и скитници.

— Е да, щом така го виждате, значи е вярно — каза Чикатило, който проявяваше склонност да слага край на разискванията, като се съгласяваше. Но не винаги признаваше. Упорито твърдеше, че „никога нищо не е вземал за лично ползване от вещите на жертвите си“, и се чувстваше обиден от обвинения в кражба. Въпреки че бяха намерили сперма в устата на една от жертвите му, Чикатило отрече да ги е насилвал да извършват орален секс.

— Щеше да ме е страх да го направя, защото те бяха в такава агония, че всичко можеше да се случи.

В този случай Костоев трябваше със скърцане на зъби да признае, че логиката на живота бе на страната на Чикатило.

На 27 декември 1990 година на Костоев му предадоха дебелия папка с делото на Александър Кравченко, обвинен за първото убийство

на Чикатило. Костоев обаче успя да прегледа папката едва вечерта, когато привърши с ежедневния разпит на Чикатило.

Костоев сложи новите си очила, от каквито вече се нуждаеше, и започна да чете. Кравченко бе осъден на смърт за изнасилване и убийство на деветгодишната ученичка от Шахти Лена Закотнова, но Върховният съд на Руската федерация беше намалил присъдата на 15 години. Това вбесило бабата на момичето — Вера Закотнова, която започнала да бомбардира правителствените учреждения с писма, в които изразявала възмущението си. Писала и до главния редактор на „Правда“, до Комитета на съветските жени и бе изпратила една много вълнуваща молба до Двайсет и шестия партиен конгрес: „Убиецът на моята внучка, Кравченко, измъчва детето и хвърля тялото ѝ в река Грушевка. Тази отрепка на обществото, този никому ненужен човек, този звяр бе награден за заслугите си, като му подариха живота. Помогнете ми да премахнем това чудовище, тази отрепка от лицето на земята, този мъж, който вече е убил две момичета.“

Молбата ѝ била чута. Съветска съдебна колегия отхвърлила смекчената присъда и възстановила първоначалната смъртна присъда. Решението било потвърдено от Върховния съд на Русия и от този на Ростовска област. Костоев бързо прочете част от молбата на Кравченко за помилване, написана четливо и с уважение.

Последният документ в папката представляваше лист хартия с много подписи и печати. Под грифа „поверително“ се четеше:

„Произнесената от съдебната колегия присъда по отношение на присъдата на Ростовския областен съд от 23 март 1982 година, с която се осъжда Александър Кравченко, роден през 1953 година, на смърт... бе изпълнена на 5 юли 1983 година.“

— Мръсници! — изрева Костоев. Той бе имал работа с истински убийци, чакащи изпълнение на смъртните си присъди, беше усещал тежестта на техния ужас, но те поне имаха утехата, че са виновни.

Костоев изскочи от канцеларията си и отиде в съседната стая, където друг инспектор работеше до късно като него.

— Дай една цигара — каза Костоев.

— Нали не пушиш, нали ги отказа?
— Дай една цигара — настоя Костоев.
След пет минути се върна и поиска още една.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

През януари 1991 година Костоев остави на Яндиев да продължи разпита на Чикатило, а той се зае да разследва трагичната грешка с екзекуцията на Александър Кравченко.

Съдилищата, които го бяха осъдили на смърт, не можеха да бъдат лесно убедени да признаят грешката си. Костоев знаеше, че трябва да изгради неоспорима, солидна и ясна аргументация.

Но може би и това нямаше да бъде достатъчно...

Притежаваше подробното описание на Чикатило за убийството на Лена Закотнова, тъй като той все още живо пазеше спомена за нанесените от него рани. Бяха заснели на видео как Чикатило извървява краткото разстояние от тайната си къща на улица „Граничная“ до къщата, в която бе живял Александър Кравченко. Вървейки, Чикатило носеше кукла, която представляваше момичето, стигна до малкото възвишение над папурите и демонстрира как е хвърлил тялото в реката и къде е метнал училищната чанта. Съпругата на Кравченко и приятелката ѝ, която бе прекарала вечерта с тях, бяха готови да свидетелстват, че са променили показанията си под натиск. Можеше също да се докаже, че един тип от подземния свят, на име Мирошниченко, специално е бил поставен в килията на Кравченко, за да изтръгне с бой от него признания, тъй като полицията не можеше вече да прави това както в миналото.

Въпреки че Костоев беше съсредоточил усилията си върху връщането на случая Кравченко в съда, за да може присъдата да бъде отменена и това да се превърне в част от обвинението срещу Чикатило, той следеше отблизо и разпитите, които се провеждаха в същото време, най-вече на Яндиев с Чикатило.

Преди да се заеме с Чикатило, Яндиев беше разпитал жена му Феня и бе прекарал толкова много време с нея, че Костоев дори започна да прави шеговити намеци за това.

Истинската причина обаче се криеше в това, че Феня Чикатило бе така изплашена и ужасена от своето и на децата си бъдеще, че не бе

в състояние да говори. Тя бе ужасена от извършеното от съпруга ѝ и още по-ужасена, че някой може да я сметне за съучастница.

Яндиев се оплакваше, че давала показания „на час по лъжичка“. Когато Феня се убеди, че съпругът ѝ наистина е убиецът, тя поиска да се откаже от него.

— Не искам да го видя повече, не знам кой е той, не искам дори да говоря за него.

Но Костоев непрекъснато напомняше на Яндиев:

— Много е важно тя да не се откаже от него. Чикатило трябва да знае, че все още има семейство.

Ако Чикатило изпаднеше в депресия при мисълта, че семейството му се е отказало от него, щеше да се превърне от сравнително доброволен участник в разследването, какъвто бе сега, в дълбоко депримиран затворник без полза за следствието.

На Чикатило му позволяваха да пише доста често на жена си, но тази привилегия можеха да му я отнемат.

„Ти си най-светлото нещо в живота ми, моята чиста, обична и свещена съпруга. Защо не те послушах, мила моя, когато ми казваше: работи близо до вкъщи, не се заемай с работа, която ще те кара да пътуваш в командировка. Защо не ме постави под домашен арест, нали винаги ти се подчинявах? Сега щях да съм си вкъщи, на колене пред теб, да ти се моля, о, светлина на моя живот. Как можах да изпадна до такава зверщина, до такава първично състояние, когато всичко около мен бе толкова чисто и възвишено! Изплаках си сълзите през тези ноци. Защо Господ ме е пратил на тази земя — мен, който съм толкова любящ, нежен и разсъдлив, но напълно беззащитен спрямо слабостите си...“

Яндиев успя да убеди Феня да пише кратки писъмца до съпруга си в затвора. Понякога тя беше толкова парализирана при мисълта да пише на този човек, че дори най-простите думи не ѝ идваха на ума, та Яндиев трябваше да ѝ диктува какво да пише: тя е добре, дъщеря им е добре, синът им също.

— Само толкова ли? — попита Чикатило, едновременно зарадван и обезсърчен от първото ѝ писмо.

— Толкова ѝ е позволено да пише — каза Яндиев, доволен, че Чикатило е готов да приеме странностите на разпоредбите.

Друг път Яндиев уреди да прехвърлят на Феня пари от спестовния влог на Чикатило, тъй като тя бе загубила не само съпруг и целия си живот, но и доходите си. Чикатило трябваше да съчини документ за прехвърляне на парите, а тя трябваше да го отнесе в банката. Това също беше начин за поддържане на контакт вътре в семейството.

Когато Яндиев усети, че разпитът на Чикатило започва да се протака (повече от два месеца), той реши да използва дългото си познанство с Феня.

— Бих желал да се срещнете със съпруга си.

Феня категорично отказа.

— Няма да отида в този затвор на КГБ, ще ме видят хората и ще почнат да говорят, че през цялото време съм знаела нещо. Няма да отида.

Яндиев обаче умееше да играе на струната на най-големия ѝ страх — съучастничеството. Без да го каже направо, той даде на Феня да разбере, че най-важното в случая е какво мислят за нея следователите, въпреки че и той, и Костоев я смятаха за напълно невинна и наивна до простоватост. В края на краищата Феня отстъпи. Висока, с кестенява коса, Феня се облече за срещата. Докато чакаха да доведат Чикатило в стаята за посетители, Яндиев я предупреди да говори само за семейството, да казва, че всички са добре. Той продължи да привлича вниманието ѝ към разговора, за да ѝ помогне да овладее тежестта на чувствата, за които той не можеше да има дори най-малка представа.

Въведоха Чикатило. С наведена глава той отиде до жена си, прегърна я и я целуна по врата с мляскащ влажен звук, който напомни на Яндиев за малко котенце, търсецо цицката на майка си. След това двамата се отдръпнаха един от друг, Феня го гледаше с изпитателен поглед, който той отбягваше.

— Андрей, как можа?

— Феня, фейечка, така се случи. Ти все ме караше да отида на лекар, но не те послушах, не те послушах.

Чикатило се присви, като че ли очакваше тя да го удари.

— Вярно е — намеси се Яндиев, за да отпусне напрежението, и отново размахна обещанието за медицински грижи. — Той наистина се нуждае от лечение, скоро ще го пратим в Института „Сербски“.

— Как е Юрка? — попита Чикатило, като използва умалителното име на сина им Юрий. Той зададе въпроса тихо, с нотка на вина, като че искаше да покаже, че какъвто и въпрос да зададе, той все ще звучи чудовищно.

— Юрка е добре — каза Феня, — но не слуша.

Яндиев си помисли, че непослушанието на сина, въпреки отрицателния си заряд, е, общо взето, от полза.

Това бе нещо, за което в семействата често се говори. Зад казаното от Феня Яндиев обаче знаеше истината, а именно че синът им често го обхващат изблици на ярост срещу баща си и майка си:

— Ако не беше се оженила за този мъж, той нямаше да ми е баща!

Синът си имаше приятелка, която никога повече нямаше да види, и нищо не можеше да очаква занапред, освен живот, прекаран в постоянно криене. Дъщерята Людмила никога нямаше да може да побере в сърцето си факта, че мъжът, който бе разхождал нейната дъщеря и негова внучка, бе водил други деца на други разходки.

Срещата бе нагласена да бъде кратка. Не можеше да се разчита на нервите на Феня, а и на този етап Чикатило заслужаваше да почувства съвсем малко компанията на жена си, за да се подхранва мечтата му, че ще бъде излекуван и ще се върне при Феня в края на дните си. Чикатило и Феня се сбогуваха по същия начин, по който се поздравиха — с непохватна прегръдка, а очите му нито за миг не се решиха да срещнат нейните.

— Ало! — каза Костоев, като вдигна телефона от бюрото си в Ростов.

Беше надзирателят, който охраняваше Чикатило при посещението му на едно от местопрестъпленията.

— Не можем да намерим тялото. Дори прелетяхме над мястото с хеликоптер.

— Там ли е затворникът? — попита Костоев.

— Да.

— Дай го на телефона.

— Гледах навсякъде — каза Чикатило виновно, — но оттогава са минали толкова години, а и тук има нещо построено.

— Слушай какво, кучи сине! — изрева Костоев. — След всичко, което направих за теб, да не си посмял да се върнеш без проклетия труп!

И Костоев веднага тръшна слушалката, за да не може Чикатило да чуе как той се смее гръмогласно. Само в черните комедии на професията му можеше човек да нарежда на канибал да намери труп.

Първият протест срещу смъртното наказание на Кравченко, написан от Костоев и връчен на Главния прокурор на Русия, бе отхвърлен и трябваше да се напише втори. Това бе бавен процес, измерващ се с месеци, и когато пролетта дойде в Ростов, протестът все още не беше тръгнал по реда си. Разпитът на Чикатило пое към своя край през юли 1991 година. Следствието — вече бе изцяло попълнено с показания на негови познати от родното му село в Украйна, на хора, които го помнеха от училище, с които бе служил в армията, състуденти, колеги. Една жена, с която бе работил в една стая през 1984 година, по време на върховия период на убийствата, си спомни, че тогава от него се излъчвала ужасна миризма, каквато тя никога през живота си не била срещала.

Бяха събрани двеста и двайсет тома доказателства и показания. Дойде време Костоев да напише обвинителния акт. Това означаваше да се филтрират най-важните неща в един-единствен том, в който с ясна и желязна логика да се изложи всяко едно от 53-те убийства от общо 55 — по такъв начин, че тяхното извършване да бъде доказано, както и пет обвинения в сексуален тормоз над деца. Тази последна задача не можеше да бъде изпълнена докрай, преди да се получат заключенията на института „Сербски“, където щяха да прехвърлят Чикатило през август за около три месеца. Но Костоев можеше да работи и в дома си в Москва както по обвинителния акт, така и по протеста срещу присъдата над Кравченко. За последен път се върна да прибере багажа си в стая 339 на хотел „Ростов“, в който по правило през лятото нямаше студена вода, а през зимата — топла.

Върбата със зелените си плачещи клони се бе извисила високо над балкона на стаята.

На 19 август 1991 година Съветският съюз бе разкъсан от криза, когато малка група висши правителствени ръководители поставиха съветския президент Горбачов под домашен арест в дачата му в южната част на страната и взеха властта. Асфалтът по улиците на Москва бе изровен от танковете, отправили се към Белия дом, където се помещаваше щабът на президента на Русия Борис Елцин, който, за разлика от Горбачов, беше избран на този пост. Това бе сблъсък между Русия и Съветския съюз. На втория ден от преврата, когато московчани излизаха от шока и разгневени, започваха да се събират и да строят барикади около Белия дом, Андрей Чикатило бе прехвърлен в института „Сербски“ с кола, която го взе от летището и успя да избегне танковете и хаоса.

Чикатило бе прегледан от цяла армия психиатри, шестима от които щяха да подпишат заключенията на института. За това щяха да са нужни повече от три месеца. Докато се правеха първоначалните изследвания на Чикатило, за да се установи, че наистина е страдал от органична импотентност и че има съществена разлика между кръвната и спермената му група, битката по улиците на Москва достигна апогея си. Изправен върху бронетранспортър, Елцин обедини страната, точно както в миналото го бе сторил Ленин. КГБ не атакува, както бе планирано, редовните войски едва откриха огън, въпреки че един младеж бе разкъсан от автомат, а други двама бяха смазани от танковете. Сблъсъкът приключи на 21 август, превратаджиите бяха победени. Русия спечели. Горбачов се върна като президент на страната, която бързо отиваше към края си.

През 1970-те години институтът „Сербски“ си бе спечелил печална слава и международна изолация, задето бе позволил на психиатрите си да изписват лекарства за наказване на дисиденти, някои от които бяха достатъчно силни да се съпротивляват, въпреки че други бяха лоботомизирани с химически средства. Сега, както много други съветски институти, и той се опитваше да стане „нормален“ — шлагерът на деня, в който се съдържаше повече надежда, отколкото опит.

Чикатило още веднъж с удоволствие разказа историята на своя живот, още повече че това бе институт, който можеше да допринесе да го оставят жив, като го обяви за невменяем. Той изтъкна ужасите от детството си: войната, бомбите, трупите и най-ужасното — големият му брат Степан, изяден по време на големия глад през 30-те години. Не се намериха обаче документи, които да потвърдят раждането на Степан Чикатило, а и хората от родното му село не си спомняха за такова момче. Въпреки това сестра му Таня бе свидетелствала, че майка им многократно му разказвала като малък тази история, без да може да сдържа сълзите си.

Това може да е било истина или пък майката е използвала тази история, за да го накара да се пази от непознати хора по време на глада след войната. Така или иначе, историята се бе превърнала в част от измисления от Чикатило живот, както и версията, че е бил партизанин в горите. А самият Чикатило казваше за себе си:

— През целия си живот съм фантазирал и понякога не можех да различа фантазиите си от действителността.

Той охотно споделяше за фантазиите си, но убийствата разискваше „спокойно и хладнокръвно“ — както бе отбелязано в доклада. Когато се сещаше, правеше формални заявления, че се разкайвал, но това не се случваше често. От време на време обаче правеше интересни разкрития, като например че използвал пръстите си или ножа, за да вкарва спермата в ануса или влагалището на жеравите си, за да изглежда, че е имало „нормален секс“. Разпорването на стомах го довеждало до втора и незабавна еякулация.

Във всичко, което каза или написа, Чикатило се представяше за „отровен вълк“, за мъж, вбесен от импотентността, поради което си откъщавал върху гениталиите на жертвите. Той гледаше на себе си като човек на „крайностите, чиито аспирации били много големи и чието падение било много низко“.

Психиатрите от института „Сербски“ обаче го имаха за предпазлив садист без душевни разстройства, които да му попречат да осъзнае порочността на деянията си. Според тях те са били предумишлени и ни най-малко не са били резултат на случайност или внезапно обзела го необходимост. На 25 октомври 1991 година институтът даде заключенията си, като избра главни букви за думите, които имаха най-голямо значение:

„ДУШЕВНО ЗДРАВ ПО СМИСЪЛА НА ЗАКОНА.“

Чикатило беше зашеметен, когато прочете заключението и стигна до думите с главни букви.

— Не мога да понеса процеса, ще се обеся — заплаши той Костоев, който го изчака да прочете деветнайсетте гъсто изписани страници на доклада в затвора „Бутирки“ в Москва. Чикатило бе преместен там, преди да бъде върнат в Ростов.

— Съдът решава, а не институтът „Сербски“ — каза Костоев, който искаше за процеса Чикатило да бъде жив и с ясна мисъл. — В показанията си казвай само истината, съдът ще претегли всичко. Единствено съдът е овластен да вземе решение по въпроса за съдебната вменяемост на обвинения.

— Искам още веднъж да прочета обвинителния акт — настоя Чикатило. Костоев бе имал възможност да му предостави почти пълно копие без заключенията на института „Сербски“ и собствената му последна редакция на личностния анализ на Чикатило. В началото на ноември Върховният съд на Русия беше отменил смъртното наказание на Александър Кравченко и Костоев можа да включи това първо убийство на Чикатило в обвинителния акт. Борбата между Главния прокурор и съдилищата бе продължила от януари до ноември, но доказателствата бяха много ясни, силни, а след опита за преврат имаше промяна и в обществото по посока към по-голямо спазване на закона. Чикатило бе имал възможност да се запознае с дългия документ, в който бе обвинен за 53 от признатите лично от него 55 убийства — две тела така и не се намериха. Включени бяха също и пет обвинения за сексуален тормоз на деца.

— Не! — каза Костоев. — Вие ми казахте, че сте го чели вече три пъти. Това е достатъчно. Време е да си кажем сбогом, Андрей Романович.

Костоев виждаше, че на Чикатило не му се иска да приключи тази фаза от живота му, в която той беше обект на голямо внимание, добре хранен, даваха му вестници и получаваше бележки от жена си. Скоро щеше да бъде изправен пред хората, в съдебна зала, лице в лице с родителите на децата, които бе убил.

— След няколко дни ще ви изпратя обратно в Ростов — продължи Костоев. — Ще бъдете в същия изолатор на КГБ. Това е най-сигурното за вас място. Ако имате някакви желания, уведомете служителя на КГБ Ермоленко и той ще ми се обади. Ще кажа на Феня да изпраща писмата и колетите там, не се безпокойте, ще стигнат до вас. И още нещо, Андрей Романович, ще имам пълна информация за това как се държите по време на процеса, така че съветвам ви — бъдете разумен.

Стиснаха си ръцете за последно сбогом в затвора „Бутирки“ в Москва. Очите на Чикатило леко се навлажниха. „Състраданието не е напълно умряло в него, помисли си Костоев, изпитва го в немалка доза към самия себе си.“

Анулирането на смъртната присъда на Кравченко бе голяма победа за Костоев и за всички следователи, които работиха за това. Същевременно то постави нова и мъчителна задача, защото трябваше да се уведоми майката на Кравченко, че екзекуцията на сина ѝ е било грешка.

Костоев прецени, че той и хората му са твърде емоционално вързани със случая, за да се заемат с тази задача. Повика секретарката си и попита:

— Има ли някои от Украйна, който да работи тук с нас?

— Да, има — отвърна тя. — Сергей Гребеншчиков.

— Свържи ме с него — каза Костоев, изчака праченето и превключванията в телефона да спрат и гласът в слушалката да потвърди, че Сергей Гребеншчиков слуша.

— Откога не си бил по родните места? — попита Костоев.

— От доста отдавна.

— Мога да ти уредя няколко дни отпуск, ако ми направиш една услуга, докато си там.

— Съгласен. Ще дойда да уточним подробностите.

Гребеншчиков беше висок, рус, със сиви очи и имаше репутацията на добър следовател. Той бързо схвана основното по случая Кравченко. Синът бил екзекутиран през 1983 година и сега майката трябваше да бъде уведомена, че Руският върховен съд е отменил присъдата. Костоев го инструктира също да провери дали

майката не би могла да даде някои интересни сведения за поведението на сина си след арестуването.

Майката се казваше Мария и беше на 63 години, жена от народа, която изглеждаше много по-стара за възрастта си. Простовата по природа, тя имаше едва четвъртокласно образование. Не можа да каже на Гребеншчиков нищо съществено за поведението на сина си след арестуването му за убийството на малкото момиченце в Шахти. През цялото време синът ѝ казвал: „Не съм го направил.“

— Нямам никакви вести от него от доста време — каза Мария Кравченко на Гребеншчиков. — А когато сънувам, че вали дъжд или сняг, почвам да се тревожа за него.

— Дошъл съм да ви уведомя — рече Гребеншчиков, който започна да подозира немислимото: че никой не е уведомил майката за екзекуцията на сина ѝ, — че присъдата, произнесена срещу сина ви, е отменена от Върховния съд на Руската федерация.

— А момчето ми? — попита Мария Кравченко, като се усмихна слабо на абстрактните за нея думи. — Къде е то сега?

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Докато върнат Чикатило в Ростов, Съветският съюз престана да съществува. Статуята на основателя на тайните служби беше катурната от пиедестала ѝ пред централата на КГБ в Москва, над Кремъл вече се развяваше бяло-синьо-червеното знаме на нова Русия.

В Ростов изведнъж изникна модерно казино за хазарт, което мигом процъфтя, като че само това бе чакало десетки години. По улиците хора продаваха шампанско и шампоани върху сглобями маси. Томболи с изображения на Мадоната обещаваха незабавни печалби в рубли, а за най-щастливия — „Ситроен“. Местната порнография даде първите си кънове през дъждовния април на 1992 година, когато всичко в Ростов и Русия изглеждаше като хазартна игра.

Зданието на съда, в което на 14 април 1992 година щеше да започне процесът срещу Чикатило, беше величествена общинска постройка с пастелнорозови тухлени стени в комбинация с множество бели колони и арки. Тя имаше нещастieto да се намира непосредствено до Оперетния театър, който се строеше почти двайсет години и още не бе стигнал до половината. Крановете бездействаха, самият проект беше изоставен също като комунизма, навсякъде витаеше чувство за занемареност.

Вътре в съда стените също бяха с прасковен цвят, но с по-силен примес на червено, отколкото на жълто, което преобладаваше отвън. Имаше много стенни часовници и всичките бяха спрели в един часа и двайсет и девет минути. Когато един чужд журналист обърна внимание за това на съдията Акубжанов, последният, раздразнен като всеки, комуто се налага да обяснява елементарни неща, каза:

— Какво очаквате, това е Русия.

Акубжанов бе слаб, с тъмна коса и палеше цигара от цигара. Беше зареден с нервна енергия. Трябваше да ръководи тричленния състав, който щеше да реши съдбата на Чикатило. Отговорността беше огромна — 225 тома показания, кореспонденти от всички страни и голям натиск да проведе процеса както в „цивилизования свят“ — този новоизлюпен руски термин, под който разбираха Европа и Америка.

Тълпа, народ чакаше на 14 април 1992 година в огромния вестибюл пред съдебна зала номер 5. Триметровите врати на съдебната зала бяха затворени, от двете им страни имаше високи тъмночервени плаки, на които блестяха златни букви:

*С ВСИЧКИТЕ СИ ДЕЙСТВИЯ СЪДЪТ
ВЪЗПИТАВА ГРАЖДАНИТЕ НА СЪВЕТСКИЯ
СЪЮЗ В ДУХ НА ПРЕДАНОСТ КЪМ МАЙКАТА-РОДИНА
И КАУЗАТА НА КОМУНИЗМА,
В ДУХ НА СТРИКТНО И НЕОТКЛОННО
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЪВЕТСКИТЕ ЗАКОНИ.*

Родители и роднини на жертвите стояха отстрани на малки групички. Всяко лице излъчваше безмерна скръб и ярост, устните на някои от мъжете бяха свити и издаваха трагедията, за която не можеше да се намери нито справедливост, нито утеха.

Тръпка на вълнение премина, разговорите стихнаха и вратите на съдебната зала се отвориха.

— Потърпевшите да седнат на пейките вляво, всички останали отдясно!

С томове показания под мишница тримата съдии преминаха през съдебната зала до повдигнатия подиум и се настаниха в столове с огромни дървени облегалки, на които бяха издълбани сърп и чук.

След това, посрещнат със стонове и проклетия от близките на жертвите, войници от Вътрешните войски избутаха Чикатило по стълбите от дясната страна на залата и го вкараха в желязната клетка, построена да предпазва убийците от нападения. Главата на Чикатило беше обръсната съгласно стандартната процедура срещу въшки. Голата лъскава кожа го правеше да изглежда още по-ненормален. Носеше риза с къси ръкави с надписи за Московската олимпиада през 1980 година, която беше бойкотирана и стана „отровената Олимпиада“. Чикатило щеше да я носи всеки ден в продължение на шестмесечния си процес.

Началните заседания бяха посветени на четенето на обвиненията, които предизвикваха писъци и заплахи.

С изключение на командира им, охраняващите Чикатило войници от Вътрешни войски бяха 18-19-годишни или съвсем в началото на двайсетте. Някои носеха първите си тънки мустачки. Докато съдията Акубжанов четеше обвиненията, един от тези младежи в кафява униформа с тъмночервени пагони пребледня и бавно се свлече на стола.

В продължение на седмица Чикатило безмълвно слушаше обвиненията и виковете на озлобените срещу него хора. След това, на 21 април, той заяви:

— Признавам се за виновен за всички убийства, с изключение на първото, на Лена Закотнова.

Костоев побесня. За него нямаше съмнение, че някаква сделка е била договорена между ростовските власти и Чикатило, на когото вероятно е било казано нещо в смисъл на: „След процеса, независимо от присъдата, ще останеш доста дълго в ростовския затвор. Този период може да бъде добър или лош, всичко зависи от теб. Забрави за първото убийство. Какво значение има дали са 52 или 53?“

Костоев знаеше от опит, че отделните звена на ростовската съдебна система могат да се обединят в името на самоотбраната. Ако Чикатило не го осъдеха за първото убийство заедно с другите, Костоев щеше незабавно да започне разследване с предимство дори пред онова за изясняване какво точно е било сгрешено през 1984 година, когато бяха изтръгнали признания от слабоумните в Ростов и когато Чикатило е бил арестуван и освободен.

На процеса адвокат на Чикатило бе младият и интелигентен Марат Хабибулин, който приличаше на английски професор от Оксфорд или Кеймбридж и се обличаше по съответния начин. Той седеше зад бюро пред клетката на Чикатило, с лице към държавния прокурор, който носеше синьо-златна униформа и стоеше в съдебната зала откъм страната на роднините на жертвите. Хабибулин се отнасяше сериозно към задълженията си, уважаваше принципа, че вината трябва да се докаже в съда пред съдии. А да се защитава човек като Чикатило беше ако не друго, то поне интересно предизвикателство от професионална и морална гледна точка.

В началото Чикатило даваше показания за си открито, макар и бездушно:

— Поканвах ги само да дойдат с мен, след това тръгнах напред. Понякога те ме следваха.

Докато говореше, една жена изпищя и припадна при мисълта, че дъщеря ѝ е тръгнала след този мъж. Повикаха „Бърза помощ“. Дойдоха две начумерени млади жени в избелели престилки с огромни спринцовки в ръце.

Пресата нащрака снимки. Процесът се разшумя, местните вестници почнаха да го наричат „процеса на века“ и „престъплението на века“. Читателите пращаха писма до главните редактори, в които предлагаха подобаващи наказания за „този звяр“. Един човек, пожелал да остане анонимен, предложи Чикатило да бъде „или изгорен на клада, или бит с камшик до смърт на публична церемония, която да се предава по телевизията в цяла Русия. На роднините да се даде възможност да нанесат по десет удара, като останалите бъдат нанесени от истинските синове на Русия — казаците“.

Властите продължаваха да задоволяват апетита на Чикатило за вестници, с цел да си осигурят сътрудничеството му. Впоследствие обаче някои журналисти щяха да запитат дали това е било редно — да се дава възможност на обвиняемия да бъде информиран как пресата го представя. Във всеки случай Чикатило сам бе на мнение, че и съдът, и пресата го третират така, сякаш вината му е доказана извън всякакво съмнение.

На 29 април Чикатило стресна съда, като обяви, че презумпцията за невинността му била безвъзвратно нарушена.

— Призовавам за нов процес — каза Чикатило и гласът му прозвуча глухо и празно в микрофоните, които колкото усилваха, толкова и изкривяваха звуците. — Този процес наруши правата ми. Съдията вече ме смята за виновен и нееднократно го заяви. Този лайтмотив бе подхванат от пресата... Мисля, че съдът вече е стигнал до заключението, че съм виновен и че моята съдба е предрешена. По тази причина повече няма да давам показания.

И Чикатило незабавно потъна в мълчание. Съдията Акубжанов продължи да задава въпроси. Но Чикатило не отговаряше нито на съдията, нито на прокурора, нито дори на адвокатата си. Имаше нещо враждебно в дълбочината на това мълчание, което разгневи родителите на някои от жертвите повече и от показанията му.

— Кажи нещо, Чикатило! — изпищя една руса жена, като скочи на крака. — Кажи нещо, кучи сине!

Но Чикатило не реагира — или беше напълно отнесен, или се наслаждаваше на страданията, които все още можеше да причинява.

Прокурорът също разгневи съда, като заяви, че отчасти е съгласен с Чикатило, защото съдиите били направили прекалено много прибързани забележки за вината му. Хората скочиха на крака, крещяха и настояваха прокурорът да бъде сменен. Процесът отново трябваше да бъде прекъснат. Съдията Акубжанов и помощниците му (известни като „народни съветници към съдебния състав“), се оттеглиха да обсъдят двата въпроса: дали те да бъдат сменени или прокурорът.

Когато се върнаха в съдебната зала и обявиха, че „съдът остава, а прокурорът се сменя“, изказването им бе посрещнато с аплодисменти от пейките на роднините на жертвите. Процесът продължи няколко дни без участието на прокурор, докато правосъдието и пресата не вдигнаха шум: немислимо било един процес да се води в отсъствие на прокурор. Назначиха незабавно нов. Но поради бързината, с която сториха това, се оказа, че той бил отишъл на почивка за шест седмици. Това накара вестник „Известия“ да попита толкова ли трудно е било първо да разберат дали съответният прокурор е на разположение. Процесът бе временно прекъснат, докато се намери заместник на прокурора.

— Това е цирк, това не е никакъв процес! — извика във фоайето един от роднините на жертвите, след като процесът бе прекъснат за неопределено време и съдиите си излязоха с томовете показания под мишница, а Чикатило със злорадство на лицето бе помъкнат надолу по стълбите от войниците на Вътрешни войски.

В Москва Костоев следеше отблизо процеса и бе отвратен от чутото. Психологическият контакт с Чикатило бе изгубен. Костоев бе развеселен и в същата степен отвратен и от един друг скандал, свързан, макар и косвено с процеса на Чикатило. Психиатърът Александър Олимпиевич Бухановски, когото Костоев бе извикал на деветия ден от следствието, за да увери Чикатило, че към неговия случай се проявява истински интерес от медицинските среди, сега се опитваше да заграби славата за „разкриването на убиеца“ и бе раздул надлежно протоколирания час и половина разговор с Чикатило до почти осем часа.

— Разговарях с Чикатило почти цял ден. Именно тогава, за първи път в живота си, той разказа открито за ужасните престъпления, които лежаха на съзнанието му... След разговора излязох и казах: „Да, това е той. Мисля, че сега вече ще разговаря с вас.“

Бухановски, освен това претендираше, че бил съставил пет години по-рано психологическия портрет на убиеца, който впоследствие се оказал забележително точен.

Костоев отвърна с интервю в „Правда“ на 14 май 1992 година: „Има хора, които преследват собствени егоистични интереси. Имам предвид по-специално един човек на име Бухановски. Той сега е основал частна асоциация «Феникс», която дава консултации как да се залавят престъпници. Същият твърди, че преди пет години бил съставил портрет на убиеца. Но такъв документ няма сред всичките триста тома показания.“

Но не всички новини бяха шокиращи и неприятни. Най-сетне в резултат на залавянето и разкриването на Чикатило с президентски декрет от 12 май 1992 година Иса Костоев бе повишен в чин генерал. В Министерството на правосъдието всеки ранг имаше своя военен еквивалент. Но славата за Костоев имаше и горчив вкус, защото той знаеше, че ако не беше ингуш, нямаше да чака седемнайсет години, за да изпълни самохвалката си клетва, която даде на Ася, преди да се оженият: „Ще живеем в Москва и аз ще бъда генерал.“

Иронията в случая бе, че едва достигнал върха на професията си, той можеше да го загуби. Като единствен генерал ингуш сънародниците му досаждаха с молби да им стане политически водач и да се бори за връщането на техните земи. Засега Костоев успяваше да удържи на изкушенията на честта.

Нов слух заля Ростов: японците предлагали цяло състояние за мозъка на Чикатило. Нямаше никакви основания за този слух, но и в пресата, и в частни разговори много хора наистина смятаха, че Чикатило трябва да бъде оставен да живее, с цел да бъде изследван. Други твърдяха, че за такъв убиец единствената справедливост може да е само смъртта. Деянията на Чикатило укрепваха позициите на поборниците за смъртно наказание. Но фактът, че за първото му убийство погрешно бе екзекутиран друг човек, подкрепяше противниците на смъртното наказание. И едните, и другите можеха да

използват Чикатило, който завинаги оставаше като аргумент и на двете страни.

Процесът продължи със сътресения и прекъсвания. Някой хвърли сто грама живак през отворен прозорец на съдебна зала номер 5. Тя трябваше да бъде изпразнена и се обяви прекъсване на процеса, докато помещението бъде прочистено от заразяването и съответно подсигурено.

Нови прекъсвания бяха причинени от предприетата от Чикатило нова стратегия. Той заяви, че сега си спомнил нови четири убийства, но се отказва от шест, за които вече беше признал.

— Постепенно ще си ги припомня — рече той. — Дори писах на Главния прокурор на Русия, че може да съм убил седемдесет души.

На съда беше ясно, че Чикатило се опитва да спечели време. Новите убийства щяха да изискат нови разследвания, а това щеше да отнеме месеци. На Чикатило му оставаше единствено времето и той истински се бореше за него.

Но след това агресивните му опити да разстройва процеса се превръщаха в самоубийствени тиради:

— Причиних доста скръб, време е да се отървете от мен, искам да се избърза с процеса...

Известно време процесът продължи в тържествено спокойна атмосфера. Бивши колеги на Чикатило започнаха да дават показания. Всички твърдяха, че нямали представа, че именно този човек, който нито е бил общителен, нито особено добър служител, е бил ростовското чудовище. Поразително беше и това, че те много малко си спомняха за човека, с когото бяха работили в продължение на години. Чикатило не им бе направил никакво впечатление и сега за свой ужас те разбираха защо.

След като не успя да разстрои хода на процеса, Чикатило отново смени тактиката и започна да се оплаква от кошмари, халюцинации и безсъние. Бил убеден, че КГБ го облъчва с някакви лъчи. Поиска преводач, който да говори и майчиния му украински език, и абисински; това беше расова обида, насочена към съдията Акубжанов, чисто име и тъмен тен подсказваха някакъв ориенталски произход. Чикатило започна да говори на украински, да вика „Да живее свободна Украйна“ и да си пуска по украински моржови мустаци.

— Милицията трябва да бъде съдена заедно с мен, защото тя позволи да се случи всичко това! — обяви Чикатило и така повдигна един болезнен за ростовската милиция въпрос. Изявленията на Чикатило се появяваха като заглавия на първите страници на ростовските вестници, които на свой ред клюкарстваха относно изявеното му предпочитание към „Правда“ и „Известия“ пред „Вечерен Ростов“. Чикатило проявяваше видимо оживление, когато около клетката му се появяваха камери и репортери. Медиите харесваха Чикатило и той ги харесваше. Славата е последното престъпление на убиеца.

— Не съм хомосексуалист! — изкрещя Чикатило на едно от заседанията и си смъкна панталоните вътре в клетката. Малко преди това в килията той си беше свалил бельото. Изведоха го от заседателната зала и няколко дни му забраниха да се появява.

Като се завърна, той обяви:

— Имам мляко в гърдите си, ще раждам! — И така предизвика нова сензация в съдебната зала, пресата и страната.

„Само да имам пет минути насаме с него, помисли си Костоев, и ще спре тия глупости, които май са му внушени несъзнателно от специалиста по транссексуализъм и самовеличаене Александър Олимпиевич Бухановски.“

За Костоев беше ясно, че след като направи всичко възможно да попречи на процеса и да хвърли съмнение върху неговата безпристрастност, Чикатило сега играеше ролята на невменяем. Осъществиха се най-кошмарните опасения на Костоев по отношение на процеса. Според него той не се водеше с нужната тежест и уважение към съдопроизводството. Костоев не криеше мнението си и ясно го заяви в интервюто, в което разкритикува Бухановски. В заключение журналистът бе попитал:

— Искате да кажете, че както войната от 1905 година срещу Япония оголи всички язви на царизма, така и процесът срещу Чикатило разкрива многото язви в нашата съдебна система и общество?

— Нещо такова — отговори Костоев.

В Кавказ бе вече месец август и Костоев навърши петдесет години — тази съдбоносна възраст, която е половината от стоте и до която малцина достигат, дори в тези планини. Времето беше великолепно, мъжете вечеряха на двора с печено агне и пиеха коняк под звездите.

Това бяха красиви дни за Костоев, но тяхната красота сега се помрачаваше от напрежението по границата между Ингушетия и Осетия. Вече имаше инциденти, стрелба и убити. Яндиев беше против това Костоев да играе някаква политическа роля и му каза:

— Иса, ти вече си генерал, роден си да командваш. Политиката не е за теб, защото е низ от компромиси.

Както винаги, логиката на Яндиев беше добра, но имаше и друга не по-малко добра, която Костоев бе извлякъл от служебната си дейност и бе нарекъл „логика на живота“. Тя му говореше, че жаждата му за справедливост произтича от раната на несправедливостта, нанесена на неговия народ. Сега, когато тази страст го бе издигнала до генерал, справедливостта изискваше той да затвори кръга, да плати дълга си и временно да жертва професията заради своя народ.

Облечен в син анцуг с бяла ивица, Костоев отново бе започнал да пуши, крачеше из двора, подобен на казармен плац със затварящите го високи тухлени стени. Той беше глух за блеенето на агнетата в кошарите наоколо и за ударите с чук от съседната къща. Спря се до вечнозеленото дърво, заобиколено с леха от рози — странна комбинация между севера и юга, каквато бе и неговият живот.

Добре де, добре, ще го направи, след шест месеца, най-много след година.

— На крак, о, парии презрени...

Чикатило пееше в съдебната зала химна на международния комунизъм, глухият му глас кънтеше между решетките.

— Бой последен е този...

И наистина, това бе последният бой. Същия ден — 14 август 1992 година, прокурорът поиска смъртна присъда по всичките 53 обвинения за преднамерено убийство. Позицията на държавата не се промени, че Чикатило е садист, който е измъчвал и убивал за собствено сексуално удоволствие, хитър и знаещ престъпник, който е вземал

всички предпазни мерки да заличи следите си и никога не е оставял и най-малката улика на местопрестъплението. Чикатило е показал способност да се въздържа от убийства, когато е усещал, че собственият му живот е в опасност; това се вижда от поведението му след първото убийство през 1978 година. А когато Ростовската област станала недостъпна за него след 1984 година, той сменил начина си на действие и местата, като започнал да убива из целия Съветски съюз. Данните показваха, че от 1978 година нататък Чикатило винаги е имал достъп до къща или апартамент, в които да бъде сам, пък и ако ще само за да се преоблече. За 19 от убийствата самият Чикатило бе представил неопровержими веществени доказателства. Въпреки че явно страдеше от някои душевни отклонения, той съзнаваше разликата между доброто и злото и бе в състояние да сдържа подтиците си, когато това му е изгодна. И така, съгласно международно приетото определение Чикатило бе душевно здрав по смисъла на закона.

— Няма съмнение, че Чикатило може да направи разлика между доброто и злото — каза адвокатът на Чикатило Марат Хабибулин по време на последната си пледоария, продължила час и половина, без бележки. — Остава медицински неизяснено обаче дали е бил в състояние да контролира действията си. Трябваше да му бъде направена независима психиатрична оценка. Институтът „Сербски“ е официално учреждение на същата тази държава, която съди Чикатило. А и етичната репутация на института не е безупречна. Имаше период, когато го използваша не за психиатрични, а за политически цели. Имам предвид онези случаи, при които психически напълно здрави хора бяха окачествени като душевноболни. С други думи, този институт правеше онова, което нареждаше обществото. А къде е гаранцията, че сега, под натиска на общественото мнение, институтът „Сербски“ не е освидетелствал като напълно здрав един душевноболен човек?

Дадоха на Чикатило последната дума, но той се сви в клетката, все още с ризата от Олимпиадата, не каза нищо и мълчанието бе фактически последната му дума.

Съдията Акубжанов работи два месеца над текста на присъдата и определи 14 октомври 1992 година за деня на произнасянето ѝ. Първо трябваше да се прочете списъкът на престъпленията. Съдебната зала

започна да се изпълва с писъци, още по-страшни, защото го четяха за последен път в присъствието на убиеца. Дивите викове продължиха и на следващия ден, когато приключи четенето на петдесетте и две убийства; едно бе извадено от списъка поради недостатъчни доказателства, но това не бе убийството на първата му жертва, деветгодишната ученичка Лена Закотнова.

Съдията Акубжанов говори за отказа на Съветския съюз да признае съществуването на престъпност в своето общество, което бе допринесло за тези трагедии наред със съветската практика на послушание, накарала толкова много деца да последват в горите мъжа с вид на учител.

Викове преминаха в стонове и отново се извисиха, когато съдията прочете присъдата:

— Независимо от каквито и да било смекчаващи вината обстоятелства и като се има предвид изключителната жестокост на престъпленията, съдът не може да издаде на Андрей Романович Чикатило друго наказание, освен това, което той заслужава, най-строгото — смърт!

Настана врява и безпорядък. Чикатило почна да вие. Ръкопляскащи хора се покачиха на пейките, когато фотографите се втурнаха към клетката на Чикатило и бяха възпрени от охраната. Някой хвърли къс желязо по Чикатило, което звънко отскочи от решетките.

— Чикатило — каза съдията Акубжанов, — осъден сте на смърт, разбирате ли това?

— Мошеници! Аз се борих за свободна Русия и свободна Украйна! — крещеше Чикатило. — Мошеници!

Адвокатът обяви намерението си да обжалва присъдата пред Върховния съд на Русия и ако бъде потвърдена, да отправи като последна възможност молба за помилване до президента Елцин.

Писъците и жалейките стигнаха връхната си точка, когато съдията Акубжанов заповяда на началника на охраната:

— Изведете Чикатило от съдебната зала.

Когато вратата на клетката бе отворена за последен път, една жена, чийто дванайсетгодишен син бе убит от Чикатило, се хвърли върху него, но бе спряна от трима пазачи. Чуваха се гневни викове сред плача и ръкоплясканията. Някои родители стояха прави и викаха, измъчвани от осъзнатата истина, че справедливостта бе победила и бе

победена, защото, ако е призвана да удовлетвори и ума, и чувствата, тогава е редно да изпълни заветната им мечта, за която бяха крещели от началото на процеса досега:

— ДАЙТЕ НИ ГО ДА ГО РАЗКЪСАМЕ НА ПАРЧЕТА, КАКТО ТОЙ НАПРАВИ С НАШИТЕ ДЕЦА!

ЕПИЛОГ

В затвора Чикатило се върна към писането, и то към любимия си жанр — съчиняване на оплаквания.

Фотокопия от писмата му до Главния прокурор на Русия бяха незабавно изпращани на Костоев. Те го отвращаваха, забавляваха и дори го запленаваха.

Писмата бяха различни, но винаги съдържаха един и същ подтекст — Чикатило също бил жертва, жертва на комунизма.

„Отдадох четирийсет години от живота си за строителството на комунизма и двайсет и пет години бях активен член на комунистическата партия с желязна вяра в световната победа на комунизма... Мечтаех да стана ръководител на Съветския съюз. Аз съм жертва на тази престъпна нечовешка система, на глада, който Сталин предизвика в Украйна през 1933 и 1947 година, в резултат на което милиони измряха и имаше случаи на канибализъм. Жертва съм на Сталиновата несправедливост, на робските условия в колхозите и на Брежневите години на стагнация. Жертва съм на болшевишкия експеримент — извършените от мен престъпления съвпадат по време с годините на престъпната война в Афганистан. Как си представяте, че след всичко това човек може да остане нормален? Хвала на Бога, че дойде краят на тази система и на нейните убийци, зверове и престъпници.“

Костоев разбра, че разпадането на комунизма е дало на Чикатило нов аргумент, така както и на всеки друг в страната, който търсеше начини да оправдае своите престъпления и корумпираност. Костоев мразеше такива хора, защото те нямаха смелостта дори на

обикновените престъпници, а твърдяха, че системата била възпирала тяхната вродена благородност.

Писанията на Чикатило бяха пълни с несъответствия. Престъпленията му не съвпадаха по време с войната в Афганистан, а я предшестваха с единайсет години. А когато пишеше как, без да жали себе си, се бил отдал на комунизма („Никога не съм ходил на почивка или в санаториум за медицинско лечение“), зад думите му, макар и верни сами по себе си, в действителност се криеха труповете на хора, които Чикатило бе убил през 1982 година, когато уж бе отишъл в санаториум да лекува артритата си.

Десетки милиони бяха пострадали от Сталин, включително и Костоев. Никога обаче не се откри доказателство, че Чикатило е имал брат, че той е бил отвлечен, убит и изяден. А Костоев имаше двама братя и сестра, загинали в продължение само на един месец по време на заточението в Казахстан. Системата можеше да бъде обвинявана за нанесените поражения, но не и за злото, което човек сам причинява.

Чикатило не бе жертва само на комунистическата система, а и на собствената си нервна система, която бе колабирала. „В отчаяние, преживявайки изблици на ярост, нервно изтощение и умопомрачение, аз нападах моите беззащитни жертви, които сами бяха заложници на тази перверзна и чудовищна система на геноцид.“

Чикатило дори винеше собствената си кръв, цитирайки статия от в. „Известия“:

„По мнението на някои чужди учени характерът на човек, неговият темперамент и здравословно състояние зависят от кръвната му група. Смята се, че хора от група АБ имат най-малко две души.“

Костоев трябваше да се съгласи с това. Чикатило наистина имаше две души, нищо чудно дори да е бил роден с тях. Но убиването, а не характерът отделяше втората душа и я правеше толкова ярко изразена.

Единствената друга нотка на искреност, която Костоев забеляза в тирадите на Чикатило, бе относно „мафията, блокирала прозорците на

бедния дом на сина ми с външни тоалетни и частни гаражи“. На тази тема той просто бе откачил.

Като стигна дотам, да се представя за жертва на преследване поради религиозни убеждения, Чикатило писа, че той и семейството му били „безжалостно обиждани, тровени и бити“, задето се опитвали да ходят на църква. Сега той искаше не друг, а „патриархът на цяла Русия, Пресветия Алексей Втори, да ми позволи да се изповядам пред Господа за извършените от мен грехове“.

Но не само комунизмът, нервите и кръвта били виновни. За него хората бяха подли и зловни. „Макар че в работата се стремях да си изпълнявам съвестно задълженията, непрекъснато ме уволняваха, гонеха ме от къщи, откъсваха ме от живота и ме захвърляха по гари, влакове и горски пояси.“

Всичко, което Чикатило казваше или вършеше, бе явно насочено да спаси живота му или да го продължи, основният му инстинкт да оцелее оставаше непокътнат и читав.

Костоев не се подлъга. Във всичките оплаквания на Чикатило той виждаше единствено жестокостта и ограбването от убитите на последното, което им бе останало — уникалността им на жертви.

Едва когато един ден Чикатило му разказа следната история, Костоев най-сетне го опозна напълно:

— Една сутрин ме заведоха на душовете. Бяхме много. Един от затворниците ходеше наоколо и се хвалеше: „Тук съм, понеже пречуках петима.“ Нищо не му казах. Как ли щеше да се почувства, ако му кажех, че съм тук, задето съм пречукал петдесет й петима? — И Чикатило се смя гръмогласно и невъздържано на етиката на човекоубийството.

Едва тогава Костоев разбра какво представлява Чикатило в самата си същност, под маската на човек с внуци, на комунист, на обидения и наранения, и последно, под маската на неуравновесения.

Това, което Костоев видя, бе арогантността на самосъжалението. Отмъщението, за което мечтае слабият. Отхвърлянето на всичко човешко, което може да попречи. Капитулацията пред могъществото на злото — тайнствено като Бога и смъртта, реално като раните в детската плът.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.